

**İŞİTME KAYIPLI ÇOCUĞU OLAN AİLELERİN
OLUŞTURDUĞU DİJİTAL KÜLTÜRÜN
İNCELENMESİ: BİR NETNOGRAFİ**

ARAŞTIRMASI

Doktora Tezi

Ramazan BEKAR

Eskişehir 2025

**İŞİTME KAYIPLI ÇOCUĞU OLAN AİLELERİN OLUŞTURDUĞU DİJİTAL
KÜLTÜRÜN İNCELENMESİ: BİR NETNOGRAFİ ARAŞTIRMASI**

Ramazan BEKAR

DOKTORA TEZİ

Özel Eğitim Ana Bilim Dalı

İşitme Engellilerin Eğitimi Doktora Programı

Danışman: Prof. Dr. Yıldız UZUNER

Anadolu Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ocak 2025

Eskişehir

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖZET

İŞİTME KAYIPLI ÇOCUĞU OLAN AİLELERİN OLUŞTURDUĞU DİJİTAL KÜLTÜRÜN İNCELENMESİ: BİR NETNOGRAFİ ARAŞTIRMASI

Ramazan BEKAR

Özel Eğitim Ana Bilim Dalı

İşitme Engelliler Eğitimi Doktora Programı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ocak 2025

Danışman: Prof. Dr. Yıldız UZUNER

Araştırmanın amacı işitme kayıplı bireyler ve ailelerinin Facebook'ta oluşturdukları 14235 üyesi olan topluluğun dijital kültürünü incelemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırma dijital kültür araştırmalarında kullanılan netnografi araştırması olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın katılımcıları dijital topluluğun 4 yöneticisi ve 14235 üyesidir. Araştırmada gözlem, yarı-yapılandırılmış görüşme, doküman ve yansıtımlı araştırmacı günlüğü ile veri toplanmıştır. Tümevarım olarak analiz edilen veriler sonucunda topluluğun kültürü topluluğun dinamikleri, topluluğun paylaşımları ve topluluğun dinamikleri başlıkları altında toplanmıştır. Toplulukta bilgi gereksinimi ve psikososyal destek öne çıkmaktadır. Topluluğun kültürü analiz edildiğinde fiziki ortam, dijital ortam ve fijital arasında yoğun bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu ilişkiyi açıklamak amacıyla model geliştirilmiştir. Üyeler bazı deneyimleri fiziki ortamda, bazı deneyimleri dijital ortamda yaşarken bazı deneyimleri ise iki ortamda eş zamanlı yaşamaktadırlar. Araştırma sonuçlarının işitme kayıplı çocuk ve aileleriyle ilgili alanyazına ve uygulamalara katkı sunacağı düşünülmektedir. İşitme kayıplı çocuklara yönelik erken müdahale uygulamalarının topluluk üzerindeki yansımaları sunulan hizmetlerin niteliğini arttırmak için yol gösterici olacaktır.

Anahtar Sözcükler: İşitme kayıplı çocuk aileleri, İşitme kayıplı bireyler, Koklear implantlı bireyler ve aileleri, Netnografi, Dijital kültür

ABSTRACT

THE INVESTIGATION OF DIGITAL CULTURE CREATED BY FAMILIES OF CHILDREN WITH HEARING LOSS: A NETNOGRAPHY STUDY

Ramazan BEKAR

Department of Special Education

Education of Hearing Impaired Doctoral Program

Anadolu University, Graduate School, January 2025

Advisor: Prof. Dr. Yıldız UZUNER

The research aims to examine the digital culture of the digital community, which has 14235 members and is created by individuals with hearing loss and their families on Facebook. For this purpose, the research was designed as a netnography research used in digital culture research. The participants of the study were 4 administrators and 14235 members of the digital community. Data were collected through observation, semi-structured interviews, documents, and reflective researcher diary. As a result of the data analyzed inductively, the culture of the community was grouped under the headings of Community dynamics, Community sharing, and Community dynamics. Information needs and psycho-social support are prominent in the community. When the culture of the community was analyzed, it was seen that there was an intense relationship between the physical environment, digital environment, and phygital. A model has emerged to explain this relationship. Members experience some experiences in the physical environment, some experiences in the digital environment, and some experiences in both environments simultaneously. It is thought that the results of the research will contribute to the literature and practices related to children with hearing loss and their families. The reflections of early intervention practices for children with hearing loss on the community will provide guidance to improve the quality of services provided.

Keywords: Families of hearing-impaired children, Hearing-impaired individuals, Cochlear implanted individuals and their families, Netnography, Digital culture

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın tamamlanmasında ve araştırmacı olarak aldığım yolda benim dışımda teşekkür etmem gereken pek çok katkı, emek ve fedakârlık söz konusudur.

Bu tezin hazırlanması sürecinde bana bilgi, deneyim ve sabırla rehberlik eden, değerli görüş ve önerileriyle her aşamada yanımda olan, tez danışmanlığının yanı sıra bir araştırmacı kimliği inşa etmemde, gelişimde büyük emekler veren oğlumun deyiimiyle “Yıldız öğretmene”, son öğretmenim, danışmanım, hocam Prof. Dr. Yıldız UZUNER’e içtenlikle teşekkür ederim. Tez çalışmam boyunca beni motive eden, bilimsel bakış açımı geliştiren ve her zaman destek olan danışmanımın katkıları olmasaydı, bu çalışmanın tamamlanması mümkün olmazdı.

Akademik gelişimimde önemli izleri olan Prof. Dr. Murat DOĞAN hocama tezime olan katkısının yanı sıra lisansüstü eğitimimin birçok noktasında bana kattıkları için teşekkür ederim. Sabrı, özverisi ve her zaman gösterdiği anlayış için kendisine minnettarım. Akademik yolculuğumda bana olan inancı ve yönlendirmeleri, çalışmalarımı daha da motive olarak tamamlamamı sağladı.

Bilgisi, deneyimi ve değerli yönlendirmeleriyle bana yol gösteren, her aşamada sabırla destek olan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Nezihe Figen ERSOY ARCA’ya tezime olan özellikle yöntemsel katkısı, her ihtiyacım olduğunda benimle paylaştığı fikirleri ve kaynakları için teşekkür ederim.

Tez jürimde yer alan değerli hocalarım Doç. Dr. Hatice Nilay KAYHAN ve Dr. Öğr. Üyesi Rıfat İÇYÜZ’e de ayrı ayrı teşekkür etmek istiyorum. Görüşleriniz, eleştirileriniz ve önerileriniz, bu çalışmanın daha nitelikli bir hale gelmesine büyük katkı sağlamıştır.

Bu uzun ve yoğun doktora sürecinde bana destek olan ve her zaman yanımda bulunan tüm çalışma arkadaşlarıma, E Blok araştırma görevlilerine içten teşekkürlerimi sunmak isterim. Yaptığımız tartışmalar, yardımlaşmalar, paylaşımlar, dostluklar bu çalışmanın şekillenmesinde büyük rol oynamıştır. Zorlu anlarda motive eden, bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan tüm arkadaşlarıma minnettarım. Hepinize emekleriniz ve dostluğunuz için teşekkür ederim.

Araştırmayı gerçekleştirdiğim topluluğun başta *Yönetici 2* olmak üzere tüm yönetici ve üyelerine sonsuz teşekkür ederim.

Eğitim yolculuğumda beni her adımda destekleyen, sabırla yanımda olan ve bana inanan sevgili aileme en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Annem Sezginer BEKAR ve babam Hüseyin BEKAR hayatım boyunca bana verdiğiniz sevgi ve güven olmasaydı, bu günlere ulaşmam mümkün olmazdı. Sizin emekleriniz ve dualarınız, bu başarının temel taşlarını oluşturdu. Kardeşim Merve YOLCU ve ablam Gülşah OĞUZ her zaman yanımda olduğunuz ve beni motive ettiğiniz için size de minnettarım. Ailem, sizler benim en büyük güç kaynağımsınız. Her birinize sonsuz teşekkürler.

Bu zorlu ve uzun yolculukta en büyük fedakarlığını gösteren, her daim yanımda olan, sabrı, desteği ve sevgisiyle bana güç veren biricik eşim Semiha BEKAR'a en derin teşekkürlerimi sunuyorum. Hayatımın her anında olduğu gibi, bu tez sürecinde de beni anlayışla karşılayıp, her türlü fedakarlığı gösterdiğiniz için sana minnettarım. Her şey için teşekkür ederim. Hayat yolculuğumuzda seninle birlikte olmak en büyük mutluluğum.

Oğluma; Hayatımın en değerli varlığı olan sen, annenle birlikte en büyük destekçim oldunuz. Bu dönemde sana yeterince zaman ayıramadığım için üzgün olsam da büyüdüğünde beni anlayışla karşılayacağın için minnettarım. Bazen yorgun, bazen stresli, bazen de mutsuz anlarımda bile beni gülümsetmeyi başardın. Bu tez, senin geleceğine dair umutlarımın bir parçasıdır. İyi ki varsın, iyi ki bizimlesin.

Oğlum Aren BEKAR'a...

Ramazan BEKAR

Eskişehir, 2025

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “Bilimsel İntihal Tespit Programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Ramazan BEKAR

ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI

Bu tezi hazırlarken ChatGPT, Gemini ve Scispace üretken yapay zekâ programlarından destek aldığımı beyan ederim. Tezin hazırlığı aşamasında üretken yapay zekâ programlarından alanyazın taraması, çeviri ve görsel oluşturma desteği aldım. Üretken yapay zekâ programlarından aldığım bilgilerin doğruluğunu kontrol ettiğimi bildiririm.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Ramazan BEKAR

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vii
ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	xvi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xvii
GÖRSELLER DİZİNİ.....	xviii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xix
BİRİNCİ BÖLÜM	
1 GİRİŞ	1
1.1 Aileye İşitme Kayıplı Çocuğun Katılımı	4
1.1.1 Ailelerin işitme kaybına özgü yaşadıkları durumlar	7
1.1.1.1 Maddi durumlar	7
1.1.1.2 Psikolojik durumlar.....	8
1.1.1.3 Aile içi durumlar	9
1.1.1.4 Yakın çevreye ilişkin durumlar	10
1.1.1.5 Toplumsal durumlar.....	11
1.1.1.6 Bilgi gereksinimi	11
1.2 İşitme Kayıplı Çocuğu Olan Ailelerin Bir Araya Geldikleri Ortamlar	12
1.2.1 Dijital ortamlar: İnternet ve sosyal medya	14
1.2.1.1 Instagram.....	16
1.2.1.2 X (Twitter)	17
1.2.1.3 Facebook	17
1.3 Yetersizliği Olan Bireylerin ve Ailelerinin İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı	19
1.4 Kültür	21
1.5 Dijital kültür	23

1.5.1 İşitme kayıplı bireyler ve ailelerinin dijital kültürü.....	27
1.6 İlgili Araştırmalar	29
1.6.1 Uluslararası araştırmalar	29
1.6.1.1 Uluslararası nicel araştırmalar.....	29
1.6.1.2 Uluslararası nitel araştırmalar	31
1.6.2 Ulusal araştırmalar	34
1.6.2.1 Ulusal nicel araştırmalar.....	34
1.6.2.2 Ulusal nitel araştırmalar	35
1.6.2.3 Ulusal karma araştırmalar	36
1.7 Problem Durum.....	37
1.8 Araştırmanın Amacı	38
1.9 Araştırmanın Önemi.....	38
2 YÖNTEM	39
2.1 Araştırma Tasarımı	39
2.1.1 Araştırma sorularını, araştırma konusunu belirlemek	43
2.1.2 Toplulukları belirleme ve seçme	44
2.1.2.1 Katılımcılar.....	46
2.1.2.1.1 Yönetici 1.....	46
2.1.2.1.2 Yönetici 2.....	47
2.1.2.1.3 Yönetici 3 ve Yönetici 4.....	47
2.1.2.1.4 Üye 1	47
2.1.2.1.5 Üye 2	47
2.1.2.1.6 Üye 3	48
2.1.2.1.7 Üye 4	48
2.1.2.1.8 Üye 5.....	48
2.1.2.1.9 Araştırmacı	48
2.1.2.1.10 Tez İzleme Komitesi.....	49
2.1.3 Belirlenen topluluğa dahil olma, vakit geçirme ve veri toplama.....	50
2.1.3.1 Veri toplama ortamı	50
2.1.3.1.1 Veri toplama teknikleri.....	50
2.1.3.1.2 Gözlem.....	51
2.1.3.1.3 Görüşme	52
2.1.3.1.4 Doküman incelmesi	55

2.1.3.1.5 Araştırmacı günlüğü	55
2.1.4 Verilerin analizi	56
2.1.5 Raporlaştırma	57
2.1.5.1 İnandırıcılık (Trustworthiness)	58
2.1.5.1.1 İnandırılık (Credibility)	58
2.1.5.1.2 Aktarılabirlik (Transferability)	60
2.1.5.1.3 Tutarlık (Dependability)	60
2.1.5.1.4 Teyit edilebilirlik (Confirmability)	61
2.1.5.2 Araştırma Etiği	61
3 BULGULAR.....	64
3.1 Topluluğun demografisi.....	65
3.1.1 Topluluğun kuruluşu.....	65
3.1.2 Yöneticiler	65
3.1.2.1 Yönetici olma süreci.....	65
3.1.2.2 Lider özellikleri	66
3.1.2.2.1 Liderlik motivasyonları	66
3.1.2.2.2 Liderlerin güvenirlilikleri.....	66
3.1.2.3 Liderlerin karar mekanizması.....	67
3.1.3 Üyeler.....	68
3.1.3.1 Ailelerin topluluğa dahil olma amaçları	69
3.1.3.2 Uzmanların topluluğa dahil olma amaçları.....	69
3.1.4 Üyelerin yaş ve cinsiyetleri	70
3.1.5 Üyelerin yaşadıkları iller	71
3.1.6 Üyelerin yaşadıkları ülkeler	72
3.2 Topluluğun Paylaşımında Bulunduğu Gönderiler	74
3.2.1 Koklear implant ameliyat süreci	75
3.2.1.1 Koklear implant ameliyat öncesi paylaşımlar	76
3.2.1.1.1 Koklear implant kullanıcılarının deneyimleri.....	76
3.2.1.1.2 Koklear implant cihazı seçimi.....	77
3.2.1.1.3 Çift koklear implant.....	77
3.2.1.1.4 Doktor.....	79
3.2.1.1.5 Hastane.....	79
3.2.1.1.6 MR-Tomografi.....	80

3.2.1.1.7 Sağlık	80
3.2.1.1.8 İşitme kaybı.....	81
3.2.1.1.9 Ameliyatların ertelenmesi	81
3.2.1.2 Koklear implant ameliyatı sonrası paylaşımlar	82
3.2.1.2.1 Teşekkür.....	82
3.2.1.2.2 Sağlık sorunları	82
3.2.1.2.3 Röntgen-MR	83
3.2.1.2.4 İşitme testi.....	84
3.2.1.2.5 Cihaz ayarı.....	84
3.2.1.2.6 Aşı	84
3.2.2 İşitmeye yardımcı teknolojiler.....	85
3.2.2.1 İşitme cihazı.....	85
3.2.2.2 Koklear implant	86
3.2.2.2.1 Fiyat.....	86
3.2.2.2.2 Marka	87
3.2.2.2.3 Parça.....	88
3.2.2.2.4 Pil	88
3.2.2.2.5 Cihaz servisi.....	89
3.2.2.2.6 “Arıza”	90
3.2.2.2.7 Cihaz kullanımı	90
3.2.2.2.8 Ses ayarı	91
3.2.3 Haklar	92
3.2.3.1 Cihaz desteği.....	92
3.2.3.2 Pil desteği.....	94
3.2.3.3 Fatura desteği.....	94
3.2.3.4 Maaş	94
3.2.3.5 Engelli kartı.....	95
3.2.3.6 ÖTV muafiyeti.....	95
3.2.3.7 İstanbul Büyükşehir Belediyesi kırtasiye yardımı.....	96
3.2.3.8 Raporlar.....	96
3.2.3.9 Çalışan vergi indirimi.....	96
3.2.3.10 Memur tayin hakkı	96
3.2.4 Güncel gelişmeler.....	97

3.2.4.1 Bilgilendirme	98
3.2.4.2 Duyuru	99
3.2.4.3 Basında çıkan haberler	100
3.2.4.4 Başarılı insanlar	100
3.2.5 Eğitim.....	100
3.2.5.1 Okul.....	101
3.2.5.2 Destek eğitim kurumu	102
3.2.5.3 Etkinlik	103
3.2.5.4 Kitap.....	103
3.2.5.5 Materyal.....	104
3.2.5.6 Sınav	105
3.2.5.7 Spor	105
3.2.5.8 Müzik	105
3.2.5.9 Oyun ve oyuncak.....	106
3.2.6 Araştırma	106
3.2.7 Destek.....	107
3.2.7.1 Maddi destek	107
3.2.7.2 Dua	108
3.2.7.3 Psikososyal destek	109
3.2.8 Kampanya	110
3.3 Topluluğun dinamikleri.....	111
3.3.1 Anlık etkileşim	111
3.3.1.1 Üyelerin bireysel deneyimlerine ilişkin anlık etkileşim.....	112
3.3.1.2 Topluluğun tamamını ilgilendiren anlık etkileşim	113
3.3.2 Topluluğun kuralları.....	114
3.3.2.1 Nickname (takma isim) yasağı.....	114
3.3.2.2 Satış yasağı.....	115
3.3.2.3 Nezaket kuralları	115
3.3.3 Kullanılan dil	116
3.3.3.1 Selamlama.....	116
3.3.3.2 Hitaplar.....	116
3.3.3.3 Soru sözcükleri.....	117
3.3.3.4 Didaktik dil kullanımı	117

3.3.3.5 Rica ve teşekkür	117
3.3.3.6 Duyguların ifade edilişı	117
3.3.3.7 Biz dili	118
3.3.3.8 Topluluğun slogan cümlesi “bol sesli günler”	118
3.3.3.9 İşitme engeline yönelik algı	119
3.3.3.10 Dil bilgisi kurallarına uygunluk	119
3.3.4 Etiketleme davranışı.....	120
3.3.5 Topluluğun bilimle ilişkisi	121
3.3.6 Bireysel ilişki kurma.....	122
3.3.7 Değişen roller: talep edenden destekleyene.....	123
3.3.8 Küçük gruplar	124
3.3.9 Hak savunuculuğu	124
4 TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	126
4.1 Tartışma	126
4.1.1 Netnografi tasarımı ve araştırmacı deneyimleri.....	126
4.2 Araştırma sonuçlarının tartışılması	130
4.2.1 Model	131
4.2.1.1 Modelin bileşenleri.....	132
4.2.1.1.1 Fiziksel ortam	132
4.2.1.1.2 Dijital ortam	132
4.2.1.1.3 Fijital	133
4.2.1.2 Modelin işleyişı	134
4.2.2 Topluluğun demografisi.....	135
4.2.2.1 Bilginin doğruluğu	136
4.2.2.2 Sosyal medya kullanımında cinsiyet eşitsizliğı.....	137
4.2.2.3 Babaların katılımı	138
4.2.3 Topluluğun paylaşımları.....	139
4.2.3.1 Gereksinimler.....	139
4.2.4 Topluluğun dinamikleri	140
4.2.4.1 Psikososyal Destek	141
4.2.4.2 Dinin sağladığı manevi destek	142
4.2.4.3 Hak savunuculuğu	143
4.2.4.4 Dijital kimlik	144

4.2.4.5 Dijital okuryazarlık	145
4.2.4.6 Sharenting.....	146
4.2.4.7 Eğitim farkındalığı.....	147
4.2.5 Erken müdahale.....	149
4.3 Sonuç	150
4.4 Sınır ve Sınırlılıklar.....	151
4.5 Öneriler	151
4.5.1 İleriki araştırmalara yönelik öneriler.....	151
4.5.2 Uygulamaya yönelik öneriler.....	152
KAYNAKÇA.....	154
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.1 Ulaşılan dijital toplulukların sayısal özellikleri.....	44
Tablo 2.2 Görüşmelerin bilgileri.....	54
Tablo 3.1 Paylaşımında bulunan üyelerin rolleri.....	74
Tablo 3.2 Koklear implant ameliyatı öncesi paylaşımların etkileşim sayıları.....	76
Tablo 3.3 Koklear implant ameliyatı sonrası paylaşımların etkileşim sayıları.....	82
Tablo 3.4 Koklear implant ile ilgili paylaşımların etkileşim sayıları.....	86
Tablo 3.5 Haklar ile ilgili paylaşımların etkileşim sayıları	92
Tablo 3.6 Güncel gelişmelerle ilgili paylaşımların etkileşim sayıları	97
Tablo 3.7 Eğitim ile ilgili paylaşımların etkileşim sayıları	101

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2. 1. Netnografi araştırma adımları	42
Şekil 3. 1. Üyelerin yaş, cinsiyet özellikleri	71
Şekil 3. 2. Üyelerin yaşadıkları iller	71
Şekil 3. 3. Üyelerin yaşadıkları ülkeler	72
Şekil 3. 4. Paylaşım yapılan konular	75
Şekil 3. 5. Günlük gönderi, yorum ve ifade sayıları.....	111
Şekil 3. 6. Günlük ve saatlik etkileşim miktarları.....	112
Şekil 4. 1. Model.....	131

GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Görsel 3. 1. Azerbaycan'daki üyenin paylaşımı	73
Görsel 3. 2. Güney Koreli üyenin paylaşımı	73
Görsel 3. 3. Ameliyat öncesi kullanıcı deneyimine yönelik soru paylaşımı	76
Görsel 3. 4. Koklear implanta ilişkin paylaşılan deneyim	77
Görsel 3. 5. Koklear implant markasıyla ilgili yaptığı yorum	78
Görsel 3. 6. Adana'da doktor önerisi sorulan paylaşım	79
Görsel 3. 7. Tomografi sürecine yönelik paylaşımı	80
Görsel 3. 8. İşitsel nöropati paylaşımı	81
Görsel 3. 9. İşitme cihazı kullanımı	85
Görsel 3. 10. Koklear implant fiyatı paylaşımı	86
Görsel 3. 11. Servis deneyimine yönelik paylaşım	89
Görsel 3. 12. İç parça arızası paylaşımı	90
Görsel 3. 13. Koklear implant cihazının takılmaması paylaşımı	91
Görsel 3. 14. Ses ayarına ilişkin paylaşım	91
Görsel 3. 15. Koklear implant desteğini öğrenme paylaşımı	93
Görsel 3. 16. Avukat bilgisi paylaşımı	93
Görsel 3. 17. Evde bakım maaşı paylaşımı	94
Görsel 3. 18. Uçak bileti alım aşamaları paylaşımı	95
Görsel 3. 19. Tayin hakkı paylaşımı	97

Görsel 3. 20. İşitme cihazı desteği değişikliğine yönelik paylaşım	98
Görsel 3. 21. Kongre afişi paylaşımı.....	99
Görsel 3. 22. Erkek öğretmen paylaşımı	102
Görsel 3. 23. Çocuğu için etkinlik önerisi isteyen annenin paylaşımı	103
Görsel 3. 24. Dua isteği.....	108
Görsel 3. 25. Makale paylaşımı.....	121

KISALTMALAR DİZİNİ

CİMER	: Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi
ÇÖZGER	: Çocuklar İçin Özel Gereksinim Raporu
EKPSS	: Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İŞKUR	: İş ve İşçi Bulma Kurumu
ÖERM	: Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
ÖKGV	: Özel Koşul Gereksinimi Vardır
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
MR	: Manyetik Rezonans Görüntüleme
RAM	: Rehberlik Araştırma Merkezi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SMA	: Spinal Müsküler Atrofi
SUT	: Sağlık Uygulama Tebliği
TV	: Televizyon
YKS	: Yükseköğretim Kurumları Sınavı

BİRİNCİ BÖLÜM

1 GİRİŞ

İnternet ve sosyal medyanın mevcut kullanım durumu birçok alanda kültürel değişimlere neden olmuştur. Kültürün toplumun temel ögesi olan insanın deneyimleyerek öğrendiği ve gelecek nesillere taşıdığı maddi manevi tüm öğeleri barındıran karmaşık bir bütünü ifade ettiğini düşündüğümüzde bu değişim kaçınılmazdır (Giddens, 2021). Bu araştırmanında konusu olan dijital kültür; internet ve sosyal medyanın günlük yaşama kısa sürede çok yaygınlaşarak oluşturduğu kültürel yapılardan biridir. Dijital kültürün varlığı insanlık için ortak bir gerçekken deneyimler öznedir. Bireyler yaşadıkları kültürlerin özelliklerini yansıttıkları gibi kültürde bireyler üzerinde etkilidir, kültür ve birey arasında çift taraflı bir etkileşim gerçekleşmektedir. İnternet ve sosyal medyanın bu noktada kültürel dinamikler üzerinde neden oldukları değişimler kültürün her bireyi için aynı şekilde gerçekleşmez (Boyd, 2014; Kirschenbaum, 2004). Her bireyin kendi özellikleri yaşadığı kültürle olan etkileşimini belirler. Yetersizliği olan bir çocuk ailesi olmakta bu özelliklerden biridir. İşitme kayıplı çocuğa sahip olmak ailelerin kültürleri üzerinde etkili olan önemli bir durumdur. Günümüzde sosyal medya kullanımıyla ortaya çıkan dijital kültür kavramı işitme kayıplı çocuğu olan aileler için de kendine özgü özellikler taşır. İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin dijital kültürünü anlamak için aile sistemi, işitme kayıplı çocuğa sahip olmak, internet ve sosyal medya kullanımı, kültür ve dijital kültür gibi boyutlar ile ilgili bilgi sahibi olunması gerektiği düşünülmektedir. Bu boyutlar kültürün önemli belirleyicileridir (Bowe, 2002; Power ve Power, 2008).

Toplumun en küçük sosyal yapılarından biri olan aile çeşitli kültürlerle göre farklı şekillerde tanımlanabilir. Aile kurumu dinamik yapısı, içinde bulunduğu dönem, kültüre özgü özellikleri ve ele alınan boyutları gibi farklı bakış açılarıyla açıklanabilir. Dünyanın tek bir toplumdan var olmadığı düşünüldüğünde tarihsel olarak her toplumdaki değişim topluma özgü aile kurumunu da değiştirmektedir (Adak, 2012). Aile toplumsal değişimleri etkileyebildiği gibi kendi de bu değişimlere ayak uydurmaktadır (Abay ve Demir, 2014). Bu dinamik süreç içinde aile kurumunun işleyişi, amacı, yapısı gibi özellikler toplumdan topluma, kültürden kültüre, dönemden döneme değişebilmektedir. Tüm bu değişkenler aile kurumunu tek bir tanımla ifade etmeyi zorlaştırmakla birlikte üzerinde uzlaşılan özelliklere bakıldığında, iki veya daha fazla bireyin birlikte yaşadığı veya ortamı paylaştığı, bireyler arasında sevgi ve ait olma gibi duygusal bağların

kurulduğu, aile içinde bireylerin birbirlerine karşı rol ve sorumluluklar üstlendiği bir yapı görülmektedir (Hallaç ve Öz, 2014).

Aile sistemi, aile üyelerinin birbirleriyle etkileşimde bulunmaları, birbirlerini etkilemeleri açısından dinamik ve karmaşık bir sistemdir. Bu dinamik sisteme çocuğun dahil olması sistemi büyütme ve daha karmaşık bir hale getirmektedir. Aile üyeleri olan eşlerin birbirlerine olan sorumluluklarına ek olarak çocuğun katılımıyla birlikte başlayan ebeveyn rolüyle birlikte çocuğa karşı sorumluluklar da eklenmektedir. Çocukla birlikte sistemde oluşan alt sistemler arasında roller, sorumluluklar ve sınırlılıklar aile üyelerinin birbirleriyle olan etkileşimlerini şekillendirmektedir (Cox, 2003; Hanh, 2004). Aile sistemi içerisinde olan bu etkileşim karşılıklı ve sürekli bir halde devam etmektedir. Doğum ile başlayan bu süreç yaşam boyu devam etmektedir. Birbirlerine yakın ilişkileri olan aile üyeleri aile sisteminin bir parçasıdır ve sistemden bağımsız olarak anlaşılamayabilir. Çünkü aile bu parçaların bir araya gelmesinden daha büyük bir olguyu işaret etmektedir (Kameguchi ve Shigematsu, 2001). İnsan davranışlarını şekillendiren ve yön veren en önemli sosyal yapı ailedir. Aile için çocuk yetiştirmek ve çocuğu toplumsal hayata hazırlamak öncelikli işlevler arasındadır. Çocuğun içinde bulunduğu aile ve ailenin çocukla olan etkileşimi çocuğun gelişimi üzerinde önemli rol oynamaktadır. Ailenin çocuğa olan yaklaşımı çocuğun gelişiminde belirleyici olabilirken alt sistemler arasındaki etkileşimi de belirlemektedir. Çocuğa olan yaklaşım nitelikli bir etkileşime imkân sağladıkça hem çocuğun gelişimine olumlu etki yapmakta hem de çocuğun sosyal yapı içinde başarılı ilişkiler geliştirmesini sağlamaktadır (Hetherington 1988; Teti ve Ablard 1989). Aile sistemi çocuğun katılımıyla daha dinamik hale gelerek toplumsal değişimlere dirençli değildir ve sürekli değişim yaşamaktadır. Tarihsel olarak bakıldığında aile üyelerinin sayısının, rol ve sorumlulukların bir değişim içinde günümüze geldiği görülmektedir. Özellikle toplumları etkileyen büyük olaylar bu değişimleri daha belirgin hale getirmektedir. Sanayi devrimi gibi insanlık açısından büyük bir dönüşüme neden olan süreç aile yapısını da etkilemiştir. Bu ve benzeri büyük değişimler aile yapısının çeşitli şekillerde sınıflandırılmasına neden olmuştur. Alanyazın incelendiğinde aile kurumunun geleneksel aile, çekirdek aile, kök aile ve modern aile şeklinde bir dönüşüm geçirdiği görülmektedir. Son yıllarda hızlı bir şekilde hayatımıza dahil olan internet ve sosyal medya kullanımı ise aile sisteminde değişimlere neden olan önemli bir başka etken olarak görülebilir (Cihan-Güngör, 2007; Wise, 2003; Yürükoğlu, 1997).

Fiziksel mesafeleri ortadan kaldıran internet dünyanın her yerinden farklı demografik özellikleri taşıyan insanların sosyal medya aracılığıyla etkileşimine ve bilgi alışverişine imkân vermektedir. Son yıllarda internet kullanımındaki artış ve teknolojik gelişmeler insanların iletişim kurma yöntemlerini de etkilemiştir (Bila, 2001; Facer, 2011). Söz konusu dijital ortamın sunduğu kolay ve erişilebilir iletişim kurma şekilleri insanları akıllı telefon, tablet gibi araçlar aracılığıyla iletişim kurmaya yöneltmiştir. Öyle ki bir akıllı telefon ve internet ile insanlar evlerinden çıkmadan market, giyim gibi alışverişlerini, yemek siparişlerini verebilmekte, dünyanın neresinde olursa olsun başka insanlarla görüntülü, sesli veya yazılı iletişim kurabilmektedir. Bu hızlı, erişilebilir ve kolay imkanlar insanı çevre, kültür, akraba ilişkileri, yaşam tarzı gibi pek çok alanda etkilemiştir (Güleç, 2018). Modern aile için boş vakitlerin birlikte değerlendirilmesi gibi alışkanlıklar değişmiştir. Aile içi iletişimde de benzer şekilde uygulamalarla bir odadan diğer odaya yazışarak haberleşmeler yaşanmaktadır. Aileye yeni katılan çocuğun bu dijital ortama doğduğu düşünüldüğünde doğan neslin bu teknolojiye daha hızlı entegre olacağı ve kullanımın yaygınlaşacağı söylenebilir. Ailelerin bütününde yaşanan dönüşüm bireylerin üzerinde farklı şekillerde görülebilmektedir (Aslan ve Cansever, 2012).

Dijital dünyaya doğan çocuklar ebeveynlerine oranla dijital dünyanın imkanlarından çok daha hızlı ve fazla yararlanabilir. Çocuklar bu dijital dünyadan çok farklı başlıklarda etkilenebilmektedir. Bilgiye erişim, ilişkiler kurma gibi birçok alanda önemli yararlar sağlarken olumsuz olarak da etkilenmeye açıktırlar (Üstündağ, 2020). Özellikle ülkemizde dijital dünyaya doğan çocukların fiziksel aktivitelerden ziyade boş vakitlerini genellikle pasif kalarak geçirdikleri görülmektedir. Sosyal medya uygulamalarını sosyalleşme aracı olarak gören genç nesil boş vakitlerinin önemli bir bölümünü bu uygulamalarda geçirmektedir. Fiili aktivitelerin dijital dünyaya yönelmesi ilişkiler ağının gerçek dünyadan dijital dünyaya taşınmasına neden olmuştur. Dijital dünyada oluşan bu ağ bazen çocukların gerçek dünyayla bağını kopartmaktadır (Aslan ve Cansever, 2012). Bu durumun sorun haline gelmesinin nedenlerinden biri anne babaların çocuklarının bu farklı dijital dünyada olabilecek olumsuz sonuçların farkında olamamasıdır. Bu durum çocuğun gelişiminde olumsuz sonuçlara neden olabilir. Dijital ortamdaki aktifliğin aksine gerçek dünyada pasiflik, yalnızlık, bireysellik gibi olumsuzluklara maruz kalabilir. Bu nedenle içinde bulunduğumuz dijital dünya aile sistemini etkileyerek ebeveynlere yeni sorumluluklar yüklemektedir (Güleç, 2018). Ebeveynler çocuklarını bu tehlikelerden

korumakla birlikte çocukları için önemli kazanımları da yine bu dijital dünyadan sağlayabilmektedir.

Çocuk, aile yapısının önemli şekillendiricilerinden biri olarak değerlendirilmektir. Aileye çocuğun katılımı bu sistemi etkilemekle birlikte her çocuğun biricik olma özelliği, her ailenin kendi dinamikleri düşünüldüğünde her aile sisteme yeni katılan çocuktan olumlu ya da olumsuz farklı şekilde etkilenmektedir (Luterman, 2004). Sistem olarak ailenin en önemli özelliği durağanlık ve değişim arasında bir dengenin olmasıdır. Ailenin bir bebeğinin olması istisnai durumlar dışında istenen ve aileye mutluluk veren bir durum olsa da aile sisteminde önemli değişikliklere neden olur. Bu değişim aile sisteminde üstesinden gelinebilecek bozulmalara yol açabilir (Luterman, 2004; Kurtzer-White ve Luterman, 2003). Aile yeni doğan bebeğin getirdiği değişimlere uyum sağladıkça bozulan sistem yeniden yerine oturacaktır. Bu noktada bu değişimin boyutunu belirleyen yeni doğan bebeğin özellikleridir. Aile sistemine yeni katılan bebek aile bireyleriyle ve toplumla ortak özellikleri doğrultusunda aile sistemine uygun olduğu düşünülür (Doğan ve Acar, 2017). Fakat bebeğin özel gereksinimli olması durumunda değişim oldukça büyük olabilir. Ailenin bu yeni duruma uyum sağlaması zaman alabilir. Ailenin göstermesi olası hayal kırıklığı, reddetme, üzüntü, şok gibi duygusal tepkiler uyumu geciktirebilir. Aile duygusal olarak bu duruma uyum sağlamakla birlikte bebeğine ilişkin yeni sorumlulukları da yerine getirmelidir. Örneğin; bebeğin özel gereksiniminin türü, derecesi gibi özellikleri aileleri farklı şekilde etkiler. Bebeğin işitme kayıplı olması kendine özgü yeni durumlar ortaya çıkarır (Hintermair, 2006; Luterman, 2004; Sass-Lehrer, 2016).

1.1 Aileye İşitme Kayıplı Çocuğun Katılımı

Günlük yaşamı etkileyecek derecede işitme kayıplı birey oranı dünya nüfusunun %5'idir. Bu oran içinde yaşa bağlı veya başka nedenlerle sonradan meydana gelen işitme kaybı da dahildir. İşitme kaybıyla doğum ise 1000 çocuktan 1 ile 3 çocukta görülmektedir (World Health Organization [WHO], 2018). Dolayısıyla işitme kaybıyla doğan bebekler %90-95 oranında işitme kaybı olmayan ebeveynlerin çocukları olarak dünyaya gelirler ve ebeveynleri için işitme kaybı hakkında yeterince bilgi sahibi olunan bir durum değildir. İşitme kayıplı bebeği olan aile bir yandan bebeğin bakımıyla ilgili ebeveynlik görevlerini yerine getirirken bir yandan da işitme kaybından dolayı meydana gelen yeni gereksinimlerle karşı karşıya kalmaktadır (Michelle ve Kretchmer, 2004).

İşitme kaybı kısaca bireyin duyma becerisinde azalma veya tamamen kaybolmasını ifade etmektedir. Doğuştan olabileceği gibi sonradan da meydana gelebilen işitme kaybı farklı nedenlerden meydana gelebilmektedir. İşitme kaybı derecesi, tipi ve oluş zamanına göre farklı şekillerde sınıflanmaktadır. Hangi şekilde olursa olsun işitme kaybı doğrudan dil gelişimi olmak üzere diğer tüm gelişim alanlarını üzerinde olumsuz etkiye neden olabilir. Çocuğun işitme kaybından nasıl etkileneceği çocuğun ve ailelerin özellikleri ile sunulan hizmet ve desteklerle yakından ilişkilidir (Davis, vd., 2023; Miller vd., 2022). İşitme kayıplı çocukların işiten akranlarına benzer gelişim göstermesi sunulan erken müdahaleyle doğrudan ilişkilidir. Erken müdahale tanılama, cihazlandırma ve aile merkezli erken eğitimden oluşmaktadır. Erken müdahalede çocuğun doğduğu ilk ay içerisinde tanılanması, ikinci ay içinde cihazlandırılması ve en geç üçüncü ayda eğitime başlanması önerilmektedir (Joint Committee on Infant Hearing [JCIH], 2019). Türkiye’de Ulusal Yenidoğan İşitme Tarama Programı yenidoğan bebeklere hastaneden çıkmadan işitme taraması yapılmakta ve işitme kaybı tanısı kısa sürede konulabilmektedir (Kemaloğlu, 2015; Vehapoğlu vd., 2013). Cihazlandırma aşamasında ise yasalarla düzenlenmiş olan desteklerle işitme kayıplı çocuklar işitsel özelliklerine uygun şekilde cihazlandırılmaktadırlar. İşitme tanısı alan çocuk işitme kaybının özelliklerine göre uygun işitme cihazını kullanmaya başlamalıdır. Bu cihaz orta ve hafif düzeyde işitme kaybında kulak arkası, kanal içi gibi işitme cihazları olurken ağır ve çok ileri derece işitme kaybında koklear implant veya beyin sapı implantıdır (Holt vd., 2022). Koklear implant işitme kayıplı bireylerin işitme sinirlerinde canlı kalmış hücreleri uyarak işitsel bilginin algılanmasını sağlayan uygulamadır. Ameliyat süreci gerektiren uygulamada kulak arkasına mikrofon, ses işlemcisi ve batarya içeren cihaz takılır (Clark, 2011; Colletti, 2005). İşitme cihazları tanıdan sonra kullanılmaya başlanırken koklear implant için çocuğun 10-12 aylık olması beklenir. Koklear implant ameliyat gerektiren bir uygulama olduğu için bebeğin bu ameliyatı olabilecek durumda olması beklenir (Santos vd., 2023). Üçüncü uygulama ise çocuğun ve ailenin uygun eğitime başlamasıdır. Özellikle 0-3 yaş döneminde tanıdan itibaren aile merkezli bir aile eğitimi sunulması, ailenin desteklenmesi, bilgilendirilmesi ve güçlendirilmesi gerekmektedir. Kritik dönem olarak adlandırılan 0-3 yaş aralığında işitme kayıplı çocuğun gelişiminin desteklenmesi için tanı, cihazlandırma ve aile eğitimi uygulamalarının zamanında, çocuğun ve ailenin özelliklerine uygun olarak sunulması gerekir (Holt vd., 2022). Erken müdahalenin üçüncü aşaması olan aile merkezli erken eğitim ise Türkiye’de büyük oranda ÖERM’lerde

yürütülmektedir. Ücretsiz olarak sunulan bu eğitimden yararlanmak için işitme kayıplı çocukların RAM’da eğitsel değerlendirilmesinin yapılması gerekmektedir (MEB, 2018).

Bir yandan yaşadıkları psikolojik durumların üstesinden gelmeye çalışan aileler diğer yandan da çocukları için doğru kararları verebilmek adına birçok konuda bilgiye gereksinim duyarlar. Aileler işitme kaybı, tanı, cihazlandırma, aile eğitimi gibi uygulamalarla yeni tanışırken bir de devletin bu uygulamalara ilişkin desteklerini öğrenmek durumunda kalabilir. İşitme kaybı tanısından başlayarak emeklilik sürecine kadar devam eden destekler yasalarla belirlenmiştir ve çağın şartlarına göre güncellenmektedir. Türkiye’de kritik dönemde erken tanı, cihazlandırma ve aile eğitimi devlet tarafından maddi olarak desteklenmektedir. İşitme kayıplı çocuk ve aile kritik dönemde bu üç aşamada kısa süre içinde bir yandan yoğun duygusal, psikolojik durumlar yaşarken bir yandan da önemli kararlar alıp eyleme geçmeleri gerekebilir (Davis vd., 2023; Miller vd., 2022). Karmaşanın önüne geçmek için arayış içinde olan ailelerin destek aldığı kaynaklardan biri de çocuğu işitme kayıplı olan diğer ailelerdir. Bu durum ailelerin bir araya gelebilecekleri dijital ortamları ortaya çıkarmaktadır (Bekar vd., 2021; Hamill, 2009; Oyewum vd., 2015).

Alanyazın incelendiğinde ailelerin ve işitme kayıplı çocukların yaşadıkları durumların araştırmacılar tarafından farklı boyutlarıyla incelendiği görülmektedir. Bu araştırmalar işitme kayıplı çocuğu olan ailelere ilişkin dönemin özelliklerine göre önemli bulgular sundukları gibi zamanla ailelerin deneyimlerinde olan değişimleri de göstermektedir (Most ve Zaidman-Zait, 2001; Porter ve Edirippulige, 2007; Shoham ve Heber, 2012). Örneğin, koklear implant teknolojisinin ortaya çıkışı ve yaygın kullanımı çocukların dil gelişimine önemli katkılar sağlamıştır. Ancak aileler için ameliyat, cihazın bakımının gerçekleştirilmesi gibi yeni durumlar oluşturmuştur. Bir başka örnekte ise internetin yaygınlaşması bilgiye erişmede kolaylık gibi avantajlar sağlamıştır. İnternetin tek etkisi bilgiye erişim olarak kalmamış ailelerin bir araya geldikleri dijital ortamlar oluşturmuştur. Bu gereksinimler bir yönüyle de işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin kültürlerini diğerlerinden ayıran önemli özgün deneyimlerdir. Bu sebeple, işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin yaşadıkları durumları ve gereksinimleri bilmek, zamanla yaşanan değişimi görmek bugün oluşan kültürü anlamaya yardımcı olacaktır.

1.1.1 Ailelerin işitme kaybına özgü yaşadıkları durumlar

Alanyazında işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin yaşadıkları durumlar araştırmacılar tarafından gereksinim başlığı altında incelenmiştir. Ailelerin gereksinimleri *maddi, psikolojik destek, aile işleyişi, çocuğun durumunu diğerlerine açıklamak, toplumsal servisler ve bilgi edinme*, şeklinde sıralanabilir (Akçamete ve Kargın, 1996; Fitzpatrick vd., 2008; İcüyüz, 2016; Luterman ve Kurtzer-White, 1999; Most ve Zaidman-Zait, 2001). Bu gereksinimlerin koklear implantın kullanımı ve internetin yaygınlaşması gibi güncel gelişmelerden etkilendiği görülmektedir (Bekar vd., 2021; Fitzpatrick vd., 2008). Aileler karşılaştıkları bu gereksinimlere yönelik çeşitli kaynaklardan destek almaktadır. Söz konusu kaynaklar; uzmanlar, işitme kayıplı çocuğu olan diğer aileler, maddi destek noktasında devlet desteği, yakın çevrenin desteği şeklindedir. Özellikle bilgi gereksinimine yönelik diğer aileler ve internet önemli kaynaklar olarak görülmektedir (Bekar vd., 2021). Ailelerin yaşadıkları alışlagelmiş gereksinimlerden çeşitli durumlar ortaya çıkmıştır. Bu araştırmada bu durumlar kültürün insana dair her şeyi kapsadığı bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Dijital kültür yönüyle de bakıldığında ailelerin dijital kültürlerinin önemli bir ögesi olarak yaşanan bu durumlar öne çıkmaktadır. Ailelerin gereksinimleri hem dijital kültürlerini şekillendirmekte hem de oluşturdukları dijital toplulukların ortaya çıkma nedenleri arasında görülmektedir. Özellikle çocuklarına ilişkin yaşadıkları maddi durumlar, psikolojik durumlar, aile içi durumlar, yakın çevreye ilişkin durumlar, toplumsal durumlar ve bilgi gereksinimleri ailelerin dijital kültürlerinde önemli rol oynamaktadır (Bekar vd., 2021; Hamill, 2009; Matthews vd., 2010; Oyewum vd., 2015; Shoham ve Heber 2012).

1.1.1.1 Maddi durumlar

Aileler barınma, gıda, ulaşım gibi temel gereksinimlerinin yanında işitme kaybıyla birlikte bunlara ek maddi giderlerle karşı karşıya kalmaktadır. İşitme kaybindan dolayı ailelerin karşılaştıkları maddi durumlar, çocuğun gereksinimi olan materyal ve oyuncaklar, çocuğu için bakıcı ücreti, terapi, eğitim, ulaşım ve işitme teknolojilerine yöneliktir. Ailelerin çocuklarının işitme kaybıyla doğrudan ilişkili maddi durumlar arasında devlet desteği olmasına karşın işitme teknolojileri ile bu teknolojileri kullanım maliyetleri önemli yer tutmaktadır. İşitme teknolojilerinin kullanım maliyetlerinin büyük bölümünü pil ve parçalar oluşturmaktadır. Eskiyen, bozulan parçaların değişimi veya onarımı için aileler ücret ödemektedir. (Akçamete ve Kargın, 1996; Bekar vd., 2021; İcüyüz, 2016). Devlet işitme kayıplı çocuğu olan ailelere ve çocuklara eğitim, sağlık gibi

birçok konuda farklı boyutlarda maddi destek sağlamaktadır. Bunların bir kısmı ailelere tamamen ücretsiz sunulurken bir kısmında belirli miktarlarda destek sunulmaktadır. Örneğin, Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde (ÖERM) ücretsiz eğitim hakkı sunulurken işitme cihazının ücretinde belirli oranda maddi destek sunulmaktadır (Aydın vd., 2023). Koklear implant ilgili şartların sağlanması durumunda ücretsiz yapılırken, kablo gibi kırılabilen parçalara maddi destek sunulmamaktadır (Çakır, 2022). Dolayısıyla her aile kendi dinamikleri içinde işitme kaybından kaynaklı farklı maddi sorunlar yaşayabilmektedir.

1.1.1.2 Psikolojik durumlar

Ailelerin maddi gereksinimlerinin yanı sıra ailenin iyi oluşuyla doğrudan ilişkili duygusal gereksinimleri de vardır. Ailelerin çok büyük bölümü işitme kaybıyla ilk kez çocukları işitme kaybıyla doğduğunda tanışır ve bu durum beklenen, hazır olunan bir durum değildir. Bu yeni durum, çocuğun geleceği ve dil gelişimine ilişkin yaşanan belirsizlik aileye duygusal olarak yoğun ve üstesinden gelmesi zor duygusal durumlar yaşatabilir. Stres, üzüntü, şok, suçluluk gibi duyguların yoğun olarak yaşanması ailenin iyi oluşunu etkilemekle birlikte dolaylı olarak işitme kayıplı çocuğun gelişiminde gecikmelere de yol açabilir. Bu sürecin üstesinden gelmek için veya sürecin kısalması için ailelerin psikolojik desteğe gereksinimi olabilir (Akçamete ve Kargın, 1996; Fitzpatrick vd., 2008; Marschark ve Hauser, 2012; Tüfekçioğlu, 2003).

Aile yeni doğan bebeğin getirdiği değişimlere uyum sağladıkça bozulan sistem düzelecektir. Bu noktada bu değişimin boyutunu belirleyen yeni doğan bebeğin özellikleridir (Doğan ve Acar, 2017). Ailenin işitme kayıplı çocuk ebeveyni rol ve sorumluluklarına uyum sağlaması zaman alabilir. Ailenin yaşaması muhtemel hayal kırıklığı, reddetme, üzüntü, şok gibi duygusal tepkiler uyumu geciktirebilir. Aile duygusal olarak bu duruma uyum sağlamakla birlikte bebeğine ilişkin yeni sorumlulukları da yerine getirmelidir (Hintermair, 2006; Sass-Lehrer, 2016). Psikoloji uzmanlarının profesyonel desteğinin önemli olduğu gibi işitme ile ilgili uzmanların yaklaşımları da aileler için psikolojik destek olarak önemlidir. Aileler çocuklarının işitme kaybı tanısını kendilerine bildiren ilk uzmanların kendilerine karşı daha empatik ve daha sakin bir yaklaşım talep edebilmektedirler (Kurtzer-White ve Luterman, 2003). Özellikle koklear implant gibi önemli bir karar öncesi uzmanların aileyi bir yandan yeterince bilgilendirmesi bir yandan da ailenin içinde bulunduğu duygusal durumu dikkate alması beklenmektedir (McCormick ve Archbold, 2003). Ailelerin bilgi gereksinimleri ve içinde

bulundukları duygusal durum koklear implanta ilişkin gerçekten uzak beklentiler oluşturmasına neden olabilir. Öyle ki bazı aileler işitme kaybının koklear implantla veya başka tıbbi bir uygulamayla ortadan kalkacağını, işitme kaybının tedavi edilebileceğini düşünebilirler (Sass-Lehrer, 2016). Ailelerin yaşadıkları psikolojik zorlukların üstesinden gelmeleri için yaşadıkları durumun nedenini anlamlandırmaları gerekebilir. Aile yaşadığı durumu nedensel açıklama ararken içsel ve dışsal atıflarda bulunabilir. İçsel atıf yapan ebeveyn kendine bağılı genetik, doğum öncesi bakım eksikliği faktörlerle, işitme kaybını açıklarken, dışsal atıf yapan ebeveyn işitme kaybını kontrol edilemeyen çevresel etmenler, kader gibi dış faktörlerle açıklar. Dolayısıyla dışsal atıf yapan ailenin mevcut durumu kabullenmesi ve psikolojik iyi oluşu daha kolay olur (Krause, 2006; Reynolds, 2012). Ailelerin yaşadıkları psikolojik durumlar ailenin dinamiklerine, aile bireylerinin özelliklerine göre her ailede farklı şekilde deneyimlense de psikososyal olarak çeşitli kaynaklardan desteklenebilir. Bu kaynaklar arasında uzmanlar, yakın çevre ve çocuğı işitme kayıplı olan diğeri aileler öne çıkmaktadır. Aileler kendileri gibi çocuğı işitme kayıplı ailelerle bir araya geldiklerinde psikososyal destek bulabilmektedir (Bekar vd., 2021; Fitzpatrick vd., 2008; Kılıç, 2020; Most ve Zaidman-Zait, 2001).

1.1.1.3 Aile içi durumlar

Aileye işitme kayıplı çocuğın katılımı aile için zorlukları ve fırsatları birlikte getirebilir. İşitme kaybından dolayı aile üyelerinin üstlendikleri yeni rol ve sorumluluklar aile üyelerinin ilişkilerinin de yeniden yapılanması sonucunu doğurabilir. Anneler açısından bakıldığında anneler yaşadıkları problemlerle ilgili konuşmak için birine ihtiyaç duymaktadırlar. Annelerin ihtiyaç duydukları bu konuşma bir boyutuyla psikososyal destekken diğeri boyutuyla da problemleri tartışmak ve çözüm bulabilmek için gereklidir (Akçamete ve Kargın, 1996; Hintermair, 2006). Babaların aile içindeki rolü kadınların çalışma hayatına katılımıyla birlikte değışmiştir. Bu değışim işitme kayıplı çocuk babalarında da görülmektedir. Babalarla yapılan ilk çalışmalar işitme kayıplı çocuğı yönelik babaların annelere oranla çok daha az sorumluluk aldıklarını belirtmektedir. Güncel araştırmalarda ise babaların işitme kayıplı çocuklarına karşı annelerin gerisinde olmakla birlikte çok daha fazla sorumluk aldıklarını göstermektedir. Fakat bu sorumluluk daha çok anneye yardımcı olma şeklindedir. Ülkemizde işitme kayıplı çocuğı ilişkin sorumluluğın büyük oranda anneler tarafından üstlenildiğı ve babanın yeterli desteğı sunmadığı durumların anneler için yıpratıcı olabileceğı belirtilmektedir (Fatih, vd., 2020).

Anne ve babanın işitme kayıplı çocuğun ihtiyaçlarına odaklanması aralarındaki iletişimi zayıflatabilir. İletişimde yaşanan zayıflığın oluşturacağı stres ve gerginlik evlilik ilişkisini yıpratır. Bunun yanı sıra işitme kayıplı çocuğa ilişkin alınacak koklear implant, iletişim yaklaşımı gibi önemli kararlarda yaşanacak görüş ayrılığı da çatışmalara neden olabilir (Cohen ve Lister, 2020; Kirk vd., 2020). Ailenin bir diğer üyesi ise işitme kayıplı çocuğun kardeşidir. Ailenin her üyesi gibi kardeş de bu yeni durumdan farklı şekillerde etkilenebilir. Ailenin ilgisinin işitme kayıplı çocuğa yönelmesi, aile imkânlarının bir çocuk üzerinde yoğunlaşması, kardeşe fazla sorumluluk verilmesi ya da hiç sorumluluk verilmemesi kıskançlık ve ihmal duyguları oluşturabilir (Eisenberg vd., 2018; Pittman ve McCarty, 2018). Yaşanabilecek tüm bu zorluklar beraberinde yeni fırsatları da getirebilir. İşitme kaybıyla birlikte yaşanan durumlara karşı aile içinde geliştirilen iş birliği ve dayanışma ailenin eskisinden daha güçlü, aile içi ilişkilerin daha kuvvetli olmasını sağlayabilir. İşitme kaybının aile içi durumları nasıl etkileyeceği her ailenin kendi dinamikleriyle, uzmanların ve yakın çevrenin sunduğu desteklerle ilişkilidir (Cohen ve Lister, 2020; Ivić-Hoffman ve Schmitt, 2023; Pittman ve McCarty, 2018)

1.1.1.4 Yakın çevreye ilişkin durumlar

Ailelerin kendileri için işitme kaybı yeni tanıştıkları bir durumken bir de bu durumu yakın çevresine açıklamaları gerekebilir. Ailelerin yaşadıkları deneyimler, içinde bulundukları kültürel yaklaşımlar, bireysel başa çıkma yolları ve toplumdaki sosyal destek sistemleri işitme kaybının yakın çevreye açıklanmasını şekillendirmektedir. Bu sırada aileler çeşitli zorluklar yaşayabilir ve bazı desteklerden mahrum kalabilirler. Toplumda çoğu zaman işitme kaybına ilişkin özel bir deneyim yoksa yanlış inanışlar ve ön yargılar olabilir (Özdoğan, 2016). Aileler yakın çevrelerinden tam destek görse de yanlış bilgi veya bilgi eksikliğinden yakın çevredeki bireylerin yanlış davranışlarına tanık olabilirler. Bu durum aileleri işitme kaybıyla ilgili sürekli açıklama yapmak zorunda bırakabilir. Özellikle tanı döneminde ailelerin yaşadığı yoğun psikolojik duygular yakın çevre tarafından yeterince anlaşılamayabilir ve ilişkiler zarar görebilir. Yakın arkadaşları ve geniş aile üyeleri tarafından anlaşılmadığını düşünen aile kendini yalnız hissedebilir (Eryaman, 2017; Küçükoğlu, 2018). Yakın çevrenin aileye sunacağı destek zorlu süreçlerin üstünden gelmesinde ailelere yardımcı olacaktır. Sosyal çevrenin ailelere yalnız olmadığını hissettirmesi ailelerin rahatlamasını sağlayabilir (Yıldız ve Doğan, 2015). Aileler bu süreci yönetirken, çocuklarının durumunu yakın çevrelerine açıklamak için desteğe

gereksinim duymaktadır (Akçamete ve Kargın, 1996; Bailey ve Simenson, 1988; Küçüköğlu, 2018; Sucuoğlu, 1995).

1.1.1.5 Toplumsal durumlar

Aileler psikolojik durumlarıyla ilişkili olarak toplumsal desteğe büyük oranda ihtiyaç duymaktadırlar. Toplumsal destek gereksinimleri toplumun tamamına yönelik gereksinimler olsa da ailelerin toplumsal gereksinimlerinin en öne çıkan yönü çocuğu işitme kayıplı olan diğer ailelere yöneliktir. Aileler kendileri gibi olan ailelerle iletişim kurmaktadır. Bu iletişim ailelere bilgi, sosyal ve psikolojik destek sağlayabilir. Aileler bir araya gelmenin yanı sıra kendilerinden daha deneyimli ailelerin deneyimlerini öğrenmek için yazılı materyallere de gereksinim duyarlar. Uzmanlar ailelerin bu gereksinimlerini dikkate alarak aileleri bu konuda teşvik etmelidir (McCormick ve Archbold, 2003; Sass-Lehrer, 2016). Aileler psikolojik destek gereksinimlerini diğer gereksinimlerinin daha gerisinde tutmalarına karşın çocuklarının durumlarıyla ilgili profesyonel bir psikolojik desteğe gereksinim duyabilmektedir (Akçamete ve Kargın, 1996; Most ve Zaidman-Zait, 2001). Çocukları hakkında birileriyle konuşmak aileler için önemlidir. Bunlara ek olarak, destek gereksinimleri kapsamında ailelerin çocukları hakkında konuşmak için başvurduğu kaynaklar arasında diğer aileler ve psikologların yanı sıra din görevlileri de vardır (Akçamete ve Kargın, 1996). Çünkü ailelerin yaşadıkları durumları açıklamada yaptıkları dışsal atıf kaynaklarından biri de dindir (Krause, 2006; Reynolds, 2012). Tüm bu gereksinimlerin ilişkili olduğu, ailelerin temel gereksinimi bilgidir. Bilgi gereksinimi bir şemsiye kavram olarak ailelerin yaşadıkları gereksinimler üzerinde şekillendirici bir konumdadır (Bekar vd., 2021).

1.1.1.6 Bilgi gereksinimi

İşitme kaybıyla ilk kez tanışan ailelerin işitme kaybına yönelik ciddi bilgi gereksinimleri olmaktadır. Özellikle işitme kaybı, işitme teknolojileri, işitme kayıplı çocukların eğitimi konusunda bilgi gereksinimleri vardır. Bu bilgiler işitme kaybına yönelik genel bilgilerdir. Bunun yanı sıra aileler çocuklarıyla olan etkileşimlerine yönelik de bilgiye gereksinim duymaktadır. Çocukla etkileşim kurma, iletişim, oyun oynama, davranış kontrolü gibi konular bunlardan bazılarıdır (Akçamete ve Kargın, 1996). İlk bilgi gereksinimleri bunlarken zamanla yeni bilgi gereksinimleri oluşmaktadır. Örneğin koklear implant kararı verecek olan aile koklear implanta yönelik bilgi gereksinimi duyar. Bunlar koklear implantın kendisi, ameliyat süreci, koklear implantın kullanımına ilişkin

teknik bilgilerdir (Cankuvvet vd., 2015; Most ve Zaidman-Zait, 2003; Sass-Lehrer, 2016). İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin her geçiş aşamasında gereksinimleri de farklılaşmaktadır. Bu geçiş aşamalarının öne çıkanlarından biri de eğitimidir. Aileler çocuklarının hangi kurumda eğitim alacağı, aldıkları eğitimin içeriği ve bu eğitime yönelik yasal düzenlemelerle ilgili bilgi gereksinimi duyarlar. Özellikle kaynaştırma eğitime devam eden aileler için yasal düzenlemeleri bilmek önemlidir (Bayguzina, 2010; İçyüz, 2016). Ailelerin çocuklarına yönelik bilgi gereksinimleri kendileri için olduğu kadar çocukları için de önemlidir, doğru bilgiye ulaşan aile çocuğunun gereksinimlerine cevap verebilecektir. Doğru bilgiye kısa sürede ulaşabilen aileler çocukları için daha doğru kararlar alabilecektir. Doğru karar almanın yanı sıra kendileri ve çocukları için sunulan hizmetlerden ve haklardan da daha etkili yararlanabileceklerdir (Most ve Zaidman-Zait 2001). Bilgi gereksiniminin bu kadar çok ve çeşitli olmasının doğal sonucu olarak bilgi kaynakları da çeşitlenmektedir. Kaynakların önemli bir bölümü uzmanlar, internet ve çocuğu işitme kayıplı olan diğer ailelerdir. Bu kaynaklar içinde uzmanlara görevleri gereği önemli sorumluklar düşmektedir (McCormick ve Archbold, 2003; Porter ve Edirippulige, 2007). Aileler bilgi kaynakları olarak uzmanlar dışına çıktıklarında yanlış bilgiye maruz kalabilirler. Özellikle dijital ortamlar doğru bilgi olduğu kadar yanlış bilgiyi de barındırmaktadır. Bu nedene uzmanlar aileleri dinleyerek bilgilerini kontrol etmeli, ulaşılabilir olmalı ve ailelerin bilgi gereksinimlerine cevap verebilmelidir. Fakat uzmana ulaşmak için aileler randevu bulamayabilir, fiziki koşullar engel olabilir (Sass-Lehrer, 2016). Sadece uzmana ulaşamama durumuyla açıklanamasa da aileler bilgi kaynağı olarak interneti kullanmaktadır. Günümüz internet kullanım oranı ve alışkanlıkları düşünöldüğünde internet, işitme kayıplı çocuğu olan aileler için önemli bir bilgi kaynağıdır. İnternet yalnızca bilgi kaynağı olmanın ötesinde aileler için bir araya gelme imkânı sunan dijital ortamlar oluşturmaktadır. Özellikle sosyal medya işitme kayıplı ailelerin bir araya geldikleri dijital ortamlar arasında öne çıkmaktadır (Bekar vd., 2021).

1.2 İşitme Kayıplı Çocuğu Olan Ailelerin Bir Araya Geldikleri Ortamlar

İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin bir araya gelmeleri özellikle bilgi gereksinimi ve psikososyal destek açısından alanyazında birçok araştırmada önemli bulunmuştur. (Fitzpatrick vd., 2008; Kılıç, 2020; Luterman ve Kurtzer-White, 1999; Most ve Zaidman-Zait, 2001). Yapılan araştırmalarda bir araya gelme gereksiniminin yapılan uygulamalara, sunulan desteklere karşın her dönem yer alması dikkat çekmektedir.

İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin birbirleriyle etkileşimde bulunmaları çeşitli açılardan ele alınabilir. Başta bilgi almak, psikososyal destek görmek, birbirlerini anlamak, birbirlerine yol göstermek gibi önemli katkılardan söz edilebilir (Bekar, vd., 2021; Kılıç, 2020). Çocuğu işitme kayıplı olan diğer ailelerle etkileşim kurmak aileler için bir gereksinim olmakla birlikte psikososyal destek kaynağı olarak da öne çıkmaktadır. Araştırma bulgularına bakıldığında ailelerin çocuğu işitme kayıplı olan diğer ailelerden çocuklarının yaşadıkları durumlara ilişkin bilgi aldıklarını ve sosyalleşme fırsatı bulduklarını belirttikleri görülmektedir (Fitzpatrick vd., 2008; Most ve Zaidman-Zait, 2001). Söz konusu bu etkileşimlerin aileler için önemli kararlara etki ettiği görülmektedir. Bu etkileşimler çocuğun kullanacağı cihazın markasından, çift koklear implant olmaya varan çeşitli kararlarda etkili olmuştur (Bekar vd., 2021). Tanı sürecinden itibaren çeşitli uzmanlarla etkileşime giren aileler bu etkileşimler sırasında uzmanların tavrının daha destekleyici olması gerektiğini, kendileriyle daha fazla empati kurmalarını istemektedir. Özellikle söz konusu empatiyi kendileri gibi işitme kayıplı çocuğu olan ailelerle bir araya geldiklerinde bulabilmektedirler. Birbirleri arasında oluşan bu empatinin benzerini uzmanlarda yeterince bulamamaktadırlar. Yalnız olmadığını görmek bu duygudaşlığı yaşamak aileler için önemli destek kaynaklarından biridir. Psikososyal destek kaynağı olarak adlandırabileceğimiz bu bir araya gelmeler aileler için bir gereksinim olarak ortaya çıkmaktadır (Van der Spuy ve Pottas, 2008).

Birbirlerinden özellikle deneyimleri hakkında bilgi alan aileler bu iletişimi çocuklarının eğitim aldıkları kurumlarda yüz yüze veya internet ortamında yaşamaktadırlar (Bekar vd., 2021; Kılıç, 2020). Ailelerin fiziksel olarak bir araya gelerek etkileşimde bulunma fırsatı olduğu ortamlar incelendiğinde tanılama ve cihazlandırma döneminde hastaneler, işitme cihazı satan firmalar ve çocuklarının eğitim aldıkları eğitim kurumları öne çıkmaktadır (Kılıç, 2020; Küpeli, 2020). Aileler bu ortamlarda birbirleriyle tanışarak etkileşimde bulunabilmektedir. Ailelerin fiziksel olarak bir araya gelmelerinin yanında bu etkileşimleri sürdürdüğü bir diğer ortam ise internet tabanlı dijital topluluklardır (Bekar vd., 2021; Kılıç, 2020; Yanıklar, 2014). Dijital topluluklar üyelerine sosyal ve duygusal destek sağlamaktadır (Coulsun vd., 2007; Eysenbach, 2005). Özellikle günümüzde söz edilen bu dijital toplulukların içinde sosyal medya gruplarının öne çıktığı görülmektedir. Ortalama üye sayısı on binin üzerinde ve günlük aktif paylaşımların olduğu bu gruplarda aileler birbirleriyle iletişime geçerek duygu, düşünce ve deneyimlerini paylaşmaktadır (Binark ve Löker, 2011; Kılıç, 2020; Rheingold, 2008). Öyle ki bu gruplarda kurduğu

iletişimle çocuğuna çift implant yaptırmaya karar veren aileler söz konusudur. Bu gruplar ailelerin etkileşimde bulundukları, bilgi, deneyim, duygu ve düşüncelerini paylaştıkları bir kaynak olmanın yanı sıra dijital kültür olma özelliğiyle de dikkat çekmektedir (Boyd ve Ellison, 2007; Sohem ve Haber, 2012). Söz konusu bu dijital kültürün üyeleri arasında aileler, işitme yetersizliği olan bireyler, uzmanlar gibi çeşitli katılımcılar yer almaktadır.

Fiziksel mesafeleri ortadan kaldıran internet dünyanın her yerinden farklı demografik özellikleri taşıyan insanların sosyal medya aracılığıyla etkileşimine ve bilgi alışverişine imkân vermektedir. Son yıllarda internet kullanımında artış ve teknolojik gelişmeler insanların iletişim kurma yöntemlerini de etkilemiştir (Bila, 2001; Facer, 2011). Söz konusu dijital ortamın sunduğu kolay ve erişilebilir iletişim kurma şekilleri insanları akıllı telefon, tablet gibi araçlarla iletişim kurmaya itmiştir. Öyle ki bir akıllı telefon ve internet ile insanlar evlerinden çıkmadan market, giyim gibi alışverişlerini, yemek siparişlerini verebilmekte, dünyanın neresinde olursa olsun başka insanlarla görüntülü, sesli veya yazılı iletişim kurabilmektedir. Bu hızlı, erişilebilir ve kolay imkanlar insanın çevre, kültür, akraba ilişkileri, yaşam tarzı gibi pek çok alandan düşüncelerini etkilemiştir (Güleç, 2018). Modern aile için boş vakitlerin birlikte değerlendirilmesi gibi alışkanlıklar değişmiştir. Aile içi iletişimde de benzer şekilde uygulamalarla bir odadan diğer odaya yazılarak haberleşmeler yaşanmaktadır. Aileye yeni katılan çocuğun bu dijital ortama doğduğu düşünüldüğünde doğan neslin bu teknolojiye daha hızlı uyum sağlayacağı ve kullanımın yaygınlaşacağı söylenebilir. İnternetin kısa sürede nasıl yaygınlaştığı ve sosyal medyanın kullanımı hakkında bilgi sahibi olmak ailede, toplumda ve dolayısıyla kültürde yaşananları anlamak için aydınlatıcı olacaktır.

1.2.1 Dijital ortamlar: İnternet ve sosyal medya

İnternet ilk olarak 1969 yılında ABD’de çeşitli üniversiteler ve Savunma Bakanlığı’na bağlı askeri birimlerin savaş ortamında kaybolmayacak bir iletişim ağı olarak oluşturulmuştur. Askeri alandaki bilgiyi alma ve bilgiye ulaşma amacıyla ortaya çıksa da zamanla üniversiteler arasında bilgi paylaşımı amacıyla yaygınlaşmıştır (Bölükbaş, 2003). Üniversiteler ve şirketler arasında araştırma verilerini paylaşmak için kullandıkları bağlantılar bugün düşünüldüğünde oldukça küçük bir ağ oluşturulmuştur. 1985’e gelindiğinde farklı konumlarda bulunan altı süper bilgisayar tüm araştırmacıların hizmetine açılmıştır. Aradan geçen beş yılın sonunda yedi kıtaya yayılan toplam 79 bin ağın birleştirilmesiyle internet oluşturulmuştur. Bu sayede internet dünyada bulunan tüm bilgisayarların bağlanabildiği bir ağ haline gelmiştir. Türkiye’deki geçmişine

bakıldığında 1990 yılında European Academic and Research Network ağının oluşumuyla birlikte ilk bilgisayar ağları çalışmasının başladığı görülmektedir. Avrupa ve Japonya’da bulunan birçok üniversiteyle birlikte ülkemizdeki üniversiteler bu ağa zamanla üye olmuştur. Türkiye’de internetin yaygınlaşması üniversitelerden başlamıştır. 1990’larda üniversiteler tarafından başlatılan ve kullanılabilen internet 2000’li yılların başlarında ülke genelinde yaygınlaşmaya başlamıştır (Bölükbaş, 2003).

2022 yılı itibariyle evde internet erişimi imkânı olan hane oranı %94’tür. 20 yıllık süreçte bu orana ulaşan internet imkânı benzer şekilde sosyal medya ortamlarının yaygınlığını da arttırmıştır. Sosyal medya kullanım oranına bakıldığında 2022 yılında bu oranın %80,8 olduğu görülmektedir. Bir önceki yılın verileriyle kıyaslandığında bir yılda bu oran %14,8 artmıştır. Bu veri bize sosyal medyanın internet kullanımında giderek daha fazla yer kapladığını göstermektedir. Bunun önemli bir nedeni olarak sosyal medya platformlarının kullanıcılarına sunduğu imkanların giderek genişlemesi olarak düşünülebilir. İlk yıllarda kullanıcıların paylaşımında bulunabildiği, birbiriyle etkileşime geçebildiği sosyal medya platformları bugün kullanıcılarına e-ticaret ile alışveriş, oyun, eğlence, bilgi edinme, etkinlik duyurabilme gibi çok daha fazla boyutta imkân sunabilmektedir. Bu imkanlar sosyal medya kullanımının giderek artmasına neden olmaktadır. Bir diğer yanı sıra sosyal medya platformlarının kullanım kolaylığı ve erişim hızı bu yaygınlaşmada etkili olmaktadır (Demir, 2016). Kullanım oranlarına bakıldığında kullanıcıların, Instagram %92,5, Facebook %78,1, X %69,6 oranında en çok bu uygulamaları kullandığı görülmektedir (DataReportal, 2022) .

İletişim, insanın sosyal yanının günlük hayattaki yansımalarının temelini oluştur (DeVito ve DeVito, 2019). Sosyal medyanın bugün geldiği nokta sadece içerik üretip, paylaşmanın ötesine geçerek insanın bireyle ve toplumla olan iletişimini sağlayan bir alan haline gelmiştir (Kaplan ve Haenlein, 2013). Sosyal medya gibi alışılmış televizyon (TV), radyo, dergi gibi kitle iletişim araçlarını zaman zaman geri plana itebilen iletişim ağları bir yandan üyelerini bireyselleştirirken bir yandan da bireyleri dijital dünyada toplumsallaştırmaktadır (Binark, 2007). Bireylerin iletişim ve davranış şekillerini farklılaştıran sosyal medya toplumunda davranışlarını farklılaştırmaktadır (Kirschenbaum, 2004). Bu süreçte sosyal medya insanların davranışlarını etkilerken bazı avantajlara sahiptir. Sosyal medyanın en önemli avantajı anında geri bildirim ve hızdır (Gilbert ve Karahalios, 2009). Bu durum sosyal medyanın hayatın her alanına yansımaya neden olsa da bireyler açısından anlık ve hızlı değişim takibi

zorlaştırabilmektedir. (Vural ve Bat, 2010). Sosyal medyanın toplumsal etkisinin geldiği boyut sosyoloji antropoloji, psikoloji ve siyaset bilimi gibi birçok disiplinde araştırma konusu olmuştur (Göker ve Keskin, 2016). Sosyal medya özellikleri birbirinden farklılaşan çeşitli araçlardan oluşur. Günümüzde bu sosyal medya araçlarına bakıldığında en yaygın kullanılan araçların Instagram, X ve Facebook olduğu söylenebilir. Tamamı sosyal medya aracı olmakla birlikte bu araçlar birbirlerinden sundukları imkanlar ve kullanıcıların davranışları açısından farklılaşabilmektedir. Sosyal medya bir bütün olarak kendi başına kültür üzerinde önemli etkiler yapmaktadır. Fakat bu bütünün bileşenleri, sosyal medya araçları kendi özellikleri ve kullanılma durumlarına göre kültür üzerinde farklı etkiler yapmaktadır (Boyd, 2014; Ellison vd., 2007).

1.2.1.1 Instagram

Kevin Systrom ve Mike Krieger tarafından kurulan bu sosyal medya platformunu öne çıkaran en belirgin özellikleri fotoğraf paylaşma ve var olan fotoğrafı düzenleme özellikleridir. Fotoğraf düzenleme özelliği sayesinde kullanıcılar fotoğraf çekme becerilerinin üstünde fotoğraflar paylaşabilmektedir (Yüce, 2020). Diğer sosyal medya platformları gibi giderek daha fazla insanın kullanmaya başladığı Instagram'ın yaygınlaşmasını hızlandıran önemli etkenlerden biri hızla hayatımıza giren akıllı telefonlar olmuştur. Fotoğraf paylaşma, bu paylaşımların beğenilmesi, takip etme ve edilme özelliklerinin yanı sıra kullanıcılar arası hızlı mesajlaşma imkânı olması kullanıcı sayısının artmasını sağlayan diğer bir etkidir (Yılmaz, 2017). Dünyada en çok kullanılan sosyal medya platformları arasında olan Instagram'ın ülkemizdeki kullanıcı sayısı 45,3 milyona ulaşmıştır. Bunların %42,2'sini kadın, %57,8'ini ise erkek kullanıcılar oluşturmaktadır (DataReportal, 2022). Ülkemizde kullanım oranına bakıldığında %92,5 ile en çok kullanılan sosyal medya aracı olduğu görülmektedir.

Instagram, kullanıcılarına sunduğu fotoğraf, video gibi görsellerin paylaşma özelliğiyle görsel kültürün dijitalleşmesine katkıda bulunmuştur. Kullanıcıların günlük yaşam deneyimleri, gezi, sanat, spor ve diğer ilgi alanlarına ilişkin yaptıkları görsel paylaşımlar kendilerini ifade etme ve dijital kimliklerini yansıtma amaçlarını sağlamaktadır. Görsel paylaşımların bir diğer etkisi ise estetik bakış ve moda'nın dijitalleşmesi şeklinde olmuştur (Dinhopl ve Gretzel, 2016). Moda, güzellik, tarz önerileri gibi konular üzerine yapılan paylaşımlar kültürel estetik algılarının dijitalleşmesini sağlamış ve şekillendirmiştir. Bu etki gücü pazarlama alanında dikkatini çekmiş ve pazarlama stratejilerini etkilemiştir. Bu durum doğal olarak tüketim kültürünü etkilemektedir. Instagram'ın kültür üzerindeki

etkisini güçlendiren bir başka özelliği ise insanları ilgi alanları üzerinden bir araya getirebilmesidir (Gerzema ve D'Antonio, 2013). Kullanıcılar etiketler üzerinden oluşturdukları topluluklarla belirli konular etrafında bir araya gelerek sosyal bağlarını güçlendirmekte ve yeni etkileşimlerde bulunabilmektedir. Tüm bu süreçte oluşan iletişim pratikleri, kullanılan dil, görselleşme kültürün bir parçası haline gelmekte ve kültürü değiştirmektedir (Dinhopl ve Gretzel, 2016; Gerzema ve D'Antonio, 2013).

1.2.1.2 X (Twitter)

2006 yılında Jack Dorsey tarafında kurulan X, sınırlı sayıda (280 karakter) karakterle yazma olanağı sağlayan ve metin odaklı bir sosyal medya platformudur. 2022 yılında Elon Musk tarafından satın alınmış, 2023 yılında Twitter olan adı X olarak değiştirilmiştir. Metin yanı sıra fotoğraf ve video paylaşma imkânı da sunmaktadır. Platformda kullanıcılar düşüncelerini, fikirleri yazılı ve görsel olarak paylaştıkları gibi güncel durumu takip edebilmektedir (Kaplan ve Haenlein, 2011). DataReportal (2022) Türkiye raporuna göre ülkemizdeki kullanım oranı yıllara göre artarak devam etmiş ve 13,6 milyon kullanıcıya ulaşmıştır.

X anlık ve hızlı iletişim sağlama özelliğiyle toplumsal olayların gündem olması ve tartışılmasını dijital ortamda kolaylaştırır. Kullanıcılar etiketler üzerinden belirli konularda topluluk oluşturabilir, konuyu tartışabilir, tepkilerini gösterebilir. Bu durum kamusal alanın nasıl dijitalleştiği göstermektedir. Bu yeni dijital kamusal alan toplumsal tepkileri ve görüşleri belirleyebilmektedir. Özellikle sanat politika eğlence, spor gibi çeşitli kültürel alanlarda etkileşimler bu dijital alanda gerçekleşebilmektedir. Bunun yanı sıra aktivizm ve toplumsal değişim hareketlerine alan sağlayan X toplumsal değişim üzerinde etkili olabilir (Boyd, 2014; Marwick ve Boyd, 2011).

1.2.1.3 Facebook

Bu araştırmanın gerçekleştirildiği en yaygın kullanılan çevrimiçi sosyal ağlardan bir diğeri olan Facebook, 2004 yılından Harvard üniversitesi öğrencilerinin kullanması için Mark Zuckerberg tarafından oluşturulmuştur. Facebook'u Messenger ve X'den farklılaştıran ve daha fazla kullanıcıya ulaşmasını sağlayan yönü kullanıcılarına daha fazla içerik paylaşılma fırsatı sağlamasıdır. Facebook, günümüzde popüler sosyal medya araçlarından biri olmuştur (Solmaz vd., 2013). Kullanıcıları için kolay kullanım özelliklerine sahip olan ve kullanıcılarından ücret talep etmeyen facebook toplumu etkileyecek kadar yaygın kullanıma ulaşmıştır. Kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte

kullanıcılar günlük hayatta tanıdıkları insanlarla Facebook'ta bir araya gelerek etkileşime girebilmektedir. Bu özellik yüz yüze olan iletişimin dijital ortamda da sürdürülmesine olanak sağlamıştır (Ayan, 2016). Facebook kullanıcıları paylaşılan içeriklerle boş vakitlerini geçirebilmekte, diğer kullanıcılarla iletişim kurabilmekte ve istedikleri bir topluluğa ait olabilmektedir. Fiziksel olarak bir arada olma zorunluluğu olmayan Facebook duyguların ifade edilmesini ve duyguların iletilmesi kolaylaştırmaktadır. Bu durum kullanıcıların aile ve dostluk ilişkilerine benzer ilişki sistemleri kurmalarına olanak sağlamaktadır (Beck, 2004). Önemli bir diğer konu ise Facebook'un kullanıcılarını arzu etikleri dijital kimlikleri inşa etme fırsatı sunmasıdır. Sosyal hayatta, fiziki ortamda ilişkileri zedeleyen istenmeyen özellikler dijital kimliğe yansıtılabilmektedir. Dolayısıyla Facebook'tan kullanıcılar çok daha fazla sosyalleşme imkânı bulabilmektedir. Bu durumun olumsuz etkileri de olabilmektedir. Facebookun kullanımının yaygınlaşması fiziki ortamda bir araya gelmenin verdiği duyguyu kaldırarak toplumu bireyselliğe itmektedir (Peltekoğlu vd., 2012; Timisi, 2004). Ülkemizde 34,4 milyon kullanıcısıyla Instagramın ardından en çok kullanılan sosyal medya aracı olan Facebook'ta kullanıcılar aylık 12,6 saat vakit geçirmektedir (DataReportal, 2022).

Facebook, kullanım özelliklerinin çok daha ötesinde ele alınmalıdır. Sosyal medya araçları içinde yaygın kullanımı bugün ilk sıralarda olmakla birlikte bu yaygın kullanıma ulaşan ilk sosyal medya araçlarının başında gelir. Dolayısıyla dijital kültürün en önemli bileşenlerinden olan Facebook dijital kültürün şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Kullanıcılar dijital kimliklerini oluştururken kendilerini dijital kültürde tanımlar ve ifade ederler. X ve Instagram gibi benzer kültürel değişimlere sahip olan Facebook'u diğerlerinden ayırtıran en önemli özelliği dijital ortamlarda sunduğu sosyal ilişki fırsatıdır. Kullanıcılar Facebook üzerinden arkadaş edinebilir, grup kurabilir, etkinliklere katılabilir. Bu durum kültürel olarak sosyal ilişki geliştirmeye yeni alanlar açmaktadır (Boyd, 2014; Boyd ve Ellison, 2008;).

Sosyal medya ve sosyal medya araçlarına ilişkin yaşanan deneyimler her birey için aynı şekilde gerçekleşmez. Kullanıcıların bireysel özellikleri sosyal medya kullanım durumlarını diğerlerinden ayırmaktadır (Minuttillo vd., 2024). Özellikle bu araştırma bağlamında düşünüldüğünde bireylerin yetersizlik durumları ve sosyal medya kullanımı ilişkisi oluşturdukları dijital kültürü anlamada önemli role sahiptir. Bireylerin yetersizlikleri sosyal medya kullanımlarını etkilemektedir.

1.3 Yetersizliği Olan Bireylerin ve Ailelerinin İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı

Yetersizliği olan bireyler sosyal ilişki kurmakta ve toplumla olan bağlarını sürdürmekte çeşitli açılardan zorlanmaktadır. Bireylerin sahip oldukları yetersizlik türlerinin özellikleri onların harekete geçmesini, başkalarını anlamasını, konuşmasını ve iletişim kurmasını zorlaştırabilmektedir (Stough vd., 2015). Araştırmalar yetersizliği olan bireylerin daha küçük sosyal çevrelere sahip olma eğiliminde olduğunu, aile üyeleri dışında sınırlı arkadaşlık ilişkileri olduğunu göstermektedir (Myers vd., 1998; Hindly, vd., 2006). Bu durumun bir diğer nedeni olarak toplumun yaklaşımı gösterilebilir, yetersizliği olan bireylerin etiketlenmesi sosyal ilişkilerin gelişmesinin önünde geçebilmektedir (Smart, 2016).

Arkadaşlık kurma ve ilişkiyi sürdürme yetersizliği olan bireylerin sosyal medya kullanımında etkili olmaktadır (Stough vd., 2015). Facebook katılımın kolaylığı, güvenlik, görünürlük, aile ve arkadaşlar tarafından kullanılması gibi özellikleriyle sosyal medya kullanımında birinci sıraya yerleşmiştir. Özellikle yetersizliği olan gençlerin ailelerinin de Facebook’u tercih ettikleri görülmektedir (Hall, 2011). Yetersizliği olan bireylerin Facebook kullanım alışkanlıklarına bakıldığında yetersizliği olmayan bireylerle büyük oranda benzeşmekle birlikte farklılaştığı noktalar görülmektedir. Bireyler Facebook üzerinden kişisel ilişkileri olan bireylerle iletişim kurma eğilimindedir. Bu eğilim gençler özelinde ise aynı veya farklı okulda eğitim alan arkadaşlarıyla ilişkilerini sürdürmek şeklindedir (Asbjørnslett vd., 2015). Yetersizliği olan bireyler ve ailelerinin iletişim kolaylığı açısından sosyal medyayı yüz yüze iletişime tercih ettikleri görülmektedir. Arkadaşlık ilişkilerinin kurulmasının yanı sıra oyun oynama ve hayran kulüplerini takip edebilme Facebook kullanımında etkili olan nedenler arasındadır (Shpigelman ve Gill, 2014).

Sosyal medyanın iletişim fırsatlarının yanında güçlü olduğu yanlarından biri de bilgi kaynağı olabilme özelliğidir. Yetersizliği olan bireylerin internet üzerindeki bilgi kaynaklarına bakıldığında Facebook ve Google öne çıkmaktadır (Annett-Hitchcock ve Xu, 2015). Bu noktada bilgiye erişimde çevrimiçi dünyada Facebook’un da önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Yetersizliği olan bireylerin özellikle bilgi edinmek için sosyal medya üzerinde gruplar oluşturduğu görülmektedir (Marrie vd., 2013). Farklı coğrafyalarda ve farklı sosyo-ekonomik düzeydeki yetersizliği olan bireyler kendilerini ilgilendiren bilgilere kolayca ve anlaşılabilir şekilde ulaşabilirler (Griffiths vd., 2012;

Hemsley, vd., 2015). Bilgiye ulaşma fırsatı veren söz konusu sosyal medya gruplarının bir başka yönü ise sosyal destek grupları olmalarıdır.

Sosyal destek grupları yetersizliği veya kronik hastalığı olan bireylere bilginin yanı sıra duygusal destek sunmaktadır (Davis ve Calitz, 2014). Bir araya gelmenin sağladığı sosyal destek grup üyelerinin daha güçlü hissetmesini sağlamaktadır (Cole vd., 2011). Özellikle Youtube üzerinden yayınlanan videolarda kişilerin deneyimlerinin ve eğitim amaçlı içeriklerin daha yoğun olduğu görülmektedir. Bu videolar bireylere bilgi aktarmanın yanı sıra yalnız olmadığı duygusunu da vermektedir (Bromley, 2008). Ailelerin bu gruplarda soru sorabilmesi, konuşacak birini bulması veya bir uzmana erişebilme imkânı toplulukları güçlendirmektedir (Kirby vd., 2008).

Bireylerin kendini özgürce ifade edebildiği sosyal medya aynı zamanda bireylerin düşüncelerini çok daha büyük kitlelere ulaştırabilme imkânı sağlamaktadır. Sosyal medyanın bu etkisi yetersizliği olan bireylerin kendilerini ifade etmelerine ve kimlik oluşturmalarına fırsat vermektedir. Youtube videolarıyla kendi kimliklerine ilişkin düşüncelerini paylaşmaları ana akım medyada veya genel kabul gören kimliklerden farklılaşmalarını sağlamıştır (Dolphin, 2011; Noble, 2012). Fiziksel mesafelerin ortadan kalktığı sosyal medya grupları topluluklara kendini ifade etme imkânı sunmakla birlikte haklarını savunmak için bir araya gelmelerini, seslerini duyurmalarını sağlamaktadır. Bunun somut örneklerinden biri olarak farkındalık yaratma gösterilebilir (Chiu ve Juang 2013). Yetersizliği olan bireylerin sosyal medya kullanımına ilişkin önemli bir diğer konu ise siber zorbalıktır. Ailelerle yapılan bazı çalışmalarda ailelerin çocuklarının hiç siber zorbalığa maruz kalmadığını düşündükleri bulgular olmasına karşın yetersizliği olan çocukların siber zorbalığa maruz kalma konusunda daha savunmasız olduğu söylenebilir (Kowalski ve Fedina, 2011).

Dijital dünyayla birlikte ailelerin çocuklarına karşı sorumlulukları arasına çocuklarını dijital dünyada da korumak da girmiştir. Aileler çocuklarının fotoğraf, video gibi görsellerinin yanı sıra kişisel bilgilerini de sosyal medyada paylaşmaktadır. Livingstone ve diğerleri (2019) bu davranışın nedenini yakın çevreyle iletişimde kalmak olarak açıklamaktadır. Farklı araştırmacılar ise sosyal katılım, onay, övünme, başkalarına imrenme, iyi anne algısı, sosyal karşılaştırma gibi nedenleri eklemiştir (Krasnova vd., 2010, Wagner ve Gasche 2018). Fakat bu paylaşımlar çocuklar için zararlı sonuçlar doğurabilmektedir. Öncelikle çocukların fotoğraf video ve bilgilerini izinsiz paylaşmak çocukların mahremiyet hakkını ihlal etmektedir. Bu durum çocukların gelecekte

psikolojik sorunlar yaşamasına yol açabilir. Çocukların fiziksel özellikleri veya hatalarını paylaşmak siber zorbalığa neden olabilir. Çocukların özgüveni zedelenabilir. Çocukların doğum tarihi, okulları gibi kişisel bilgileri kötü niyetli insanların eline geçebilir ve kimlik hırsızlığı gibi suçlarla sonuçlanabilir (Brosch, 2018; Günüş, 2020; Wagner ve Gasche, 2018). Özetle çocuğun dijital kimliğinde iz bırakan bu paylaşımlar çocuğun gelecekte psikolojik sorunlar yaşamasına, iş hayatının olumsuz etkilenmesine, zorbalığa maruz kalmasına, mahremiyet haklarının ihlaline neden olabilmektedir. Bu olası kötü sonuçların önüne geçmek için ailelerin paylaşım yaparken dikkat etmesi gerekmektedir. İlk olarak beklenen çocukla ilgili paylaşımında bulunmadan çocuğun rızasını almaktır. Paylaşımın yapılacağı sosyal medya hesabının kapalı olması önemli bir diğer tedbirdir. Böylece paylaşımı sadece paylaşımı yapan kişinin tanıdığı insanlar görebilecektir. Çocukla ilgili paylaşım yapılırken mümkün olduğunca az kişisel bilgiye yer verilmesi gerekmektedir. Son olarak paylaşımlarda yer etiketleri kullanmamakta önlem olarak önerilmektedir (Barnes ve Potter, 2021; Ergün, 2020; Krasnova vd., 2010; Steinberg, 2016).

Sosyal medya, internet ve dijital ortamlara ilişkin tüm bu durumlar, bireylerin yaşantıları, deneyimleri, paylaşımları ve etkileşimleri dijital kültürün birer parçasıdır. Dijital kültürü daha anlaşılır hale getirmek için önce kültür kavramından söz etmek gerekmektedir.

1.4 Kültür

Kültür toplumların ortak inançları, değerleri, davranışları gibi farklı bileşenleri olan kompleks ve dinamik bir kavramdır. Kültür ait olduğu toplumu şekillendirirken üyeleri arasında da bir bağ oluşturur (Geertz, 1973; Schwartz ve Sagiv, 1995). Bu bağın oluşumunda dil, gelenekler, ritüeller, sanat ve değerler gibi kültürün öğeleri önemli rol oynar (Bourriaud, 2021; Gumperz, 1982; Hofstede, 1984).

İnsanı içinde yaşadığı toplumdan bağımsız olarak değerlendirmek çoğu zaman mümkün değildir. Toplumda elde edilen deneyim, toplumun diğer üyeleriyle girilen etkileşimler, kurulan ilişkiler, iletişimler belirli özellikleriyle toplumlardan topluma göre değişebilir. Bu değişimin belirleyicisini kültür olarak ifade edebiliriz. İnsan ve toplumun özellikleri düşünüldüğünde kültürü tümüyle tek bir seferde açıklamak güçtür. Alanyazında kültür çok çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Kültürün toplumun bir parçası olan insanın yaşayarak, yaparak öğrendiği ve gelecek nesillere aktardığı maddi ve manevi tüm öğeleri barındıran karmaşık bir bütünü ifade ettiğini söyleyebiliriz. Bu bütün dil, inanç, sanat, değerler, davranış biçimleri, alışkanlık gelenekler, mimari, edebiyat, teknoloji gibi insana

ait çok farklı özellikleri içinde barındırmaktadır (Berry, 1997; Williams, 1995; Schwartz ve Sagiv, 1995).

Kültür kavramı, karmaşıklığını ve zenginliğini anlamak için, açık ve örtülü kültür olmak üzere iki boyutta ele alınmaktadır. Açık kültür adından da anlaşılabilceği gibi toplumun gözlemlenen dışardan bakılınca açık bir şekilde anlaşılabilen kültürel öğeleridir. Bu öğeler toplumun kimliğini ve tarihini dış dünyaya gösterir. Örneğin; törenler, kullanılan dil, davranışlar, mimari, sanat, kıyafetler topluluğun açık kültürünü gösteren öğelerdir (Spradley and McCurdy, 2012). Örtülü kültür için toplumun açık kültürünün ötesinde daha derin anlamları ve anlaşılması zor öğelerini içerir. Bu öğeler topluma hastır, toplum içinde öğrenilir ve dışardan anlaşılması açık kültür kadar kolay değildir. İnançlar, değerler ve dilin alt metinleri örtülü kültürü oluşturan ve anlamayı sağlayan önemli öğeler arasındadır. Bu öğeler kültürün iç dinamiklerini ve sosyal etkileşimlerini anlamaya yardımcı olur (Geertz, 1973; Schwartz ve Sagiv, 1995; Spradley ve McCurdy, 2012).

Dünya üzerinde yaşayan toplumların kültürleri araştırmacılar tarafından araştırma konusu olmuştur. Antropolojinin ilk yıllarında kültürü araştırılacak bir toplum bulmak bugüne göre çok daha kolaydı. Örneğin Hindistan'daki Bhil kabileleri veya Güneybatı Amerika'daki Apaçiler gibi farklı etnik toplumlar antropologlar tarafından araştırıldı ve kültürlerine dair çok şey öğrenildi. Bugün ise farklı kültürleri olan toplumları bulmak giderek zorlaşmaktadır. Fakat bugün de kendine özgü toplumsal yapılar ortaya çıkmış ve araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Alt gruplar olarak toplum içinde oluşan yapılar toplumdaki yaşamın büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Bu noktada mikrokültür kavramının ortaya çıkmaktadır (Spradley ve McCurdy, 2012). Mikrokültürler genellikle toplum içinde bir grubun uzun süreli etkileşimleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Grup üyelerinin benzer deneyimleri, ilgileri, dil ve iletişim pratikleri, rutinleri, özgün normları, değerleri veya amaçları gibi ortak öğeler mikrokültürün şekillenmesini sağlamaktadır (Brown, 2012; Jones, 2010; Lalueza vd., 2008).

Toplumun kültürü üyelerinin bireysel özelliklerini şekillendirdiği gibi toplumsal olaylarda da toplumun kültürünü şekillendirir. Bir toplumun geçmişi örneğin savaşlar, göçler gibi önemli sosyal değişimler, coğrafya, dil ve iletişim, din ve inanç sistemleri, ekonomik ve toplumsal yapı, teknoloji ve inovasyon gibi faktörler toplumun kültürünü şekillendirir ve kültürel mirası etkiler (Castells, 1996; Prensky, 2009). Kültürel değişimi etkileyen önemli bir diğer faktör ise teknolojidir. Teknolojide yaşanan gelişmeler bir kültürün üretim yollarını, iletişim biçimlerini ve sosyal dinamiklerini etkiler. Ortaya çıkan

yeni gelişmelerin kültüre yayılması kültürün değişim hızını ivmelendirebilir ve kültürel normları yeniden şekillendirir (Castells, 1996). Özellikle son yıllarda hızlı bir şekilde hayatımıza giren internet, akıllı cihazla sosyal medya gibi teknolojik gelişmeler kültürü etkilemiştir. İnsanların iletişim biçimlerini, davranışlarını etkileyen bu gelişmeler bir araya geldikleri ortamları da çeşitlendirmiştir. Fiziksel ortamın dışında dijital ortamda da insanları bir araya gelmesi kültüre yeni bir boyut kazandırmıştır (Bauman, 2006; Castells, 2001; Williams ve Merten, 2011). Dijital kültür olarak adlandırılan bu yeni durum giderek araştırmaların konusu haline gelmektedir.

1.5 Dijital kültür

Dijital kültür, dijital teknolojilerin hızlı yayılması ve çok sayıda insanın erişmesiyle ortaya çıkmıştır. Dijital dünyayı oluşturan internet, sosyal medya, akıllı telefonlar, yazılımlar, bilgisayarlar kültürü şekillendirmeye başlamıştır. Teknoloji ve internetin insanlık tarihi düşünüldüğünde çok kısa sürede hayatın her alanında yaygınlaşması bireylerin, toplumların ve devletlerin iletişim alışkanlıklarını değiştirmiştir. Sosyal medya ve diğer platformda insanların etkileşimiyle, paylaşılan içeriklerle dijital kültür oluşmuştur (Berkay, 2016; Castells, 2001). Ortaya çıkan bu yapı dil, iletişim ve sosyalleşme biçimlerini değiştirmiştir, fiziki mesafeyi ortadan kaldırmıştır (Bauman, 2006; Bryant, 2001).

Teknolojik gelişmeler bireysel veya kamusal alanda değişimlere neden olmaktadır. Bu gelişmeler bazen yumuşak değişimlere bazen de keskin değişimlere neden olabilmektedir. İçinde bulunduğumuz teknoloji çağında dijital kültürün ortaya çıkması çok keskin olmuştur. Bu keskin değişime uyum sağlamak her birey için aynı şekilde gerçekleşmemiştir. Bilgisayar ve oyun konsolları kullanan genç nesil bu değişime daha hızlı uyum sağlamıştır (Yıldız, 2012). Prensky (2009) bireyleri dijital kültüre uyum sağlama durumlarına göre ikiye ayırmıştır. Teknolojideki değişim ve dönüşüm sürecinin içinde yer alan ve dijital kültür ile yetişen nesli dijital yerliler olarak ifade etmiştir. Dijital kültüre sonradan dahil olan teknolojide ve yaşamlarında meydana gelen değişimlere sonradan uyum sağlamaya başlayan nesli ise dijital göçmenler olarak ifade etmiştir. Dijital yerlilik ve dijital göçebe olma durumları kültürel pratikler açısından önemli etkilere sahiptir. Dijital yerliler teknolojiyi eğitim, iş, sosyal etkileşim, iletişim gibi alanlarda daha yoğun şekilde kullanırken dijital göçebelerin yeni teknolojilere daha zor uyum sağladıkları ve kullanım konusunda sorunlar yaşadıkları görülmektedir (Bennett, 2008). Kullanım konusunda yaşanan sorunlar, öğrenmenin zor olduğu ve süreç alacağı

düşüncesi, teknolojiyi kullanma yeterliliğine sahip olmama düşüncesi, değişime direnç ve hata yapma korkusu dijital göçbeleri teknolojiye karşı dirençli yapabilir. (Brosnan, 1998).

Toplumsallaşma süreci kitle iletişim araçları ve özellikle de yeni iletişim teknolojileri öncesinde aile, arkadaş grupları ya da okul gibi ortamlarda gerçekleşmekteydi. Ancak yeni iletişim teknolojileri, internet ve özellikle son yıllarda kullanımı artan sosyal medyanın bugün geldiği noktada bireylerin toplumsallaşma sürecinde de köklü değişikliklere sebep olmuştur (Postman, 2004). Dijital ortamlar toplumları özellikle internet aracılığı ile çok daha geniş kitlelerle iletişim fırsatı sunmasıyla birlikte, daha öncekinden çok daha farklı, şekil değiştiren bir toplumsallaşma sürecine geçilmiştir (Altunay, 2015). Değişen toplumsallaşma sürecinde çevrimiçi dünya, özellikle sosyal medyanın yeri, çoğu zaman aileden sonra, okul ve arkadaş gruplarından önce gelmeye başlamıştır (Eren, Ayhan, 2020; Yengin, 2012). İnternetin yaygınlaşmasının ve sosyal medya kullanımının hızla artmasının toplumsallaşma sürecine olan etkileri anne babalar üzerinde de görülmektedir. Bugün bebeği olan ebeveynler bebekleri için henüz dünyaya gelmeden sosyal medya hesapları açabilmekte, bebekleri doğduğu anda fotoğraflarını milyonlarca kişiyle paylaşabilmektedir. Bireyin doğduğu andan itibaren fotoğraf ve videoları sosyal medya platformlarında fiziksel olarak paylaşmanın çok ötesinde geniş kitlelere ulaşmaktadır. Doğduğunda bir şekilde sosyal medyanın içinde yer bulan bireyin ilerleyen yaşlarda bu platformların bir üyesi olması kaçınılmaz hale gelmektedir. Bireyin henüz dünyaya gelmeden tanıştığı sosyal medya platformları, bireyin toplumsallaşma ve iletişim alışkanlıklarının belirlenmesinde rol oynamaktadır (Marwick ve Boyd, 2011).

Dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren içinde bulunduğu toplumun bir parçası olan birey zamanla bazı topluluklara üye olabilir veya topluluklarla iletişime geçebilir. Fakat sosyal medya ile birey dünya üzerindeki istediği bir topluğa dahil olma, iletişime geçme ve kendi topluluğunu oluşturma imkânı bulmuştur. Tüm bunları ve daha fazlasını yaparken birey, fiziksel olarak kurduğu iletişimde karşılaştığının aksine herhangi bir mekân ve zaman kısıtlaması ile de karşılaşmaz (Eren ve Ayhan, 2020). İnternet ortamında oluşan söz konusu topluluklar dijital kültür olarak adlandırılmaktadır. Dijital kültür modern toplumların teknolojik gelişmelerin ışığında oluşturduğu ve paylaştıkları kültürel bir birikim ve deneyim toplamıdır. Bu kültür internet ve dijital medyayla şekillendiği için kendine özgü özelliklere sahiptir. Toplulukların uzun süreli olması, yeterince üyesi olması, internet ortamından ortaya çıkması, kişisel iletişim ağlarının gelişmesi ve

yeterince insani duygu barındırması gibi özellikler sosyal bir yığını dijital kültürü olan bir topluluk yapmaktadır (Kozinets, 2010; Özbölük ve Dursun, 2015). Dijital kültürü olan bu topluluk kültüründe açık ve örtük kültür öğeleri taşır. Açık kültür öğeleri toplulukta gözlemlenen davranışları, bilgileri kapsar (Burgess ve Green, 2009). Dijital toplulukta davranış paylaşımında bulunmak, yorum yapmak şeklinde sergilenir. Paylaşım yapılan fotoğraf, video, bilgi, bağlantı gibi gönderiler açık kültür öğelerinin büyük kısmını oluşturur. Bu öğeler topluluğun tüm üyeleri tarafından görünebilir. Fakat bir de görünen gönderinin ötesinde daha az görünen ama daha çok anlamı olan öğeler vardır. Bu öğeler örtük kültür öğeleridir. Değerler, normlar, etik ilkeler, iletişim biçimleri, dil gibi öğeler örtük kültürün önemli göstergelerdir (Turkle, 2011; Zuboff, 2019). Ortak ilgi ve amaçlar doğrultusunda dijital bir ortamda bir araya gelen topluluğun dijital kültür oluşturabilmesi için belirli normları, değerleri ve etik ilkeleri olmalı, katılımcılar birbirini anlamalı ve saygı göstermelidir (Bowe, 2002; Power ve Power, 2007; Prensky, 2020; Spradley ve McCurdy, 2012). Bu kültürün öne çıkan değerlerinden biri açıklık ve şeffaflıktır; dijital kültürde bilgi kısıtlanmadan paylaşılır ve erişilebilir duruma gelir, böylece toplumsal bilincin ve iş birliğinin artmasına imkân sağlanır. Ayrıca katılımcılık ve iş birliği dijital kültürün bir diğer önemli boyutlarıdır; özellikle sosyal medya araçları sayesinde bireyler yalnızca bilgi alan değil, aynı zamanda üreten haline gelir. Bu durumun ortaya çıkmasında hız ve anlık erişim önemli rol oynar. İnternetin sunduğu fırsatlarla bilgiye hızlı bir şekilde ulaşılabilir ve gerekli durumlarda eş zamanlı tepki verilebilir. Dünyanın her yerinden anlık erişimin olduğu bir ortamda küreselleşmeden söz edilirken kişiselleştirme ise dijital kültürün bireysel deneyimleri öne çıkaran, vurgulayan değerlerinden biridir; bireylerin ilgileri doğrultusunda özelleştirilen içerikler, bireyler arası etkileşimleri güçlendirir (Pariser, 2011). Son olarak, bu kadar yoğun ve anlık ulaşılabilen ve karar verme süreçlerinde etkili olan durum için öne çıkan değer ise veri ve bilgi odaklıdır (Mayer-Schönberger ve Cukier, 2013).

Bu değerlerin yanı sıra dijital kültürde etkileşimlerin adil, güvenli ve sorumlu bir şekilde gerçekleşebilmesi için önemli bir konu ise etik ilkelerdir. Bu ilkelerden ilki, veri gizliliği ve güvenliği ilkesidir; bireylerin kişisel verilerinin korunması ve üçüncü kişilerle izinleri olmadan paylaşılmamasının sağlanması gerekmektedir (Solove, 2018). Şeffaflık ve açıklık ilkesi ise dijital kültürün var olduğu platformun üyelerden hangi bilgilerin alındığını ve bu bilgilerin nasıl kullanılacağını açıkça belirtmesini ifade eder ki kullanıcılar kendini güvende hissetsin (Floridi, 2014). Adalet ve erişim ilkesi ise kişilerin

dijital teknolojilere eşit erişimini amaçlamaktadır. Bu ilkeler yalnızca dijital platformlar için değil kullanıcılar için de geçerlidir. Bireyler ve dijital platformlar çevrim içi davranışlarından sorumludur. Sorumluluk ve hesap verilebilirlik olarak adlandırılan bu ilke söz konusu davranışların etik ilkelere uygun olmasını öngörür (Johnson, 2012). Kullanıcı hakları ve özgürlükler ilkesi kişilerin düşünce özgürlüğünü ve temel haklarını korumayı amaçlarken toplumsal sorumluluk ilkesi teknolojik gelişmelerin toplumun yararına kullanılmasını ifade eder (Cohen, 2019).

Dijital kültürün ortaya çıkmasının toplumda yaptığı değişim birçok alanda kendini göstermektedir. İletişimden eğlenceye, çalışma hayatından, sosyalleşmeye, alışveriş alışkanlıklarından ilişkilere kadar çeşitli alanlarda bu değişimi görebiliyoruz. Toplumun ve bireylerin bu değişimi karşısında toplumu oluşturan ailenin de bu değişimden etkilendiği görülmektedir. Kültür gibi dijital kültür de bireylerinin özelliklerinden etkilenmektedir. Topluluğun tamamının oluşturduğu dijital kültür birey üzerinde nasıl etki yapıyorsa bireyin özellikleri de dahil olduğu toplumun dijital kültürünün şekillenmesinde etkili olmaktadır. Bu araştırma özelinde dijital kültürü şekillendiren bireylerin özellikleri açısından bakıldığında işitme kaybının önemli rolü olduğu düşünülmektedir. Toplum içinde yaşayan bir grubun normları, değerlerini, geleneklerini o gruba has kültürel öğeleri barındıran topluluğun tamamından daha küçük ölçekli yapılar mikro kültür olarak ifade edilmektedir. İşitme kaybı da işitme kayıplı bireylerin ve ailelerinin mikro kültür yapıları için temel kavramdır. Dijital kültürün mikro kültürle olan ilişkisi bu grupların mikro kültürlerine önemli katkılar sunar. Mikro kültürlerin oluşumunu ve gelişimini destekleyen dinamik bir ortam sunar. Dijital kültür üyelerine; bağlantı ve etkileşim imkânı sunar, üyelerinin kimliklerini oluşturma ve temsil etmelerini sağlar ve içeriklerin sosyal medya ile paylaşılmasıyla başka topluluklara ulaşımı sağlar. Bu paylaşımlar kültürel etkileşimleri artırır (Burgess ve Green, 2009; Jenkins, 2006; Turkle, 2011). Dijital ortamda yaşanan deneyimler ve etkileşimler fiziksel ortamı, fiziksel ortamdaki deneyimler ise dijital ortamı etkiler. Fakat bazı deneyimler her iki ortamda eş zamanlı görülebilir. Bu durum fijiital kavramını ortaya çıkarmaktadır.

Fijiital kavramı fiziksel ve dijital alanların birleşmesiyle ortaya çıkan yeni bir kültürel yapıdır. Adından da anlaşıldığı üzere fiziksel ve dijital sözcüklerinin birleşiminden türetilmiş olan fijiital, fiziksel ve dijital ortamların entegre oluşunu, birbirini dönüştürmesini ve tamamlamasını anlatmaktadır (Brynjolfsson ve McAfee, 2014). Bu entegrasyon teknoloji sayesinde fiziksel dünyayı dijital olarak geliştirmeyi, dijital

deneyimlere ise fiziksel bir boyut eklemeyi hedeflemektedir. Fiziksel ve dijital ortamların bir araya gelişi bireylere çok daha zengin deneyimler ve etkileşimler sunmaktadır. Bir başka ifadeyle fiziksel ve dijital ortamların sınırlarını ortadan kaldırarak çok daha etkileşimli ve kişiselleştirilmiş deneyimler sunmaktadır. Pazarlama alanında arttırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik uygulamalarının kullanılışıyla ortaya çıkan fijital kavramı bugün; eğitimde etkileşimli materyaller ve uzaktan eğitim uygulamalarında, sağlıkta uzaktan sağlık hizmetleri ve cerrahi simülasyonlarda, sanat ve kültürde müzelerde ve sanat galerilerinde, tarihi mekanlarda, turizmde sanal turlar, etkileşimli haritalar, eğlencede ise konser, festival ve oyunlar gibi çeşitli alanlarda kullanılmaktadır (Brynjolfsson ve McAfee, 2014; Gedik, 2021; Manovich, 2001; Marwick ve Boyd, 2014). Sosyal medya ile fijital kavramı toplumsal yapıda da değişimlere neden olmaktadır. Bireylerin sosyal medyada inşa ettikleri dijital kimlikleri ve toplumsal ilişkileri fiziksel dünyaya da yansımaktadır. Sosyal medya bir yandan bireylerin dijital kimliklerini inşa etmesine olanak sağlarken bir yanda da fiziksel buluşmalar ve yüz yüze etkileşimlerin yaşanmasını sağlar. Dijital dünyada edinilen deneyimler fiziksel dünyada paylaşılarak toplumsal etkileşimlerde yeni bir kimlik yapısı ortaya çıkarır (Marwick ve Boyd, 2014). Bu yansımalar ve dönüşüm ekonomik düzeyin ötesinde kültürel ve sosyal yapılarda yeni normlar oluşturmakta, toplumun üyelerine dijital ve fiziksel ortamlar arasında gidip gelen daha dinamik bir yaşam deneyimi sunmaktadır. Bu nedenle dijitalleşme yalnızca teknoloji kaynaklı bir yenilik değil aynı zamanda toplumların ve kültürlerin şekillendiği bir dönüşüm sürecidir (Allen ve Seaman 2017; Turkle, 2011). Bu dönüşüm süreci her bireyin kendine özgü özelliklerine göre farklı şekillerde gerçekleşebilir. Bu farklılığı ortaya çıkaran özelliklerden biri de işitme kaybıdır.

1.5.1 İşitme kayıplı bireyler ve ailelerinin dijital kültürü

İşitme kayıplı bireylerin internet kullanımı ise özellikle iletişimde önemli bir yer edinmektedir. İnternet teknolojisi işitme kayıplı bireylerin işitme kaybıyla baş etme ve iletişim kurma konusunda yeni, eşitlikçi ve etkili yöntemler sunmaktadır. Bilgisayar aracılı iletişime dayanan, internet destekli bu fırsatlar işitme kayıplı bireylere yazılı metin, resim ve video yoluyla eş zamanlı iletişim imkânı vermektedir (Date ve Candrasari, 2024). Özellikle işaret dili kullanan işitme kayıplı bireyler için görsel iletişim biçimi sağlamaktadır. İnternet, işitme kayıplı bireylerin kültürleri hakkında iletişim ve işitenlerin dünyasında eşitlik için çalışma ortamı oluşturmaktadır (Hamill, 2009). Bu fırsatlar

internetin ve sosyal medyanın işitme kayıplı bireyler arasında yaygın kullanımına neden olmaktadır (Date ve Candrasari, 2024).

İşitme kayıplıların internet kullanım alışkanlığına ilişkin araştırmalar bize internetin işitme kayıplıların tarafından işitenlere benzer şekilde kullanıldığını gösterirken, işitme kayıplıların tarafından daha yoğun kullanıldığını göstermektedir. Fakat bu kullanımın içeriğine yönelik çok sınırlı bilgiye sahibiz. Shoham ve Haber (2012) işitme kayıplıların oluşturduğu bir forumu araştırdıkları araştırmasında işitme kayıplıların bu forumda bilgi edindiğini, ilişkiler kurduğunu ve sosyal destek sağladığını belirtmişlerdir. Konuyla ilgili yeterince araştırma olamamakla birlikte az sayıda araştırmanın bulgularına bakıldığında işitme kayıplı bireyler ve ailelerin sosyal medyada bir araya geldikleri görülmektedir. Bir araya gelen bu dijital ortamların çocuklarıyla ilgili kararları üzerine etkisi olduğu görülmüştür (Bekar vd., 2021). Bir başka araştırmanın bulgusunda ise sağır bireylerin oluşturdukları bloglar üzerinden hak savunuculuğu yaptığı, bilgi verdiği görülmüştür (Hamill, 2009). Bunun yanında sosyal medyanın işitme kayıplı ergenlerin bilgiye erişim, ilişkileri sürdürme ve psikolojik olarak daha iyi olmalarına katkı sunduğu görülmüştür (Oyewum vd., 2015). Güncel araştırmalara bakıldığında işitme kayıplı bireylerin ve ailelerinin sosyal medya üzerinde bir araya geldiklerine ilişkin araştırma bulgularının arttığı görülmektedir.

Sosyal medya araçları işitme kayıplıların için iletişim ve bilgi paylaşımında önemli katkılar sunmanın yanı sıra topluluk oluşturma ve destek gruplarına dahil olma imkânı sunmaktadır. Bu topluluklarla işitme kaybı olan bireyler kendileri ifade edebildiği gibi diğerleriyle etkileşime girerek sosyal ağlarını güçlendirmektedir (Bowe, 2002; Power ve Power, 2008). Sosyal medyanın bir başka yönü ise kişilik özelliklerinden kaynaklanan iletişim zorluklarının önüne geçecek fırsatlar sunmasıdır. Utangaç, özgüveni düşük kişiler yüz yüze iletişimde yaşadıkları zorlukları yazılı iletişimle aşabilmektedir (Athota, 2021; Hassan vd., 2019). Aileler açısından bakıldığında Facebook ve benzeri dijital ortamlarda bir araya gelen aileler birbirleriyle iletişim kurarak kendileri gibi benzer durumları yaşayan diğer ailelerle etkileşimler yaşamaktadır. Bu etkileşimlerde bilgi paylaşımı, deneyimlerini paylaşma ve destek alma başlıkları öne çıkmaktadır (Bekar vd., 2021; Davis, 2021; Kılıç, 2020). Çocuklarının eğitimi, okullar, cihazlarla ilgili güncel gelişmeler, terapi yöntemleri gibi konu başlıklarında sosyal medya ile geniş topluluklara ulaşabilmektedir. Aileler bu topluluklarda gerçekleşen paylaşımlar yoluyla yaşadıkları

zorluklara ilişkin topluluğun diğer üyelerinde duygusal destek alabilirler (Bowe, 2002; Power ve Power, 2007).

1.6 İlgili Araştırmalar

Alanyazın incelendiğinde işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin oluşturdukları dijital kültürün ortaya çıkışının bir süreç olduğu görülmektedir. Ailelerin gereksinimleri ve bir araya gelmeleri bu noktada önemli bir yer tutmaktadır. Tarihsel olarak incelendiğinde fiziksel ortamlarda bir araya gelen aileler teknolojiye gelişmelerin sunduğu imkanlarla dijital ortamlarda da bir araya gelmektedir. Araştırmaların bir diğer özelliği ise yöntemsel olarak tasarımlarının geçmişten günümüze çeşitlenmesidir. İlk çalışmalar nicel tasarımlarken günümüze yaklaştıkça nitel ve karma tasarımlı araştırmalar yapılmaktadır. Fakat işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin oluşturduğu dijital kültürü inceleyen bir çalışmaya ulaşılamamıştır. İşitme kayıplı bireyler ve ailelerinin dijital ortamdaki davranışlarına, etkileşimlerine, internet ve sosyal medyayı kullanımlarına ilişkin her veri dijital kültürden izler taşıyabilmektedir. Bu nedenle işitme kayıplı çocuğu olan ailelerle yapılan çalışmalar incelenmiştir ve dijital kültürle ilişkisi olan çalışmalar bu bölümde sunulmuştur.

Kültürün tanımına geri döndüğümüzde en öz haliyle insana dair her şey olduğu söylenebilmektedir. Dolayısıyla ulaşılabilen sınırlı sayıda araştırma her ne kadar dijital kültürü ortaya koymayı amaçlamasa da ulaştıkları bulgular kültürden bağımsız değildir. İşitme kayıplı bireyler ve ailelerinin dijital ortamlarda sergiledikleri her davranış, dijital kültürlerinin bir izi olarak ele alınabilir. Bu nedenle işitme kayıplı bireyler ve ailelerine yönelik dijital kültür öğelerinden birini veya birkaçını barındıran araştırmalar incelenmiştir. İlgili araştırmalar sunulurken tarihsel seyir ve dijital kültürün izlerine ilişkin sonuçlar ortaya koymak amaçlanmıştır.

1.6.1 Uluslararası araştırmalar

1.6.1.1 Uluslararası nicel araştırmalar

Uluslararası alanyazında ulaşılabilen ilk araştırmalardan biri işitme kayıplı çocuğu olan ailelerle 1999 yılında Luteran ve Kurtzer-White tarafından gerçekleştirilmiştir. Yaşları üç ay ile 24 yaş arasında değişen 75 işitme kayıplı birey ve çocuğun ailesinden anket yoluyla veri toplanan araştırmada ailelerin çocuklarının tanı aldıkları dönemde neler yaşadıklarını ve bu dönemde gereksinimlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Ailelerin doğumdan hemen sonra çocuklarının tanılanmasını, tanı sonrası bilgilendirmeyi uzmanlar

tarafından sade ve anlaşılır bir dille yapılmasını istedikleri belirtilmiştir. Dijital kültürün ortaya çıkışı açısından bakıldığında bu araştırmanın önemli bir bulgusu ailelerin bir araya gelme gereksinimleridir. İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin fiziksel ortamlarda bir araya gelme gereksinimini raporlayan ilk çalışmalardandır. Araştırmada ailelerin bir araya geldiklerinde birbirlerine iletişim modu ve eğitim yaklaşımı gibi konularda öneride bulundukları bulgusu rapor edilmiştir.

Koklear implant teknolojisinin 2000’li yılların başlarından itibaren kullanımıyla birlikte işitme kayıplı çocuğu olan ailelere yönelik yapılan çalışmalarda koklear implantın yer aldığı ve ailelerin birbiriyle olan etkileşimlerinin ve gereksinimlerinin bu durumlardan etkilendiği görülmektedir. Bu durum işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin kültüründe yeni bir durum ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmalardan birinde Most ve Zaidman-Zait (2001) yaptıkları araştırmada çocukları koklear implantlı olan ailelerin gereksinimlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla çalışmayı 6’sı implant aday, 29’u implant kullanıcısı 35 işitme kayıplı çocuğun aileleriyle gerçekleştirmişlerdir. Ailelerden veri toplamak için araştırmada kullanılan ölçekten elde edilen veriler ailelerin en öne çıkan gereksiniminin bilgi gereksinimi olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte dikkat çeken diğer bulgu ise ailelerin çocuğu işitme kayıplı olan diğer ailelerle bir araya gelmesi olmuştur. Ailelerin kurdukları bu etkileşimlerin özellikle psikolojik destek kaynağı olduğu belirtilmiştir.

Ailelerin birbiriyle olan etkileşimlerini ve kültürlerini koklear implant gibi etkileyen önemli bir değişken de son yıllarda ortaya çıkan ve hızla kullanımı yaygınlaşan internet olmuştur. Avustralya’da Porter ve Edirippulige (2007) 166 ebeveynin katıldığı çalışmada işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin internet kullanımlarını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın amacı her ne kadar dijital kültüre ilişkin değilse de işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin internet kullanımıyla ilgili önemli bulgular sunmaktadır. İnternet kullanımlarına bakıldığında ailelerin %12’si her gün, %17’si haftada birkaç kez, %31’i ise ayda birkaç kez internetten işitme kaybıyla ilgili bilgi aldığını belirtmiştir. Ailelerin internette aramalarının %55’i aile destek gruplarıyla ilgilidir. Araştırma sonucunda günümüzde ebeveyn olan genç yetişkinlerin hayatında internetin giderek daha fazla yer bulduğu ifade edilmektedir. Çevrimiçi bilgi talebinin zamanla artması öngörülmektedir. Hizmet sağlayıcıların bu değişen dinamiği anlamaları, bilgi desteklerini buna göre uyarlamaları ve işitme kayıplı çocuklarını yetiştirme konusunda bilinçli kararlar

vermelerine yardımcı olmak için çevrimiçi bilgilerin anlamlı, ilgili ve ebeveynler için erişilebilir olmasını sağlamaları gerektiği belirtilmiştir.

İnternet merkezli yapılan bir nicel çalışmada ise Oyewum ve diğerleri (2015) sosyal ağların işitme kayıplı ergenlerin psikolojik uyumu üzerindeki etkisini araştırmayı amaçlamışlardır. Bu araştırmada 126 katılımcıdan “Social Networking (Social Media) Scale” ile veri toplanmıştır. Bu araştırma işitme kayıplı çocuk aileleriyle yapılmış ya da dijital kültürü araştıran bir araştırma değildir. Fakat araştırmada işitme kayıplı ergenlerin sosyal medya kullanımına ilişkin önemli bulgulara ulaşılmıştır. Çalışma, sosyal medya kullanımının işitme kayıplı ergenler arasında psikolojik refah, bilgiye erişim, ilişkileri sürdürme ve kendini ifade etme üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğu sonucuna varmıştır. Bu bulgulardan hareketle işitme kayıplı ergenlerin, sosyal izolasyon sorunlarını ortadan kaldırmak ve sosyal dahil olmayı kolaylaştırmak amacıyla benlik saygılarını ve duygusal zekalarını artırmak için işiten akranları ile aktif olarak fiziksel ve sosyal aktivitelere katılmaları önerilmiştir.

1.6.1.2 Uluslararası nitel araştırmalar

İnternetin yaygınlaşması ile internet merkezli nitel çalışmaların da yapılmaya başlandığı görülmektedir. Bu çalışmalardan birinde Hamill (2009) nitel araştırma yöntemi kullanarak gerçekleştirdiği çalışmada ABD’de Sağır kültürünün güçlendirilmesine yönelik dokuz Sağır üyenin bloglarda yazdığı günlükleri analiz etmiştir. Sağır kültürü kendilerini sağır olarak tanımlayan işitme kayıplı bireylerin oluşturduğu ve paylaştığı kültürel değerler, gelenekler bütünüdür. Kültürde Sağır bireylerin iletişim kurma ve kendilerini ifade etmelerinde işaret dili önemli bir yer tutar. Sağır kültürü eğitim hakları, eşitlik ve erişim gibi alanlarda aktivizm geleneği taşımaktadır (Bauman, 2004; Kroeger, 2007). Sağır kültüründe söz edilen Sağır kavramı işitme kaybı olan birey anlamına gelir. Fakat Sağır kavramı fiziksel işitme kaybının ötesinde Sağır topluluklarının kendi kimliklerini, değerlerini, bireylerin yaşadığı deneyimleri kısaca kültürlerini kapsar (Kroeger, 2007). İnternet kullanımından ziyade Sağır bireylerin kültürüne ilişkin dijital ortamdan veri toplayan ilk araştırmalardan olan bu çalışma Sağır kültürüne odaklanmakla birlikte internet odaklı az sayıdaki nitel araştırmadan biridir. Blog yazarların bakış açısının Sağır toplumunun üyelerini eyleme teşvik etmek ve organize etmek, bilgiyi yaymak, üyelerin yeteneklerini ve katkılarını vurgulamak, ana akım medyayı toplumun algılarını etkilemek için kullanmak, adaletsizlik ve baskıyı tartışmak şeklinde olduğu görülmüştür. Araştırmacı Sağır kültürü perspektifi olarak gurur, işaret dilinin önemi ve

eşitlik gibi değerleri ortaya koymuşlardır. Bu değerlere yakından bakıldığında kültürü oluşturan bireylerin sağırlıkla gurur duyduğu, işaret dilinin sağırılar için çok önemli olduğu, kültürde Sağır ve işiten bireylerin eşit olduğunu ifade etmiştir. Araştırmanın sonucunda araştırmacı Sağır kültürü için internetin önemini vurgulamıştır. İnternet sayesinde Sağır bireylerin kendilerini daha fazla kişiye ulaşıarak ifade edebileceği belirtilmiştir. Bu sayede Sağır kültürünün güçlenebileceği raporlanmıştır.

Shoham ve Heber (2012) İsrail’de işitme kayıplı bireylerin oluşturduğu dijital bir forum sitesinden 9 ay boyunca elde ettikleri 2050 mesajı incelemişlerdir. Araştırmada söz konusu topluluğun dijital kültür olma durumuna ilişkin bir analiz yer almamakla birlikte topluluğun kültürü üzerine önemli sonuçlar yer almaktadır. Araştırma boyunca kişilerin forumda yaptıkları davranışların sosyal destek olup olmadığını ve üyelerin başka mekanlarda da buluşan gerçek bir topluluk olup olmadığını araştırmışlardır. Bu amaç doğrultusunda *Forumda Sağır ve işitme güçlüğü çeken bireyler için tartışılan ana konular nelerdir? Forumda sosyal desteği ifade eden davranışlar yer alıyor mu? Topluluğun grup etkinliği nasıl ifade ediliyor? Faaliyetin yalnızca dijital forumda gerçekleştiği dijital bir topluluk mu, yoksa üyelerin forum dışında da buluştuğu gerçek bir topluluk mu?* sorularına cevap aramışlardır. Topladıkları veriyi içerik analiziyle analiz eden araştırmacılar forumun içeriği ve konular ile forumda sosyal destek davranışı olmak üzere iki ana başlığa ulaşmışlardır. Forumun içeriği ve konusu başlığı altında insanlarla tanışmak, engelliliğin getirdiği zorluklar, sosyal aktiviteler, işitme kayıplı bireylerin hakları, istihdam, teknik konular, profesyonellerin tavsiyeleri, araştırmalar, selamlar, genel haberler, bir arkadaşın yerini bulma, işaret dili ve diğer olmak üzere 15 başlığa ulaşılmıştır. Forumda sosyal destek davranışı başlığında Cutrona ve Suhr (1992) tarafından geliştirilen Sosyal Destek Davranış Kodu modelini kullanmışlardır. Kullanılan model beş davranışı içermektedir bu davranışlar *bilgilendirici destek, somut yardım, duygusal destek, sosyal ağ desteği ve saygı desteği* şeklindedir. Sosyal destek davranışı başlığında sosyal destek ve eleştiri konuları öne çıkmaktadır. Paylaşımların %76,4’ü sosyal destek kategorisindeyken %23,6’sı eleştiri kategorisindedir. Eleştiri paylaşımlarına bakıldığında üyelerin çoğunlukla diğer üyelerin tutumlarını eleştirdikleri diğer yandan kurallara saygısızlık, reklam ve uygunsuz dil kullanımının da eleştiri konusu olduğu görülmektedir. Sosyal destek kategorisinde olan paylaşımların %87,3 oranında bilgilendirici destek, %6,3 saygı desteği, %3,4 somut destek, %1,6 sosyal ağ desteği ve %0,9 duygusal destek olduğu görülmüştür. Grubun fiziki ortamlarda da bir araya gelip

gelmediğine ilişkin verilere bakıldığında 40 mesajın etkinlik daveti olduğu, 21 mesajın ise telefon numarası ve e-posta adresi paylaşımı olduğu görülmüştür. Bu paylaşımlar grubun sadece internet ortamında değil daha ötesine geçerek fiziki ortamlarda da bir araya geldiğini göstermektedir. Araştırmacılar işitme kayıplı bireylerin oluşturdukları dijital toplulukları araştıran araştırmaların sınırlı olduğunu, özellikle üyelerle görüşme yapılacak yeni araştırmalara ihtiyaç olduğunu ifade etmişlerdir.

Çalışmaların seyri incelendiğinde yöntem ve konu bakımından çeşitlendiği ve sayılarının arttığı görülmektedir. Mevcut internet kullanımının yaygınlığı düşünüldüğünde bu durum araştırmalara da yansımış ve dijital dünyaya ilişkin yeni araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Sweet ve diğerleri (2020) sistematik alanyazın incelemesi yaparak yetersizliği olan bireylerin sosyal medya kullanımını incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmaya dahil edilecek araştırmalara ulaşmak için engelli bireyler kavramıyla birlikte YouTube, Facebook, Google+, Skype, Ortsho, LinkedIn, Badoo, Tumblr ve X içeren araştırmaları incelemişlerdir. 215 makaleye ulaşarak şartları sağlayan 29 araştırmayı analiz etmişlerdir. Makalelerin 14'ü hakemli dergide, 10'u edebiyat dergisinde, biri konferans makalesi ve ikisi teorik makale şeklindedir. Araştırmada herhangi bir zaman sınırı olmamasına karşın ulaşılabilen çalışmaların yılları 2006 ve 2015 arasındadır. Analiz sonucunda *topluluk, siber zorbalık, özgüven, kendi kaderini tayin etme, teknolojiye erişim, erişilebilirlik* temalarına ulaşılmıştır. Topluluk başlığında çalışmaların ağırlıklı olarak sosyal medya kullanan bireylerin demografik özelliklerine ve kimin kimlerle bağlantı kurduğuna odaklanıldığı görülmüştür. Toplulukların üyelerin iş birliği, destek, savunuculuk ve kimlik gelişimi için bir araya geldiği belirtilmiştir. Topluluk teması altında dostluk kurma, bilgi, sosyal destek grupları, kimlik ve savunuculuk başlıklarına ulaşılmıştır. Sosyal medyada yetersizliği olan bireyler topluluk oluşturmaktadır. Bu toplulukların üyeleri hak savunuculuğu, bilgi paylaşımı gibi etkileşimler yaşamaktadır. Aynı zamanda sosyal medya ilişkilerini geliştirmek ve sürdürmek için önemli fırsatlar sağlamaktadır. Her insan için tehlike oluşturan siber zorbalığa karşı yetersizliği olan bireyler daha fazla risk altında olabilir. Araştırmanın sonucunda araştırmacılar sosyal medyanın iletişim rolünün engelli bireyler için önemini vurgulamışlardır. Bu nedenle engelli bireylerin sosyal medya kullanımının önünü açmak adına sosyal medya platformlarının daha erişilebilir olması, gerekli teknolojik desteğin sunulması ve bireylerin gerekli becerileri edinmesini sağlamayı önermişlerdir. Araştırmacıların dikkat çektiği başka bir konu ise çok yaygın olarak kullanılan sosyal medyaya ilişkin yeni araştırmalara ihtiyaç olduğudur.

1.6.2 Ulusal araştırmalar

Ulusal alanyazın incelendiğinde işitme kayıplı çocuğu olan ailelerle ilgili yapılan çalışmaların uluslararası alanyazına benzer şekilde seyrettiği görülmektedir çok daha az çalışma olduğu ve yapılan çalışmaların son yıllarda arttığı görülmektedir. Ulusal alanyazında da ilk çalışmaların nicel ağırlıklı olduğu günümüze yaklařtıķa araştırma tasarımlarının çeşitlendiği ve internetin araştırmalarda yer bulduğu görülmektedir.

1.6.2.1 Ulusal nicel araştırmalar

Ulusal alanyazında işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin bir araya gelme gereksinimini raporlayan ilk araştırmalardan biri Akçamete ve Kargın (1996) tarafından gerçekleştirilen işitme kayıplı çocuğu olan annelerin gereksinimlerinin belirlenmesini amaçlayan çalışmadır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada çocukları işitme kayıplı olan 211 anneden *Aile Gereksinimleri Belirleme Aracı* ile veri toplanmıştır. İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin gereksinimleri bir araya gelmenin yanı sıra aile işleyişi, maddi gereksinimler, çocuğun durumunu diğerlerine açıklamak, toplumsal servisler ve destek gereksinimi başlığı altında toplanmıştır. Uluslararası alanyazına benzer olarak bu araştırmada da ailelerin bilgi gereksinimleri ne çıkmıştır. Bugün dijital ortamlarda da bir araya gelebilen işitme kayıplı ocuk aileleri araştırmanın yapıldığı yıllarda fiziksel olarak bir araya gelmektedir. Araştırmada bu bir araya gelmelerin aileler için psikososyal destek kaynağı olduğu belirtilmiştir.

Uluslararası alanyazına benzer şekilde yakın dönem ulusal araştırmalarda da internetin yer bulduğu görülmektedir. Bu araştırmalarda dijital kültürü incelemek amalanmasa da işitme kayıplı ocuk ailelerinin ve işitme kayıplı bireylerin dijital ortamlardaki davranışlarına ilişkin önemli sonuçlar raporlanmıştır. Örneğin nicel araştırma yöntemiyle Turgut vd. (2016) yaptıkları araştırmada işitme kayıplı bireylerin iletişimsel amaçlı sosyal medya kullanım alışkanlıklarını incelemişlerdir. Araştırmada 58 işitme kayıplı, 63 işiten katılımcıdan “Sosyal Medya Kullanma Analiz Anketi” ile veri toplanmıştır. Her iki grubun da sosyal medyayı kullanım oranı, kullanım sıklığı, kullandıkları sosyal medya platformları ve kullanım amaçları benzer çıkmıştır. İki grubun en fazla kullandığı platform iletişim amaçıyla geliştirilen anlık mesajlaşma uygulaması olmuştur. Uygulamanın temel işlevinin iletişim olduğu düşünüldüğünde sosyal medyanın kullanım amaçları arasında iletişimin ilk sıralarda olduğu söylenebilir. İşitme kaybı olan

katılımcıların %86'sı uygulamayı kullanırken görüntülü konuşmayı tercih ettiklerini ve işaret dilini kullandıklarını belirtmiştir.

Kılıç ve Ateşgöz ise (2018) işitme kayıplı öğrencilerin sosyal medya kullanım motivasyonlarını incelemek amacıyla 95 katılımcıdan anket yoluyla veri toplamışlardır. Toplanan verilerin analizi sonucunda öğrencilerin sosyal medya kullanım motivasyonlarına ilişkin *Arkadaşlık, Önemsenme, Sosyal Çevreyle İletişim ve Bağ Kurma, Spor, Kendini İfade Etme, Bağımlılık* olmak üzere beş başlığa ulaşılmıştır. Öğrencilerin en fazla kullandığı sosyal medya aracı WhatsApp olurken, sosyal medya amaçlı en çok kullandıkları teknolojik cihazın akıllı telefon olduğu görülmüştür. İşitme kayıplı öğrencilerin sosyal medya kullanım motivasyonlarının işiten bireylerle benzer şekilde fotoğraf ve video paylaşmak, mesajlaşmak, yeni arkadaşlıklar kurmak, arkadaşlık ilişkilerini sürdürmek, eğlenmek, kendilerini iyi ve popüler hissetmeyi önemsemek, iletişim, sosyal etkileşim, tanıma ve tanınma olarak sıralanabilir.

1.6.2.2 Ulusal nitel araştırmalar

Bekar vd. (2021) yüksek lisans tezinden üretilen çalışmalarında çocuğu işitme kayıplı olan ailelerin gereksinimlerini belirlemek için 11 anneden yarı yapılandırılmış görüşme ile veri toplamışlardır. Ailelerin gereksinimlerinin bilgi, eğitim, maddi, psikososyal destek gibi başlıklarda toplandığı görülmüştür. Araştırmada ailelerin kendileri gibi çocuğu işitme kayıplı olan ailelerle bir araya geldikleri, bu etkileşimlerde bilgi ve deneyim paylaştıkları belirtilmiştir. Aileler çocuklarının eğitim aldıkları kurumlarda sınırlı aileyle sınırlı sürede etkileşim kurabilirlerken oluşturdukları sosyal medya gruplarında çok daha fazla aileyle bir araya geldiklerini belirtmişlerdir. Söz konusu araştırmada bir anne çocuğu için çift implant yaptırmasında üyesi olduğu sosyal medya grubunun belirleyici olduğunu ifade etmiştir. Bu gruplarda bilgi alışverişinde bulunan ailelerin aynı zamanda birbirleri için psikososyal destek sağladıkları belirtilmiştir. Örneğin, çift koklear implant kararında sosyal medya gruplarının etkili olması bu grupların önemine dikkat çekmektedir. Dijital ortamda sunulan bilginin yanlış olabileceği ve ailelerin yanlış bilgilerle karar alabilme riski ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra bu derece önemli bir karar dijital topluluklarda üyelerin geliştirdikleri ilişkiler ve topluluğa verdikleri değerler açısından da değerlendirilebilir. Bu nedenle işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin sosyal medya etkileşimleri ve bu etkileşimlerin kararlar üzerinde etkisi olduğu belirtilen araştırmada ailelerin dijital kültürünü araştırarak yeni araştırmalar yapılması önerilmiştir.

1.6.2.3 Ulusal karma araştırmalar

Yakın dönemde sayıları artan ulusal çalışmaların uluslararası alanyazına benzer şekilde yöntemsel olarak çeşitlendiği görülmektedir. İçyüz (2016) karma araştırma yöntemiyle gerçekleştirdiği araştırmasında işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin sorunlarını ve gereksinimlerini belirlemeyi amaçlamıştır. alışmasında 52 aileden anket, 14 aileden yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla veri toplanmıştır. Çalışmaya dahil olan katılımcılar, çocukları işitme kayıplı olup ilkokul ve ortaokul düzeyinde kaynaştırma eğitimi alan ailelerdir. Araştırmada ailelerin bilgilendirme, psikolojik destek ve maddi desteğe gereksinim duydukları belirtilmiştir. Bununla birlikte ailelerin çocukları işitme kaybıyla ilişkili durumlarda bilgi almak için interneti kaynak olarak kullandıkları belirtilmiştir.

Bir başka karma araştırmada Cankuvvet ve Doğan (2016) yaptıkları çalışmada çocuğu koklear implant adayı ailelerin ihtiyaçlarına dayalı bilgilendirme programı geliştirmeyi amaçlamışlardır. Araştırmayı nitel ve nicel veri toplama tekniklerinin birlikte kullanıldığı karma araştırma yöntemiyle gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın veri toplama sürecinde altı katılımcıyla uzman odak grup görüşmesi, yedi katılımcıyla ebeveyn odak grup görüşmesi, dört katılımcıyla yarı yapılandırılmış görüşme ve 100 katılımcıyla anket yoluyla veri toplanmıştır. Araştırmada ailelerin kendileri gibi çocuğu implant olmuş ailelerle bir araya geldiği ve bilgi alışverişi yaptığı belirtilmiştir. Araştırmanın dikkat çeken bulgularından biri ise bir katılımcı koklear implantı ilk kez internette öğrendiğini, koklear implantı mucize olarak tanımladığını ve bunu eşiyle paylaştığını ifade etmiştir.

İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerle karma desen olarak Kılıç (2020) yaptığı araştırmada 187 aileden veri toplayarak ailelerin gereksinimleri belirlemeyi amaçlamıştır. Ailelerin bir araya gelme gereksinimlerini raporlayan araştırmada ailelerin bilgi kaynağı olarak interneti kullandıkları belirtilmiştir. Araştırmanın dijital kültür açısından önemli bir bulgusu da ailelerin çocuğu işitme kayıplı olan ailelerle yüz yüze bir araya gelmenin yanı sıra sosyal medya gruplarında da bir araya geldikleri ifade edilmiştir. Bu nedenle evrimii dünyayı hem bilgi kaynağı hem de sosyal medya gruplarına dahil olmak için kullandıkları belirtilmiştir. Ailelerle yapılan görüşmelerde internet ve sosyal medyanın bilgi, eğitim, destek, bir araya gelmek gibi amaçlarla kullanıldığı ifade edilen araştırmada ailelerin dijital ortamlardaki etkileşimlerini araştıran yeni çalışmalar yapılması önerilmiştir.

1.7 Problem Durum

İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerle yapılan ilk araştırmalarda fiziksel ortamlarda bir araya geldikleri belirtilmektedir (Akçamete ve Kargın, 1996; Luterman ve Kurtzer-White, 1999; Most ve Zaidman-Zait, 2001). Fakat özellikle internetin kullanımın yaygınlaşmasıyla birlikte sonraki araştırmalarda fiziksel ortamlara dijital ortamların da eklendiği görülmektedir (Bekar vd., 2021; Sohem ve Haber, 2012). İnternetin her alanda olan etkisi araştırmalara da yansımış ve araştırmacılar işitme kayıplı bireylerin ve ailelerin internet kullanım alışkanlıklarına, kullanım amaçlarına ilişkin araştırmalar yapmışlardır. Bu araştırmalarda çevrimiçi dünya ve sosyal medyanın yoğun kullanımı, bilgi edinme, iletişim, sosyal ilişki geliştirme, hak savunuculuğu gibi çeşitli bulgular raporlanmıştır. Betimsel düzeyde yapılan bu araştırmalarda dijital kültürü araştırmak amaçlanmamıştır (Demir, 2020; Kılıç ve Ateşgöz, 2018; Oyewum vd., 2015; Porter ve Edirippulige, 2007; Sweet vd., 2020). Sağır kültürüne ilişkin yapılan bir araştırmada kültüre ilişkin sonuçlar paylaşılsa da dijital bir topluluğun kültüründen söz edilmemiştir (Hamill, 2009). Dijital topluluktan veri toplanan tek araştırmada ise topluluğun neler paylaştığı incelenmiştir. Topluluğun dijital kültür olma durumu, kültürün dinamikleri, özellikleri gibi bulgulara ulaşılamamıştır. Araştırmacılar görüşme verisi de eklenerek dijital kültürün derinlemesine incelenmesini önermişlerdir (Sohem ve Haber, 2012). İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin sosyal medyada oluşturdukları topluluklarda etkileşimler yaşadıkları bu etkileşimlerin kararları üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Türkiye’de son yıllarda ailelerin dijital topluluklarda bir araya geldiği ve çocuklarına ilişkin durumlara yönelik interneti kullandıkları belirtilmektedir (Bekar vd., 2021; Cankuvvet ve Doğan, 2016; İçyüz, 2016; Kılıç, 2020). Yapılan araştırmaların nicel tasarımlarla başladığı günümüzde tasarımların yöntemsel olarak çeşitlendiği, nitel ve karma araştırmaların gerçekleştirildiği görülmektedir. Fakat dijital kültürü araştıran, derinlemesine veri toplanan nitel tasarımlı bir kültür araştırmasına ulaşılamamıştır. İşitme kayıplı çocuk aileleriyle çalışan araştırmacılar ailelerin oluşturdukları dijital topluluklara dikkat çekmiş ve bu toplulukların araştırılması gerektiğini belirtmiştir (Bekar vd., 2021; Kılıç, 2020; Sohem ve Haber, 2012). Ailelerin dijital ortamlarda yaşadıkları deneyimler, etkileşimler, ilişkiler ve dijital kültürleri üzerine yeterince bilgi ve araştırmaya ulaşılamadığından bu araştırmaya gerek duyulmuştur.

1.8 Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı işitme kayıplı bireylerin ve ailelerinin dijital kültürlerini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır.

- 1) İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin dahil oldukları dijital topluluk kimler tarafından, neden, ne zaman ve nasıl kurulmuştur?
- 2) İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin dijital topluluğa katılma nedenleri nelerdir?
- 3) İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin dijital kültürlerinin dinamikleri nelerdir?
- 4) Dijital topluluğun işitme kayıplı çocuk ailelerinin günlük hayatlarıyla ilişkisi nasıldır?

1.9 Araştırmanın Önemi

İşitme kayıplı bireyler ve ailelerinin dijital ortamlara bu kadar yoğun bir katılım göstermeleri, oluşan dijital kültürün özelliklerinin incelenmesi bu kültürü ortaya koymanın yanı sıra sunulan hizmetlerin niteliğinin artması açısından da önemlidir. Bu kültür anlamak bize alanla ilgili işleyen ve işleyen durumlara ilişkin bilgi verecektir. İşitme kayıplı bireyler ve ailelerine yönelik geliştirilecek uygulama ve politikalara katkı sunabileceği düşünülmektedir. Çalışmada incelenen grubun üyeleri ülkemiz ve dünyanın farklı yerlerinde yaşayan 14235 bireydir. Bu durum ülkenin farklı illerinde yaşayan bireylerin deneyimlerine ulaşma fırsatı vermesi açısından önemlidir. Araştırmada bir genelleme kaygısı olmamasına karşın, işitme kayıplıların kültürüne ilişkin ülke genelinden veri toplama imkânı olabilecektir.

Alanyazında işaret dili kullanan işitme kayıplıların kültürlerini araştıran araştırmalardan söz edilebilirken sözlü dili kullanan işitme kayıplı bireyler ve kültür odaklı çalışmanın sınırlı olduğu söylenebilir. Dijital kültürün hayatın bir parçası olduğu düşünüldüğünde bir topluluğu kültürünü anlamak dijital dünyadan bağımsız düşünüldüğünde eksik kalacaktır. Kültür araştırması olarak gerçekleştirilecek bu çalışmanın bu yönüyle de önemli olduğu düşünülmektedir.

Gerçekleştirilecek bu araştırma katılımcılar ve araştırma tasarımı göz önüne alındığında ulusal ve uluslararası alanyazında öncü çalışmalardan olacaktır. Toplanan veriler kendi bağlamında geçerli olsa da benzer durumlara, ileriki araştırmalara ve geliştirilecek programlara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2 YÖNTEM

Bu bölümde; araştırma tasarımı, katılımcılar, veri toplama araçları, araştırmanın gerçekleştirildiği ortam, veri toplama süreci, verilerin analizine ve raporlaştırma özelliklerine yer verilmiştir.

2.1 Araştırma Tasarımı

Araştırmanın amacı işitme kayıplı bireyler ve ailelerin internet ortamında oluşturdukları dijital kültürü incelemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırma kısaca etnografi araştırmalarının internet ortamında gerçekleştirilmesi olarak tanımlayabileceğimiz, nitel araştırma desenlerinden netnografi olarak gerçekleştirilmiştir (Kozinets, 2010).

İnternetin giderek daha yoğun kullanımı, dijital ortamda daha fazla yer almaya başlayan tüketici davranışlarını anlamlandırabilmek için etnografik araştırma tekniklerinin dijital ortama uyarlanma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaca yönelik dijital topluluktaki tüketici davranışlarını inceleyen yeni bir araştırma tasarımı geliştirilmiştir. Tüketici davranışının açıklanmaya çalışılması açısından yaygın olarak kullanılan araştırma tasarımı giderek daha farklı alanlardaki araştırmalarda kullanılmakta ve dijital toplulukların davranışlarını açıklamada önemli katkılar sağlamaktadır. Dijital ortamda uygulanan etnografik yöntemler “siber etnografi”, “siber antropoloji”, “sanal etnografi” gibi isimlerle adlandırılmaktadır (Akturan, 2007). Ancak söz konusu bu terimler daha çok sosyologlar ve diğer araştırmacılar tarafından kullanılırken pazarlama alanında Kozinets ile birlikte netnografi adını almıştır. Kozinets (1998) internet ve etnografi sözcüklerinin birleştirerek bu deseni netnografi olarak ifade etmiştir. Alanyazında çeşitli şekillerde tanımlanan netnografi Sosyal Bilimler Araştırma Sözlüğünde “antropolojinin geleneksel ve yüz yüze yürütülen etnografik araştırma tekniklerini, bilgisayar aracılı iletişimler sayesinde oluşan dijital kültür ve toplulukların çalışmalarına uyarlayan kalitatif ve yorumlayıcı araştırma metodolojisi” olarak tanımlanmaktadır (Jupp, 2006). Netnografi araştırmasının tarihinin çok yeni olması ve her yöntem gibi çeşitli kısıtları olmasına karşın giderek daha fazla alandan araştırmacının dikkatini çekmekte ve gerçekleştirilen çalışmaların çeşitliliği artmaktadır (Dahan ve Levi, 2012; Özbölük ve Dursun, 2015).

Etnografiye göre en önemli avantajlarından biri girmesi zor olan yerlerin netnografide internet sayesinde daha kolay erişilebilir olmasıdır. İnternetin sağladığı bu avantaj araştırmacının doğal bir biçimde gözlemlemesine olanak sağlarken önceden belirlenen

sorularla yürütülen geleneksel araştırma metotlarına karşın çevrimiçi ortamların semboller, anlamlar, etkileşimler ve sosyal yapılarını içeren daha erin verilere ulaşma imkânı bulunmaktadır (Başaslan, 2017; Kozinets, 2010; Varnalı, 2013). Birçok yöntemde olduğu gibi netnografinin de kendi içinde avantajları ve dezavantajlarından söz etmek mümkündür. Netnografi deseninin başlıca avantajlarından bazıları; dijital toplulukların davranış, ilişkiler, ihtiyaçlar ve alışkanlıklarına yönelik derinlemesine veri sağlanabilir. Zengin nitel veri sayesinde çok çeşitli ortamlara adapte edilebilir. Araştırmacı üye kontrolleri aşamasında verilerin yorumlanmasını topluluk üyeleriyle birlikte kontrol ederek yanlış anlaşılmanın önüne geçebilir. İnternet ortamında araştırma yapmak araştırmacıya çok çeşitli kültürleri inceleme imkânı sunar. Araştırmacı tarihsel olarak geçmişe ait veri toplayabilir. Geleneksel etnografiye göre daha hızlı daha az maliyetli olabilir. Gerekli veriler dijital ortamda olduğu için doğrudan kopyalanabilir, araştırmacı zaman kazanabilir ve netnografi araştırma ortamları dijital ortamlar olduğu için daha doğal biçimde gözlenme imkânı sağlayabilir şeklinde sıralanabilir (Catterall, Maclaran, 2001; Dahan ve Levi, 2012; Kozinets, 2002; Langer ve Beckman, 2005). Bununla birlikte netnografi araştırmasının dezavantajlarının olduğu da görülmektedir. Bunlar; görüşme sırasında yüz yüze görüşmeye oranla araştırmacının kontrolü azalabilir, online bir bağlantı söz konusu olduğu için katılımcı görüşmeyi istediği an sonlandırabilir. Katılımcının jest mimik, vücut dili gibi görsel ipuçları dijital ortamlarda eksik kalabilir. Verilerin yorumlanması araştırmacının yorumlama becerilerine bağlı olarak çok fazla veri olduğu için daha fazla araştırmacı duyarlılığı gerektirebilir. Katılımcıların kimliklerini belirlemek zor olduğu için dürüst olamama ihtimalleri ortaya çıkabilir gibi dezavantajlar görülebilir (Catterall ve Maclaran, 2001; Kozinets, 2002; Xun ve Reynolds, 2010). Söz konusu bu dezavantajlara karşı araştırmacı çeşitli önlemler alabilir. Netnografi araştırması araştırma sorularını belirlemekten başlayarak raporlaştırmaya kadar uzanan beş adımdan oluşmaktadır (Kozinets, 2010). Kozinets bu beş adım boyunca gerçekleştirilen netnografi araştırmasının kalitesini ortaya koymak için on kriter oluşturmuştur. Araştırma sürecinde bu kriterlere dikkat edilmiştir. Bu kriterler ve araştırma kapsamında yapılan uygulamalar şu şekildedir;

Tutarlılık: Farklı bilgi ve bileşenlerin birlikte uyum içinde çalışması güvenilir bir araştırma sonucu sağlar. Bu araştırmanın tez izleme komitesinde tez danışmanı nitel araştırma yöntemlerinde deneyimli Prof. Dr. Yıldız UZUNER, işitme kayıplı çocuk aileleriyle çalışma deneyimi olan Prof. Dr. Murat DOĞAN ve netnografi yönteminde

deneyimli Prof. Dr. Nezihe Figen Ersoy ARCA bulunmaktadır. Her dönem araştırmanın ilerlemesi tez izleme komitesi tarafından kontrol edilmiş ve dönütler verilmiştir. Konu kültür olunca birçok konuda veriye ulaşılmaktadır. Araştırmacı uzmanlık alanı dışında bir konuyla karşılaştığında örneğin yasal düzenlemeler, bu durumlara karşı eksik bilgilerini tamamlamıştır.

Titizlik: Araştırmanın kalitesini yükselmek ve güvenilir sonuçlar raporlamak için araştırmada ayrıntılara dikkat etmek ve özen göstermeyi ifade eder. Araştırma boyunca toplanan tüm veriler tekrar tekrar incelenmiştir. Araştırmanın her adımında danışman ve araştırmacı eş zamanlı çalışmışlardır. Hiçbir verinin gözden kaçmaması için her gönderi tüm yorumlarıyla ifadeleriyle birlikte kaydedilmiştir.

Literatür bilgisi: Araştırmanın yapıldığı alana ilişkin araştırmacının literatür bilgisi verilerin yorumlanmasında, daha derin anlamlara ulaşılması için önemlidir. Kültür ve netnografiye ilişkin literatür bilgisini genişletmek için araştırmacı ve danışmanı kültür ve netnografi üzerine araştırmacının doktora öğrenimine başladığı dönemden itibaren kitap, makale, tez gibi netnografi ve kültür üzerine okumalar yaparak tartışmışlardır. Okunan kaynaklar tez izleme komitelerinde paylaşılmış ve komite üyelerinden öneriler alınmıştır. Araştırmacı dijital toplulukta gördüğü ve bilgisinin eksik olduğunu düşündüğü her konu için ayrıca okumalar yapmıştır.

Gerçekçilik: Teorik ve kuramsal bilginin gerçek dünyayla olan ilişkisini ifade eder. Gerçekçi bir bakış açısı uygulanabilir sonuçlar ortaya çıkarabilir. Araştırma sonucunda uygulamalara ve ileriki araştırmalara öneri sunulurken gerçekçi olması göz önünde bulundurulmuştur.

Yenilikçilik: İlerlemenin anahtarı olarak ifade edilen bu madde yeni fikirler, çözüm önerileri geliştirme anlamına gelmektedir. Araştırmacı bu araştırmanın özellikle veri toplama, verinin sistematik olarak düzenlenmesi ve saklanması konusunda kendi yöntemlerini geliştirmiştir. Bu adımlar veri toplama aşamasında anlatılmıştır.

Aktarma: Bilgi, deneyim, düşünce ve duyguların etkili şekilde bir başkasına aktarılmasını ifade eder. Araştırmacı araştırma boyunca araştırmacı günlüğünde tüm durumlara ilişkin bilgi, duygu ve düşüncelerini belirtmiştir ve günlük çevrimiçi ortamda eş zamanlı şekilde danışman ile paylaşılmıştır. Araştırmanın raporlama aşamasında araştırmacı ve danışman birlikte çalışmış ve raporun yazılan her bölümü üzerine birkaç kez dönüt alınmıştır.

Gerçeğe Benzeme: Sonuçların gerçekten ne kadar örtüştüğünü ifade eder ve güvenilirliğin temelidir. Araştırmada elde edilen bulgular yöneticilerle paylaşarak görüşleri istenmiş ve üye kontrolü sağlanmıştır.

Yansıtma: Derinlemesine öğrenmeyi sağlayan, süreç içinde kişinin kendi düşünce ve deneyimlerini ilişkin yaptığı sorgulamadır. Araştırmacı bu sorgulamalarını bazen günlüğüne yazarak bazen ise danışmanla yaptığı toplantılarda ifade etmiştir, tüm süreçte önemli öğrenmeler sağlamıştır.

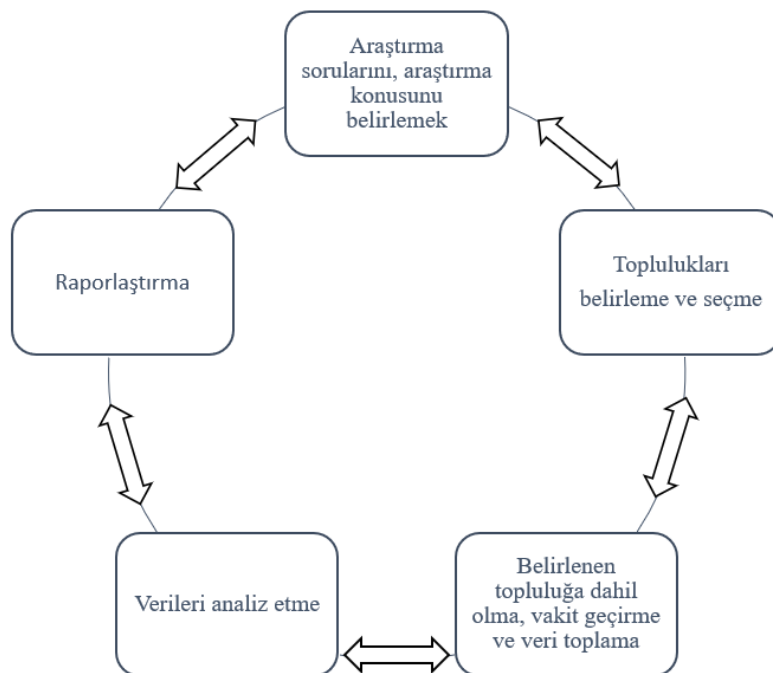
Pratik: Ortaya konan teorik bilginin gerçek dünya da uygulanmasını ifade eder. Araştırmacı hem ileri araştırma ve uygulamalara öneri sunmuştur. Hem de kendi kariyer planında bu kültürden hareketle uygulamalar yapmayı planlamaktadır.

Karışım: Farklı bilgi ve faktörlerin bir araya getirilmesini ifade eder. Bu bir araya geliş yeni bakış açıları üretir ve çözüm yolları bulur. Bu araştırmada özellikle tez izleme komitesinde farklı alanlarda uzmanlar bir araya gelerek araştırmaya bakış açılarıyla önemli katkılar sunmuşlardır.

Netnografi araştırma süreci Şekil 2.1.'de olduğu gibi beş adımdan oluşmaktadır. Araştırmacı ilk adımda araştırma sorularını belirler, sırasıyla araştırmacının gerçekleştirileceği toplumu belirler ve seçer, belirlenen topluluğa bir süre dahil olur ve veri toplar, toplanan veriler analiz edilir ve son basamakta araştırma raporlaştırılır.

Şekil 2. 1.

Netnografi araştırma adımları

2.1.1 Araştırma sorularını, araştırma konusunu belirlemek

Araştırmacı yüksek lisans tezi için görüştüğü çocuğu koklear implantlı ailelerin söylemlerinden yola çıkarak araştırmaya başlamıştır. Söz konusu görüşmelerde aileler birbirleriyle olan deneyimlerini sosyal medya gruplarında paylaştıklarını belirtmişlerdir. Bu paylaşımların kendilerini iyi hissettirdiğini, bilgiye ihtiyaç duyduklarında başvurdukları ve hızlı dönüt aldıklarını ifade etmişlerdir. Bir anne çocuğu için ikinci koklear implant ameliyatını yaptırmaya bu gruptan arkadaşının önerisiyle olduğunu belirtmiştir (Bekar vd., 2021). Çocuğu için bu önemli kararı sosyal medya üzerinden tanıştığı birinin önerisiyle almış olması araştırmacının dikkatini çekmiştir. Çift koklear implanta ilişkin devletin desteği, uzmanların yönlendirmesi ve araştırma sonuçları ortadayken bir annenin bu kararı dijital ortamdaki etkileşimi sonucu alması bu araştırmanın başlangıcı olmuştur. Araştırmacı ve danışmanı bu konuyla ilgili daha detaylı bilgi sahibi olmak için okumalar yapmış ve araştırmayı netnografi olarak tasarlamışlardır.

Araştırmanın ilk basamağı olarak araştırma konusu ve soruları belirlenmiştir. Planlama ve kültürel giriş olarak da ifade edilebilen bu basamakta araştırmacı araştıracağı şeyin tam olarak ne olduğuna ve onu nasıl ele alacağını belirler. Bu aşamada yapılması gereken ilk iş araştırma amacı ve araştırma sorularının belirlenmesidir (Kozinets, 2010). Araştırmanın konusu araştırmacının yüksek lisans tezinde ortaya çıkan veri üzerine işitme kayıplı bireyler ve ailelerinin oluşturdukları dijital kültürü inceleme olarak belirlenmiştir. Doktora ders döneminde araştırmanın konusunu belirleyen araştırmacı ve danışmanı araştırmanın yapılacağı topluluğun belirlenmesinden önce kültür, dijital kültür ve netnografi üzerine okumalar yapmış ve netnografi araştırmalarını incelemişlerdir. Bu süreçte sonunda araştırmanın amacı işitme kayıplı bireylerin ve ailelerinin oluşturdukları dijital topluluğun dijital kültürlerini incelemek olmuştur. Araştırmanın amacı doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

1. İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin dahil oldukları dijital topluluk kimler tarafından, neden, ne zaman ve nasıl kurulmuştur?
2. İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin dijital topluluğa üye olmalarının nedenleri nelerdir?
3. İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin dahil oldukları dijital topluluğun dinamikleri nelerdir?
4. Dijital topluluk ile işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin günlük hayatları arasındaki ilişki nasıldır?

2.1.2 Toplulukları belirleme ve seçme

Araştırmacı ve danışmanı araştırma konusunu belirledikten sonra bir süre alanyazın okumalarına devam ederken bir yandan da araştırmanın yapılacağı dijital topluluğu belirleme çalışmaları yapmışlardır. Bu amaçla araştırmanın yapılacağı dijital topluluğu belirlemek üzere ilk olarak ailelerin dahil oldukları dijital topluluklar belirlenmiştir. Bu topluluklara ulaşmak için belirlenen anahtar sözcüklerle (*koklear implant, cochlear implant, işitme, işitme kaybı, işitme kayıplı, işitme engelli, biyonik kulak, sağır, işitme*) internet tarayıcılarında, forum sayfalarında, bloglarda ve sosyal medya platformlarında aramalar yapılmıştır. Anahtar kelimelerle yapılan aramalar sonucunda 68 dijital topluluğa ulaşılmıştır. İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin internet üzerinde yoğun olarak sosyal medyada bir araya geldikleri görülmüştür. Ulaşılan 68 dijital topluluğun tamamı sosyal medyada yer almaktadır. Söz konusu 68 dijital topluluğun sayısal özellikleri Tablo 2.1.'deki gibidir.

Tablo 2.1

Ulaşılan dijital toplulukların sayısal özellikleri

Üye ve paylaşım sayıları	Koklear implant ile ilgili grup sayısı	İşitme kaybıyla ilgili grup sayısı
Üye sayısı 5 bin ve üzeri	2	0
Üye sayısı 1000-5000	5	10
Üye sayısı 100-1000	12	9
Üye sayısı 100 ve altı	26	4
Son bir ayda paylaşım 30 ve üstü	5	2
Son bir ayda paylaşım 1-30	15	19
Son bir ayda paylaşım 0	25	4
Toplam grup sayısı	45	23

68 dijital topluluğun dijital kültür özellikleri incelendiğinde beş topluluğun dijital kültür olma özelliği taşıdığı görülmüştür. Belirlenen beş dijital topluluk tekrar değerlendirilmiş ve araştırmanın gerçekleştirildiği dijital toplulukta karar kılınmıştır. Bu kararda yüksek lisans tezi için görüşülen ailelerin bu dijital topluluğun adını vermesi, üye sayısı ve etkileşim miktarı gibi özelliklerinin diğer dört gruptan fazla olması etkili olmuştur. Karar sürecinde bir diğer etken ise araştırmacının bu topluluğun doğal üyesi olması olmuştur. Araştırmacı lisans eğitimi sırasında bu dijital topluluğa üye olmuştur. Araştırmacı gibi topluluğun üyeleri arasında alan uzmanlarının olduğu görülmüştür. Ulaşılan 68 dijital topluluk dijital kültür olma özellikleri incelenirken dijital kültür özellikleri göz önünde bulundurulmuştur (Kozinets, 2010; Özbölük ve Dursun, 2015);

- Sosyal Yığınlar: Netnografi sadece dijital ortamlarda gönderilen mesajları incelemeyi amaçlamaz, odak konu topluluktur. Dijital ortamlarda oluşmuş

gruplaşmaları, toplulukları inceler. Bireysel düzeyde “mezo” veya tüm sosyoloji yapı üzerinde “makro” düzeyde değil ikisi arasında daha küçük bir toplumsal yapıyı ifade eder. Bu araştırma büyük çoğunluğu Türkiye’de yaşayan yaklaşık 15 bin üyenin olduğu bir dijital toplulukta yürütülmüştür.

- Net’ten Ortaya Çıkma: Netnografinin odağındaki veri kaynağı internet veya ağ bağlantıları ile iletişimin olduğu etkileşimlerdir. Facebook’ta oluşturulan bu dijital topluluğun üyeleri toplulukla etkileşimde bulunmak için interneti kullanmak durumundadır.
- Tartışmalar ya da İletişimler: Netnografi için önemli olan kişilerim iletişimi ve etkileşimidir. İletişim içinde tartışmaları, insani sembolleri ve bunların dijital toplulukta dijitalleşmiş halleri görülmelidir. Araştırmanın yürütüldüğü dijital toplulukta iletişimin anlamlı ve insani sembolleri görülmektedir. Selamla, teşekkür, duyguların ifadesi gibi davranışlar ya da bir konu üzerinde üyelerin fikirlerini paylaşarak tartışmaları bu durumun örneklerindendir.
- Yeterli Sayıda İnsan: Dijital ortamda insanların bir araya gelerek oluşturdukları toplulukların netnografi araştırmasının odağı olabilmesi için alt sınır 20 kişidir. Bu araştırmanın gerçekleştirildiği topluluğun yaklaşık 15 bin üyesi vardır.
- Halka Açık Tartışmalar: Erişilebilirlik, olarak tanımlanabilecek bu özellik topluluğun oluşması ve bir netnografi araştırmasının odağı olabilmesi için önemlidir. Araştırmanın odağı olan dijital topluluk Facebook üzerinden erişilebilir durumdadır ve üyelerinin paylaşım yapmasına, görüşlerini belirtmesine imkân sunmaktadır.
- Yeterince Uzun Süreli: Topluluğun tek seferlik bir araya gelmiş toplanmalar değil süregelen ilişkilerin yaşanmasını sağlayacak bir sürekliliği ifade eder. Araştırmaların verilerinin toplandığı dijital topluluk 16 yıl önce kurulmuştur.
- Yeterli İnsani Duygu: Dijital toplulukta dürüstlük, destek, yakınlık gibi insani duyguları ifade eder. Dürüstlük ve saygı topluluğun kurallarında belirtilmiştir. Araştırma sonucunda çok daha fazla insani duygunun olduğu görülmüştür.
- Kişisel İlişki Ağları Geliştirmek: Kişiler arası ilişkileri tamamı bir topluluk hissi yarattığı gibi üyeler arasında farklı sosyal ilişkiler olduğunu da ifade eder. Topluluğa karar verilirken bu topluluktan söz eden annenin topluluktan başka bir üyeyle olan iletişimini anlatması etkili olmuştur.

Dijital topluluk belirlendikten sonra araştırma gerçekleştirilmeden önce etik kurul izni (Ek-1) ve dijital topluluğun yöneticilerinden izin (Ek-2) alınmıştır. Araştırmacı dijital topluluktaki profilinde iş, eğitim, meslek, yaşadığı il gibi tüm bilgilerini eksiksiz ve doğru şekilde belirtmiştir.

2.1.2.1 Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları topluluğun yöneticileri ve 14235 üyesidir. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler araştırma sorularından biri olduğu için raporun bulgu kısmında verilmiştir. Fakat araştırmanın veri toplama aşamasında gözlem, görüşme, doküman inceleme ve araştırmacı günlüğü teknikleri kullanıldığı için görüşme yapılan iki yöneticinin ve beş üyenin özelliklerinin yanı sıra araştırmacılara ilişkin detaylı bilgi bu bölümde verilmiştir. Araştırmaya başlandığında dört yönetici olmasına karşın aktif olarak iki yöneticinin toplulukla yoğun etkileşime girdiği görülmüştür. Önce Yönetici 1 ardından Yönetici 2 ile yapılan görüşmelerde diğer iki yöneticinin her koklear implant markasının bir kullanıcısının yönetici olmasına karar verdikleri için dört yönetici olduğunu belirtmişlerdir. Gerek bu durumdan gerekse gözlemlerden sonra görüşmeler Yönetici 1 ve Yönetici 2 ile gerçekleştirilmiştir. Üyelerle yapılan görüşmelerde ise amaçlanan durumlardan biri kişiler arası ilişkileri anlamaya çalışmaktır. Bu nedenle, Üye 1'den araştırmacıyı görüşmek yapmak için dijital topluluktan tanıştığı ve ilişkisi olan bir başka üye yönlendirmesi istenmiştir. Üye 1 dijital topluluk üzerinden arkadaş olduğu Üye 2'ye yönlendirmiştir. Üye 2 bir sonraki görüşme için Üye 3 şeklinde bu sıralama veri doygunluğuna ulaşana kadar devam ettirilmiştir ve Üye 5'de sonlandırılmıştır. Her üye bir sonraki görüşme yapılacak üye için birden fazla üye olduğunu ifade edip müsait olan bir üyeye yönlendirmiştir.

2.1.2.1.1 Yönetici 1

38 yaşında olan Yönetici 1 iki çocuk babasıdır. Taşımacılık sektöründe çalışan Yönetici 1 meslek yüksek okulundaki eğitimini yarım bırakarak eğitim hayatını sonlandırmıştır. İlk çocuğu üç aylıkken işitme kaybı tanısı almış ve dört yaşına geldiğinde beyin sapı implantı olmuştur. Çocuğunun beyin sapı implantı kullanmasıyla birlikte gruba dahil olmuştur. Grubun ilk kurucusunun kendisine yöneticilik teklif etmesiyle gruptaki yöneticiliği başlamıştır. Kurucunun gruptan ayrılmasıyla bir süre tek başına yöneticilik yapmıştır. Araştırma devam ederken gruptan ayrılan Yönetici 1 yöneticiliği bırakmıştır.

2.1.2.1.2 Yönetici 2

Altı yaşında kabakulak sonucu işitme kaybı yaşayan Yönetici 2, çift koklear implant kullanıcısıdır. İşitme engelliler meslek lisesinden mezun olduktan sonra eğitim hayatına ara veren Yönetici 2 Engelli Bakım ve Rehabilitasyon bölümünde üniversite öğrenimine devam etmektedir. Özel sektörde haberleşme biriminde çalışan Yönetici 2 gruba bilgi almak için 2017 yılında üye olmuş Yönetici 1'in teklifiyle grupta yönetici olmuştur. Grupta yöneticilik görevini sürdürmektedir. Aynı zamanda koklear implantlı çocuklarla ilgili bir dernekte yönetim kurulu üyeliği yapan Yönetici 2 ilgili derneğin yaşadığı ildeki temsilciliğini yapmaktadır.

2.1.2.1.3 Yönetici 3 ve Yönetici 4

Yönetici 3 ve Yönetici 4 dijital toplulukta her koklear implant markasının bir temsilcisi olması amacıyla toplulukta yönetici olmuşlardır. Gözlemler sırasında dijital toplulukla çok az etkileşime girdikleri, gerçekleşen etkileşimlerde ise topluluğun üyeleri gibi etkileşimlerde bulunmuşlardır. Dijital topluluğun liderleri Yönetici 1 ve Yönetici 2'dir.

2.1.2.1.4 Üye 1

Üniversitede öğretim görevlisi olarak çalışan Üye 1 lisans ve yüksek lisans öğrenimini işitme engellilerin eğitimi alanında yapmıştır. Koklear implantlı bir çocuk babası olan Üye 1, 10 yılı aşkın süredir grubun üyesidir. Çalışma alanı işitme bireyler olan Üye 1 çocuğunun işitme kaybı tanısı öncesinde grubun üyesi olmuştur. Gruba üye olma nedenini grupta bilgi almak, güncel gelişmeleri takip etmek ve işitme kayıplı çocuk ailelerini bu gruba yönlendirmek olarak ifade etmiştir.

2.1.2.1.5 Üye 2

Koklear implantı iki çocuk annesi olan Üye 2 ön lisans mezunudur. Çocuklarından önce aktif çalışan Üye 2 çocukları doğduktan sonra iş hayatını sonlandırmıştır. Bugün eğitim hayatını devam ettirme planı olan Üye 2 çocuk gelişimi bölümü okuyarak özel gereksinimli çocuklarla çalışmayı planlamaktadır. Kızının işitme kaybını öğrendikten sonra aramalar yaparken grubu bularak yaklaşık dokuz yıl önce üye olmuştur. Koklear implantlı çocukların dil gelişimini öğrenmek ve bilgi almak için gruba üye olduğunu ifade etmiştir.

2.1.2.1.6 Üye 3

Çocuğunun eğitimi için Eskişehir'e taşınan Üye 3, biri koklear implantlı iki çocuk annesidir. Kendisi öğretmen olan Üye 3 gruba katıldığı süreci hatırlamadığını çocuğunun işitme kaybını öğrendikten sonra internet üzerinden çocuğu işitme kayıplı diğer ailelerle etkileşimde bulunmak için çeşitli gruplara dahil olduğunu bu topluluğa da o zaman dahil olmuş olabileceğini ifade etmiştir. Çocuğu işitme tanısı aldıktan sonra çocuğu işitme kayıplı diğer ailelerle bir araya gelme istediğini ifade eden Üye 3 kendini anlayabilecek insanlarla konuşmak istiyorsun diyerek gruba dahil olma sürecini açıklamıştır.

2.1.2.1.7 Üye 4

Çocuğunu Kanada'da dünyaya getiren Üye 4 koklear implantlı çocuk annesidir. Kendisi de öğretmen olan Üye 4 çocuğunun eğitimi için çocuğu 7 yaşına geldiğinde Türkiye'ye dönmüştür. Bugün emekli olan Üye 4 internette arama yaparken üye olduğu grubun kuruluş döneminde üyesi olduğunu ifade etmiştir. Bilgi almak amacıyla gruba üye olan Üye 4 çocuğu koklear implant olmadan önce gruba üye olmuş ve neler yaşayacakları hakkında bilgi sahibi olmak istemiştir.

2.1.2.1.8 Üye 5

Mali müşavir olan iki çocuk annesi Üye 5'in bir çocuğu işitme kayıplıdır. 13 yıl önce çocuğunun işitme kayıplı olduğunu öğrenince internette yaptığı aramalarla gruba dahil olmuştur. Eğitim ve sosyal haklarla ilgili bilgi sahibi olmak istediği için gruba dahil olduğunu ifade eden Üye 5 aynı zamanda grupta sorularına cevap alabildiğini belirtmiştir.

2.1.2.1.9 Araştırmacı

Lisans ve yüksek lisans öğrenimini işitme engellilerin eğitimi alanında tamamlamış, aynı alanda doktora eğitimine devam etmektedir. Araştırmacı lisansüstü öğrenimi boyunca nitel araştırma dersleri almış ve yüksek lisans araştırmasını nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirmiştir. Lisansüstü eğitiminde aile danışmanlığı dersi alan araştırmacı yüksek lisans çalışmasını işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin gereksinimleri üzerine yapmıştır. Araştırmacı yüksek lisans çalışması sırasında ailelerin görüşleri üzerine söz edilen sosyal medya gruplarını merak etmiş buradan yola çıkarak çocuğu koklear implantlı ailelerin oluşturdukları dijital toplulukları incelemiş ve dijital kültür olma özelliklerini taşıyan toplulukların bir kısmının doğal üyesi olduğunu görmüş, üyesi olmadığı topluluklara ise dahil olmuştur. Kültür araştırması olarak gerçekleştirilen bu araştırmada daha yetkin

olmak için kültür, dijital kültür, iletişim, antropoloji, etnografi, netnografi üzerine danışmanıyla okumalar yapmıştır. Araştırmacı yüksek lisans tezini sunmasının ardından netnografiye ilgi duymaya başlamış ve dijital bir topluluğun üyesi olmayı deneyimlemek için kendi ilgileri ve hobileri doğrultusunda (*kamp, karavan, klasik otomobil, mantar avcıları, deniz sporları vb.*) çeşitli facebook gruplarına dahil olmuştur. Bu topluluklarda üye olarak etkileşime giren araştırmacı ilgi alanlarına yönelik bilgi edinmenin yanı sıra dijital toplulukta etkileşim, davranış, dil, liderler gibi kültür öğelerine ilişkin bilgi ve deneyim kazanmıştır. Dahil olduğu gruplarda soru sorma, satın alma, bireysel ilişki geliştirme gibi o topluluğun dinamiklerinde olan etkileşimleri deneyimlemiştir. Netnografi desenine yönelik becerileri geliştirmek ve özel eğitim alanında netnografi deseninde bilgi paylaşımında bulunmak amacıyla iki sunum hazırlayıp paylaşımında bulunmuştur.

2.1.2.1.10 Tez İzleme Komitesi

Tez danışmanı Prof. Dr. Yıldız Uzuner Anadolu Üniversitesi, İşitme Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalında öğretim üyesidir. Yıldız Uzuner'in uzmanlık alanları arasında işitme kayıplı çocukların eğitimleri ve nitel araştırma yöntemleri bulunmaktadır. Bu alanlarda 40 yıllık deneyimi bulunmaktadır. Araştırma öncesi ve araştırma sırasında tüm süreçlerde düzenli olarak araştırmacıya yol göstermiştir. Araştırma boyunca araştırmacıyla adım adım her aşamayı kontrol ederek, dönüt vererek araştırmanın inandırıcılığının sağlanmasında etkili olmuştur. Raporlaştırma aşamasında araştırmacıya birebir dönüt vererek çalışmanın nitel araştırmanın doğasına uygun olarak gerçekleşmesini sağlamıştır.

Prof. Dr. Nezihe Figen Ersoy Arca Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü öğretim üyesidir. Pazarlama alanında çalışmaları bulunan Prof. Dr. Nezihe Figen Ersoy Arca netnografi desenindeki deneyimleriyle bu araştırmaya katkı sunmuştur. Özellikle yöntem konusunda yol göstericiliğiyle, araştırma boyunca araştırma soruları, veri toplama süreci, desene yönelik alan yazın önerileri gibi çeşitli konularda katkıda bulunmuştur. Her dönem yapılan toplantılarda araştırmanın özellikle yöntemsel olarak ilerleyişini takip etmiş ve araştırma için gerekli desteğini sunmuştur.

Prof. Dr. Murat Doğan Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İşitme Engelliler Öğretmenliği Anabilim dalında öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Çalışma alanları arasında işitme kayıplı çocuk aileleri olan Prof. Dr. Murat Doğan araştırma boyunca

işitme kayıplı çocuğu olan ailelere ilişkin bilgi ve deneyimlerini aktararak katkıda bulunmuştur. Lisansüstü düzeyde verdiği dersler içinde Bilim Etiği ve Araştırma Teknikleri, Araştırma Tasarlama ve Raporlaştırma gibi dersler bulunun Prof. Dr. Murat Doğan tez izleme toplantılarında araştırmacıya verdiği dönütlerde yöntemsel ve kuramsal olarak katkıda bulunmuştur.

2.1.3 Belirlenen topluluğa dahil olma, vakit geçirme ve veri toplama

Etnografi araştırmalarında kültürün var olduğu düşünülen ortama girilmesi zor ve çeşitli prosedürler gerektirirken netnografi araştırmalarında bu ortamlara erişebilmek daha kolay olabilir. Bunun yanı sıra netnografi internetin sağladığı avantaj ile araştırmacının doğal bir şekilde gözlem yapmasına, geçmiş bilgilere ulaşılmasına ve kişilerle zaman, mekân gibi koşulların daha esnek olduğu görüşme fırsatları sunmaktadır (Kozinets, 2010). Araştırmacı araştırmanın yürütüldüğü topluluğun doğal üyesi konumunda olduğu için topluluğa dahil olma aşamasında gerekli izinler dışında bir şey yapmasına gerek kalmamıştır. Topluluğun doğal üyesi konumundan araştırmacı rolüne geçmeden önce topluluk yöneticileriyle görüşerek araştırma için izin almıştır. Bununla birlikte araştırmaya başlamadan önce Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan etik kurul izni (Ek-1) de alınmıştır. Araştırmacı gerekli izinler alındıktan sonra veri toplama aşamasına geçmiştir.

2.1.3.1 Veri toplama ortamı

Facebook'ta bulunan dijital topluluğun araştırmanın gerçekleştiği dönemde 14235 üyesi bulunmaktadır. Günlük ortalama 30'un üzerinde paylaşım yapılan toplulukta 4 yönetici bulunmaktadır. 2008 yılında kurulan topluluğun 2017 yılında ismi değiştirilmiştir. Topluluğa dahil olmanın yöneticinin onayına bağlı olduğu toplulukta üyeler metin, fotoğraf, video, bağlantı türünde paylaşımlarda bulunabilirken bu paylaşımlara yorum yapabilmektedirler. Yorumlar dışında birbirleriyle doğrudan mesaj üzerinde de iletişim kurabilmektedirler. Topluluğun bulunduğu Facebook üyeler arası ilişki geliştirmeye, üyelerin birbirleriyle etkileşime girme imkânı sunmaktadır. Bu etkileşim topluluk önünde herkesin görebileceği şekilde olduğu gibi üyeler arası mesajlaşma yoluyla da gerçekleşebilir.

2.1.3.1.1 Veri toplama teknikleri

Çalışma sırasında yapılan gözlemler ve doküman incelemesiyle ulaşılan veriler doğrultusunda araştırmacı grup üyeleri ve grup yöneticileri ile derinlemesine veri

alabilmek için yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir (Brinkmann, 2008). Gözlem, görüşme, doküman yoluyla toplanan tüm verilere ilişkin araştırmacı yaşadığı durumları ve bu durumlara ilişkin düşüncelerini araştırmacı günlüğüne aktarmıştır.

2.1.3.1.2 Gözlem

Araştırmacı bir durumu araştırmak üzere ortama girmesiyle katılımcı gözlemci olmaktadır (Crang ve Cook, 2007). Katılımcı gözlemciliğinin derecesini ise araştırmacının rolü belirlemektedir. Araştırmacı bir ortam da izleyici olarak bulunmaktan ortamın bir üyesi olmaya kadar gidebilir (Glesne, 2016). Burada katılımcı gözlemciliğın derecesi araştırmacının derinlemesine veri toplama şekline, durumu anlama koşullarına ve katılımcıların yaklaşımlarına göre şekillenmektedir (Meriam, 2015; Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu çalışmada araştırmacı kendi kimliğiyle grubun bir üyesi olarak bulunup, izleyici rolünde olmuştur. Netnografi araştırmalarında ne kadar süreyle gözlem yapılacağına dair kesin sınırlar yoktur. Kozinets (2010) netnografi araştırmaların araştırmanın doğası gereği daha esnek şartlar sağladığını belirterek etnografi araştırmalarından daha kısa sürede gözlem yapılabileceğini belirtmiştir. Gözlem süresinin belirleyicisi veri doygunluğudur. Araştırmacı veri doygunluğuna ulaşıncaya kadar gözleme devam eder (Kozinets, 2010).

Araştırmacı toplulukta 22.11.2021 ile 22.11.2022 tarihleri arasında bir yıl boyunca gözlem yapmıştır. Gözlem sırasında izleyici rolünde olan araştırmacı toplulukla herhangi bir paylaşım üzerinden etkileşime girmemiştir. Bir yıl boyunca gözlem yapan araştırmacı 6696 gönderiyi ve bu gönderilere gelen yorumları incelemiştir. Bir yıl boyunca gözlem yapılmasının nedeni topluluğun kültüründe yılın belirli dönemlerinde, önemli günlerinde neler yaşandığını görebilmektir. Örneğin; okulların açılması, karne günü, dini ve resmi bayramlar, yıl başı gibi özel günlerin topluluğun kültürüne nasıl yansıdığı görülmek amaçlanmıştır. 22.11.2021 tarihinden itibaren 15 gün boyunca toplulukta paylaşılan her gönderi ve yorum kayıt altına alınmıştır. Bu sırada bazı gönderilerin tekrar ettiği görülmüştür. Aynı konu hakkında farklı zamanlarda farklı üyeler paylaşımlarda bulunmuşlardır. Bu durum sadece araştırmacının değil Yönetici 2'nin de dikkatini çekmiştir. Yönetici 2 aynı konular hakkında paylaşımlar yapılmamasını, topluluğun geçmişinden bu konulara ulaşılabilceğini toplulukla Özel Tüketim Vergisine (ÖTV) yönelik “...ÖTV'siz araç alım için bayiye gidebilir sorabilirsiniz yani kısacası geçmiş paylaşımlar da her türlü bilgiler mevcut olup yeni paylaşımlar silinecektir” paylaşımını

yapmıştır. Veri kaybının önüne geçmek için aynı gönderiler kayıt edilmemiş fakat yorumları incelenmiş ve yeni bir veri ortaya çıktığında kayıt edilmiştir.

Tekrar eden verilere ulaşınca kadar her paylaşım kayıt altına alınmıştır. Her gün düzenli olarak gözlem yapılan toplulukta tekrar edilmeyen veriyle karşılaşıldığında bu veriler kayıt altına alınmıştır. Her günün gönderileri incelenirken paylaşılan gönderide yaşanan etkileşimlerin tamamını görmek amacıyla veri kaydı bir gün öncesinden alınmıştır. Bu sayede araştırmacının kayıt altına aldığı her verinin üzerinden en az 24 saat geçmesi sağlanmış ve o gönderiye yapılan yorumların kayıt edilmesi sağlanmıştır. Yine veri kaybını önlemek ve derinlemesine veriye ulaşmak için dörder aylık periyotlarla 15 gün süreyle tüm paylaşımlar ve bu paylaşımlara ilişkin etkileşimler kayıt edilmiştir. Bir yıl sonunda 520 paylaşım ve bu paylaşımlara gelen 5971 yorum kayıt altına alınmıştır. Ekran görüntüsü olarak kayıt altına alınan veriler kullanılan uzantı sayesinde yorumlarıyla birlikte kayıt edilebilmiş ve tarih, içerik, tür, üye bilgileriyle bilgisayar ortamında kaydedilmiştir. 520 dosyanın sistematik şekilde saklanması ve organize edilmesi için toplanan gözlem verileri bilgisayar ortamında ekran görüntüsü olarak saklanırken ilgili günün dosyaları bir klasörde olacak şekilde günlük klasörler oluşturularak kayıt edilmiştir. Bu sırada gözlem verilerine numara verilmiştir. Bir Word dosyasında hazırlanan tabloda gözlem verisinin numarası, tarihi, gönderi başlığı, etkileşim sayıları, gönderi sahibinin özelliği (anne, baba, kullanıcı vb.) bilgileri kayıt altına alınmıştır. Bu adımlar hem verinin organize edilmesini hem de analizini kolaylaştırmıştır. Gözlemler sonucunda dijital kültürün açık öğelerine ilişkin önemli verilere ulaşılmıştır. Topluluğun demografisi ve topluluğun paylaşımları başlıklarında raporlanan açık kültür öğeleri 52 alt başlıkta sunulmuştur. Gözlemler örtük kültür öğelerine ulaşmakta da katkı sağlamıştır. Ayrıca yöneticiler ve üyelerle yapılan görüşmelerin bir bölümünü gözlemler sırasında karşılaşılan ve daha derin anlamları olduğu düşünülen paylaşım ve davranışlar oluşturmuştur. Gözlem verisi toplanırken eş zamanlı olarak araştırmacı günlüğü tutularak, gözlem verisine ilişkin düşünceler kayıt altına alınmıştır. Araştırmacı günlüğü düzenli olarak danışman ile paylaşılmıştır.

2.1.3.1.3 Görüşme

Görüşme bir veya birden fazla katılımcının önceden belirlenmiş amaç doğrultusunda bir konu, olgu, olay ya da duruma yönelik duygu ve düşüncelerini anlama imkânı veren nitel bir veri toplama tekniğidir. (Bogdan ve Biklen, 2007; Glesne, 2016). Görüşme tekniği amacına göre yapılandırılmış, yapılandırılmamış ya da yarı yapılandırılmış,

aynı anda görüőülecek katılımcı sayısına göre bireysel ya da odak grup, araştırmacının rolüne göre katılımcı ya da katılımcı olmayan olarak sınıflandırılmaktadır (Denzin ve Lincoln, 2000; Kırcaali-İftar, 2004; Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu araştırmada hazırlanmış soruların görüşme sırasında görüşülen katılımcının verdiği cevaplara göre yeniden yapılandırılabilmesine, yeni sorular eklemesine olanak sağladığından yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Gözlem yapılan bir yıllık süreçte topluluğun açık kùltür öğelerine ilişkin önemli veriler toplanmıştır. Fakat topluluğun örtük kùltür öğelerine ilişkin gözlem verileri yeterli olmamıştır. Bu nedenle gözlemlerden yola çıkılarak görüşmeler gerçekleştirilmiş böylece hem gözlem verilerinin teyidi yapılmış hem de topluluğun örtük kùltürüne ilişkin önemli verilere ulaşılmıştır.

Topluluğun üyelerinin Türkiye'nin çeşitli illerinde olması ve özellikle araştırma verisinin toplandığı dönemde Covid-19 pandemi koşulları nedeniyle görüşmeler online olarak gerçekleştirilmiştir. Online olarak yapılan görüşmelerin avantajlarının yanında dezavantajları da olabilmektedir. Görüşmelerin online yapılmasının avantajları; araştırmacı ve katılımcı farklı illerde olmasına karşı mesafeyi ortadan kaldırmaktadır. Araştırmacının katılımcıyla yüz yüze gelebilmek için geçirdiği zamanı ortadan kaldırmaktadır. Görüşmeler video olarak kayıt altına alınabilmektedir. Araştırmacı görüşmeleri analiz ederken katılımcının sözel olmayan ifadelerini de görebilecektir. Pandemi koşulları düşünöldüğünde korona ve benzeri riskleri ortadan kaldırmaktadır. Görüşmenin gerçekleştirileceği ortam hem katılımcı için hem de araştırmacı için en uygun ortam olmuştur. Görüşmenin planlanacağı tarih için zaman aralığı daha geniş olmuştur.

Görüşmelerin online olarak gerçekleştirilmesinin bu araştırma bağlamında yaşanmasa da dezavantajları olabilir. Araştırma öncesi olası dezavantajlar belirlenmiş ve alınabilecek önlemler için tedbirli davranılmıştır. Katılımcı daha önce böyle bir deneyim yaşamadıysa kendini rahat hissetmeyebilir. Bu durumda araştırmacı katılımcıyla veri doygunluğuna ulaşana kadar tekrar görüşebilir. Görüşmelerin dijital olarak gerçekleştirilebilmesi için hem araştırmacının hem de katılımcının teknolojik alt yapıya sahip olması gerekir. Bu dezavantaj bu çalışma bağlamında geçerli olmayabilir. Katılımcıların teknolojik altyapıya sahip olmalarının yanında kullanma becerisine de sahip olması gerekmektedir. Yine bu araştırma özelinde katılımcılar sosyal medya grubunun üyesi oldukları için teknoloji kullanımı konusunda becerileri olduğu düşünölebilir. Bu noktada yaşanabilecek olumsuzluk katılımcının görüşmenin gerçekleştirileceği programı kullanma becerisi

olmayabilir. Bu durumda katılımcının kullandığı sosyal medya uygulamasının sunduğu görüntülü konuşma özelliği kullanılabilir.

Tablo 2.2

Görüşmelerin bilgileri

Katılımcı	Tarih	Süre	Görüşme ortamı	Kayıt türü
Yönetici 2	19.11.2021	15 dk.	Telefon	Günlük
Yönetici 1	03.12.2021	29 dk. 32 sn.	Online	Ses/video/Günlük
Yönetici 2	03.12.2021	43 dk. 53 sn.	Online	Ses/video/Günlük
Yönetici 2	25.12.2021	4 saat	Yüz yüze	Ses /Günlük
Yönetici 2	08.03.2022	9 dk. 21. Sn.	Telefon	Günlük
Üye 1	17.03.2022	31 dk. 37 sn.	Online	Ses/video/Günlük
Üye 2	05.04.2022	35 dk. 54 sn.	Online	Ses/video/Günlük
Üye 3	27.04.2022	46 dk. 18 sn.	Online	Ses/video/Günlük
Üye 4	10.05.2022	38 dk. 43 sn.	Online	Ses/video/Günlük
Üye 5	23.05.2022	23 dk. 41 sn.	Online	Ses/video/Günlük

Araştırmacı Tablo 2’ de görülen 10 görüşmeden birini yüz yüze, ikisini telefon aracılığıyla, sekizini ise çevrimiçi olarak gerçekleştirmiş, ses, video ve araştırmacı günlüğü olarak farklı şekillerde kayıt altına almıştır. Bir görüşme araştırmacı ve katılımcının isteğiyle yüz yüze yapılmıştır. Yönetici 2 ile yapılan yüz yüze görüşme araştırmacının Yönetici 2’yi daha yakından tanınmasını sağlamıştır. Yüz yüze gerçekleşen görüşmenin bir bölümü ses kaydına alınırken bir bölümü araştırmacı günlüğüne aktarılmıştır (Araştırmacı günlüğü, s.50). Katılımcıların tamamı ses ve video kaydına izin vermiş ve gerekli teknolojik alt yapıyla ilgili bir sorunla karşılaşmamıştır.

Gözlem verileri ve araştırmacının merakından yola çıkılarak yöneticiler ve üyelerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme soruları gözlem verilerinden yola çıkılarak yöneticiler (Ek-3) ve üyeler (Ek-4) için hazırlanılmış ve danışman ile son haline karar verilmiştir. Yöneticilerle birden fazla görüşme gerçekleştirilirken üyelerle ile birer kez görüşülmüştür. Görüşmelere başlanmadan önce katılımcı bilgi formu (Ek-5) katılımcıların ve çocuklarının demografik ve işitme durumuna ilişkin bilgileri alınmıştır. Üyeler arası kişisel ilişkileri ve ilişki ağını anlamak amacıyla bir üyeyle görüşüldükten sonra üyenin işaret ettiği topluluk üzerinden kişisel ilişki geliştirdiği diğer üyeye geçilmiştir. Topluluğun örtük kültür öğelerine ilişkin verilerin büyük kısmına görüşmeler sonucu ulaşılmıştır. Özellikle üyeler arası ilişkilere ilişkin önemli verilere ulaşılmıştır. Topluluk üzerinden tanışan üyeler bilgi paylaşımından birlikte tatile gitmeye kadar farklı yakınlıklarda ilişkileri olduğunu ifade etmiştir. Dijital kültürün 33 alt başlıktan oluşan örtük öğeleri topluluğun dinamikleri başlığında sunulmuştur.

2.1.3.1.4 Doküman incelmesi

Araştırmada veri kaynağı olarak kullanılan belge, fotoğraf, rapor, yasa, plan, gazete, dergi, web sitesi gibi araştırmanın odağına göre farklı şekillerde olabilecek materyallerin tamamı doküman olarak ifade edilmektedir (Bogdan ve Biklen, 2007; Ekiz, 2015). Hangi dokümandan hangi veriye ulaşılabileceği, hangi amaçla kullanılacağı araştırmanın odağıyla ilgilidir (Baş ve Akturan, 2013). Nitel araştırmalarda kendi başına bir veri toplama tekniği olarak da kullanılan doküman, görüşme, gözlem gibi veri toplama teknikleriyle birlikte de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu araştırma bağlamında doküman destek veri olarak kullanılmıştır.

Araştırmada doküman yoluyla iki veri toplanmıştır. Bunlardan ilki dijital topluluğun üyelerinin uyması gereken kuralların ve topluluğun kuruluşu, üye ve yönetici sayısının olduğu dokümandır. Bu dokümana topluluk üyeleri ve yöneticiler dijital topluluk üzerinden “*Hakkında*” bölümünden ulaşabilmektedir. Araştırmada kullanılan ikinci doküman ise “*Grup istatistikleri*” olmuştur. Bu dosyaya sadece yöneticiler ulaşabilmektedir. Yöneticiyle yapılan görüşmeden elde edilen bu belgede gruba ilişkin nicel veriler bulunmaktadır. Bu doküman ile ulaşılabilen veriler; günlük sayılar, popüler zamanlar, popüler günler, başlıca gönderiler, yaş, cinsiyet, ülke, il, katkıda bulunanlar ve yönetim bilgileri bulunmaktadır. Topluluğun bulunduğu dijital ortam bu bilgileri bir yıla kadar istenilen tarih aralığında verebilmektedir. Araştırmacı gözlem yaptığı süre boyunca bir yıllık kesiti almıştır. Bu bilgiler arasında üyelerin ve yöneticilerin kişisel bilgileri bulunmamaktadır. Bu dokümandan önemli verilere ulaşılmıştır. Dijital toplulukta farklı yoğunlukta olmakla birlikte 24 saat etkileşim yaşanmaktadır. 24 saat yaşanan etkileşim gözlemler sırasında da dikkat çekmiş ve bu belge hem daha fazla ayrıntı sunmuş hem de gözlem verilerini doğrulamıştır. Gözlemler sırasında farklı üyelerin toplulukta olduğu görülmüştür. Belge incelendiğinde gözlemlerde görünenden çok daha fazla, 65 ülkeden toplulukta üyeler olduğu anlaşılmıştır. Belgede yöneticilerin etkileşimleri incelendiğinde gözlem ve görüşmelere paralel şekilde Yönetici 3 ve Yönetici 4 çok az etkileşime girmişlerdir. Yönetici 1, 1005 üyenin topluluğa katılımını onaylarken Yönetici 3 ve Yönetici 4 toplam 127 üyenin topluluğa katılımını onaylamıştır.

2.1.3.1.5 Araştırmacı günlüğü

Araştırmacı günlüğü, araştırmacının bireysel görüşlerini, düşüncelerini, açıklamalarını, yorumlarını, araştırmaya dair aksayan veya yeni stratejilerini topladığı bir veri toplama

teknikiğidir. Araştırmacı araştırma boyunca topladığı verileri, karşılaştığı zorlulukları ve geliştirdiği çözümlerini günlük ile kayıt edebilir (Glesne, 2013). Araştırmacı araştırma boyunca toplam 132 sayfa yansıtımlı araştırmacı günlüğü tutmuştur. Araştırmanın başlangıcından itibaren araştırmacı araştırmayla ilgili durumları ve bu durumlara ilişkin düşüncelerini günlüğe aktarmıştır. Araştırmaya yönelik okumalarını, veri toplama sürecinde veriye ilişkin düşüncelerini, aksayan durumları ve çözümlerini eş zamanlı olarak günlüğe aktaran araştırmacı çevrimiçi olarak günlüğüne danışmanıyla birlikte paylaşmıştır. Bu durum veri toplama, görüşme sorularının hazırlanması, görüşmelerin öncesi, sonrası ve verilerin analizi gibi araştırma boyunca her adımda danışman ve araştırmacının eş zamanlı hareket etmesini sağlamıştır. Danışmanın ve araştırmacının karar alma, geri bildirim verme, tartışma, bilgi alışverişi gibi birçok önemli etkileşiminin niteliğini arttırmıştır. Gözlemler sırasında karşılaşılan bazı davranış ve paylaşımlar sadece gözlem yoluyla anlaşılamamıştır. Örneğin, topluluğun kurallarında üyelerin gerçek isimlerini kullanmak zorunda olduğu yazarken gözlemler sırasında nickname (takma isim) kullanan üyeler olduğu görölmüştür. Bu durum araştırmacı günlüğüne aktarılmış ve görüşme soruları hazırlanırken yöneticilerle yapılan görüşme sorularına eklenmiştir (Araştırmacı günlüğü, s.26).

2.1.4 Verilerin analizi

Araştırmanın veri toplama sürecinde gözlem, görüşme, günlük ve doküman incelemesi teknikleri ile veri toplanmıştır. Toplanan veriler topluluğun dijital kültürünü ve ögelerini ortaya çıkarmak amacıyla nitel araştırma analiz türlerinden tümevarım analizi ile analiz edilmiştir. Bu araştırma işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin dijital kültürünü inceleyen ilk araştırmalardan olduğu için analizde tümevarım tercih edilmiştir. Tümevarım analizi hakkında yeterince bilgi olmayan araştırma konularının araştırılmasında kullanılan bir yöntemdir. Araştırmacı önce verileri kodlar, kodlardan kategoriler oluşturur ve oluşturulan kategoriler özetlenerek temalar oluşturulur (Bogdan ve Biklen, 2007; Bouma ve Atkinson, 1995; Creswell ve Poth, 2018; Yıldırım ve şimşek, 2021).

Araştırmanın gözlem ve görüşme verileri ayrı ayrı analiz edilmiştir. Gözlem sırasında 6696 gönderi gözlenmiştir. Bu gönderilerden tekrar etmeyenler kayıt altına alınmıştır. Kayıt altına alınan 520 gönderi bilgisayar ortamında kayıt edilirken eş zamanlı olarak Nvivo programında işlenmiştir. Her veri kayıt edildikten sonra kodlanarak Nvivo da organize edilmiştir. Veri toplama aşaması bitip analiz aşamasına geçildiğinde ön kodlama yapılmış 520 veri tekrar kodlanmış ve kod sayısı 478'e düşmüştür. Kodlamalar veri

toplama sürecinde başlayıp veri toplama süreci sonunda son halini almıştır. Paylaşımlar kodlandıktan sonra danışman tarafından kontrol edilmiştir. Üyeler ve yöneticilerle yapılan ve kayıt altına alınan toplam 264 dk. 38 sn. süren görüşmelerin dökümü 89 sayfa 33116 sözcük olarak yapılmıştır. Yapılan dökümler ve kayıtlar aynı alanda çalışan bir başka uzman tarafından kontrol edilmiş ve doğruluğu sağlanmıştır. Doğrulama aşamasından sonra görüşmeler kodlanmıştır. Üyelerle yapılan görüşmelerin analizi sonucu 104 koda, yöneticilerle yapılan görüşmelerin analizinde ise 76 koda ulaşılmıştır. Analiz sonucunda 3 kategori ortaya çıkmıştır. Bu üç kategoriden Topluluğun demografik özellikleri altı başlıktan, yedi alt başlıktan, Topluluğun paylaşımları sekiz başlık ve bu başlıklar altında 51 alt başlıktan, Topluluğun dinamikleri ise dokuz başlık ve bu başlıklar altında 13 alt başlıktan oluşmuştur. Topluluğun demografisi; *Topluluğun kuruluşu, Yöneticiler, Üyeler, Üyelerin yaş ve cinsiyetleri, Üyelerin yaşadıkları iller ve Üyelerin yaşadıkları ülkeler* olmak üzere altı başlıktan oluşmaktadır. Topluluğun paylaşımda bulunduğu gönderiler; *Koklear implant ameliyat süreci, İşitmeye yardımcı teknolojiler, Haklar, Güncel gelişmeler, Eğitim, Araştırma, Destek ve Kampanya* olmak üzere sekiz başlıktan oluşmaktadır. Son olarak Topluluğun dinamikleri ise; *Anlık etkileşim, Topluluğun kuralları, Kullanılan dil, Etiketleme davranışı, Topluluğun bilimle ilişkisi, Bireysel ilişki kurma, Değişen roller: Talep edenden destekleyene, Küçük gruplar ve Hak savunuculuğu* olmak üzere dokuz başlıktan oluşmaktadır.

2.1.5 Raporlaştırma

Araştırmanın raporlama aşamasında nitel araştırma ve netnografi deseninin gereklilikleri göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmanın konusu, önemi, amacı ve araştırma soruları açıkça ifade edilemeye çalışılmıştır. İşitme kayıplı çocuğu olan aileler ve dijital kültüre ilişkin ilgili alanyazın incelenmiş, araştırmanın önemi ve alanyazına katkısı açıklanmıştır. Araştırmanın deseni, araştırmacının rolü, veri toplama ortamı gerekçeleriyle yöntem bölümünde belirtilmiştir. Verilerin nasıl, ne kadar, ne süreyle ve hangi türde toplandığına raporda yer verilmiştir. Veri analiz aşamasında analiz ve kullanın program ayrıntılı şekilde anlatılmıştır. Analiz sonucunda ulaşılan bulgular zengin ve ayrıntılı şekilde betimlenmeye çalışılmış, sözel ve görsel verilerle desteklenmiştir. Tartışma bölümünde bulgular yorumlanmış, araştırma sorularına cevap verilmiş ve alanyazınla tartışılmıştır. Araştırmanın sınırlılıkları, ileriki araştırmalara ve uygulamalara yönelik öneriler sunulmuştur.

Araştırmacı araştırma boyunca elde ettiği verilerin inandırıcılığını sağlayarak ve etik ilkelere bağlı kalarak ulaştığı sonucu raporlamıştır. Yöntem başlığının bu bölümüne kadar nasıl bir raporlaştırma yapıldığı ayrıntılı şekilde verilmiştir. Araştırma boyunca araştırmacı ve tez danışmanı araştırmanın başlangıcından bitimine kadar etik kurallara ve araştırmanın inandırıcılığının sağlanmasına dikkat etmiştir.

2.1.5.1 İnanırıcılık (Trustworthiness)

Bilimsel bir araştırma sonucu ulaşılan bilginin doğruluğu, tutarlılığı, anlamlılığı ve bilimsel bilgiye katkıda bulunması sonuçların inandırıcı olmasıyla ilgilidir. Geçerlik ve güvenilirlik bu anlamda araştırmalarda en sık kullanılan ölçütlerdir. Bu ölçütler nicel araştırmada bilimselliği belirleyen temel kavramalardır. Fakat nitel araştırmanın doğası bu ölçütleri farklı stratejilerle sağlanmasını gerektirmektedir. Nitel araştırmada geçerliği ve güvenilirliği sağlamak adına kullanılan stratejilerin tamamı inandırıcılık (trustworthiness) olarak ifade edilir. İnanırıcılığın sağlanması içi inanırılık (credibility), aktarılabilirlik (transferability), tutarlılık (dependability) ve teyit edilebilirlik (confirmability) stratejileri uygulanmalıdır (Bogdan ve Biklen 2007; Cherif ve Miled, 2013; Creswell ve Poth, 2018; Glesne, 2016; Guba, 1981; Yıldırım ve Şimşek, 2021).

2.1.5.1.1 İnanırılık (Credibility)

İnanırılık ulaşılan sonuçların gerçeği yansıtma derecesini ifade eder. Diğer bir ifadeyle araştırma sonuçlarının katılımcıların deneyimlerini ve görüşlerini doğru temsil edip etmemesiyle ilgilidir. İnanırılığı sağlamak amacıyla uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi ve katılımcı teyidi stratejilerinin kullanılması önerilmektedir (Bogdan ve Biklen 2007; Glesne, 2016; Guba, 1981; Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Uzun süreli etkileşim gereği araştırmacının veri kaynaklarıyla uzun süreli etkileşimde bulunması önerilmektedir. Araştırmacının katılımcılarla ilk bir araya gelişlerinde katılımcıların üzerinde araştırmacı etkisi oluşabilir. Katılımcılar kendilerini rahat hissedemeyebilir. Benzer şekilde gözlem sırasında da araştırmacının ortama girişi katılımcılar üzerinde benzer etkiyi yapabilir. Bunun yanı sıra bazı olaylar, olgular dönemsel veya mevsimsel olabilir. Bu nedenlerden dolayı doğru veriye ulaşmak, veri kaybı yaşamamak, doğru yansıtma yapabilmek adına uzun süreli etkileşim önemlidir (Bogdan ve Biklen 2007; Glesne, 2016). Bu araştırmada veri toplama bir yıl sürmüştür. Araştırmacı veri doygunluğuna ulaşana kadar veri toplamıştır. Bir yıl süreyle veri toplama

veri doygunluğunun yanı sıra dini ve milli bayramlar, yıl başı, okulların açılışı, okulların kapanışı gibi dönemsel etkileşimlerin de gözlenmesine imkân sağlamıştır.

Derinlik odaklı veri toplama araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcıların deneyimlerini ve görüşlerini derinlemesine anlamak amacıyla veri toplamayı ifade eder. Araştırmacı elde ettiği verileri birbiriyle karşılaştırır, yorumlar, kavramsallaştırır. Katılımcıların açık olarak farkında olmayabileceği örüntülere ulaşır (Bogdan ve Biklen 2007; Glesne, 2016). Bu araştırmada da araştırmacı veri toplarken bu stratejileri kullanmıştır. Verileri karşılaştırmış, yorumlamış ve kavramlaştırmaya çalışmıştır. Örneğin dua paylaşımlarını ilk gördüğünde iyi dilek ve temenni olarak değerlendirirken benzer etkileşimlerin farklı bağlamlarda da gerçekleştiğini görmüştür. Dua paylaşımlarını kendi içinde ve alanyazınla karşılaştırmış, bu paylaşımları dinin sağladığı manevi destek olarak kavramsallaştırmıştır(Araştırmacı günlüğü, s.116).

Çeşitleme, araştırmacının araştırdığı olguya yönelik farklı bakış açılarını, farklı anlamlarını, farklı göstergeleri ve farklı kaynakları ortaya koymasını ifade etmektedir. Çeşitleme veri kaynakları, yöntem ve araştırmacı çeşitlemesi olarak farklı boyutlarda yapılabilir. Bu araştırmada gözlem, görüşme, doküman ve araştırmacı günlüğü kullanılarak veri toplama tekniklerinde çeşitleme yapılmıştır (Creswell ve Poth, 2018; Glesne, 2016).

Uzman incelemesi, araştırılan konu hakkında bilgi sahibi ve nitel araştırma yöntemlerinde uzman araştırmacının araştırmayı çeşitli boyutlarıyla incelemesini ifade etmektedir (Cherif ve Miled, 2013; Creswell ve Poth, 2018; Glesne, 2016). Bu araştırmada danışman ve araştırmacı tüm süreci eş zamanlı yürütmüşlerdir. Araştırmacı günlüğü eş zamanlı olarak danışmanla paylaşılmış ve danışman tarafından denetlenmiştir. Bunun yanı sıra tez izleme komitesiyle yılda iki kez bir araya gelinmiş ve araştırma değerlendirilmiştir.

Katılımcı teyidi araştırma sonuçlarının katılımcılar tarafından teyit edilmesini ifade eder (Bogdan ve Biklen 2007; Guba, 1981; Yıldırım ve Şimşek, 2021). Netnografi araştırmasında bu adım üye kontrolleri olarak adlandırılmaktadır (Kozinets, 2015). Araştırma sonuçları dijital topluluk üyeleriyle paylaşılır ve ulaşılan sonuçların doğruluğuyla ilgili tartışılır. Bu araştırmada görüşmelerin gerçekleştirilmesinin bir amacı da üye kontrolleridir. Araştırmacı gözlemler sırasında ulaştığı sonuçları hem topluluğun üyeleriyle hem de yöneticileriyle paylaşmış ve ulaştığı sonuçlarının doğruluğunu kontrol etmiştir.

2.1.5.1.2 Aktarılabirlik (Transferability)

Nitel araştırmada ulaşılan sonuçların genellemesine yönelik bir amaç yoktur. Fakat ulaşılan sonuçlar benzer bağlamlar için fikir verebilir ve uygulanabilir. Bir araştırmanın aktarılabirliği sonuçların benzer bağlamlar için en kadar geçerliği olduğu ve çalışmanın benzer bağlamlarda tekrarlanmasının ne kadar mümkün olduğuyla ilgilidir. Aktarılabirlik ayrıntılı betimleme, amaçlı örneklem ile güçlendirilebilir (Bogdan ve Biklen 2007; Cherif ve Miled, 2013; Creswell ve Poth, 2018; Glesne, 2016; Guba, 1981; Yıldırım ve şimşek, 2021).

Ayrıntılı betimle araştırmanın sonuçları ortaya çıkaran verilerin yeterli düzeyde betimlenmesidir. Doğrudan alıntılar ayrıntılı betimleme amaçıyla sıklıkla kullanılmaktadır (Creswell ve Poth, 2018; Glesne, 2016). Bu araştırmanın bulguları sunulurken ham veri örnekleri, katılımcı görüşleri, gözlem verileri, grup istatistiklerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın yöntem açısından ilk araştırmalardan olması nedeniyle her adımda ayrıntılı betimlemelere yer verilmesine zen gösterilmiştir.

Amaçlı rnekleme araştırmacının amacına yönelik en uygun katılımcılarla araştırmanın yürütülmesini ifade eder. Nicel araştırmadaki gibi bir genelleme amaı olmadığı için seçkisiz örneklem yerine amaçlı örneklem kullanılır (Cherif ve Miled, 2013; Yıldırım ve şimşek, 2021). Amaçlı rneklemenin önemli avantajları vardır. Araştırma araştırılacak olguya ilişkin en iyi verinin alınacağı katılımcılarla yürütülebilir. Ek olarak araştırma sırasında araştırmaya yeni katılımcılar dahil edilmesine izin verir. Bu araştırma Kozinets'in (2010) belirttiği dijital kültür olma özelliklerini taşıyan dijital toplulukla gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ise kişiler arası ilişkiyi ortaya koymak adına topluluk üzerinden ilişki geliştiren üyelerle yapılmıştır.

2.1.5.1.3 Tutarlık (Dependability)

Tutarlılık araştırmaya dışardan bir gözle bakılması ve araştırmanın tüm süreçlerinde tutarlı davranmasını ifade eder. Bu tutarlılık veri toplama araçlarının hazırlanması, verilerin toplanması ve verilerin analizinde sağlanmalıdır (Erlandson vd., 1993). Bu araştırmada tutarlılık sağlanması için tüm veriler ses kaydı, video kaydı, araştırmacı günlüğü ve ekran görüntüsü şeklinde bir veya birden fazla şekilde kayıt edilmiş ve toplanan veriler ile ilgili ayrıntılı betimlemelere yer verilmiştir. Toplanan veriler arasındaki tutarlılık kontrol edilmiştir. Gözlem yoluyla elde edilen veriler hem doküman yoluyla hem de gerçekleştirilen görüşmelerle kontrol edilmiş ve çıkarılan anlamların

farklı türde verilerle desteklenmesi sağlanmıştır. Araştırmacının yanı sıra danışmanında tüm sürece eş zamanlı eşlik etmesi tutarlığın sağlanmasında önemli rol oynamıştır.

2.1.5.1.4 Teyit edilebilirlik (Confirmability)

Araştırma bulgularının veriye dayalı yorumlanması inandırıcılığı arttırmaktadır. Teyit edilebilirlik dışardan bir uzmanın geri gidildiğinde araştırma sonucu ulaşılan yargıların, önerilerin ve yorumların ham verilerle teyit edilmesine ilişkin bir değerlendirme yapabilmesidir. Bu nedenle araştırmacının tüm veri toplama araçlarını, ham verilerini, analiz için yaptığı kodlamaları gerekliği durumda sunmak üzere saklaması gerekmektedir (Erlandson vd., 1993; Glesne, 2016; Guba, 1981). Araştırmacı süreç boyunca tüm deneyimlerini ve düşüncelerini araştırmacı günlüğüne aktarmış ve eş zamanlı danışmanı ile paylaşmıştır. Kodlamalar, analizler, ulaşılan sonuçların veriye dayalılığı danışman tarafından kontrol edilmiştir. Görüşmelerin dökümleri üçüncü kişi tarafından kontrol edilip doğruluğu sağlanmıştır. Bu araştırmanın tüm verileri saklanmaktadır.

2.1.5.2 Araştırma Etiği

Araştırmada etik unsurlar dürüstlük, gizlilik, sorumluluk ve adil paylaşım ilkeleri doğrultusunda ele alınmıştır (Bogdan ve Biklen 2007; Cherif ve Miled, 2013; Creswell ve Poth, 2018; Erlandson vd., 1993; Glesne, 2016; Guba, 1981; Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu ilkeler doğrultusunda gerçekleştirilen adımlar şu şekilde sıralanabilir:

- Etik bir ihlal yapmamak adına araştırmacı ve danışmanı kültür araştırmalarında iznin kimden alınması gerektiği üzerine okumlar ve tartışmalar yapmıştır. Konuyla ilgili farklı görüşler olduğu görülmüştür. Netnografi yönteminin öncülerinden Kozinets (2015) ise izin konusunda; netnografi araştırması çevrimiçi bir toplulukta gerçekleştiriliyorsa araştırma için ilgili topluluğun yöneticilerinden izin alınması gerektiğini belirtmiştir. Araştırmada topluluk yöneticilerinden araştırmanın amacı ve veri toplama teknikleri anlatılarak izin alınmıştır. Araştırma sırasında yapılan görüşmeler için ise yönetici ve üyelerden ayrı ayrı gönüllü katılım formu (Ek-6) ile izin alınmıştır. Katılımcılara araştırmanın amacı açık şekilde ifade edilerek, istedikleri an araştırmadan çekilebilecekleri, kendilerini deşifre edecek hiçbir bilginin kullanılmayacağı, gerçekleştirilen görüşmenin ses ve video kaydına alınacağı belirtilmiş ve izin alınmıştır.

- Araştırmada veri toplamaya başlamadan önce Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan etik kurul izni alınmıştır (Ek-1).
- Görüşme yapılan grup yöneticileri ve üyelerden gönüllü katılım onam formu alınmıştır.
- Katılımcı bilgileri ve toplanacak veriler gizli tutulmuş, katılımcıların gerçek kimlikleri gizli tutulup kod isimler verilmiştir, katılımcıları açığa çıkaracak betimlemelerden kaçınılmıştır.
- Dijital topluluğun adı da üyelerin kimlikleri gibi gizli tutulmuştur.
- Araştırmacı grup üyelerinden kimliğini saklamamıştır. Toplulukta bulunduğu sürece profilinde gerçek ismi, işi, mesleği, eğitimi, iş yeri bilgileri açık şekilde yazılıdır.
- Araştırmacı araştırma sürecindeki tüm sorumluluğu üstlenerek araştırmacı rolünü yürütmüştür. Bu süreçte toplulukla paylaşımda bulunma, yorum yapma, bilgi paylaşma, ifade bırakma, arkadaşlık isteği gönderme, arkadaşlık isteği kabul etme, üyelerle bireysel mesajlaşma gibi hiçbir etkileşimde bulunmamış ve topluluğun kültürüne müdahalesi olmamıştır.
- Her topluluğun kendine özgü normları vardır (Kozinets, 2015). Araştırmacı araştırma boyunca topluluğun ve görüşme yaptığı katılımcıların norm ve değerlerine saygılı davranmış ve olumlu ilişkiler geliştirmiştir.
- Araştırmacı araştırma öncesi toplulukta özellikle alanıyla ilgili yanlış bir bilgi gördüğünde nasıl yaklaşması gerektiği, bu durumun katılımcı rolünü nasıl etkileyeceğine ilişkin endişeler taşısa da araştırma boyunca böyle bir durumla karşı karşıya kalmamıştır. Az sayıda görülen yanlış bilginde topluluk yöneticileri ve üyeleri tarafından düzeltilmiş olduğu görülmüştür.
- Adil paylaşım adına araştırmacı ve danışmanı topluluğun düzenlediği seminerlerden birinde konuşmacı olarak katılarak araştırmacının uzmanlık alanında katkı sunması konusunda karar almıştır. Araştırmacının araştırmadaki rolü düşünülerek bu adım tez çalışması tamamlandıktan sonra gerçekleştirilecektir. Dijital topluluğun üyeleriyle yapılan görüşmelerde üyelerin talebi doğrultusunda dijital okuryazarlık ve sharenting konusunda çevrimiçi bir etkinlik gerçekleştirilecektir.

- Bu araştırmada kullanılan emojiler kültürü daha iyi yansıtmak adına doğrudan emoji olarak aktarılmıştır. Herhangi bir reklam ya da çıkar amacı olmaksızın Unicode sisteminde olan emojiler kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3 BULGULAR

Araştırmanın amacı işitme kayıplı bireylerin ve ailelerinin dijital kültürlerini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırma soruları;

1. İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin dahil oldukları dijital topluluk kimler tarafından, neden, ne zaman ve nasıl kurulmuştur?
2. İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin dijital topluluğa katılma nedenleri nelerdir?
3. İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin dijital kültürlerinin dinamikleri nelerdir?
4. Dijital topluluğun işitme kayıplı çocuk ailelerinin günlük hayatlarıyla ilişkisi nasıldır?

Bir yıl süreyle veri toplanan yaklaşık 15 bin üyeli toplulukta yoğun etkileşimler yaşanmaktadır. Türkiye'nin hatta dünyanın birçok yerinden dijital ortamda bir araya gelen üyeler bir dijital kültür oluşturmıştır. Bu kültürün bir parçası olmak üyelere destekler sunarken üyeler de bu kültüre değer vermektedir. Analiz sonucu kültürün açık ve örtük öğelerine ilişkin üç önemli başlığa ulaşılmıştır. Araştırmanın yapıldığı dijital kültürde paylaşımda bulunma ve yorum yapmak üzere iki temel davranış gözlenmiştir. Bu davranışın açık kültür öğeleri iki başlık altında toplanırken bu davranışların görünenin ötesindeki anlamlara ulaşmayı amaçlayan örtük kültür öğeleri bir başlık altında toplanmıştır. Söz konusu topluluğun dijital kültürü *Topluluğun demografisi*, *Topluluğun Paylaşımları*, *Topluluğun Dinamikleri* başlıkları altında incelenmiştir. Topluluğun açık ve örtük kültür öğelerini içeren bu başlıklardan *Topluluğun demografisi* ve *Topluluğun paylaşımları* gözlemlenebilen, dışardan bakınca anlaşılabilen açık kültür öğelerini içerirken, *Topluluğun dinamikleri* başlığı ise açık kültürün ötesinde topluluğa özgü olan, dışardan anlaşılması güç örtük kültür öğelerini içermektedir. Bulgular yazılırken kültürün dilini yansıtmak amacıyla başlıklandırma yapılırken kültürün dili kullanılmaya çalışılmıştır. Örneğin koklear implant kullanan bireylere “kullanıcı”, işitme yardımcı teknolojilerde yaşanan bozulmalara ilişkin “arıza” ya da araç alımında ÖTV desteğine “ÖTV muafiyeti” olarak kullanılmaktadırlar. Ayrıca topluluğun kullandığı terminolojinin büyük oranda alanyazınla örtüştüğü görülmüştür.

3.1 Topluluğun demografisi

Topluluğun demografisi başlığı altında topluluğun kuruluşu, yönetici, üyeler, üyelerin yaş-cinsiyet özellikleri, üyelerin yaşadıkları iller, üyelerin yaşadıkları ülkeler, yer almaktadır. Kültüre ilişkin bu bulgular büyük oranda gözlem ve doküman yoluyla elde edilmiş, görüşme verileriyle desteklenmiştir.

3.1.1 Topluluğun kuruluşu

Topluluğun bulunduğu Facebook sayfası şu an toplulukta bulunmayan kurucusu tarafından 2008 yılında kurulmuştur. Kurucunun grubu kurma amacını Yönetici 1 *“Bilgi kirliliği vardı bu ameliyatın ne olduğu bilinmiyordu sağdan soldan da duymayla nasıl söylüyim yani insanlar bilmiyordu yardımcı olmak için grubu kurduğunu söyledi.”* şeklinde ifade etmiştir. Grup kurulduğu ilk yıllarda üye sayısı olarak büyümemiştir. Yönetici 1 bu duruma ilişkin kurucuyla olan konuşmasını *“Şunu da bize söyledi üç sene boyunca bu grubun üye sayısı yirmiye geçmemişti onun dediğine göre ya üç sene boyunca grubun üye sayısı yirmi kişiyi geçmemiş.”* sözleriyle belirtmiştir.

3.1.2 Yöneticiler

Yöneticilerin yaş, meslek gibi demografik özellikleri katılımcılar başlığı altında sunulmuştur. Bu bölümde yönetici olma süreçlerine ve liderlik özelliklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

3.1.2.1 Yönetici olma süreci

Toplulukta yapılan bir yıllık gözlem ve görüşmeler sonucunda topluluğu iki yöneticinin yönettiğini görülmüştür. Bu iki yöneticiyle görüşmeler yapılmış Yönetici 1 ve Yönetici 2 olarak kodlanmıştır. Topluluğun kurucusu özel nedenlerden dolayı topluluktan ayrılmadan önce Yönetici 1'i grup yöneticisi yapmıştır. Sonra Yönetici 1 diğer üç yöneticiyi grubun yöneticisi yaparak grupta yönetici sayısını dörde çıkarmıştır. Yönetici 1 kendi yönetici oluşunu *“Bir admin alcam dedi çünkü tek başınaydı kendisi. Ben o ara bilmiyorum ama bana mesaj yazdı dedi olur musun? Olurum dedim grubu kapatmayı düşündü ondan sonra vazgeçti kendi bırakıp gitti bana”* şeklinde açıklamıştır. Yönetici 2 aktif iki yöneticinin kendileri olduğunu ise *“...ama aktif olarak ...(Yönetici 1) ile benim hani diğerleri bizim gibi çok araştırmacı değil”* şeklinde açıklamıştır.

3.1.2.2 Lider özellikleri

Topluluğun yöneticilerin liderlik özelliklerine bakıldığında liderlik motivasyonları, üyelerin kendilerine duyduğu güven ve liderlerin karar mekanizmaları öne çıkmaktadır.

3.1.2.2.1 Liderlik motivasyonları

Topluluğun dört yönetici bulunmaktadır. İki yönetici her markanın yönetici olarak temsil edilebilmesi amacıyla Yönetici 1 ve 2 tarafından yönetici yapılmıştır. Gözlemler ve görüşmeler sırasında çok fazla etkileşime girdikleri görülmemiştir. Topluluğun öne çıkan liderleri Yönetici 1 ve Yönetici 2'dir. Her iki yöneticinin de topluluk için liderlik motivasyonlarının çok yüksek olduğu görülmektedir. Bunun en büyük göstergesi topluluk için ayırdıkları zaman ve gösterdikleri çabada görülmektedir. İki yöneticinin de bir işte çalıştığı ayrıca Yönetici 1'in baba olduğu düşünüldüğünde topluluk için ayırdıkları zaman ve çaba daha da önemli olmaktadır. Her iki yönetici de her gün sürekli olarak güncel gelişimleri takip etmekte, yeni bilgi ve gelişmeleri toplulukla paylaşmaktadırlar. Bunu yaparken Yönetici 2 günde bir iki kez Yönetici 1 ise saat başı arama motorlarında arama yaptıklarını ifade etmişlerdir. Her iki yönetici de toplulukta yaşanan etkileşime anında cevap verdiğini, topluluk dışında da üyelerin kendisine cep telefonundan ulaştığını Yönetici 1 *“Yani şöyle söyliyim bazen sürekli ayırıyoruz yani yeri geliyo gece 2 üçte bile özel telefonum var genellikle kimseye vermiyorum çünkü gece ikide üçte bile arıyorlar.”* şeklinde anlatmıştır. Her ne kadar temel motivasyon olduğu söylenemese de yöneticilik motivasyonuna ilişkin bir başka boyut ise toplulukla tanınır olmaktır. Yönetici 2 yaşadığı deneyimde tanınmasını ve duyduğu memnuniyeti *“İletişimde olduğum birçok insan var telefonda iletişimde olduğumuz yani önüm şöyle bi yuvarlak bi şekilde sarıldı ... Bey (Yönetici 1) hoş geldiniz işte soru soracaklar şöyle soracaklar ben hiçbirini tanımiyorum ama hiçbirini tanımiyorum bu çok güzel bi şey...”* şeklinde ifade etmiştir. En temel motivasyonunun ise işitme kayıplı çocuklar ve ailelerine faydalı olmak olduğunu belirten Yönetici 2 görüşlerini *“Ailenin dualarını alabilmek bi Allah razı olsun diyebilmesi bizim enerjimize enerji katıyor hiçbi beklentimiz yok tek beklentimiz Allah razı olsun demeleri o da çok şükür bize daha çok enerji veriyor”* sözleriyle ifade etmiştir.

3.1.2.2.2 Liderlerin güvenirlilikleri

Topluluktaki yöneticiler üyelerin güvenini kazanmıştır. Üyeler yöneticilere güvenmekte ve bilgi kaynağı açısından otorite olarak görmektedirler. Özellikle yasal düzenlemeler,

devlet desteği ve haklar konusunda Yönetici 1 otorite olarak görülürken, hastane, doktor ve randevu gibi konularda Yönetici 2 otorite olarak görülmektedir. Yöneticilerin verdikleri bilgiler doğru kabul edilmektedir. Görüşmelerde de Üye 2 Yönetici 1'in bilgisine ve cevaplarına ilişkin görüşlerini “... *müthiş bi bilgisi var... Bey (Yönetici 1) öyledir her şeye ha sağ olsun herkese her cevabı da verir hiçbi karşılık beklemeden.*” şeklinde açıklamıştır.

Özellikle Yönetici 1 ve Yönetici 2'nin bilgi kaynakları ve bilgiyi toplulukla paylaşma motivasyonları toplulukta paylaşılan bilginin güvenilirliğini arttırmaktadır. Yönetici 2'nin alandaki akademisyenler, doktorlar, odyologlar ve uzmanlarla yakın ilişkileri vardır. Bulunduğu dernekle bu uzmanlarla seminerler düzenlemekte ve istediği zaman uzmanlarla iletişim kurabilmektedir. Dolayısıyla edinmek istediği bilgiyi veya doğruluğunu teyit ettirmek istediği bilgiye ilişkin ilişkisi olduğu uzmana başvurabilmektedir. Yönetici 1'in ise başka bir özelliği öne çıkmaktadır. Yönetici 1 alana ilişkin güncel yasal düzenlemeleri, araştırmaları, röportajlar, haberleri sürekli olarak takip etmekte ve en güncel bilgiye ulaşmaktadır. Bunu bir alışkanlık haline getirip alandaki gelişmeleri her saat başı takip ettiğini “*Arama motoru yani günde şöyle söyliyim her saat başı bakarım her saat başı arama motoruna eee güncel bi haber var mı diye bakarım her saat başı 10 dakika bakarım çünkü bir tane motor değil bi sürü arama motoruna bakıyorum*” şeklinde ifade etmiştir. Yalnızca Türkiye'deki değil dünyadaki gelişmeleri de takip ettiğini ve bulduğu haberleri Türkçe'ye çevirerek toplulukla paylaştığını “*yine aynı zamanda yurt dışındaki haberleri biz bunları aynı zamanda şöyle yazıyoruz İngilizcesini de yazıyoruz yurt dışındaki güncel haberleri Türkçe'ye çeviriyoruz bu şekilde paylaşıyoruz*” sözleriyle açıklamıştır.

3.1.2.3 Liderlerin karar mekanizması

İki yönetici arasında toplulukla ilgili karar alırken istişare yapıldığına ilişkin Yönetici 2 “*Yönetici 2 ile benim kararımı bütün şeyler grupta alınacak kararlarda ...'le (Yönetici 1) benim kararım geçerli ...'le (Yönetici 1) paslaşırız biz.*” sözleriyle karar alırken birlikte karar aldıklarını ifade etmiştir. Yine de Yönetici 1'in Yönetici 2'den çok daha eski yönetici oluşu, topluluğa ayırdığı zaman, bilgi ve deneyimi düşünüldüğünde otorite olarak öne çıktığı görülmektedir. Yönetici 3 ve 4 toplulukta her koklear implant markasının temsil edilmesi amacıyla yönetici olduğu için kararlar üzerinde etkileri olmadığı düşünülmektedir.

3.1.3 Üyeler

Üyelerin topluluğa dahil olmaları iki şekilde gerçekleşmektedir. İlki üyeler çocuklarının işitme kaybını öğrendiklerinde internet ve sosyal medya üzerinde yaptıkları araştırmalarda topluluğu bularak topluluğa dahil olmak şeklindedir. Üye 2 in topluluğa dahil olma deneyimi *“Ben araştırma yaparken olmuştum yani kızımın döneminde implant diye araştırmalar yaparken implant grupları tesadüf Facebook'tan denk gelmiştim.”* şeklindedir. Bazı üyeler ise diğer ailelerin ve uzmanların önerisiyle toplulukla tanışarak topluluğa dahil olmaktadır. Burada uzmanların aileleri bu topluluğa yönlendirmesi dikkat çekmektedir. Yönetici 2 uzmanların aileleri topluluğa yönlendirmesini *“Zaten çoğu hastanenin önerileri, ...(Üniversite) koklear implant hakkında daha detaylı bilgi için bizim sayfamıza yönlendiriyor sadece ...(il) değil ...(il)'daki, ...(il)'daki ...(il)'daki ...(il)'daki, birçok hastane bizim sayfamıza yönlendirme yapıyor.”* şeklinde anlatmıştır. Bu kuruluşların aileleri bu topluluğa yönlendirmesi topluluktaki bilginin güvenilirliğine dair önemli bir işarettir.

Veri toplama sürecinde yapılan gözlemler, üyelerle ve yöneticilerle yapılan görüşmeler sonucunda topluluğun üyelerinin çok çeşitli olduğu görülmüştür. Üyeleri çok büyük oranda aileler ve koklear implant kullanıcıları oluşturmakla birlikte gözlemler sırasında toplulukta *koklear implant kullanıcıları, işitme kayıplı çocuk anne, baba, kardeş, dede, torun gibi aile üyeleri, öğretmenler, akademisyenler, odyologlar* olduğu görülmüştür. Görüşmelerde ise katılımcılar toplulukta *başhekimler, doktorlar, avukatlar, ÖERM sahipleri ve müdürleri, dernekler, işitme cihazı satan firma yetkilileri, koklear implant markalarının yetkilileri, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) yetkilileri, vergi uzmanları, lisans öğrencileri* olduğunu belirtilmişlerdir. Yönetici 1 Türkiye’de yaklaşık 30 bin koklear implant kullanıcı olduğunu ve yarısından fazlasının bu toplulukta olduğunu *“Türkiye’de de 30,000 koklear implant kullanıcısı var... 30 bine yakın nerdeyse yarıdan fazlası gruba üye”* şeklinde belirtmiştir. Topluluğun üyelerinin kimler olduğuna bakıldığında iki tür üye olduğu görülmektedir. Üyelerin çok büyük bir kısmı aileler ve işitme kayıplı bireylerken kalan kısmı ise uzmanlardır. Dolayısıyla bu iki tür üyenin topluluğa dahil olma motivasyonları farklı olsa da ortak amaçları işitme kaybı ve koklear implantla ilgili bilgi almak ve güncel gelişmeleri takip etmektir.

3.1.3.1 Ailelerin topluluğa dahil olma amaçları

Ailelerin ve işitme kayıplı bireylerin topluluğa üye olma amaçları bilginin daha ötesinde anlamlar taşımaktadır. Aileler bilginin yanı sıra onları nelerin beklediğini öğrenmek, yalnız olmadığını görmek istemektelerdir. Daha önce bu durumu yaşamış insanların neler yaptıklarını görmek için topluluğa dahil olmaktadır. Aynı zamanda kendini anlayacak insanlarla bir araya gelmek üyeler için bir başka motivasyon kaynağıdır. Üye 3 topluluğa dahil olma amacını *“Çünkü seni anlayabilecek kişi orada onu yaşayan kişi yani ondan dolayı bir örnek arıyorsun kendine.”* şeklinde ifade etmiştir. Üye 4 ise topluluğa dahil olma amacını ve ilk deneyimlerini *“Eğitim hakkında ve sosyal haklarda bilgi sahibi olabiliyodum gruplarda merak ettiklerimi soruyodum bizden önce bunları yaşamış olan tecrübeli ailelerden fikir alıp verebiliyoduk o yüzden üye olmuştum yani daha çok öğrenebilmek için durumu.”* sözleriyle açıklamıştır. Üyelerin topluluğa dahil olma dönemlerinin işitme kaybı tanısının ardından olduğu söylenebilir. Koklear implant ameliyatı öncesi paylaşımlar tanı ve ameliyat arasındaki süreçte ailelerin topluluğa dahil olduklarının göstergesidir.

3.1.3.2 Uzmanların topluluğa dahil olma amaçları

Topluluktaki uzmanlar çok çeşitli alanlardan olmakla birlikte işitme kaybıyla ilgili alanlardandır. Akademisyenler, doktorlar, baş hekimler, odyologlar, öğretmenler, avukatlar, SGK yetkilileri, Aile Sosyal Hizmetler Bakanlığı yetkilileri ve işitme teknolojileriyle ilgili firmaların yetkilileri bunlardan bazılarıdır. Uzmanların da topluluğa dahil olmalarındaki ortak amaç ailelerinkine benzer olarak bilgi almak ve güncel gelişmeleri takip etmektir. Uzmanlarla ilgili bir başka boyut ise toplulukta iki rolleri oluşudur. Uzmanlardan bazıları aynı zamanda işitme kayıplı çocuk ebeveynidir. Dolayısıyla uzmanlıklarıyla ilgili alanlarda topluluğa bilgi ve deneyimlerini aktarmaktadırlar. Bu durum doğru bilgiye ulaşmayı sağladığı gibi farklı alanlarda uzmanların oluşu topluluktaki bilginin çeşitliliğini de arttırmaktadır. Örneğin, görüşme yapılan üyeler arasında akademisyen, öğretmen ve vergi uzmanı oluşu yine gözlemler sırasında bir üyenin işitme engelliler öğretmeni oluşunu belirtmesi üyelerin bazılarının hem ebeveyn hem de uzman olduklarını göstermektedir. Görüşmeler sırasında bazı uzmanların spesifik olarak topluluğa dahil olma amaçlarına ilişkin verilere ulaşılmıştır. Bunlardan biri işitme teknolojileri firmalarıyla ilgilidir. Üye 1 firmaların toplulukta oluşunu müşteri memnuniyetini sağlamak olarak açıklamıştır. Ailelerin firmalara karşı birbirinden çok etkilediğini belirten Üye 1 firmaların kendilerine ilişkin olumsuz

deneyimlerin etkisini en aza indirebilmek için toplulukta bulunduklarını “Yani bireylerin işitme engelli ya da koklear implant kullanan bireylerin haklarını savunduğumuzda hani firmalar bizi de takip ediyolar yani hani o çünkü hanelerine eksi yazıldığı için firmalar müşteri memnuniyetini aslında şey yapmaya çalışıyolar sağlamaya çalışıyolar çünkü aileler birbirlerinden çok etkileniyolar.” şeklinde açıklamıştır. Gözlemler sırasında da özellikle bir firmanın üyelerin sorularına cevap verdiği görülmüştür. Bu cevaplar bazen firmanın da sattığı ürünlerle ilişkin olabilirken bazen de sadece işitme kaybıyla ilgili bilgilerdir. Gözlem sırasında karşılaşılan firmaya ait yorumlarda doğru bilgiler paylaşıldığı görülmüştür. Yönetici 1 ise uzman grubu içinde bulunan SGK yetkilileri, doktorlar ve başhekimlerin yasal düzenlemeleri takip etmek amacıyla toplulukta bulunduklarını ifade etmiştir. Yönetici 1 her gün resmî gazeteyi takip ederek gerçekleşen yasal düzenlemeyi toplulukla paylaştığını belirtmiştir. Bu nedenle ilgili uzmanların da yasal düzenlemeleri takip için toplulukta oluşunu “Başhekim mesela bazı yasa değişiyor ben anlık resmî gazeteleri filan okuyorum anlık yasaları koyduğum için bazı benim bildiğim dört beş tane başhekim grubu üye hastanede” şeklinde açıklamıştır.

Topluluğun üye sayısının çok ve özellikle uzmanların çeşitliliği topluluğun doğru bilgiye ulaşmasında önemli rol oynamaktadır. Örneğin; kurumların kullanıcı hesapları dikkat çekmektedir. İşitme teknolojilerine ilişkin yapılan paylaşımlara bir işitme cihazı firmasının hesabından yorum yapılarak bilgi verildiği görülmektedir. Uzmanların ise kendi uzmanlık alanlarıyla ilgili düşüncelerini belirttiği görülmüştür. Bu paylaşımlardan birinde işitme engelliler öğretmenini olduğunu belirten bir üye toplulukla;

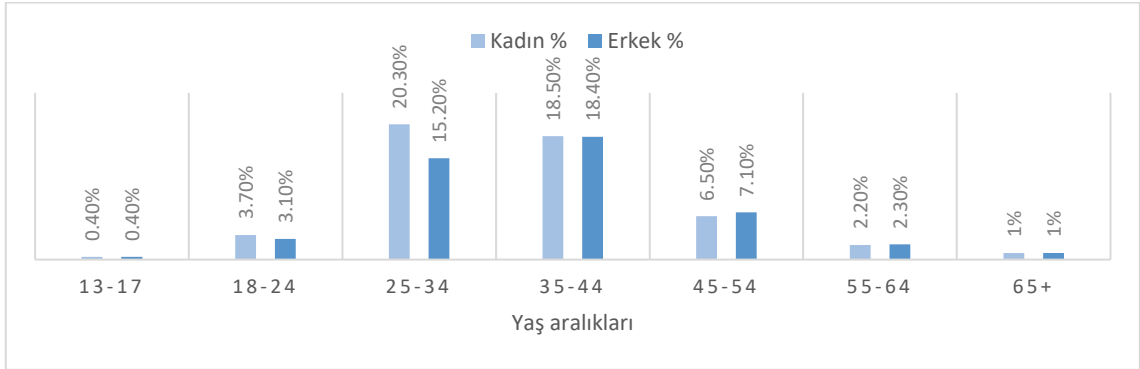
“Herkes iyi günler. İşitme engelliler öğretmeniyim ve yıllardır bu gruptayım. Ailelerimin hepsini gruba üye yaptım. Burada bilgi paylaşımı harika. Sizlere nacizane tavsiyede bulunmak istiyorum. Yeni implant olmuş bir çocuk için yapılan dinleme eğitimi çocuğu cihaza alıştırmak seslere alıştırmak içindir. Koklear implant ameliyatı olan çocuk için işitmek artık bir engel değildir. Cihazlandırma işleminden sonra ailenin çocukla iletişimi işitme engeli olmayan bir çocukla olduğu gibi olmalıdır. Seslere alıştırırken aynı zamanda soru kalıplarına ve cevaplara alıştırmanın lazım...” şeklinde paylaşımında bulunmuştur.

3.1.4 Üyelerin yaş ve cinsiyetleri

Topluluğun araştırmanın yapıldığı dönemde üye sayısı 14235’dir. Üyelerin büyük oranda 25 ile 54 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Üyelerin %52,6’sı kadın, %47,4’ü erkektir. Topluluktaki kadın ve erkeklerin sayıları birbirine yakın olmakla birlikte Şekil 3.1.’de görüldüğü gibi 25-34 yaş aralığındaki üyelerde kadınların sayısı %5 daha fazladır.

Şekil 3.1

Üyelerin yaş, cinsiyet özellikleri

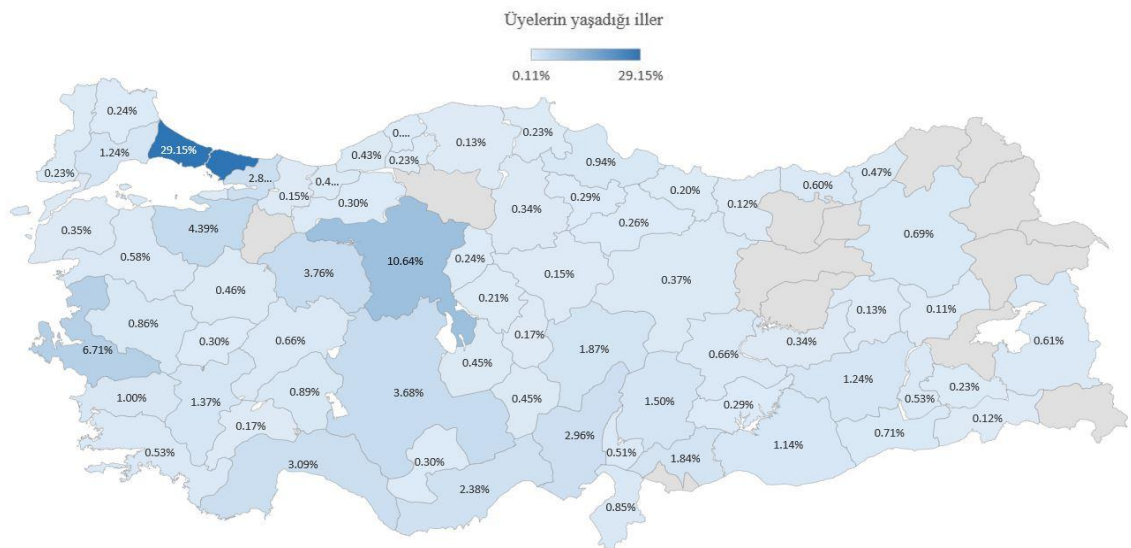

3.1.5 Üyelerin yaşadıkları iller

Üyelerin yaşadıkları illerin verileri Facebook'un konumuna erişmesine izin veren 10832 üyeden alınan verilerle sınırlıdır. Üyelerin tamamı Facebook'un konum bilgilerine erişim izni vermediği için tüm yelerin hangi ilde yaşadıkları bilgisine ulaşılamamaktadır. Fakat büyük çoğunluğun yaşadığı illere ilişkin veri topluluğun tüm üyelerinin yaşadıkları illerle ilgili bilgi vermektedir. 10832 üyenin yaşadıkları illere bakıldığında 69 farklı ilde yaşadıkları görülmüştür. Elde edilen veriler 12 ilden toplulukta üye olmadığını gösterse de üyelerin yaşadıkları illerin nüfusla benzer dağılım olduğu görülmektedir. Üyelerin en çok katılım gösterdiği il 3158 üye ile İstanbul olurken, Ankara'dan 1152 üye, İzmir'den 727 üye, Bursa'dan 476 üye, Eskişehir'den 407 üye ve Konya'dan 399 üye vardır. Eskişehir ve Konya'daki üye sayısının nüfusa oranla diğer illerden bir miktar fazla olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşadıkları iller yüzdelik olarak Şekil 3.2.'deki gibidir.

Şekil 3.2

Üyelerin yaşadıkları iller

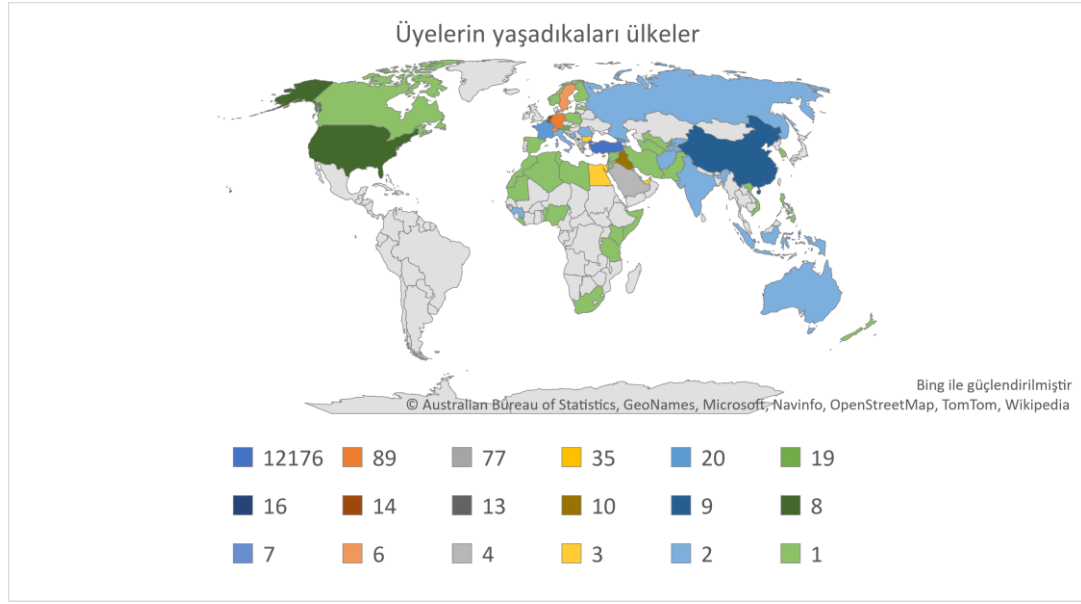

3.1.6 Üyelerin yaşadıkları ülkeler

Araştırmanın dikkat çekici bir başka bulgusu üyelerin yaşadıkları ülkeler olmuştur. Üyelerin çoğu Türkiye’de yaşasa da Şekil 3.3.’de görülen toplam 65 ülkeden topluluğa dahil oldukları görülmüştür. Üyelerin en çok katılım gösterdiği ülkelerin başında sırasıyla Türkiye, Almanya, Azerbaycan, Kıbrıs, Fransa, Avusturya, İngiltere, Hollanda, Belçika, Irak, Çin ve Amerika şeklindedir.

Şekil 3.3

Üyelerin yaşadıkları ülkeler

Yöneticilere üyelerin yaşadığı ülkeler sorulduğunda, Yönetici 1 “Çin’den var Hollanda’dan var Kazakistan’dan var her yerden var anlayabilceniz” cevabını verirken, Yönetici 2 “Azerbaycan’dan var Almanya’dan var İngiltere’den var Avusturya’dan var Amerika’dan var.” cevabını vermiştir. Dünyanın farklı ülkelerinde yaşayan üyelerin kimler olduğu sorulduğunda Yönetici 1 “orda yaşayan Türkler” şeklinde ifade etmiştir.

Azerbaycan’da ise farklı bir durum söz konusudur. Yönetici 1 Türkiye’de işitme teknolojilerinin ücretlerinin Azerbaycan’dan çok daha uygun olduğunu bu nedenle Azerbaycan’dan topluluğa üye olunduğunu “Azerbaycan vatandaşı olduğu için Türklerle aynı fiyat söylemiyo firmalar yani bize atıyorum 3000 Euroluk bi cihaza onlara 10- 12 bin Euro fiyat veriyolar onlar da bize şunu bazen başıma geldi bi kaç kere işte sen al bana ver anlatabiliyor muyum sen al cihazı bana ver çok rastlıyoruz bunları her ay bi kere rastlıyoruz yani çünkü gerçekten uygun Türkiye’de koklear dolar bazında çok uygun.” şeklinde açıklamıştır. Bu durum gözlem sırasında da görülmüştür.

Azerbaycan'dan bir üye Görsel 3.1.'de görüldüğü gibi koklear implant parçasını nereden alabileceğini topluluğa sormuş ve bir üye Türkiye'den alınıp kendisine gönderilebileceğini ifade etmiştir.

Görsel 3.1

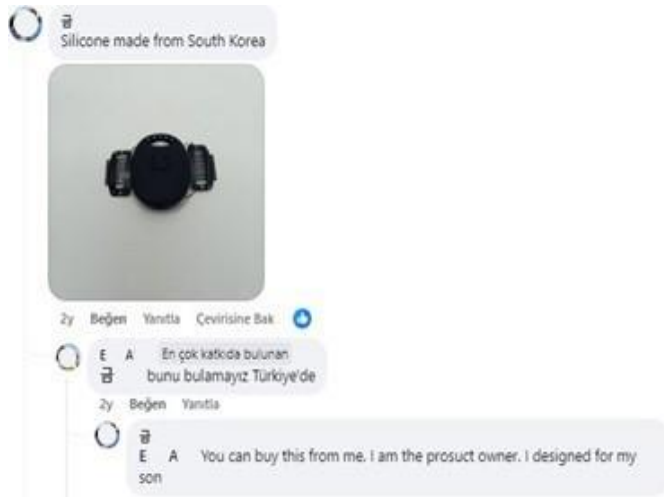
Azerbaycan'daki üyenin paylaşımı

Azerbaycan dışında gözlemler sırasında etkileşimlerde Güney Kore'den bir üyenin etkileşimi görülmüştür. Koklear implant parçasıyla ilgili yapılan paylaşıma yorum yapan üye çocuğu için tasarladığı ürünün fotoğrafını paylaşmış ve nereden alabiliriz sorusuna satış linkini paylaşarak cevap vermiştir. Görsel 3.2.'de görüldüğü gibi üyenin adı Hangul alfabesinde yazılmış ve yorumlarını İngilizce yazmıştır. Soru soran üye ise Türkçe yorum yazarak sorularını sormuştur. Fakat iki üye iletişimi sürdürebilmiştir.

Görsel 3.2

Güney Koreli üyenin paylaşımı

3.2 Topluluğun Paylaşımında Bulunduğu Gönderiler

Bir yıl süreyle toplulukta paylaşılan gönderiler ve yaşanan etkileşimler gözlenmiş, bunlardan 520 gönderi ve 5791 yorum kayıt altına alınmıştır. Topluluk içinde birçok konu hakkında paylaşım yapıldığı görülmektedir. Genel olarak metin şeklinde yapılan paylaşımlar öne çıkmasına karşın fotoğraf, video, bağlantı, anket gibi paylaşımlar da görülmektedir. Paylaşımların içerikleri gibi paylaşımları kimlerin yaptığı da önemlidir. Topluluğun kültürel yapısını daha iyi anlayabilmek adına veri toplama aşamasında gözlem yapılırken kayıt edilen 520 gönderiyi kimin paylaştığı da kayıt edilmiştir. Tablo 1’de görülen paylaşımı yapan kişilerin kimler olduğuna bakılırken paylaşımı yapan kişinin paylaşımı yaparken kullandığı dil kim olduğuna ilişkin önemli ipuçları vermiştir. Paylaşımında geçen “*kızım, oğlum, babam*” sözcükler paylaşımı yapan kişinin hangi aile bireyi olduğunu gösterirken birinci tekil şahıs kullanılarak yapılan paylaşımlar koklear implant kullanıcılarını gösterebilmektedir. Paylaşımı yapan üyenin paylaşımından kim olduğundan emin olmak için geçmiş paylaşımlarına bakılarak fikir edinilmeye çalışılmıştır. Yine de bazı üyelerin kim oldukları anlaşılamamıştır. Paylaşım yapanların büyük oranda anne ve babalar olduğu görülmektedir. Tablo 3.1.’de diğer olarak gösterilen bu grubun içinde topluluğun uzmanlar, öğrenciler, akademisyenler, STK gibi üyeleri olduğu düşünülmektedir.

Tablo 3.1

Paylaşımında bulunan üyelerin rolleri

Üye	Anne	Baba	Yönetici	İşitme kayıplı birey	Dernekler	Diğer
Paylaşım oranı	37.50%	21.92%	12.69%	12.31%	2.12%	13.46%

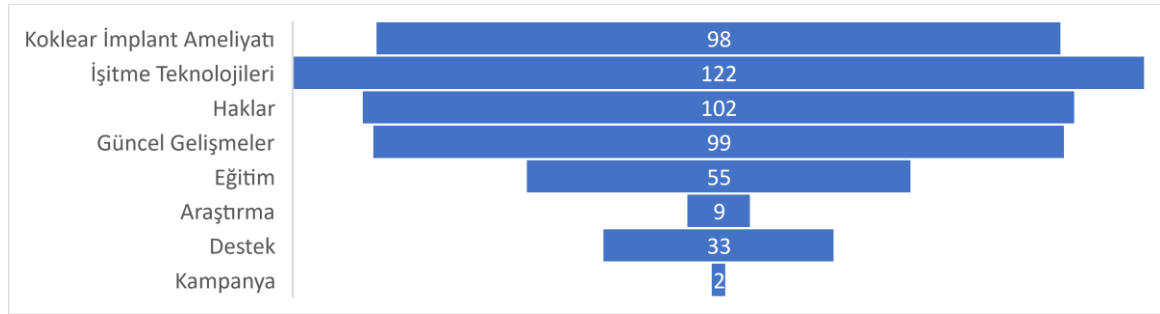
Üyelerin paylaşımında bulundukları gönderilerde kişisel veriler olduğu görülmüştür. Çocuklarının ve kendilerinin resim, video gibi görsellerini paylaşan üyeler ek olarak kişisel verilere de paylaşımlarında yer vermektedir. Üyelerden bazıları kendilerinin veya çocuklarının işitme testi sonucu ve doktor raporları gibi resmî belgelerde bulunan isim, soy isim, T.C. kimlik no, adres gibi kişisel verileri açık şekilde toplulukta paylaşılırken bazı üyeler bu verileri gizleyerek paylaşımında bulunmuştur.

Tüm bu paylaşımların çok büyük oranda bilgi ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu durum topluluğun büyümesindeki önemli nedenlerden biridir. Üye 4 topluluğa üye oluşunu “*Eğitim hakkında ve sosyal haklarda bilgi sahibi olabiliyodum gruplarda merak ettiklerimi soruyodum.*” şeklinde açıklamıştır. Bilgiye yönelik iki davranış şekli görülmektedir. Bunlardan biri hakkında bilgi sahibi olunmak istenen konuyla ilgili soru

sormak, diğeri ise hakkında bilgi sahibi olunan konuyla ilgili bilgi ve deneyim paylaşmak şeklindedir. Topluluğun paylaşımında bulundukları gönderiler *Koklear implant ameliyat Süreci, İşitme Teknolojileri, Eğitim, Haklar, Güncel gelişmeler, Destek, Araştırma ve Kampanya* başlıkları altında incelenmiştir. Şekil 3.4.'de görüldüğü gibi topluluk yoğun olarak *koklear implant ameliyat Süreci, İşitme Teknolojileri, Haklar, Güncel Gelişmeler* konusunda paylaşımda bulunurken *Eğitim, Destek, Araştırma ve Kampanya* konusunda daha az paylaşım görülmektedir.

Şekil 3. 4

Paylaşım yapılan konular

3.2.1 Koklear implant ameliyat süreci

Koklear implant ameliyatına yönelik 98 gönderi, 1023 yorum ve 962 ifade analiz edildiğinde ameliyat döneminin ameliyat öncesi ve sonrası olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. Diğer paylaşımlara benzer şekilde ameliyatla ilgili üyeler soru soran gönderilerin yanında bilgilerini, deneyimlerini ifade eden gönderiler paylaşmaktadır. Ameliyata ilişkin tüm süreçlerde soru paylaşımları bilgilerin aktarımı paylaşımlarından daha yoğun olarak gerçekleşmektedir. Çocuğu işitme kayıplı olan ailelerin topluluğa yoğun olarak katıldıkları dönem çocuklarının işitme kaybı tanısı aldığı henüz ameliyatın yapılmadığı dönemdir. İşitme kaybıyla yeni tanışılan bu dönemde aileler için koklear implant oldukça yeni bir durumdur ve bu duruma ilişkin bilinmeyen çok şey vardır. Üye 2 topluluğa dahil olduğu zamanın işitme tanısından iki ay sonra oluşunu “2015 yılının mayıs ayıdır çünkü biz kızımı nisan ayında öğrendik nisan sonuna doğru araştırmalara başlamıştım. 2015 mayısta bütün her yere üye olmuşumdur.” şeklinde ifade etmiştir. Üye 4 ise deneyimli üyelerden bilgi aldığını ve sorularına cevap bulduğunu “Merak ettiklerimi soruyordum bizden önce bunları yaşamış olan tecrübeli ailelerden fikir alıp verebiliyorduk o yüzden üye olmuşum yani daha çok öğrenebilmek için.” sözleriyle ifade etmiştir. Koklear implant ameliyatına ilişkin ameliyat öncesi on, ameliyat sonrası altı konuda paylaşım yapıldığı görülmüştür.

3.2.1.1 Koklear implant ameliyat öncesi paylaşımlar

Bu döneme ilişkin yapılan 56 paylaşım, 557 yorum ve 655 ifadede üyelerin koklear implant kullanıcılarının deneyimlerinin yanı sıra ameliyata ilişkin doğrudan bilgi gerektiren konularla ilgili paylaşımlar yaptığı görülmüştür. Tablo 3.2.'de görülen bu paylaşımlar *Koklear implant kullanıcılarının deneyimleri, Koklear implant cihazı seçimi, Çift koklear implant, Doktor, Hastane, Manyetik Rezonans Görüntüleme (MR)-Tomografi, Sağlık, İşitme kaybı ve Koklear implant ameliyatlarının ertelenmesi* başlıkları altında incelenmiştir.

Tablo 3.2

Koklear implant ameliyat öncesi paylaşımların etkileşim sayıları

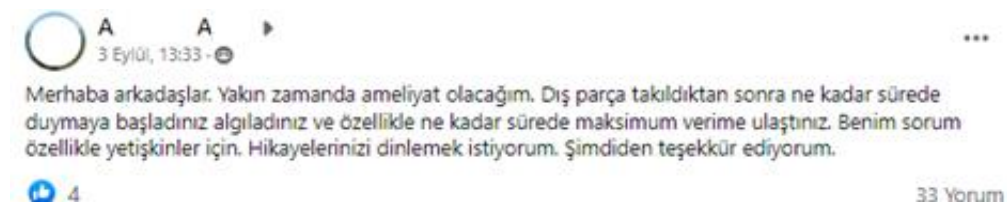
Konu	Gönderi (n)	Yorum (n)	İfade (n)
Koklear implant kullanıcılarının deneyimleri	7	95	52
Koklear implant cihazı seçimi	1	12	4
Çift koklear implant	5	30	8
Doktor	11	97	36
Hastane	11	57	63
MR-Tomografi	2	22	13
Sağlık	7	80	74
İşitme kaybı	3	87	374
Koklear implant ameliyatların ertelenmesi	9	97	31
Toplam	56	577	655

3.2.1.1.1 Koklear implant kullanıcılarının deneyimleri

Ameliyat öncesi döneme yönelik en fazla merak edilen konuların başında kullanıcıların deneyimleri ve düşünceleri gelmektedir. Bununla birlikte ameliyat sürecinin nasıl olduğu, tavsiyelerin neler olduğu paylaşımları görülmektedir. Ailelerin çocukları için bu deneyimlere ilişkin paylaşımda bulundukları gibi yetişkin işitme kayıplı bireylerde paylaşımda bulunmaktadır. Üyeler kendileri, işitme kayıplı çocukları veya diğer aile üyeleri için koklear implant deneyimini öğrenmek istemektedir. Bu paylaşımlardan birinde Görsel 3.3.'de görüldüğü gibi işitme kayıplı bir üye koklear implant ameliyatı öncesi merak ettiği soruları toplulukla paylaşmıştır. Üye koklear implant ameliyatından ne kadar sonra dış parçanın takıldığını, tam olarak ne zaman duyulmaya başlandığı öğrenmek istemiştir.

Görsel 3.3

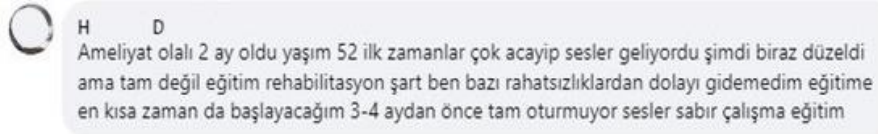
Ameliyat öncesi kullanıcı deneyimine yönelik soru paylaşımı

Deneyimli üyeler bu paylaşıma yorum yaparak kendi deneyimlerini ifade etmişlerdir. Görsel 3.4.'de görünen yorumda bir üye yaşadığı deneyimi anlatmış ve üç dört aylık bir zaman gerektiğini ifade etmiştir.

Görsel 3.4

Koklear implanta yönelik paylaşılan deneyim

3.2.1.1.2 Koklear implant cihazı seçimi

Koklear implant ameliyatı öncesi sık karşılaşılan sorulardan biri de hangi marka koklear implant cihazının seçilmesiyle ilgilidir. Üyeler topluluğa hangi markayı tavsiye ettiklerini sormaktadırlar. Bu soruya yorum yapan üyeler çoğunlukla kendi kullandıkları markaya ilişkin olumlu görüşlerini yazarak o markayı tercih edebileceğini ifade etmektedir. Bununla birlikte kendi olumsuz deneyimlerini yazarak o markayı tercih etmemesi yönünde görüş bildiren yorumlar görülmüştür. Yapılan yorumlardan birinde üye kendi deneyimini “... (Koklear implant markası) süper cihazlar üretiyor ancak tavsiye etmiyorum biz bin pişmaniz nedeni şudur ilgililerin ilgisizliği cihazı kafada tutamıyoruz. Verdikleri misina kırılıyor çözüm istiyoruz kendiniz bulun deniyor iyi araştırın ben mahkemelik oldum süreç devam ediyor.” şeklinde ifade etmiştir.

3.2.1.1.3 Çift koklear implant

Toplulukta yapılan çift koklear implant paylaşımları bilgi edinme ve deneyim paylaşma şeklinde olmuştur. Paylaşımların büyük çoğunluğu ikinci koklear implanta ilişkin deneyimlerin paylaşıldığı gönderilerdir. Bilgi istenen konular ikinci implantın yapılma zamanı, ameliyat durumu, devletin ikinci koklear implant desteği şartlarına ilişkindir. Fakat bazı üyelerin ikinci koklear implanta karar verme sürecinde topluluktan görüş istediği görülmüştür. Bir üye çocuğu için ikinci koklear implanta ilişkin soru işaretlerini

“Slm arkadaşlar aranızda aynı anda çift taraf implant ameliyatı olan varmı biz yaptırmayı düşünüyoruz ama çok endişeliyiz başımıza ne gelecek iyi mi olacak hiç bi fikrimiz yok özel eğitimdeki arkadaşlar yaptırmaya diyorlar belki duyar yeni bi teknoloji çıkar iki kulağınızda öldürme diyorlar kafamız çok karışık lütfen bilgisi olan yardım etsin zamanımız kalmadı hafta başı olacak şimdiden teşekkür ederim 🙏🙏🙏🙏” şeklinde toplulukla paylaşmıştır.

İkinci koklear implanta karar sürecinde en öne çıkan konulardan biri ileride yaşanacak yeni gelişmelerle ortaya çıkabilecek yeni yöntemlerden yararlanamama endişesi olarak

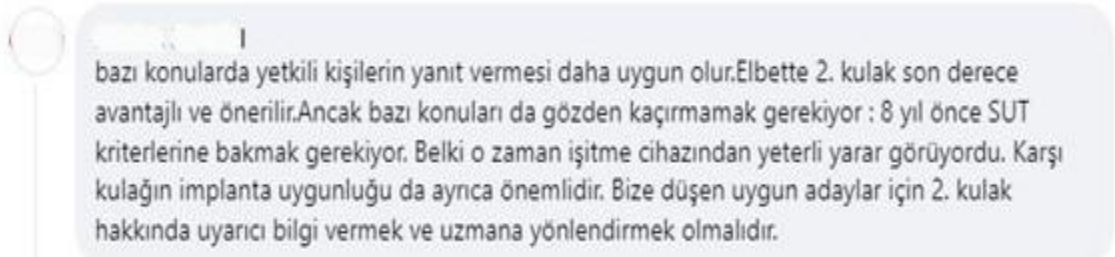
görülmektedir. Üyenin yaptığı bu paylaşıma 84 yorum yapılmıştır. Bu yorumlara bakıldığında benzer endişeleri taşıyan üyeler olduğu gibi ikinci koklear implantın yapılması gerektiğini belirten üyeler de olmuştur. Benzer endişeleri belirten üyelerinden biri “*Ben de aynı şekilde çok kararsızım*” sözleriyle, bir başka üye ise “*Ben de pişman olmak istemiyorum çok zor.*” yorumuyla yaşadıkları endişeyi dile getirmişlerdir. Eşini ikna etmekte zorlanan başka bir üye “*Esim kesinlikle ikna olmuyo benim de*” yorumuyla yaşadığı durumu ifade etmiştir. Yorumlarda ikinci koklear implant yapılmasını tavsiye eden üyeler ise yorumlarında şu an böyle bir gelişmenin olmadığını, çocuğun dil gelişimi için geçen sürenin önemli olduğunu, uzmanların tavsiyelerinin dinlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. İkinci koklear implantla ilgili kendi deneyimini paylaşan üye “*Doktorunuzun tavsiyesini dinleyin. Ben 2004'te implant ameliyatı oldum. O zamanlarda aynı mesele söylenip duruyordu "belki gelecekte dahi iyi bir yöntem çıkar" aradan 13 yıl geçti herhangi bir şey değişmedi.*” yorumuyla doktor tavsiyesine uyulması gerektiğini ifade etmiştir. Çift koklear implanta ilişkin karar sürecinde endişeler olduğu gibi olumlu etkilerin de üyeler tarafından merak edildiği görülmüştür. Kendisinin de olumlu deneyimleri gördükten sonra çocuğuna ikinci koklear implantı yaptırdığını ifade eden Üye 4 karar aşamasında olan aileleri çocuğuyla konuşturduğunu

“Ameliyat olmasını bekledim o ameliyat olduktan sonra geri dönüşleri olumlu olunca ben de çocuğumu ameliyat ettirdim aynı şekilde şimdi mesela ikinci implant ameliyatı olmak isteyen aileler görmek istiyorlar çocuğun ilerleyişini ve konuşmasını ya da implant ameliyatı yaptırıcaklar ama görmek istiyorlar o yüzden mesela görüntülü bağlantıyolar ...'le (çocuğu) görüşüyorlar konuşuyorlar ya da dışarda konuşuyorlar öyle ikna oluyorlar” şeklinde belirtmiştir.

Dokuz yaşında tek koklear implant kullanan bir çocuğun çift koklear implant yapıp yapılmamasına ilişkin yapılan paylaşımlarda dikkat çeken bir konu ise Görsel 3.5.’de görülen bir koklear implant firmasının bu gönderilerden birine yorum yapması olmuştur. Bu yorum aynı zamanda toplulukta bulunan uzmanların da toplulukla etkileşimde olduğunu göstermektedir.

Görsel 3.5

Koklear implant markasıyla ilgili yaptığı yorum

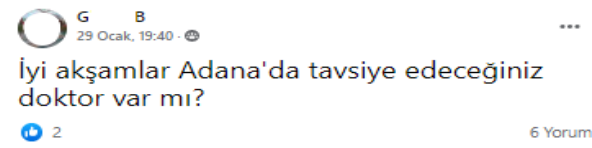

3.2.1.1.4 Doktor

Ameliyat öncesi sürecin önemi konularından biri de doktorlar olarak görülmüştür. Özellikle ameliyata karar veren aileler ameliyat öncesi doktorlar hakkında topluluğa sorular sormuşlardır. Üyelerden doktorlar hakkında bilgi talep etmişlerdir. Bu talep iki şekilde gerçekleşmiştir. Üyeler doğrudan doktorun adını yazarak bu doktor hakkında bilgi istemişlerdir. Üyeler toplulukla doktorun adını paylaşp tavsiye edip etmediklerini, doktordan memnun kalıp kalmadıklarını sormuşlardır. Bir başka doktor sorma şekli ise yaşadıkları ilde ve yakın çevresinde tavsiye edecekleri doktor olup olmadığıdır. Bu paylaşımlara ise üyeler görüşlerini yorum olarak yazmışlardır. Özellikle bulundukları ilde doktor tavsiyesi istenen paylaşımların tamamına üyeler en az bir doktor önerisi sunmuştur. Görsel 3.6.'da görüldüğü gibi Adana'da doktor tavsiyesi isteyen üyeye dört doktor ismi verilerek öneride bulunulmuştur.

Görsel 3.6

Adana'da doktor önerisi sorulan paylaşım

3.2.1.1.5 Hastane

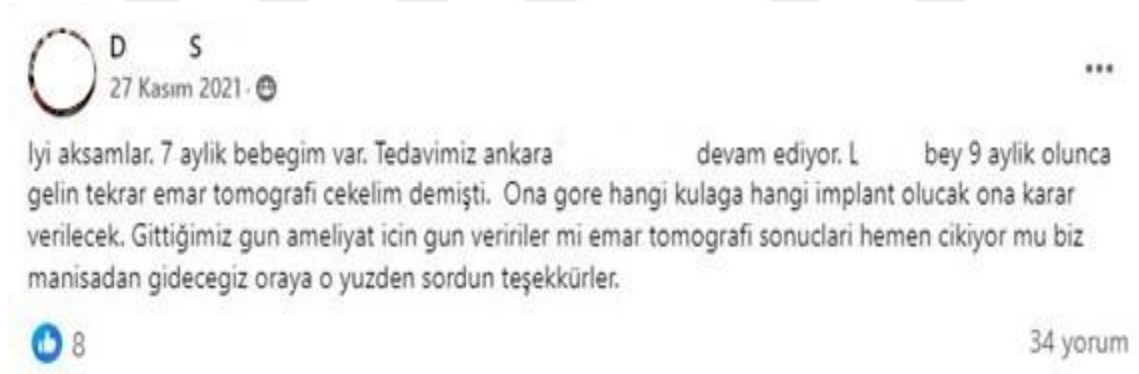
Hastaneye yönelik yapılan paylaşımlarda da doktorlara yönelik paylaşımlardaki gibi üyelerin hastanelerle ilgili ameliyat öncesi bilgi almak istedikleri görülmektedir. Özellikle devlet hastaneleri ve özel hastanelere yönelik ameliyat maliyetlerini içeren paylaşımlar görülürken bunun yanında hangi hastanede hangi marka cihazın takıldığına ilişkin sorular sorulmaktadır. Ayrıca hastane adı verilerek beyin sapı implantı ameliyatı yapılıp yapılmadığı da sorulmaktadır. Hastaneyle ilgili ilginç bir paylaşım ise işitme kayıplı üyenin yaşadığı deneyimde görülmektedir. Ameliyat öncesinde hastane deneyimini paylaşan bir üye kendisinin ameliyat olmak için beklediğini bu sırada kendisinin hastaneden arandığını belirtmiştir. İşitme kayıplı olduğu için telefonla aranmasına şaşırması ve yanında bulunan bir arkadaşının görüşmeyi yapmasını sağlamış. Neden arandığını ise topluluğa sormuştur. Üyeler ise gerekli tahlillerin yapılması için çağrılmış olabileceğini belirtmişlerdir.

3.2.1.1.6 MR-Tomografi

Ameliyat öncesine ilişkin MR ve tomografi bir başka paylaşım konusu olmuştur. Üyeler ameliyat öncesinde çekilen MR ve tomografi için sorular yöneltmişlerdir. Bu sorular MR -tomografi sonuçlarının çıkış hızına yönelik sorulardır. Görsel 3.7.'de bir üye il dışından geleceği için sonuçlarının hemen çıkıp çıkmadığını sormuştur. Aksi durumda aile ameliyatın yapılacağı ilden yaşadıkları ile dönüp sonuçlar çıktıktan sonra tekrar ameliyatın yapılacağı ile geleceğini belirtmiştir. Yapılan yorumlara bakıldığında üyeye bulunduğu ilde ameliyatın yapılması tavsiye edildiği görülmüştür. Fakat paylaşım sahibi beyin sapı implantı olduğu için bulunduğu ilde yapılmadığını belirtmiştir. Benzer deneyimleri olan aileler özel hastanede tomografi çekilirse sonucun çok daha erken çıkacağını ifade etmişlerdir. Bu durum topluluk için sık yaşanan bir durumdur öyle ki il değiştirmek zorunda kalan aileler ameliyat için gittikleri illerdeki toplulukta ilişkisi olan üyelerinin evinde kalmaktadır. Üye 2 kendisiyle yapılan görüşmede yaşadığı il olan Ankara'ya gelen üyeleri evinde ağırladığını “Ankara'da ameliyat olan bizim her şey böyle pansiyona dönmüştü geleni çağırıyorum.” sözleriyle ifade etmiştir.

Görsel 3.7

Tomografi sürecine yönelik paylaşım

3.2.1.1.7 Sağlık

Sağlıkla ilgili paylaşımların aşı, ilaç kullanımı, antibiyotik kullanımı, enfeksiyon, orta kulak iltihabı, beyaz cevher hastalığı, meniere hastalığı, vertigo ve kepçe kulak gibi konular üzerine olduğu olmuştur. Aşıya yönelik yapılan paylaşımlar çocukların yaşı gereği yapılması gereken aşılardan önce mi sonra mı olacağına ilişkin hastalıklarla ilgili yapılan paylaşımlar hastalık ve koklear implant arasındaki bağlantıya yönelik olmuştur. Bu gönderilere yapılan yorumlarda koklear implant ve herhangi bir hastalık arasında ilişki olmadığı ifade edilmiştir. Ameliyat öncesi çocuklarının ateş ve

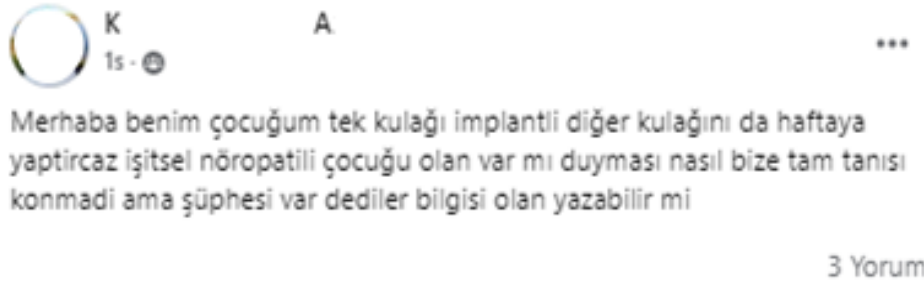
enfeksiyonlarına ilişkin sorular soran üyeler ameliyat öncesi orta kulak iltihabının ameliyatı nasıl etkileyeceğini veya ateşi çıkan çocuğuna ateş düşürücü ilaç kullanmanın uygun olup olmadığını sormuşlardır. Topluluktaki yeni koklear implant olmuş çocuk fotoğrafına yorum yapan bir üye ameliyat sonrası kepçe kulak olma durumunu “İmplanttan sonra kulak kepçe mi kalıyo baya kötü durmuş çünkü” şeklinde yorum yaparak sormuştur. Üyeler ise bu soruya yönelik olarak bu durumun geçici olduğunu, bir süre sonra kulağın eski halini alacağını ifade etmişlerdir.

3.2.1.1.8 İşitme kaybı

İşitme kaybına ilişkin paylaşımların ameliyat öncesi işitme kaybına ilişkin bilgi edinmek amacıyla yapılan paylaşımlar olduğu görülmüştür. İşitme kaybı ve ateş, işitme sinir hücreleri ve koklear implant ilişkisine yönelik sorular görülmüştür. Bu paylaşımlardan birinde üye çocuğunda işitsel nöropati şüphesi olduğunu ifade ederek işitsel nöropatiyle ilgili bilgi edinmek için Görsel 3.8.’deki paylaşımı yapmıştır. Topluluğun bir üyesi ise çocuğunda işitsel nöropati olduğunu belirterek ikinci koklear implantla ilgili kararsız kaldığını ifade etmiştir.

Görsel 3.8

İşitsel nöropati paylaşımı

3.2.1.1.9 Ameliyatların ertelenmesi

Ülkemizde koklear implant belirli şartları sağlaması durumunda adaylara devlet tarafından sağlanmaktadır. Şartları sağlayan adaylar koklear implant ameliyatı yapılabilen devlet hastanelerinde ameliyat olabilmektedir. Veri toplandığı dönemde koklear implant firmaları ve devlet kurumları arasında anlaşma yapılamamasından dolayı bir dönem devlet hastanelerinde ameliyatlar durmuştur. Bu dönemde toplulukta bu durum hem sorularla hem de üyelerin bilgilerini paylaşması şeklinde gözlenmiştir. Üyelerin ameliyatların ertelenmesine ilişkin sorular ameliyatların başlamasına yönelik olduğu gibi bu duruma karşı neler yapılabileceğini, tarihi belirli ama henüz yapılmamış ameliyatların ne olacağına yönelik sorular şeklinde olmuştur. Topluluğa yeni katılan bir üye yaşadığı

deneyimi “*Bu gruba yeni katıldım Şanlıurfa’da yazıyorum oğlumu bir kulak ameliyat yaptık ikincisini yapmak istiyoruz ameliyat durdu diyorlar nasıl yapmam lazım*” şeklinde paylaşmıştır.

3.2.1.2 Koklear implant ameliyatı sonrası paylaşımlar

Ameliyat sonrasına yönelik yapılan paylaşımlar ameliyat öncesine oranla çok daha az soru şeklinde olmuştur. Özellikle ameliyat sonrası paylaşımlarda teşekkür paylaşımları dikkat çekmektedir. Tablo 3.3.’deki paylaşımlar incelendiğinde gönderilerin teşekkür, sağlık, MR-röntgen, işitme testi, işitme kaybı, hastane, doktor, cihaz ayarı ve aşı başlıklarında olduğu görülmüştür.

Tablo 3.3

Koklear implant ameliyatı sonrası paylaşımların etkileşim sayıları

Konu	Gönderi (n)	Yorum (n)	İfade (n)
Teşekkür	16	175	172
Sağlık sorunları	13	154	55
Röntgen-MR	4	59	21
İşitme testi	1	8	4
Cihaz ayarı	3	24	7
Aşı	5	36	48
Toplam	42	456	307

3.2.1.2.1 Teşekkür

Topluluğun üyeleri ameliyattan sonra duydukları memnuniyetleri dile getirmek için teşekkür paylaşımları yapmışlardır. Farklı konularda teşekkür paylaşımları yapan üyeler koklear implant markasından yetkili servise, koklear implanttan doktoralara kadar memnuniyetlerini dile getirmişlerdir. Üyeler ameliyattan çıktıktan sonra ameliyatı yapan doktora teşekkür etmek için ailesiyle birlikte olan fotoğrafını toplulukla paylaşmaktadır.

3.2.1.2.2 Sağlık sorunları

Ameliyat sonrası üyelerin sağlıkla ilgili gönderileri soru şeklinde olmaktadır. Özellikle ameliyat sonrası çocuklarının yaşadıkları sağlık sorunlarına ilişkin sorular dikkat çekmektedir. Baş ağrısı, burun kanaması, kusma, kafa sallama, diş tedavisi, düşme gibi çocuklarında görülen sağlık sorunlarına yönelik soru paylaşımları yapmaktadırlar. Örneğin bir üye kızının yeni ameliyat olduğunu ve kanlı kustuğunu belirtmiş, sorun olup olmayacağını sormuştur. Topluluğun üyeleri ise bunun normal olduğunu endişelenmemeleri gerektiğini dile getirmiş bir üye bu durumu çocuğun narkoz attığı şeklinde açıklamıştır.

Sağlıkla ilgili paylaşımlardan dikkat çeken bir diğeri diş ile ilgili olan paylaşımlardır. Diş tedavisine yönelik sorular soran üyeler diş tedavisi sırasında alınan anestezinin, dolgunun ve çekilen röntgenin koklear implantla ilişkisini sordukları görülmektedir. Bu sorulardan birinde üye doğrudan grubun yöneticisini gönderisine etiketleyerek diş dolgusu sırasında anestezinin etkisini sormuştur. Yönetici bir sorun olmadığını söylemiş diğer üyelere benzer düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Bu konuda paylaşılan bir diğer konu ise düşme olmuştur. Çocuğunun düştüğünü ve kafasının şiştiğini belirten üye bu durumu topluluğun diğer üyeleriyle paylaşmış ve fikrini almıştır. Bir üye ise hemen doktora gitmesi gerektiğini ifade etmiştir. Benzer bir paylaşımı gören Üye 2 bu paylaşımlara gelen yorumların yanıltıcı olabileceğine dikkat çekerek *“Ben geçen gördüm mesela kafası yarılmış bi şey olur mu ordan işte yorumlara kadar okudum diyo ki yok yok bizimki de oldu diyo işte orda krem öneriyo falan filan orda belki anne baba içini rahatlatıyor ha ona olmuyo seninkine olabilir belki seninkini yarılacak bile yani ordaki yoruma göre hareket edemezsin senin çocuğun farklı”* şeklinde görüşlerini açıklamıştır. Bu durumun nedeni sorulduğunda Üye 2 *“Birincisi panik olabilir ilk o anda ikincisi belki her an ulaşabildiği doktoru yoktur benim mesela direkt cep numarası var ben direkt doktoruma sorarım ama birçok hastane doktor bunu vermiyomuş.”* doktorla iletişime dikkat çekmiştir.

3.2.1.2.3 Röntgen-MR

Röntgen ve MR çekimi toplulukta sık sorulan sorulardan biridir. Üyeler bu işlemin koklear implanta zarar verip vermeyeceğini merak etmektedirler. Bu konuda topluluğun üyelerinin yeterince bilgisi olmadığı görülmektedir. Üyeler bu işlemler sırasında maruz kalınan ışınların koklear implanta zarar verip vermediğini öğrenmek istemektedirler. Üyeler yapılacak işlemi toplulukla paylaşarak örneğin diş röntgeni gibi uygulamaları paylaşarak yaptırımlarının bir zararı olup olmayacağını topluluğa sormaktadır. Üyeler ise yapılacak işleme göre zararsız olduğunu veya uzmana sormaları gerektiğini yorum olarak paylaşmaktadırlar. Bu konudaki bilgi gereksinimi dikkat çekmektedir öyle ki uzmanların bile bu konuda doğru bilgiye sahip olmadıkları ifade edilmektedir. Yönetici 2 topluluğun üyesiyle yaşadığı deneyimi;

“... (üye) arıyor ya ...(yönetici 2) Bey böyle böyle işte çocuğun MR çekilecek neden dedim çocuk düştü falan dedim tomografi çeksin doktora anlatamıyoruz dedi doktorla telefon görüşmesi yapıyoruz doktora anlatıyorum bakın bu çocuk bundan dolayı MR çekilemez siz ısrarla çekilir öyle diyorsunuz bana da çekilir demeye başladı dedim ki o zaman maddi manevi tüm sorumluluğu

üstünde alan bi kağıt imzalayın çünkü bu çocuk revizyon ameliyatı geçirecek eğer bu çocuk okula gidiyorsa o çocuğun eğitimine bi sene belki iki sene ara verilecek eğer o kişi çalışıyorsa uzun bi süre raporlu olacak neden tomografi çekmiyorsun dedim doktorun bana söyledi aaa tomografi vardı evet dedi” şeklinde ifade etmiştir.

Benzer bir deneyimi yaşadığını belirten Yönetici 1 ise “Çocuk mesela diyo acil bi şey olmuş başına bi şey gelmiş kaza geçirmiş tomografiye giricek girebilir mi doktora ulaşamaz o saatte acildeki doktor da bilemiyo yapıcağını gece ikide üçte arıyorlar.” şeklinde belirtmiştir. Yöneticilerin bu konudaki bilgisi, üyeler tarafından ulaşılabilir olması ve doktorları ikna etmesi dikkat çekmektedir.

3.2.1.2.4 İşitme testi

Koklear İmplant sonrasında Çocuklar İçin Özel Gereksinim Raporu (ÇÖZGER) yenilemek isteyen üyeler bu konuda yaşadıkları sorunları toplulukla paylaşarak tavsiye istemektelerdir. Bazı haklardan özellikle maddi haklardan yararlanmak için ailelerin bu raporu alması gerekmektedir. Bu raporu alabilmeleri için ise işitme testi yapılması gerekmektedir. Örneğin; çocuğuna işitme testi yaptırmakta zorlandığını belirten üye bu durumu toplulukla paylaşmış ve neler yapılabileceğini sormuştur. Üyeler ise kendi deneyim ve bilgilerinden yola çıkarak hastaneye göre farklı uygulamalar yapılabileceğini, anestezi verilerek Bera Testi yapılabileceğini ve çocuğun test sırasında uyumadığını görürlerse başka test yapabileceklerini belirtmiştir.

3.2.1.2.5 Cihaz ayarı

Cihaz ayarına ilişkin ameliyat sonrası yapılan paylaşımlar ayarın yeri ve ilk aktivasyonun ne zaman yapılacağı şeklinde olmuştur. Bu paylaşımlardan birinde üye babasının koklear implant olduğunu ilk aktivasyonun ne zaman yapılacağını sormuştur. Üyeler ise 3-4 hafta sonra yapılacağını ve kendilerine bilgi verileceğini yorumlarda belirtmiştir.

3.2.1.2.6 Aşı

Aşıyla ilgili paylaşımlar 2 şekilde yapılmaktadır. İlk olarak çocuklarına aşı yaptıran üyeler bu deneyimlerini paylaşarak çocuklarına menenjit, pneumovax 23 (zatürre aşısı) gibi aşıları yaptırdıklarını paylaşmışlardır. İkinci olarak ise üyeler aşıları nerede yaptırabileceklerini, bazı aşıları bulamadıklarını belirten paylaşımlarda bulunmuşlardır. Topluluğun bir üyesi çocuğu için pneumovax 23 aşısını nasıl bulabileceğini sormuştur.

Üyeler ise kendi çocuklarına bu aşırı yaptırmadıklarını, eczaneye sorduklarında benzer başka bir aşı olduğunu ifade etmişlerdir.

3.2.2 İşitmeye yardımcı teknolojiler

İşitmeye yardımcı teknolojiler üyelerin yoğun paylaşımında bulunduğu başlıklardan biridir. Paylaşımlara bakıldığında işitme cihazı ve koklear implant olarak iki şekilde gerçekleştiği görülse de çok büyük bir bölümü koklear implantla ilişkilidir. Üyeler bu cihazlarla ilgili sorularını ve deneyimlerini toplulukla paylaşmaktadır.

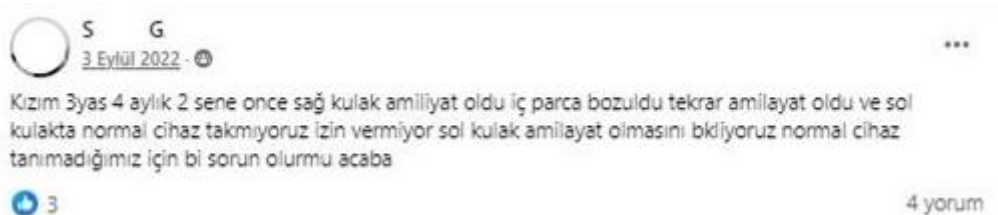
3.2.2.1 İşitme cihazı

İşitme cihazına ilişkin üyeler topluluğa sorular sormaktadır. Sorulara bakıldığında işitme cihazı satan yer, işitme cihazını başkasının kullanabilme durumu, koklear implant öncesi işitme cihazı kullanımı, işitme cihazı değişiminde iade, kaç kanallı işitme cihazı kullanılması önerisi, işitme cihazı markası konularında sorular paylaşıldığı görülmektedir. Koklear implant ameliyatı öncesi yasa gereği kişinin bir süre işitme cihazı kullanıp işitme cihazından fayda görüp görülme durumuna bakılmaktadır. İşitme cihazından fayda göremeyen bireysel koklear implant ameliyatı olmaktadır. Bunun yanı sıra koklear implant ameliyatı öncesi işitme cihazı kullanımı ameliyat sonrası süreci desteklemektedir. Kızı henüz koklear implant olmamış bir üye kızının işitme cihazı takmadığını ifade ederek toplulukla yaşadığı durumu Görsel 3.9.'daki şekilde paylaşmıştır. Yorumlarda iki üye işitme cihazı takılması gerektiğini belirtirken, bir üye kendilerinin de işitme cihazı takmadığını belirtmiştir. Üyeler yaşadıkları durumları toplulukta gönderi olarak paylaşmanın yanı sıra ilişki geliştirdikleri topluluk üyeleriyle birebir de paylaşabilmektedir. Üye 3 işitme cihazı kullandığı dönemde yaşadığı durumu;

“O zaman kulak arkası cihaz kullanıyo çocuk daha üç aylık bi avuç içi kadar yüzü var şu kadar cihaz var yani kocaman cihaz var ben bunu napıcam ne edicem hiç unutmam kulak arkası cihazların ilk aldığımız zamanda şeyin içeriye hani kalıpla konuyor ya kalıp kirlendi bunu nasıl yapıcım diye gecenin birinde ...'yı (topluluğun üyesi) arayıp da ben bunu napıcam dediğimi biliyorum” şeklinde ifade etmiştir.

Görsel 3.9

İşitme cihazı kullanımı

3.2.2.2 Koklear implant

Koklear implanta ilişkin paylaşımlar işitme cihazına benzer şekilde soru ve deneyim paylaşma şeklinde görülmektedir. İşitme cihazına yönelik paylaşımlara oranla koklear implanta ilişkin paylaşımlar çok daha yoğun olmaktadır. Tablo 3.4.'de görülen paylaşımlara bakıldığında koklear implanta yönelik fiyat, marka, parça, pil, servis, arıza, kullanım ve ses ayarı paylaşımları yapılmaktadır.

Tablo 3.4

Koklear implantla ilgili paylaşımların etkileşim

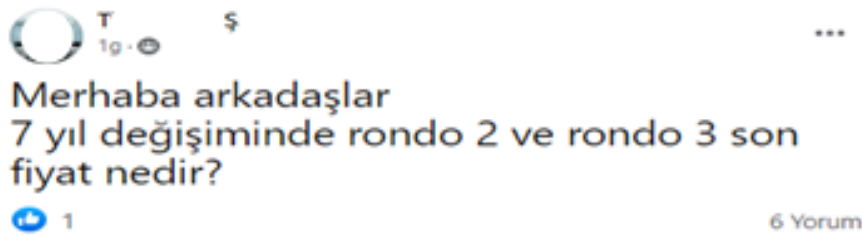
Konu	Gönderi (n)	Yorum (n)	İfade (n)
Fiyat	10	122	126
Marka	15	211	69
Parça	12	123	154
Pil	25	307	223
Cihaz servisi	6	67	45
“Arıza”	6	71	50
Cihaz kullanımı	22	203	150
Ses ayarı	3	8	8
Toplam	99	1112	825

3.2.2.2.1 Fiyat

Koklear implant kullanıcıları 7 yıl sonunda cihazlarını değiştirebilmektedir. Bu değişim sırasında alacakları yeni cihazlara göre fiyat farkları çıkabilmektedir. Üyeler markaların son ürünlerini almak istedikleri için bu dönemde cihazlarla ilgili araştırmalar yapmakta ve fiyatlarını öğrenmek istemektedirler. Bu amaçla merak ettikleri koklear implant markasının modelinin fiyat bilgisini topluluğa sormaktalar. Yapılan paylaşımlara üyeler hem fiyat bilgisini hem de ilgili marka model cihaza ilişkin görüşlerini yorum olarak paylaşmaktadır. Yine bu paylaşımların birinde Görsel 3.10.'da görüldüğü gibi üye fiyatını öğrenmek amacıyla iki modelin adını vererek fiyatını sormuştur. Bu paylaşıma bir üye kendi deneyimini aktarmış ve bilgi paylaşımında bulunurken ilgili marka üyeye mesaj atarak bilgilendirdiğini yorumlara yazmıştır.

Görsel 3.10

Koklear implant fiyatı paylaşımı

3.2.2.2.2 Marka

Koklear implanta ilişkin önemli paylaşımlardan biri de markalar olmuştur. Üye 5 kendi gözlerimde en çok sorulan konulardan birinin marka olduğunu “*mesela en çok sorulan soru şu işte şunu aldım tanı kondu çocuğuma hangi markayı alıyım hangi markayı tavsiye edersiniz*” şeklinde ifade etmiştir. Koklear implanta karar veren üyeler için bir sonraki seçimde hangi markayı tercih edecekleridir. Bu konuda bilgi almak isteyen üyeler toplulukla bazen doğrudan hangi markayı önerdikleri bazen bir marka adı vererek bu markaya ilişkin görüşleri bazen de arada kaldıkları iki markayı vererek hangisini önerdiklerini sordukları paylaşımlarında bulunmaktadırlar. Topluluk üyeleri ise bu paylaşımların altına markaya ilgili düşünceleri yazarak paylaşımı yapan üyeyle bilgi ve deneyimlerini paylaşmaktadır.

Marka konusu topluluk için önemli konulardan biri olarak görünmektedir. Bu konuda yöneticilerle yapılan görüşmelerde önerinin ötesinde durumlar yaşanabileceği görülmüştür. Kullanıcıların markaya olan bağlılıkları ya da markayla yaşadıkları sorunlar toplulukta farklı sonuçlar doğurmaktadır. Yöneticiler kendilerinin bir markaya daha yakın olma ya da bir markayla iş birliği yapmakla topluluk üyelerinin bazıları tarafından 2018 yılında ithamda bulunulduğunu ifade etmiştir. Yönetici 2 yaşadığı durumu;

“Karalama kampanyalarına çok maruz kaldım firmacılıkla suçladılar firmadan para almakla suçladılar yani birçok şey oldu ama çok şükür ispatlayamadılar Allah'a şükür böyle bi şeyimiz yok bizim tek derdimiz çocuklar çocukların sessiz kalmaması hiçbir firmadan bi kuruş iki kuruş bi ücret aldığımız yok dediğim gibi firma reklamcısı değiliz dört firmayı da seviyoruz.” şeklinde anlatmıştır.

Benzeri durumlar yaşanmaması adına topluluğa iki yönetici daha alınmıştır. Yeni yöneticilerin alınmasındaki amaç her markayı kullanan bir yönetici olmasıdır. Böylelikle her markanın kullanıcısının eşit oranda temsili sağlanmış olacaktır. Konuyu Yönetici 2 “*Biz açıkçası yani böyle bi söylentiler olmasın diye güvenilebileceğimiz arkadaşları yönetici yapmak istedik hem de yani bunu tüm dört firma ya da şeffaf olabilmek adına bakın burda dört yönetici var sizi de temsil eden bir kullanıcınız var diye böyle bir karar almayı seçtik.*” şeklinde açıklamıştır. Gözlemeler sırasında toplulukta bir markanın öne çıkarılması gibi bir durum görülmemiştir. Üye 4 yöneticilerin iyi niyetli olduğunu “*İkisi de evet yani birçok bilgiye ve şeye sahipler yardımcı olmaya çalışıyorlar.*” şeklinde açıklamıştır. Kullanıcıların markalarla olan etkileşimleri toplulukta yeni kuralların konmasına neden olmuştur. Yönetici 1 markalarla sorun yaşayan, çözüm bulamayan

üyelerin toplulukta markaya ilişkin hukuki sonuçları olan hakaret, suçlama gibi paylaşımlarda bulunduklarını ifade etmiştir. Bu durumun yaşanmaması adına bu içerikte yapılan yorumların silindiği tekrarlanması durumunda üyenin topluluktan çıkarıldığını belirtilmiştir. Yönetici 1 konu ile ilgili yaptıkları uygulamayı “*Bundan biz sorumlu değiliz kesinlikle yazan kişi sorumlu ama biz o insanları korumak adına o ikisini korumak adına öncelikle yazısını kaldırıyoruz kaldırdıktan sonra yorumda yazısını neden kaldırdığımıza dair bi açıklama yapıyoruz.*” şeklinde açıklamıştır.

3.2.2.2.3 Parça

Koklear implant cihazı birçok parçadan oluşmaktadır. Dolayısıyla bu parçalar özgü durumlar yaşanmaktadır. Üyeler bu parçalara ilişkin yaşadıkları durumları toplulukla paylaşmaktadır. Gözlemler sırasında hakkında paylaşım yapılan parçaların başında kablo ve pil gelirken nem cihazı, çanta, miknatis, iç parça, kapak, pil yuvası, kılıfla ilgili paylaşımlar görülmüştür. Üyeler bu parçalarla ilgili yaşadıkları sorunlara ilişkin çözüm önerisi ve parçaların fiyatlarına ilişkin paylaşımlar yapmaktadır. Topluluğun üyeleri bu paylaşımlara kendi bilgi ve deneyimlerini aktarmaktadır.

3.2.2.2.4 Pil

Pil koklear implanta ilişkin en çok paylaşımda bulunan parçadır. Koklear implant cihazları gerekli olan enerjiyi şarj edilebilir bataryalardan ve tek kullanımlık pillerden sağlamaktadır. Dolayısıyla cihaz üzerinde en çok temas edilen işlem yapılan parçalardandır. Bu durum üyelerin pile ilişkin çeşitli deneyimler yaşamasına neden olmaktadır ve üyeler toplulukla bu deneyimleri paylaşmaktadır. Özellikle tek kullanımlık pille ilgili nereden alınabileceği hangi pilin daha iyi olduğu gibi paylaşımların yanı sıra bu pillere yönelik geri dönüşüm uygulamalarının işleyişine ilişkin paylaşımlar görülmektedir. Pile ilişkin öne çıkan konulardan en önemlisi fiyattır. Araştırmanın veri toplandığı dönemde pil fiyatlarında yaşanan artış üyelerin paylaşım konusu olmuştur. Fiyatların çok arttığını belirten üye “*Pil fiyatları korkunç. Allah yardımcımız olsun.*” sözleriyle paylaşmıştır. Benzer düşüncelere sahip olan üyeler yorumlarda düşünceleri belirterek “*Âmin*” yorumunu yaparken bazı üyeler ise aldıkları pilleri ve fiyat bilgisini paylaşmıştır. Bu paylaşımın yapıldığı dönemde ülkemizde döviz kurlarında ani yükselişlerin olduğu ve fiyatların arttığı bir dönemdir. Ülke ekonomisinde yaşanan gelişmelerin bu kültüre etkisini göstermesi açısından önemli bir paylaşımdır. Günlük hayatı etkileyen gelişmeler dijital kültüre de yansımaktadır. Gerekli işlemleri yapan

kullanıcılar devletin pil ücreti konusunda desteğinden faydalanabilirler (Yılmaz ve Akman, 2022). Kullanıcılar bu desteğe ilişkin bilgi ve deneyimlerini aynı gönderi altında yorum olarak paylaşmıştır.

3.2.2.2.5 Cihaz servisi

Servis hizmetleriyle ilgili olarak kullanıcılar genellikle servisin iletişim bilgilerini öğrenmek veya ilgili markanın servis hizmetleriyle topluluğun üyelerinin görüşlerini almak amacıyla paylaşımlarda bulunmaktadır. Bazı paylaşımlarda fikir almak amacıyla ise servisle ilgili yaşanan deneyimle paylaşıldığı görülmektedir. Görsel 3.11.'de yer alan paylaşımda üye servise gönderdiği cihazının kullanıcı hatası olduğu gerekçesiyle garanti kapsamında yapılmadığını bu duruma ilişkin tüketici hakem heyetine şikâyet dışında yapabileceği bir şey olup olmadığını sormuştur.

Görsel 3.11

Servis deneyimine yönelik paylaşım

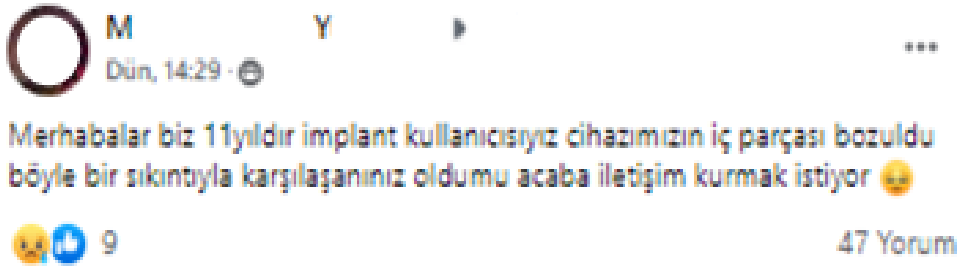
Üyeler paylaşımın altına geçmiş olsun yorumlarını yazarken bazı üyeler kendi deneyimlerini ve bazı önerilerini paylaşmıştır. Önerilerden biri cihazın servise gönderilmeden önce fotoğraf ve videolarının çekilmesi şeklinde olmuştur. Bir başka öneri ise firmadan detaylı arıza raporu istenmesi şeklindedir. Kendi deneyimlerini anlatan üyelerin benzer olumsuz deneyimleri olduğu gibi bazı üyelerin ise servislerle ilgili olumsuz deneyimleri olduğu görülmektedir. Olumlu ya da olumsuz deneyimleri anlatan üyeler deneyime konu olan markaları açık şekilde yazmaktadır. Kalan yorumlarda ise ilgili servisi kınayan yorumlar yapılmıştır.

3.2.2.2.6 “Arıza”

Üyeler koklear implant cihazıyla ilgili karşılaştıkları arızaları toplulukla paylaşarak bilgi almaktadır. Paylaşımlara bakıldığında yetişkin kullanıcıların cihazın ısındığı, seslerin tiz geldiği gibi sorunlarla birlikte iç parça, mikrofon, kulak kalıbı, kapatma düğmesi, mıknatıs gibi parçaların bozulduğu görülmektedir. Bu parçalar içinde en ciddi durumun iç parça arızası olduğu söylenebilir. İç parçadan kaynaklı bir arızanın giderilmesi için revizyon ameliyatı gerektirecek bir süreç yaşanabilir ki bu durumda bir süre kullanıcı sesleri duyamaz ve şartlarına bağlı olarak maddi gereksinim söz konusu olabilir. İç parçaya ilişkin yapılan paylaşımların birinde üye Görsel 3.12.’deki paylaşımı yaparak iç parçanın bozulduğunu toplulukla paylaşmıştır.

Görsel 3.12

İç parça arızası paylaşımı

Yorumlara bakıldığında geçmiş olsun dilekleri ve benzer deneyimi yaşayan üyelerin paylaşımları görülmektedir. Bu yorumların yanı sıra dikkat çeken yorumlar ise cihazın hangi marka olduğuna yöneliktir. Üyelerin bir kısmı cihazın markasını öğrenmek istemiş neden bozulduğunu sormuşlardır. Kendi deneyimlerini anlatan üyeler ise bir an önce hastaneye başvurulması tavsiyesinde bulunmuşlardır. Kendilerinin de aynı sorunu yaşadığını ve revizyon ameliyatı yapıldığını belirtmişlerdir. Üyenin paylaşımını bitirirken iletişim kurmak istiyor ifadesi ve sonrasında üzüntü belirten bir emoji kullanması koklear implant kullanan çocukların cihazlarının kullanamadıkları durumlarda yaşadığı zorluğa ilişkin bir göstergedir.

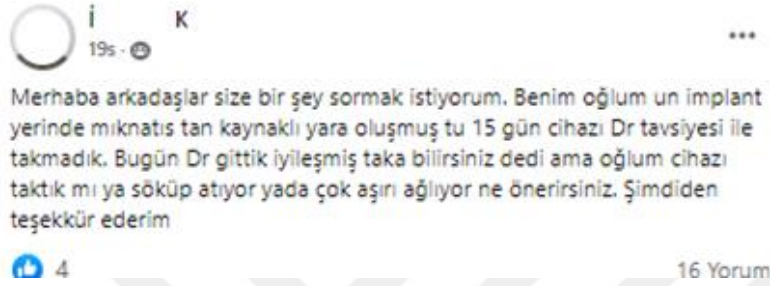
3.2.2.2.7 Cihaz kullanımı

Kullanıma yönelik paylaşımlar genellikle koklear implant aksesuarlarına yönelik olmakla birlikte çocukların koklear implant cihazı takmasıyla ilgili paylaşımlar görülmektedir. Şarj edilebilir pil, kumanda pili, nem cihazı, mikrofon, su kılıfı, cep telefonu bağlantısı, cihazın düşmesini önlemek gibi işlemlerin ve parçaların nasıl

kullanılacağına ilişkin sorular görülmektedir. Topluluğun üyeleri bu paylaşımlara nasıl yapılacağına ilişkin yorumlar yapmaktadırlar. Kullanımla ilgili dikkat çeken paylaşımlar çocukların koklear implantı takmamasıyla ilişkili paylaşımlardır. Üyeler çocuklarına koklear implant cihazını taktıramadıkları durumda neler yapabileceğine ilişkin paylaşımlar yapmaktadırlar. Bu paylaşımlardan birinde Görsel 3.13.'de görüldüğü gibi üye çocuğunun cihazı takmadığını belirtmiş ve önerileri sormuştur.

Görsel 3.13

Koklear implant cihazının takılmaması paylaşımı

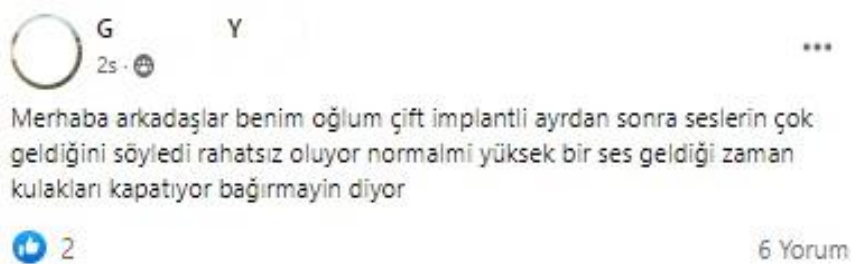
Üyeler bu paylaşımın altına yorum yaparak üç öneride bulunmuştur. İlk öneri cihazın ses ayarını düşürmek ve çocuk takmaya başladıkça arttırmak olmuştur. Bir başka öneri ise cihazı kapatıp çocuk takmaya alıştıktan sonra aşamalı olarak sesin açılmasıdır. Son öneri ise mıknatısın gücünün düşürülmesi şeklindedir.

3.2.2.2.8 Ses ayarı

Ses ayarına yönelik paylaşımlar sesin şiddetine ve koklear implant sonrası ses ayarının yapılabileceği yerlerle ilgili olmuştur. Sesin fazla geldiğini belirten üyeler Görsel 3.14.'deki gibi bu durumu toplulukla paylaşmaktadır. Bu paylaşımlara benzer deneyimleri yaşayan diğer üyeler yorum yaparak sesin şiddetinin kısılması gerektiği şikayetlerinin devam etmesi durumunda bir uzmana başvurulması gerektiği yorumunu yapmışlardır. Bulunduğu ilde ses ayarı yaptıramayan üyeler ise bulunduğu bölgeyi yazarak nerede ses ayarı yaptırabileceğini sorarak öneriler almaktadırlar.

Görsel 3.14

Ses ayarına ilişkin paylaşım

3.2.3 Haklar

İşitme kayıplılara yönelik devlet tarafından eğitim, sağlık, ulaşım, iş gibi çok farklı alanlarda farklı boyutlarda destek sunulmaktadır ve bu destekler yasal düzenlemeler ile belirlenmektedir. Fakat bu destekten yararlanırken işitme kayıplı bireyler ve aileleri sorunlarla karşılaşabilmektedir. Özellikle yasal düzenlemelerde yapılan değişikliklerin olduğu dönemde bu durumlar daha sık yaşanmaktadır. Yaşanan deneyimler ise toplulukla paylaşılmaktadır.

Koklear implant kullanıcılarının işitme kaybına bağlı olarak devletin sunduğu haklardan kimlerin nasıl yararlanabileceği yasalarla belirlenmiştir. Koklear implantla yeni tanışan üyeler bu hakları öğrenmek amacıyla toplulukla paylaşımda bulunmaktadır. Bir başka nokta ise yasal düzenlemeler günün koşullarına göre güncellenmektedir. Dolayısıyla bu durum hem eski hem de yeni kullanıcıların paylaşım yapmasına neden olmaktadır. Tablo 3.5.'de sayısal özellikleri verilen paylaşımların cihaz desteği, pil desteği, fatura desteği, maaş, engelli kartı, ÖTV muafiyeti, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) kırtasiye yardımı, raporlar, vergiler ve memurlukla ilgili olduğu görülmektedir.

Tablo 3.5

Haklar ile ilgili paylaşımların etkileşim sayıları

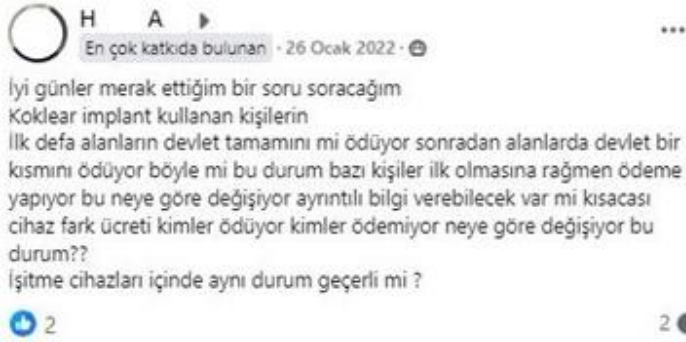
Konu	Gönderi (n)	Yorum (n)	İfade (n)
Cihaz desteği	17	198	7
Pil desteği	5	27	11
Fatura desteği	3	43	68
Maaş	28	445	415
Engelli kartı	9	178	373
ÖTV muafiyeti	3	65	12
İBB kırtasiye yardımı	4	45	9
Raporlar	28	280	164
Çalışan vergi indirimi	1	7	4
Memur tayin hakkı	2	15	11
Toplam	102	1321	1206

3.2.3.1 Cihaz desteği

Cihaz desteğine ilişkin paylaşımlar birkaç şekilde görülmektedir. Bunlardan ilki koklear implant adaylarının devletin cihaz desteğini öğrenmek amacıyla yaptıkları paylaşımlardır. Görsel 3.15.'de görülen paylaşımda üye bu haktan nasıl yararlandığını sormuş ve üyeler konuyla ilgili bilgilerini paylaşmıştır.

Görsel 3.15

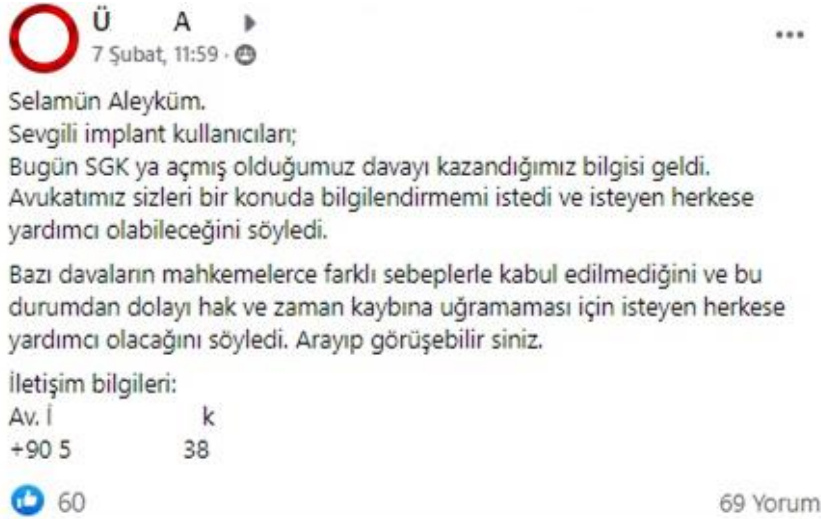
Koklear implant desteğini öğrenme paylaşımı

Cihaz desteğine ilişkin en çok paylaşım yapılan konu cihaz değişimi sırasında yapılan ödemelere ilişkindir. Devletin değişim sırasında sağladığı haklardan yararlanmak için yapılması gereken işlemler olduğu görülmektedir. Paylaşımlara bakıldığında yedi yıl sonunda cihazları değişen kullanıcılar ödeme konusunda farklı deneyimler yaşamaktadır. Üyeler yaşadıkları bu deneyimleri ve öğrenmek istedikleri durumları toplulukla paylaşmaktadır. Öyle ki bu süreçte mahkemeye başvuran ve hakkını elde eden üyelerin paylaşımları görülmektedir. Görsel 3.16.'da görülen paylaşımda bir üyenin açtığı davayı kazandığı ve avukatının bilgileri görülmektedir.

Görsel 3.16

Avukat bilgisi paylaşımı

Gönderinin altına üyeler yorum yaparak bilgi ve deneyimlerini paylaşmışlardır. Daha önce benzer durumu yaşayan üyeler deneyimlerini anlatırken benzer durumdaki üyeleri teşvik ederek haklarını arayabileceklerini belirtmişlerdir. Gönderi sahibi gibi benzer deneyimleri olan üyeler de avukatlarının bilgilerini yorumlarda paylaşmışlardır. Henüz mahkemeye başvurmayan üyeler ise sürece ilişkin soruları sorarak detaylı bilgi almak

istemişlerdir. Bu sorulara gönderi sahibi ve üyeler belgeler ve bilgilerini paylaşarak cevap vermiştir.

3.2.3.2 Pil desteği

Koklear implant kullanıcıları cihazlarının pil ihtiyacı için devletten destek alabilmektedir. Bu destek belirli şartlara bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bunu şartların başında rapor gelmektedir. Üyeler toplulukla bu sürece ilişkin soru ve deneyimlerini toplulukla paylaşmaktadır. Paylaşımlara bakıldığında ameliyattan ne kadar süre sonra rapor alındığı, raporun nereden alındığı ve desteğin ne kadar olduğuna ilişkindir. Bu sorulara topluluğun üyeleri kendi deneyimlerini paylaşarak cevap vermektedir.

3.2.3.3 Fatura desteği

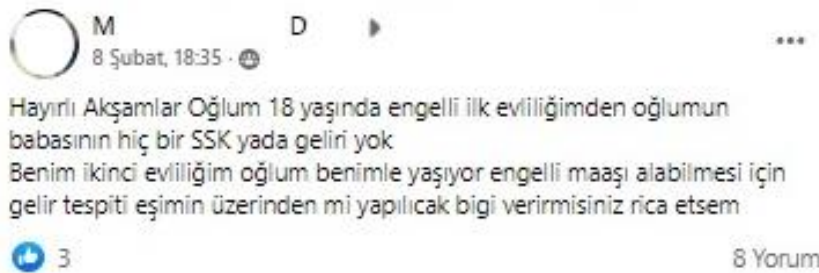
Koşulları taşıyan koklear implant kullanıcıları devlet tarafından elektrik faturası desteği alabilmektedir. Bu destek işitme kayıplı bireylere özgü bir destek olmamakla birlikte ilgili şartları taşıyan bireyler kullanabilmektedir. Destek bireylere doğrudan ödenmek şeklinde değil fatura ödemesi sırasında belirli miktarda indirim şeklinde gerçekleşmektedir. Üyeler bu duruma ilişkin bilgi almak amacıyla paylaşımda bulunmaktadır. Yine topluluğun üyeleri bu konuya ilişkin bilgilerini gönderi sahibiyle paylaşmaktadır.

3.2.3.4 Maaş

Özel gereksinimli bireylerin aileleri gelirleri, sağlık raporu ve sosyal güvencesine bağlı olarak devletten evde bakım maaşı adıyla aylık olarak ödenen maddi destek alabilmektedir. Bu desteğe ilişkin toplulukta sıklıkla paylaşım yapılmaktadır. Desteğin şartlarının neler olduğu, ayın hangi günü ödeneceği, hangi miktarda olacağı gibi paylaşımlar yapılmaktadır. Bunun yanı sıra kendi özel durumunu anlatarak bu desteği alıp alamayacağına ilişkin sorular sorulmaktadır. Bu paylaşımlardan birinde Görsel 3.17.'de görüldüğü gibi üye yaşadığı özel durumu anlatarak topluluktan bilgi almak istemiştir.

Görsel 3.17

Evde bakım maaşı paylaşımı

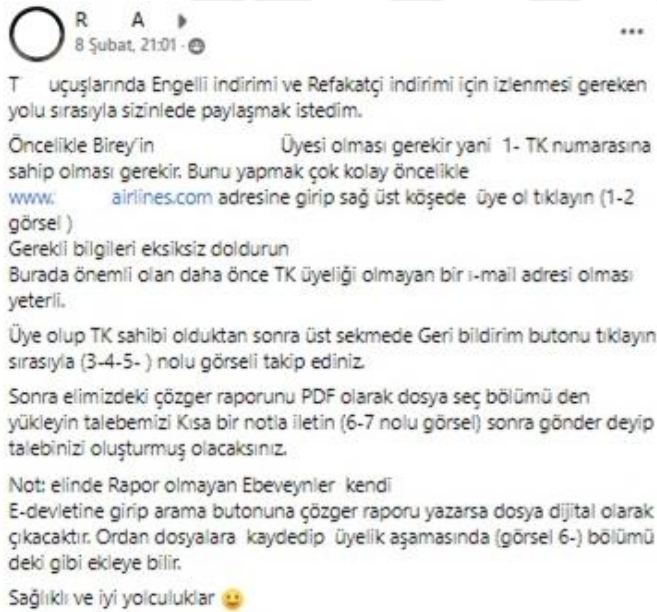
Paylaşımına gelen yorumlara bakıldığında üyelerin konuyla ilgili bilgi ve deneyimlerinin dışında fikirlerini paylaştığı görülmektedir. Üyelerin bir kısmı evde bakım maaşının alınabileceğini bir kısmının alınamayacağını düşündüğü belirtmiştir. Üyelerin ortak yorumu ise bu konuyla ilgili yetkililere sorulması şeklinde olmuştur.

3.2.3.5 Engelli kartı

Engelli kartına ilişkin paylaşımlar bu kartın alım koşullarına, nasıl alınabileceğine ve nasıl kullanılabileceğine ilişkindir. Yapılan paylaşımlara üyeler yorum yaparak bilgi vermektedir. Kartın avantajlarına ilişkin sorular tren bileti, uçak bileti gibi ulaşım amaçlı sorular ve deneyimlerdir. Uçak bileti alma deneyimini anlatan üye Görsel 3.18.'deki paylaşımında adım adım yaptığı her aşamanın fotoğrafını gönderisine ekleyerek ayrıntılı şekilde anlatmıştır. Yorumlarda ise topluluğun üyeleri gönderi sahibine teşekkürlerini ilereyerek bu paylaşımı çok yararlı bulduklarını belirtmişleridir.

Görsel 3.18

Uçak bileti alım aşamaları paylaşımı

3.2.3.6 ÖTV muafiyeti

İşitme kayıplı bireyler ve aileleri ilgili şartları sağlamaları durumunda araç alımlarında ÖTV ödememektedirler. Topluluğun üyeleri de bu süreçle ilişkin paylaşımlarda bulunmaktadır. Üye 1 bu konunun toplulukta sık paylaşıldığına ilişkin gözlemlerini “*En çok şunu görüyoruz ÇÖZGER raporu ile hangi haklardan faydalanırım ya da işte ÖTV indirimli araç alıcam şartları nelerdir*” şeklinde anlatmıştır. Yönetici 1 bu hakkın verildiği süreçte doğru bilgiye kendi çabasıyla ulaştığını ve toplulukla paylaştığını;

“2019 şubat ayında çıktı yaklaşık o zaman bu işitme engellilere ÖTV’siz araba ve bazı haklar verildi bu ilk beş ay çoğu kişi ne olduğunu anlamadı bunun ÇÖZGER çıktı ama ne olduğunu bilmiyo orda ÖKGV (Özel Koşul Gereksinimi Vardır) yazıyo kimse ne olduğunu bilmiyo onu bir hafta inceledim bir hafta okudum ne olduğunu çözdüm en sonunda beş altı ay geçti bazı aileler araba aldı” şeklinde ifade etmiştir.

Öyle ki o dönem bazı vergi dairelerinin bile doğru bilgiye sahip olmadığını ifade eden Yönetici 1 o dönemi “Bazı vergi daireleri bilmiyo yasayı bilmiyo yenisi çıkmış vergi dairesi böyle yok dedi sürekli beni arıyolar ben diyorum ki Ankara’daki nakil vasıta vergi dairesini telefon etsinler sorsunlar soruyorlar.” şeklinde anlatmıştır. Bu noktada Yönetici 1’in doğru bilgiye ulaşmak için gösterdiği çaba dikkat çekmektedir.

3.2.3.7 İstanbul Büyükşehir Belediyesi kırtasiye yardımı

İstanbul Büyükşehir Belediyesi veri toplandığı dönemde işitme kayıplı öğrenciler için kırtasiye desteği sunmaktadır. Üyeler bu desteğin nasıl alınabileceği, desteğin ne zaman verileceği gibi sorularını toplulukla paylaşmaktadır. Konuyla ilgili bilgisi veya deneyimi olan topluluğun üyeleri bu sorulara yorum yaparak cevap vermektelerdir.

3.2.3.8 Raporlar

Rapor koklear implant kullanıcıların desteklerden yararlanabilmesi için kritik öneme sahiptir. Raporlar kullanım amaçlarına göre farklı şekillerde alınabilir. Topluluğun üyeleri de raporlarla ilgili soru ve deneyimlerini toplulukla paylaşmaktadırlar. Raporu nereden alabilecekleri, randevu süreci, raporun ne kadar süre geçerli olduğu, yanlış çıkan raporun nasıl düzelebileceği gibi soruların yanı sıra ehliyet, emeklilik gibi durumlarda ilgili raporların nasıl alınacağına ilişkin sorularını sormaktadırlar. Topluluğun üyeleri bu paylaşımlara kendi deneyim ve bilgilerini paylaşan yorumlar yapmaktadırlar.

3.2.3.9 Çalışan vergi indirimi

Çalışan işitme kayıplı bireyler raporlarını belirtmeleri durumunda maaşından kesilen vergi konusunda destek alabiliyorlar. Toplulukta geçirilen süre boyunca iki gönderide görülen vergi indirimi paylaşımında bu haktan nasıl yararlanılabileceği sorulmuştur. Üyelerde ise çalıştığı iş yerinin muhasebecisine bu durumu bildirebileceğini veya vergi dairesine giderek kendinin bu işlemi yaptırabileceğini belirtmişlerdir.

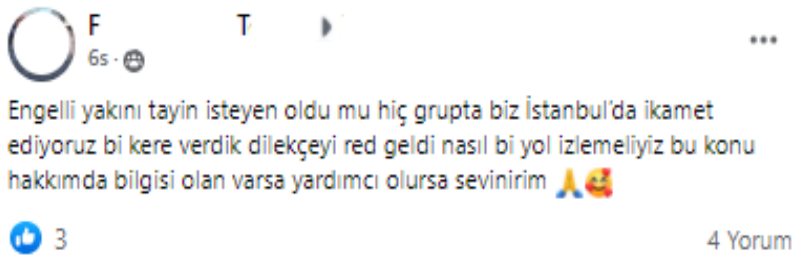
3.2.3.10 Memur tayin hakkı

Topluluğun bir üyesi Görsel 3.19.’daki paylaşımında engelli yakını olarak tayin istediğini ve reddedildiğini bildirmiş konuyla ilgili destek istemiştir. Üyeler reddedilme gerekçesini

sorduğunda çalışan sayısının azlığının neden gösterildiğini söyleyen üyeye öneri olarak “becayış” (karşılıklı yer değiştirme) yapması tavsiye edilmiştir.

Görsel 3.19

Tayin hakkı paylaşımı

3.2.4 Güncel gelişmeler

Toplulukta yaşanan güncel gelişmeler eş zamanlı olarak paylaşılmaktadır. Üyeler ve yöneticiler güncel gelişmelere dair paylaşımda bulunmaktadır. Güncel gelişmelerin toplulukla paylaşılması şaşırilacak kadar hızlı gerçekleşmektedir ve bu durum topluluğa farklı uzmanlarında dahil olmasına neden olmaktadır. Bu noktada yöneticilerin önemli rol oynadığı görülmektedir. Yöneticilerle yapılan görüşmelerde yöneticilerin bilgiye ulaşma ve paylaşma hızı dikkat çekmiştir. Yöneticiler rutin olarak her gün en az bir kez bazı günler birden fazla alanla ilgili bilgileri taramaktadır. Bunu yaparken arama motorlarına koklear implant, işitme kaybı gibi anahtar sözcüklerle arama motorlarında arama yapmaktadırlar. Türkçe ve İngilizce yapılan bu aramalar sonucunda yeni bir bilgi elde edilirse bu bilgi toplulukla paylaşılmaktadır. Arama motorlarının yan sıra resmî gazeteyi de günlük olarak takip eden Yönetici 1 kendileriyle ilgili bir yasal düzenleme olursa bu düzenlemeyi okuyup özetleyerek toplulukla paylaştığını ifade etmiştir. Öyle ki bu anlık bilgilendirmeden dolayı baş hekimlerin topluluğa üye olduğunu Yönetici 1 “Yasa değişiyö ben anlık resmî gazeteleri filan okuyorum anlık yasaları koyduğum için bazı benim bildiğim dört beş tane başhekim gruba üye.” sözleriyle ifade etmiştir. Toplulukta paylaşılan güncel gelişmelerin Tablo 3.6.’da sayısal özellikleri verilen bilgilendirme, duyuru, haber ve başarılı insanlarla ilgili paylaşımlar olduğu görülmektedir.

Tablo 3.6

Güncel gelişmelerle ilgili paylaşımların etkileşim sayıları

Konu	Gönderi (n)	Yorum (n)	İfade (n)
Bilgilendirme	40	315	1119
Duyuru	34	186	607
Basında çıkan haberler	20	65	371
Başarılı insanlar	5	19	299
Toplam	99	585	2396

3.2.4.1 Bilgilendirme

Toplulukta bilgilendirme amaçlı paylaşımlar birçok konuda gerçekleşmektedir. Yapılan paylaşımlar internet siteleri, alan uzmanının röportajları ki bu uzmanların büyük çoğunluğu doktorlardır, derneklerin paylaşımları, markaların paylaşımları, yasa gibi kaynaklardan alınarak toplulukla paylaşılmaktadır. Paylaşımların içeriğine bakıldığında yasalarla ilgili Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) değişikliği, ÖTV limitlerinde yapılan değişiklikler, cihaz desteklerinde yapılan değişikliklere yönelik olduğu görülmektedir. Uzmanların röportajlarının paylaşılması yoluyla yapılan bilgilendirme paylaşımlarında ise Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) raporları, erken yaşta koklear implant kullanımının önemi, koklear implant öncesi tomografi çektirilmenin önemi, koklear implant çalışma prensibi, iç kulak kireçlenmesi gibi konularda olduğu görülmektedir. Markalardan alınarak yapılan paylaşımlarda ise yeni geliştirilen ürünlerin bilgilendirmesi, işitme testinin önemi, işitme yardımcı teknolojilerin kullanımı şeklinde olduğu görülmektedir. Dernek kaynaklı paylaşımlarda ise yeni açılan eğitim kurumunun bilgisi, derneğin yaptığı faaliyetin bilgisi paylaşımları öne çıkmaktadır. İnternet kaynaklarından yapılan bilgilendirme ise çeşitli konularda olabilmektedir. Bu paylaşımlarda örneğin Hollanda da giyilebilir kılıf ile işaret dilini sese dönüştüren eldiven yapan öğrencilerin haberi gibi paylaşımlar yapılmaktadır. Görsel 3.20’de Yönetici 1 işitme cihazı desteğine ilişkin değişikliği bilgilendirmek için toplulukla paylaştığı görülmektedir.

Görsel 3.20

İşitme cihazı desteği değişikliğine yönelik paylaşım

09.02.2022 İŞİTME CİHAZI ÖDEME TUTARLARI

		NET ÖDENEN	MAAŞTAN KESİNTİ
18	ÇALIŞAN	1.211,20	0,00
YAŞ +	EMEKLİ	1.514,00	151,40
13 - 18	ÇALIŞAN	1.816,80	0,00
YAŞ	EMEKLİ	2.271,00	227,10
5 - 12	ÇALIŞAN	1.937,92	0,00
YAŞ	EMEKLİ	2.422,40	242,24
0 - 4	ÇALIŞAN	2.180,16	0,00
YAŞ	EMEKLİ	2.725,20	272,52

PI 104 ADET/YIL x 1,93TL = 200,72TL + 36,13 (KDV %18) = 236,85

ve 12 diğer kişi

6 Yorum

Üyelerin bazıları bu paylaşımı anlayamamış ve ne olduğunu yorum olarak gönderinin altına sormuşlardır. Yönetici 2 ise yorum yaparak bu paylaşılan bilginin işitme cihazına ilişkin devletin ödediği desteği gösterdiğini belirtmiştir.

3.2.4.2 Duyuru

Toplulukta üyeleri ilgilendiren konularla ilgili duyuru paylaşımları yapılarak ilgili konuyla ilgili bilgi verilmektedir. Duyurular yöneticiler ve üyeler tarafından çok çeşitli konularda yapılabilmektedir. Yaklaşan sınavların tarihleri, engelli memur alımına ilişkin kılavuz, engelli öğretmen ataması, İş ve İşçi Bulma Kurumu (İŞKUR) kursları, derneklerin etkinlikleri, markların fiyat tarifeleri, yüzme kursları, spor kursları, Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı (EKPSS), kongre ve seminerler duyuruların içeriklerini oluşturmaktadır. Kongre ve seminer duyuruları dikkat çekmektedir. Topluluğun üyelerinin bir bölümü aynı zamanda aynı derneğin üyesidir. Bu dernek çocuğu koklear implant olan ailelere yönelik olarak farklı illerde yılda bir olacak şekilde seminerler düzenlemektedir. Bu seminerlerin duyurusu toplulukta paylaşılmaktadır. Topluluğun kültüründe kongre ve seminerlerin yer aldığı görülmektedir. Yalnızca söz konusu derneğin seminerleri değil alanla ilgili yapılan birçok kongre ve sempozyumun duyurusu toplulukta paylaşılmaktadır. Bu durum topluluğun alan bilim ve akademiyle olan ilişkisini ve akademik çalışmalarında takip edildiğinin göstergesi olması açısından önemlidir. Görsel 3.21'deki paylaşımda Yönetici 1 yaklaşan bir kongrenin afişini paylaşarak kongreyi topluluğa duyurmuştur.

Görsel 3.21

Kongre afişi paylaşımı

3.2.4.3 Basında çıkan haberler

Büyük oranda işitme kayıplı birey olmakla birlikte yetersizliği olan bireylere ilişkin basına yansıyan haberler toplulukta paylaşılmaktadır. Bu haberlerin içeriğine bakıldığında bireysel bir kişiyi ilgilendiren bir haber söz konusuysa bu durum genellikle olumlu deneyimleri içermektedir. Bu haberler paralimpik sporcuların müsabakaları, oyma zanaatı öğrenen işitme kayıplı birey, engelli öğretmen hakkında yapılan haberlerdir. Topluluğun tamamını ilgilendiren haberlere incelendiğinde siyasilerin engellilere yönelik açıklamaları, ilgili bakanların açıklamaları, ülkede gerçekleştirilen koklear implant ameliyatlarıyla ilgili haberler olduğu görülmektedir.

3.2.4.4 Başarılı insanlar

Topluluk işitme kayıplı bireylerin başarılarını paylaşmaktadır. Bu paylaşımlar üyeler ve yöneticiler tarafından yapılmaktadır. Yapılan paylaşımlara konu olan bireylerin yaptıkları işte önemli başarılar elde ettikleri görülmektedir. Söz konusu paylaşımlara sık rastlanmasa da az sayıdaki paylaşıma konu olan bireylerin sanat ve spor alanında başarılı oldukları görülmektedir. Örneğin, dünya işitme engelliler tekvando şampiyonasında gümüş madalya alan sporcu veya bir gözü görmeyen işitme kayıplı ressam gibi başarılı görülen bireyler toplulukta paylaşılmaktadır.

3.2.5 Eğitim

Eğitime yönelik paylaşımların miktarının ve içeriğinin koklear implant ameliyatı, işitme teknolojileri veya haklara yönelik paylaşımlara oranla az oluşu dikkat çekmiştir (Araştırmacı günlüğü, s.65). Yapılan paylaşımların eğitimin niteliğinden, içeriğinden ziyade haklara yönelik olduğu görülmüştür. Konuyla ilgili kendisi de işitme engelliler öğretmenliği mezunu olan üye eğitime yönelik paylaşımların az olduğunu toplulukta paylaşılan gönderilerin daha çok haklar boyutunda olduğunu ve eğitimle ilgili paylaşımlara kendisinin etiketlendiğini;

“Hani işitme engelliler öğretmenliği lisans mezunu yüksek lisansta destek eğitim odası çalıştırmıştım ben hani bunu bilen arkadaşlar zaten dernektekiler biliyolar özellikle eğitimle ilgili bi soru sorun olduğunda etiketliyolar ben aileye cevap veriyorum olmazsa cep telefonumu veriyorum genelde işte şey destek eğitimle ilgili haklarını bilmiyolar anlatıyorum.” şeklinde açıklamıştır.

Üye 4 ise benzer davranışı, eğitimle ilgili bir paylaşım olduğunda Üye 3’ü paylaşımın altına etiketlediğini belirtmiştir. Üye 3 deneyimli bir öğretmen aynı zamanda işitme

kayıplı çocuk annesidir. Yaşanan bu etkileşimlerin dikkat çeken yanı ise toplulukta eğitimle ilgili uzmanın bilgi kaynağı olarak görülmesidir. Bu durum soruların doğru yanıtları bulması açısından oldukça önemlidir.

Üye 2 ile yapılan görüşmede ise eğitime ilişkin detaylı paylaşımların üyelerin oluşturdukları az katılımcılı WhatsApp gruplarında yapıldığını belirtmiştir. Aileler çocuklarının eğitimlerinde neler yaptıklarına ilişkin paylaşımları bu gruplarda yapmaktadır. Üye 2 “Bizim kendi aramızda zaten gruplarımız var WhatsApp gruplarımız işte eğitimci anneler falan diye paylaşırdık onlar kitap alır gönderirdi materyalleri kendi aramızda çevirirdik.” sözleriyle geçmiş deneyimlerini anlatmıştır. Çocuğunun eğitime başladığı dönemde toplulukla örnek olması için yaptığı eğitim paylaşımlarını “Benim amacım gerçekten insanlara faydalı olmaktı çünkü ben çok iyi hocalarla Ankara’da yaşıyorum en çok iyi eğitimler alıyoruz diye ne olursa paylaşıyordum hocalarında izniyle amaç çocuğa yol göstermek.” şeklinde ifade etmiştir. Topluluğun eski üyelerinden olan Üye 4 eğitimle ilgili paylaşımların azalmasına ilişkin durumu “Eğitimle ilgili birçok bilgiye ulaşarak rehabilitasyon merkezlerine gidiyoruz biz orda işte hangi kitapları okuycam ya da neler yapıcım birçok bilgiye ulaşabiliyorlar.” şeklinde açıklamıştır. Eğitime yönelik toplulukta gözlenen paylaşımların Tablo 3.7.’de görülen okul, destek eğitim kurumları, etkinlik, kitap, materyal, sınav, spor ve müzik başlıkları altında toplandığı görülmektedir. Üyeler bu başlıklara sorularını ve deneyimlerini paylaşmaktadırlar.

Tablo 3.7

Eğitim ile ilgili paylaşımların etkileşim sayıları

Konu	Gönderi (n)	Yorum (n)	İfade (n)
Okul	14	154	160
Destek eğitim kurumu	9	154	54
Etkinlik	13	49	292
Kitap	5	59	110
Sınav	5	48	22
Spor	6	68	316
Müzik	3	37	188
Toplam	55	569	1142

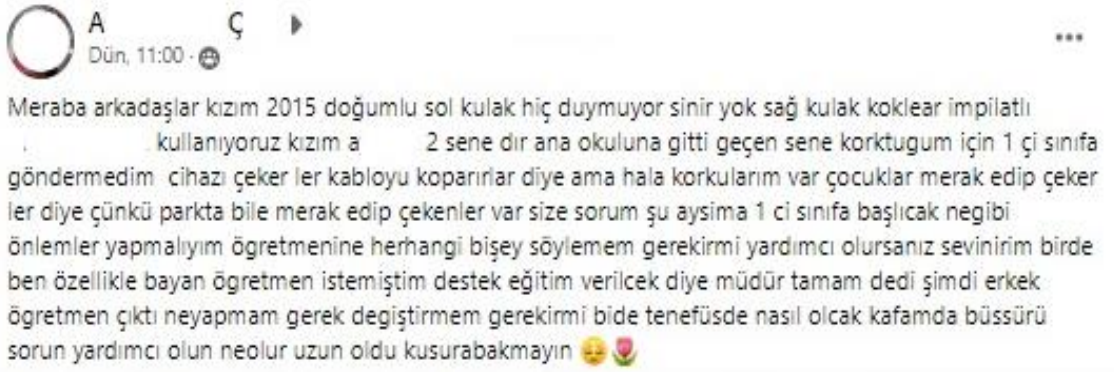
3.2.5.1 Okul

Üyeler okula yönelik olarak çoğunlukla soru şeklinde paylaşımda bulunurlarken bir yanda da yaşadıkları sorunları paylaşıp topluluktan öneri talebinde bulunmaktadır. Özellikle okulların başlama döneminde bu paylaşımların çoğaldığı görülmektedir. Soru olarak gelen gönderiler okula nasıl kayıt yapılacağı, okuldaki haklarının neler olduğu, çocuklarının hangi okullara gidebilecekleri, okul ücretlerinin ne kadar olduğu, nasıl okul

değiştirebileceği şeklindedir. Yaşadıkları sorunlara ilişkin öneri almak isteyen üyelerin paylaşımlarına bakıldığında okula kayıt yaptıramadıkları, tercih ettikleri öğretmenden eğitim alamadıkları, okula yeni başladıkları için neler yapacaklarını bilmedikleri, çocukları için uygun okulu seçemedikleri gibi durumlar görülmektedir. Yaşadıkları deneyimleri paylaşan üyelerin ise çocuklarının okula başlamalarını okulda ilk günümüz yazarak toplulukla paylaştıkları görülmektedir. Görsel 3.22.'de üye toplulukla kızının okulda cihazına zarar gelebileceğine yönelik endişesini ve kadın öğretmen istemesine karşın erkek öğretmeni olduğunu paylaşmıştır.

Görsel 3.22

Erkek öğretmen paylaşımı

Paylaşım yapılan yorumlara bakıldığında benzer deneyimi olan üyelerin cihazın korunmasına yönelik cihazı tokayla sabitleme önerisinde bulunduğu, bir başka üyenin kendi çocuğunun da erkek öğretmenlerden çekindiğini fakat zamanla alıştığını ifade ettiği görülmüştür. Yine öğretmeni bu konuyla ilgili bilgilendirmesinin yardımcı olacağı yorumlarda üyeler tarafından ifade edilmiştir. Yorum yapan üyelerin genel tavrının paylaşımı yapan üyeyi cesaretlendirici olduğu görülmektedir. Korkmaması gerektiği benzer durumları kendilerinin de yaşadığı belirtilmiştir.

3.2.5.2 Destek eğitim kurumu

İşitme kayıplı çocuklar ÖERM'lerde bireysel ve grup olmak üzere ücretsiz destek eğitim alabilmektedir. Üyeler çocuklarını ÖERM'lerde eğitime başlatmadan önce işleyişle ilgili bilgi almak ve bulundukları yerlerdeki ÖERM'lerle ilgili üyelerin görüşlerini almak amacıyla paylaşımlar yapılmaktadır. Bu paylaşımlarda yerleşim yeri belirterek burada önerebilecekleri ÖERM'ler sorulduğu gibi doğrudan ÖERM adı verilerek ilgili kurumla ilgili üyelerin görüşleri de sorulabilmektedir. Üye 4 bu paylaşımların ve yapılan yorumların eğitim kurumuna karar vermede etkili oluşunu "Bi eğitim kurumuna gitmek istiyosun diyo ki aileler ya biz oraya gittik bizim yani bi kişi değil birçok kişi bunu

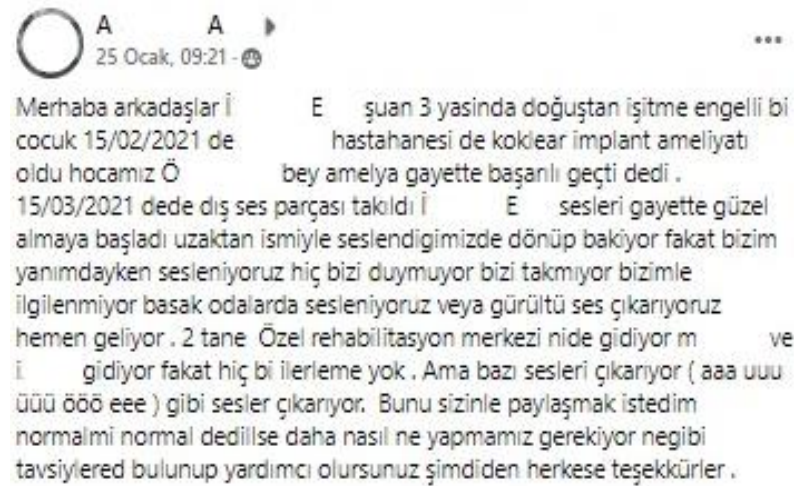
söylüyorsa başımıza bu geldi diyosun ki ya benim başıma da bu gelebilir o zaman ben ailelerin önünde yönlendirdiği diğer gruba bakıyım.” şeklinde açıklamıştır.

3.2.5.3 Etkinlik

Üyeler çocuklarının yaptıkları etkinlikleri, rutinleri ve çocuklarıyla yaşadıkları etkileşimleri toplulukla paylaşmaktadır. Bu paylaşımlar mutfak işleri, alışveriş gibi rutinlere ek olarak sayı, ses farkındalığı, hece tekrarı, okuma, çizim gibi akademik becerileri de içermektedir. Üyeler bu paylaşımlarda çocuklarının yapabildiklerini göstererek mutluluklarını toplulukla paylaşmaktadır. Bu paylaşımlara yazılan yorumlar tebrik içerikli alkış, nazar boncuğu gibi emojiyle yapılmaktadır. Üyelerden bazıları ise çocuklarının var olan performansını belirterek çocuğunun gelişimi için önerileri istemektedir. Görsel 3.23.’de üye çocuğunun durumunu anlatarak bu durumun normal olup olmadığını değilse tavsiyelerinin neler olacağını topluluğa sormuştur. Üyelerin bir kısmı geçmiş olsun, Allah şifa versin gibi yorumlarda bulunurken bir kısmı ise önerilerde bulunmuştur. Önerilere bakıldığında hayvan kartları, parmak kuklaları, oyun, yansıma sesler, çocuk şarkıları kullanarak yapılan etkinliklerin yanı sıra çocuğun TV’den uzak tutulması şeklindedir. Bazı üyeler ise benzer durumları yaşadığını sabretmesi gerektiğini zamanla daha iyi olacağını ifade etmiştir.

Görsel 3.23

Çocuğu için etkinlik önerisi isteyen annenin paylaşımı

3.2.5.4 Kitap

Kitap paylaşımları az görülen paylaşımlardan olmakla birlikte yetişkinler ve çocuklara yönelik olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir. Üyeler işitme kaybına ilişkin akademik kitapları paylaşarak topluluğa tavsiye etmektedir. Üye 3 kitap önerme

deneyimini “*Bir oyuncak görmüşümdür ve yan işte bir kitap görmüşümdür faydası olduğunu düşündüğüm bak bunu çocuklarınıza alırsanız iyi olur yani etkinliği iyidir işte kelime daha geliştirmesi için iyidir diye paylaştığım çoktur yani.*” şeklinde açıklamıştır. Bu paylaşımlara ilgili kitabı okuyan üyeler olumlu görüşlerini yazarak tavsiye ederken kitabı ilk defa gören üyeler kitabı nasıl temin edebileceklerini sormuşlardır. Çocuklara yönelik yapılan kitap paylaşımları ise hikâye kitapları üzerine olmuştur. Üyeler çocuklarıyla hikâye kitabını nasıl okuyacağına, hangi hikâye kitabını önerdiklerine ilişkin paylaşımlar yapılmaktadır. Çocukları için hikâye kitabı önerisi isteyen üyelere çocukların yaşlarına göre farklı öneriler yapılmaktadır. Örneğin, erken çocukluk dönemindeki çocuklar için doğrudan hikâye kitabı adı yerine hikâye kitabının özellikleri verilerek öneride bulunmaktadır. Bunlar büyük resimli olsun, az yazılı olsun, az sayfalı olsun gibi önerilerdir. Okul çağındaki çocuklar için istenen kitap önerilerinde ise aynı yaşta çocuğu olan üyeler çocuklarının kitaplarının fotoğraflarını paylaşarak öneride bulunmuşlardır. Çocuğuyla nasıl hikâye kitabı okuyacağına yönelik bir üyenin paylaşımı görülmüştür. Üye iki yaşındaki çocuğuyla kitap okuyamadığını ne yapabileceğini toplulukla paylaşmıştır. Gelen öneriler ise eğitim aldığı kurumdan destek alması ve bıkmadan çocuğuyla kitap okumaya devam etmesi şeklindedir.

3.2.5.5 Materyal

Materyal konusunda gözlemler sırasında bir paylaşım görülmüştür. Fakat üyelerle yapılan görüşmelerde birbirleriyle materyal değişimi yaptıkları ve bunu küçük gruplarda gerçekleştirdikleri belirtilmiştir. Üye 2 materyallerin paylaşımını “*Onlar kitap alır gönderirdi materyalleri kendi aramızda çevirirdik alan alamayana verirdi.*” şeklinde açıklamıştır. Toplulukta gözlenen paylaşımların birinde çocuğunun dil gelişimden endişelenen ve materyal önerisi isteyen üyenin paylaşımı aşağıdaki gibidir.

“Merhaba,

Sizlere bir sorum olacaktı. Daha önce buna benzer bir soru sormuştum sizlere ama aklıma takılıyor devamlı. kronolojik 24, düzeltilmiş 20,5 aylık kızım, 2021 Mayıs ayında çift taraflı implant ameliyatı oldu. Haziran ayında dış parça takıldı. Düzenli eğitimlerimize gidiyoruz, öğretmenimizin dediklerini evde de yapıyor, çalışıyoruz. Ancak kızımda hala öyle bir konuşma hali yok. Evde eğitim yaptığımız zaman bazı kelimeleri canı isterse 1 kere tekrar ediyor daha bir şey söylemiyor. Bir çok ailenin paylaşımından görüyorum herkes zamanla olacak, konuşacak diyor ama normal midir böyle bir gelişim sergilemesi. ister, istemez yaşlıları ile muakayese ediyorum baya konuşan var bizde hiç tepki olmayınca endişeleniyorum bu duruma. Birde size zahmet gelişim

açısından tavsiye edeceğiniz materyaller nelerdir acaba?onları da paylaşabilerseniz çok sevinirim,şimdiden teşekkür ederim.”

Bu paylaşım yorum yapan üyeler materyal önerisinde bulunmamış sabırlı olunması gerektiğini, zamanla konuşacağını belirtmişlerdir. Eğitime ara vermeden devam edilmesi gerektiğini ifade eden üyeler benzer süreçlerden kendilerinin de geçtiğini ifade etmişlerdir. Konuyla ilgili yorum yapan bir üyenin yorumu “*Sabırlı olun zamanla olur daha yolun başındasınız eğitime devam edin...*” şeklindedir.

3.2.5.6 Sınav

Sınava ilişkin paylaşımlar geçiş dönemlerinde yapılan merkezi sınavlara yönelik olarak olmuştur. Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) ve EKPSS’ye ilişkin paylaşımda bulunan üyeler bu sınavlarla ilgili bilgi istemişlerdir. Nasıl başvuru yapılabileceği, raporlarını nasıl bildirebilecekleri gibi sorular topluluğun diğer üyeleri bilgi ve deneyimlerini yorum olarak yazmışlardır.

3.2.5.7 Spor

Üyeler çocuklarının spor yaptığı fotoğrafları ve çocuklarının sporda aldıkları başarıları toplulukla paylaşmaktadır. Gözlem sırasında çocukların yaptıkları sporlar tekvando, futbol, yüzme, kickboks, buz pateni şeklindedir. Paylaşımlara genel olarak yazı veya emoji kullanarak “*bravo, tebrikler, nazar değimesin*” gibi yorumlar yapılırken bazı üyeler ise spora ilişkin endişelerini ifade etmektedir. Koklear implant kullanan çocuklar için tehlikeli olup olmadığını sormuşlardır. Paylaşımı yapan üye ise bu yoruma tehlikenin her yerde olabileceğini ifade ettiği görülmüştür. Yine bir futbol paylaşımında benzer endişeyi yorum yaparak dile getiren üye çocuğun kask kullanıp kullanmadığını sormuştur. Gönderi sahibi kaskın Türkiye’de olmadığını bu yüzden kullanmadığını belirtmiştir. Bu cevaba üye “*Allah korusun*” cevabını vermiştir.

3.2.5.8 Müzik

Müzikle ilgili spora oranla çok daha az paylaşım görülmüştür. Bu paylaşımların birinde üye çocuğunun henüz konuşmadığını fakat mızıka çaldığını belirterek çocuğunun mızıka çaldığı videoyu toplulukla paylaşmıştır. Paylaşım oldukça etkileşim almış ve üyeler “*Tebrikler, nazar değmesin, maşallah*” yorumlarının yanı sıra “*konuştugu günleri de göreceğiz, inşallah konuşacak, çok daha iyi olacak*” yorumlarını yapmıştır. Bu etkileşimler arasında dikkat çeken başka bir konu ise bir üye doktorların çocukların TV izlememesini önerdiklerini ama çocuğunun müzik dinlemeyi sevdiğini ve bazı çizgi film

müziklerini ezberlediğini belirtmiştir. Bu durumda ne yapması gerektiği konusunda kararsız kalan üye durumu toplulukla paylaşmıştır. Yorumlara bakıldığında müziğin odaktan çıktığı ve üyeler arasında ekranlar üzerine tartışmaya döndüğü görülmüştür. Üyeler konuyla ilgili birbirinden farklı deneyimler ve bilgiler aktarmışlardır. Benzer öneriyi doktorundan alan üye doktorunun TV izletmek yerine çocuğunla oyun oyna dediğini paylaşmıştır. Bazı üyeler TV tablet gibi ekranların tek yönlü olduğunu söyleyerek çocukların uzak tutulması gerektiğini belirttiği görülmektedir. Bazı üyeler ise çocuklarının TV'den öğrenme gerçekleştirdiğini ve ilgilerini çektiğini bu nedenle izlemeleri gerektiğini belirtmiştir. Başka üye çizgi film müzikleriyle çocuğunun şarkılar öğrendiğini belirtmiştir. Yorumlar incelendiğinde üyelere genel olarak uzmanlar tarafından çocuklarının ekrandan uzak tutulması gerektiği söylendiği görülmektedir. Bir üyenin ise çocukların ekrandan tamamen uzak tutulmasının mümkün olmadığını önemli olan ekran başında geçirilen süre olduğunu belirttiği görülmüştür. Konuyla ilgili en detaylı yorumu yapan üyenin ise çocukların tek başlarına değil aileleriyle birlikte ekran karşısında olması gerektiğini, şarkılara çocuklarla birlikte eşlik edilmesi gerektiğini ve ekranda gördükleri üzerine çocukla konuştuklarını ifade ettiği görülmüştür.

3.2.5.9 Oyun ve oyuncak

Topluluğun paylaştığı gönderilerde oyun ve oyuncakla ilgili herhangi bir gönderi gözlenmemiştir. Fakat topluluğun üyeleriyle yapılan görüşmelerde üyeler arasında oyun ve oyuncakla ilgili paylaşımlar yapıldığı belirtilmiştir. Üye 2 kendi deneyimlerinden yola çıkarak oyun paylaştığını *“Mesela biz oyuncaklarımızı yani bu etkinlikleri paylaştık işte bu kartlarla devam ettik veya işte şu oyunu alın gibi yani aktarıyorum”* şeklinde açıklamıştır. Yalnızca çocuğuyla yaşadığı deneyimler değil faydalı olacağını düşündüğü oyuncak ve kitapları da paylaştığını belirtmiştir.

3.2.6 Araştırma

Toplulukta paylaşılan araştırma gönderilerine bakıldığında etkileşim sayıları 9 gönderi 6 yorum ve 59 ifade şeklindedir. Bu paylaşımların araştırmacılar tarafından veri toplamak amacıyla yapılan paylaşımlar olduğu görülmektedir (Araştırmacı günlüğü, s. 37). Veri toplamak amacıyla ölçek veya anket paylaşılarak üyelere veri toplanmaktadır. Bu konuda görüşlerini belirten Yönetici 2 *“Hocam şimdi akademisyenler araştırma mesela biz onu da çok karşılaşıyoruz akademisyenler ya da yüksek lisans öğrencileri ödevlerini yaptırmak için yani hani araştırmalarını yapmak için sahadalar.”* şeklinde ifade etmiştir.

Bazı araştırmacıların veri toplamak amacıyla toplulukla bulunduğu görülmektedir. Yönetici 2'nin dijital topluluğu “*saha*” olarak ifade etmesi dijital topluluğun topluluk için anlamını göstermesi açısından önemlidir.

3.2.7 Destek

Destek amaçlı gönderiler incelendiğinde iki boyut öne çıkmaktadır. Topluluğun üyelerinin birbirlerine maddi ve manevi destekte bulundukları gibi destek de istemektedirler. Maddi destekler hem destekte bulunma hem de talep etme noktasında cihaz ve parçalarına yönelik olarak gerçekleşmektedir. Manevi destek ise dua şeklinde olmaktadır. Özellikle önemli anlarda üyeler topluluktan dua istediklerini belirten paylaşımlarda bulunmaktadırlar. Gözlemlerde görülmemesine karşın görüşmelerde psikososyal destek olduğu görülmektedir.

3.2.7.1 Maddi destek

26 gönderi, 273 yorum ve 169 ifadede görülen maddi destekler bağışlama ve talep etme şeklinde olmaktadır. Üyeler topluluktan ihtiyaçlarına yönelik taleplerde bulundukları gibi kullanmadıkları ürünleri ihtiyacı olanlarla paylaşabilmektedir (Araştırmacı günlüğü, s.54). Her iki durumda da herhangi bir ücret söz konusu değildir, bu durum topluluğun kurallarında belirtilmiş olup fark edildiğinde yöneticiler tarafından müdahale edilmektedir. Toplulukta işitme cihazı satışı yasaktır. İşitme cihazı satışı yasalara aykırı olabilir. Devlettten destekle alınan işitme cihazının satışı yasa gereği yasaktır. Topluluk bu kurala uymaktadır. Bilinçli veya bilinçsiz satış amaçlı yapılan paylaşım anında kaldırılmaktadır. Yönetici bir topluluk üyeleri içinde SGK yetkilileri, aile bakanlığı yetkililerinin de olduğunu böyle bir durumla karşılaşılırsa hukuki işlem başlatılabileceğini bu nedenle satış amaçlı paylaşımlara izin verilmediğini “*Hani işitme cihazı boşa çıktı bağış yapabilir ama grupta satamaz çünkü SGK yetkilileri bile var bizim grupta rastladık yani SGK yetkilileri Aile Bakanlığı'ndan yetkililer bile var.*” şeklinde açıklamıştır.

Talep edilen ve bağış almak istenenler arasında *pil şarj cihazı, medel pil yuvası, transmitting coil parçası, cihaz, boynuz, nem kutusu, işlemci, bobin transmitter* gibi parçalar olduğu görülmektedir. Diğer yandan elinde kullanmadığı ürünleri toplulukla paylaşan üyeler ise *kulak arkası cihaz, FM sistem, wireless mikrofon* gibi parçaları bağışlamaktadır. Bu paylaşımlardan birinde elinde bulunan nem cihazını bağışlamak isteyen üyenin gönderisidir. Nem cihazını verebileceğini söyleyen üyenin paylaşımına

çok sayıda yorum geldiği ve paylaşımı yapan üyenin keşke hepinize yardımcı olabilsem dediği görülmektedir.

3.2.7.2 Dua

Yedi gönderi, 642 yorum ve 742 ifadede görülen dua gözlemler sırasında en öne çıkan manevi desteklerden biridir. Üyeler farklı konularda yapılan birçok paylaşımına “Allah yardımcımız olsun, Allah şifa versin” gibi yorumlar yaparak iyi dileklerini belirtmektedir. Bunu yanı sıra doğrudan dua istenen paylaşımlarda görülmektedir. Üyeler çocuklarının koklear implant ameliyatı öncesi, ameliyat sırası, ameliyat sonrası, cihazın açılması, hastalanma gibi önemli durumlar sırasında bu durumu toplulukla paylaşarak dua istemektedir. Bu paylaşımlardan birinde bir üye çocuğunun yoğun bakımda olduğunu belirterek dua istemiştir. Gözlem boyunca bu paylaşımına benzer bir gönderi olmamasına karşın bu gönderi en fazla yorumu alan gönderi olmuştur. Görsel 3.24.’de görüldüğü gibi gönderiye 431 üye yorum yapmış ve desteklerini dile getirmiştir. “Allah şifa versin, Rabbim yardımcı olsun” yorumlarıyla üyeye destek olmuşlardır. Bu paylaşımına çok fazla üyenin yorum yapması topluluğun üyelerinin birbirleri için psikososyal desteğinin anlaşılması açısından önemli olduğu gibi 431 üyenin yorum yapması anlık olarak gerçekleşen etkileşimin büyüklüğü açısından da önemlidir.

Görsel 3.24

Dua isteği

Topluluğun kültüründe dinin duaların dışında da yeri olduğunu düşündüren paylaşımlar görülmüştür. Örneğin “Allah izin verirse kızım 1. Sınıfa başlayacak bu sene., Allah

korusun, Allah şifa versin.” gibi iyi dilek ve temenniler kültürümüzde yaygın olarak kullanılmaktadır ve bu toplulukta da kullanıldığı görülmektedir. Dinin sağladığı desteğe ilişkin topluluğa özgü kullanımlar ise “Rabbim tüm engelleri kaldırsın bize güç versin, Allah hepsini korusun inşallah Rabbim hepsini korusun, Allah çocuklarımızın yardımcısı olsun.” gibidir. Dinin sağladığı manevi desteğe ilişkin durumu gösteren iki üyenin bir paylaşımın yorumlarında karşılıklı yazışması ise şu şekildedir;

Üye x: Rabbim diline damağına kuvvet versin inşallah Musa aleyhisselamın duasını bol bol okuyun rabbimizin izniyle çok güzel olacaktır.

Üye y: Hergün 5 vakit Rabbim ayaklarına yürüme emri ver yürüsün kulaklarına duyma emri ver duysun diye dua ettim hep hamdolsun yürüyor inşallah konuşmakta Rabbimden her zaman ısrarla istiyorum.

Üye x: Rabbim ol derse herşey olur.

İki üyenin diyaloglarında görüldüğü gibi çocuklarının daha iyi olması için birbirlerine yaptıkları dini ritüelleri anlatmış ve önermişlerdir. Yukardaki iki üyenin diyalogundan anlaşılacağı gibi topluluğun üyelerinin bazılarının çocuklarının işitme kaybıyla ilgili yaşadıkları durumlar karşısında güç bulmak, umut etmek ve yaşanan sorunların üstesinden gelmek için başvurdukları kaynaklar arasında dinde vardır. Yine topluluğun kültüründe dinin anlamını gösteren bir başka paylaşım 3 Aralık Dünya Engelliler gününde bir üyenin yaptığı paylaşımında görülmektedir. Üye paylaşımı;

“Dinimize göre engellilik; Görememek, konuşamamak, yürüyememek değildir. Asıl engellilik, hakkı duymamaktır. Hakikati görmemektir. Doğruyu söylememektir. Kişinin kalbini imandan, gönlünü İslam’dan, söz ve davranışlarını güzel ahlaktan mahrum bırakmasıdır. İmkanlarını Allah’ın rızası ve insanlığın faydası için kullanmamasıdır. Samimiyetini riyakarlığa feda etmesidir. Hasılı asıl engellilik; İnsanın, kendi eliyle değerini yitirmesidir. Kur’an-ı Kerim, gerçek engellileri bizlere şöyle tanıtmaktadır. Onların, kalpleri vardır ama hakkı anlamazlar, gözleri vardır ama gerçeği görmezler, kulakları vardır ama hakikati işitmezler.” şeklindedir.

Bu söylemeler topluluk için dinin sağladığı manevi değerleri göstermektedir. Bu durum üyelerin din ile olan ilişkilerini bu topluluğa da yansıttığını sadece bilgi almanın ötesinde toplulukla bağ kurduğunu göstermesi açısından da önemlidir(Araştırmacı günlüğü, s.116).

3.2.7.3 Psikososyal destek

Topluluk üyeleri için önemli bir psikososyal destek kaynağı olarak görülmektedir. Yalnız olmadığını görmek, anlaşılacak, empati, model alma psikososyal destek olarak öne çıkmaktadır. Kendilerini yalnız hissetmediklerini, yaşadıkları durumun yalnızca

kendilerinin bu durumu yaşamadığını belirten Üye 5 yalnız olamamakla ilgili yaşadığı deneyimi ve düşüncelerini;

“Arkadaşım bu sorun bende de var sadece bi kişi değil dedi anne rahatlamıyo ama orda 20 kişi 30 kişiyi görünce anne gerçekten aaa diyo çözümü de varmış o kadar da zor değilmiş yapabilirmişim bi güven geliyo orda anneye yani hani ben artık ordan hani tanı aldım napıyım diyen anne değilim artık ona yardımcı olacak anne olduğum için” şeklinde görüşlerini açıklamıştır.

Kendilerinin topluluk üyeleri tarafından daha iyi anlaşıldığını, empati kurabildiklerini ifade eden Üye 1 ise bu durumu *“damdan düşenin halini damdan düşen anlar”* diyerek ifade etmiştir. Üyeler deneyimli aileleri model alarak çocuklarına destek olabilmektedir. Deneyimli aileler ise yeni tanı almış ailelere model olmak amacıyla paylaşımlarda bulunmaktadır. Üye 3 model olmak amacıyla yaptığı paylaşımları *“Benim gibi ... (çocuğunun adı) örnek göstereyim işte arkadaki gelenler de en azından örnek alsınlar nasıl yaptık bu süreci nasıl atlattık veya nasıl geçirdik?”* şeklinde anlatmıştır. Toplulukta yapılan paylaşımlar, yaşanan etkileşimler çocuğu yeni tanı almış aileler için motivasyon kaynağı olması, yalnız olmadığını görmek, ne yapacağını bilmek gibi önemli destekler sunmakla birlikte Üye 2 bu konuda farklı bir deneyimini ifade etmiştir. Gördüğü olumsuz deneyimleri ve durumları içeren paylaşımlara ilişkin Üye 2 görüşlerini;

“Kötüyü de görüyorum, olumsuzlukları da görüyom moralim bozuluyor ben daha çok böyle iyi güzel tarafları takip ediyorum hayatıma onu çekmeye çalışıyorum çünkü işte kafası açılan (başından yaralanan) bi çocuğu gördüğünüz zaman kendi zihninize hemen böyle ay benimki de açılır mı falan diye direkt bunları düşünmeye başlıyorsunuz hiç onları görmemeyi tercih ediyorum” şeklinde ifade etmiştir.

Paylaşımlara ilişkin bu değerlendirmeyi sadece Üye 2 yapmıştır ve gözlemler sırasında bu görüşü destekleyecek bir etkileşim görülmemiştir. Fakat benzer düşünen topluluğun başka üyeleri de olabilir. Özellikle yeni tanı alınan dönemde yaşanan yoğun psikolojik süreçlerde benzer düşünen üyeler olabilir.

3.2.8 Kampanya

Kampanyaya yönelik paylaşımlar toplulukta en az görülen paylaşımlar. İki konuyla ilgili yapılan kampanya paylaşımların biri Spinal Müsküler Atrofi’li (SMA) bir bebeğin tedavisi için yürütülen bağış kampanyasıdır. Sosyal medyada SMA’lı çocuklarla ilgili çeşitli kampanyalar sıkça görülse de toplulukta gözlem boyunca bir kez SMA’lı çocuk için yürütülen bir kampanyanın paylaşıldığı görülmüştür. Toplulukta paylaşılan diğer

kampanya ise change.org üzerinden başlatılan yetersizliği olan çocuk annelerinin emeklilik hakkı olması gerektiğini belirten kampanyasıdır. Bu kampanya topluluğun grup olarak oluşturduğu bir kampanya değildir. Farklı bir dijital ortamda başlatılan kampanyayı desteklenmesi amacıyla üye toplulukla paylaşmıştır. Fakat topluluğun bu kampanyayı paylaşması bir hak elde etmek adına önemli bir girişim olarak yorumlanabilir (Araştırmacı günlüğü, s.75)

3.3 Topluluğun dinamikleri

Topluluğun dinamikleri kültür açısından çatı bir kavramdır. Topluluğun iletişimi, etkileşim biçimi, lider özellikleri, kuralları, değerleri, normları, amaçları gibi birçok konuyu kapsamaktadır. Bu araştırmada ise topluluğun dinamikleri dijital kültüre ilişkin görünenin ötesindeki örtük kültür öğelerini barındırmaktadır. Topluluğun temel davranışları olan paylaşımda bulunma ve yorum yapma gibi görünenin ötesindeki anlamlarına ulaşmak amacıyla gözlemler yoluyla elde verilen görüşme verileriyle derinleştirilerek topluluğun örtük kültürüne ilişkin önemli bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulgular *Etkileşim modeli, Anlık etkileşim, Kurallar, Kullanılan dil, Değişen rol, Hak savunuculuğu, Bireysel ilişki geliştirme, Alt gruplar, Önemli günler, Bilginin güvenilirliği etiketleme, Yetişkin eğitimi* şeklindedir.

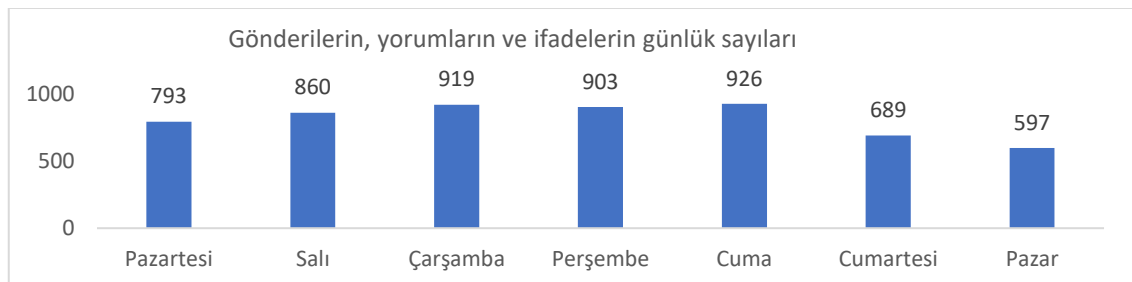
3.3.1 Anlık etkileşim

Toplulukta yaşanan etkileşimler topluluğun üyelerinin bireysel deneyimleri veya topluluğun tamamına ilişkin bilgi ve deneyimler olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir. İki durumda paylaşımın hemen ardından etkileşim başladığı görülmektedir.

Toplulukta haftanın her günü ve günün her saati etkileşim olduğu görülmektedir. En yoğun etkileşim çarşamba, perşembe ve cuma günü yaşanırken en az etkileşim pazar günü yaşanmaktadır. Günlere göre etkileşim grafiği Şekil 3.5.'deki gibidir.

Şekil 3.5

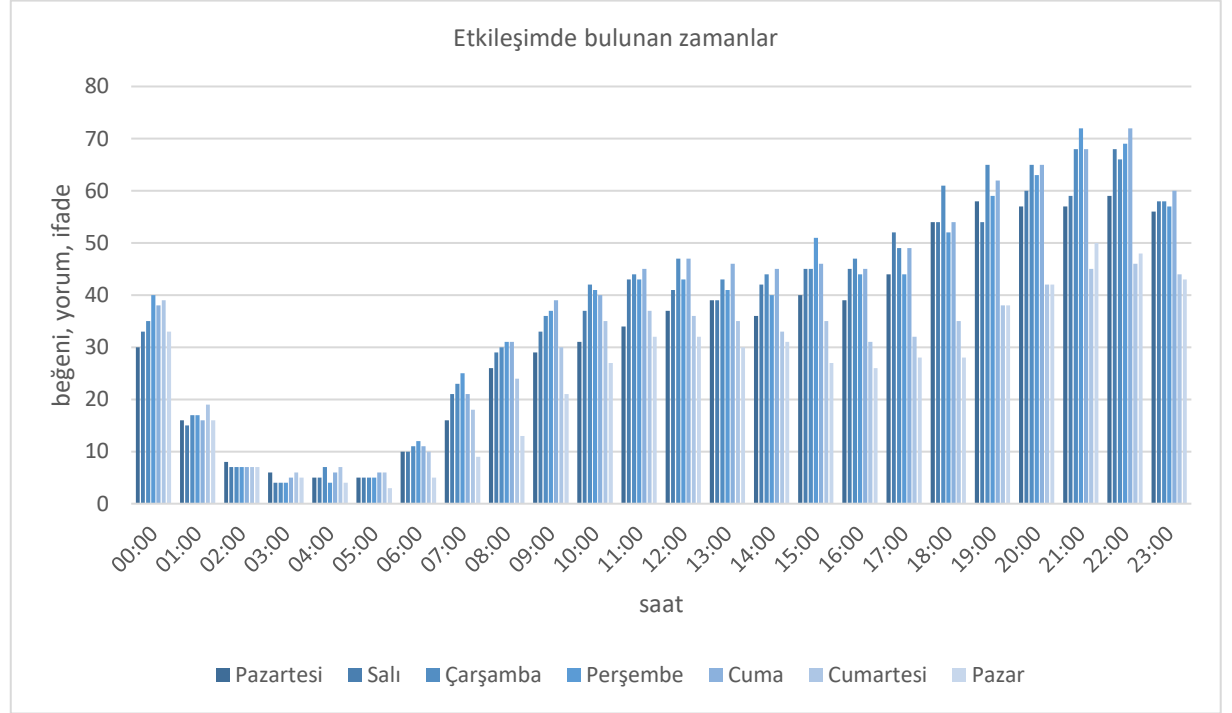
Günlük gönderi, yorum ve ifade sayıları

Etkileşimlerin yaşandıkları saatlere bakıldığında ise her saat toplulukta etkileşim söz konusu olmakla birlikte yapılan gözlemlerde gece saatlerinde etkileşimlerin arttığı görülmüştür. Yönetici 1 bu duruma ilişkin kendi gözlemini “Gece 12 en çok üyenin girdiği saat 11 geçiyosa 10 bin...” şeklinde aktarmıştır. Şekil 3.3.’de görüldüğü gibi en az etkileşimin olduğu saatler ise 02:00 ile 06:00 arasındadır.

Şekil 3.6

Günlük ve saatlik etkileşim miktarları

3.3.1.1 Üyelerin bireysel deneyimlerine ilişkin anlık etkileşim

Gözlemler ve görüşmeler göstermiştir ki günlük hayatta yaşanan durumlar eş zamanlı olarak dijital toplulukta görülürken dijital toplulukta başlayan etkileşim günlük hayatta kısa sürede karşılığını bulmaktadır. Dijital toplulukta her saat aynı yoğunlukta olmasa da Topluluğun paylaşımında bulunduğu zamanlar başlığında da görüldüğü gibi 24 saat etkileşim yaşanmaktadır. 24 saat yaşanan bu etkileşim paylaşılan gönderilere kısa sürede cevap verildiğini göstermektedir. Üye 3 kendi etiketlendiği gönderilere görür görmez cevap vermeye çalıştığını “Öneri sunabileceğim bi şey varsa beni etiketliyolar ben ordan hemen ilk gördüğüm zaman cevaplamaya çalışıyorum.” şeklinde açıklamıştır. Üye 5 ise anında cevap alma durumunu “Kars’tan Ankara’ya ulaşım sağlayamazsınız ama telefonunuzun ucunda insanlara anında cevap da alabiliyorsunuz.” sözleriyle ifade etmiştir. Yaşanan bu anlık etkileşim topluluğun üye sayısı ve etkileşim miktarının daha anlaşılır olmasını sağlamaktadır. Etkileşimlerin anlık oluşunun bazı durumlarda üyelerin

panik olmasının önüne geçişini anlatan Üye 2 üyelerin çocuklarıyla ilgili ani gelişen durumları uzmanlardan önce toplulukla paylaşarak olayın paniğini atlatabildiğini “*Belki o anlık hani ordan gelicek yorumlar şey hani teselli oluyor belki bir an panikleri gitcek.*” şeklinde ifade etmiştir. Mesai saatleri dışında gelişen ani durumlarda acil sağlık hizmetleri dışında uzmanlara ulaşma imkânı yoktur. Mesai saatleri içerisinde ise fiziki mesafeler, randevu üyelerin uzmanlara ulaşımını zorlaştırabilir. Fakat üyelerin dijital topluluğa ulaşması günün her saatinde ve çok kısa sürede gerçekleşmektedir ve dönüt alabilmektedirler.

3.3.1.2 Topluluğun tamamını ilgilendiren anlık etkileşim

Topluluğun tamamını ilgilendiren bilgi ve deneyimler yasal düzenlemeler, alandaki gelişmeler, alana yönelik bilgiler şeklinde tüm üyeleri ilgilendiren ve bilgilendirme amaçlı yapılan paylaşımlardır, bu paylaşımlara topluluğun paylaşımları başlığında yer verilmiştir. Bunların yanı sıra topluluğun sadece bilgi alışverişinde bulunmadığı bir kültürü olduğunu gösteren önemli bir veri olarak önemli günler görülmektedir. Topluluğun üyelerinin önemli günlerde, dini ve resmi bayramlarda ilgili günlerde paylaşım yaptığı görülmektedir. Örneğin, Öğretmenler Günü, Cumhuriyet Bayramı, Atatürk’ü Anma Günü, Dünya Kadınlar Günü, Çanakkale Zaferi, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü, Atatürk’ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı, Zafer Bayramı, Demokrasi ve Milli Birlik Günü ve Kandillerde kutlama ve anma paylaşımları yapılmaktadır. Bu paylaşımlar iki açıdan önemlidir. Birincisi topluluğun bilgi paylaşmanın ötesinde duygu ve düşüncelerini de paylaştığı ve üyelerin topluluğa değer verdiği ve ilgili günde diğer üyeleri tebrik ettiği görülmektedir. Örneğin, bayramlaşmak kültürümüzde aile, akraba, arkadaş ve komşular gibi insanların yakın hissettiği insanlarla yaptığı bir eylemdir. Bu topluluğun üyeleri de birbirleri arasında bayramlarını tebrik edecek düzeyde bir yakınlık hissetmektedir.

Önemli günlerin dijital kültüre ilişkin önemli görülen diğer boyutu ise eş zamanlılıktır. Üyelerin geleneksel kültür ve dijital kültür eş zamanlı ilerlemektedir. Biri diğerinden önde ya da geride değildir. Geleneksel kültürümüzde olan önemli günlere ilişkin sergilenen davranışlar eş zamanlı olarak dijital toplulukta sergilenmektedir. Bu durum dijital kültürün geleneksel kültürle olan geçişkenliği, yaşayan, değişen ve biriken bir yapı oluşu açısından önemli bir göstergedir.

3.3.2 Topluluğun kuralları

Toplulukta belirlenen kurallar üyelerin görebileceği şekilde toplulukla “grubun hakkında” bölümünde paylaşılmıştır. Bu kurallara uymayan üyeler topluluğun yöneticileri tarafından çeşitli yaptırımlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Kurallara uymayan üye gönderinin yorumun silinmesi, uyarılma ve topluluktan atılma cezalarıyla karşılaşabilmektedir. Kurallar farklı amaçlarla boyutlarda konmuştur. Nickname (takma isim), toplulukta satış yasağı ve nezaket kuralları olarak üç boyutta kuralların olduğu görülmektedir.

3.3.2.1 Nickname (takma isim) yasağı

İlk kural topluluğa yeni açtığınız sosyal medya hesabı ve gerçek isminiz olmayan bir nickname (takma isim) ile üye olmanız. İlgili kural grubun hakkında bölümünde *“Sadece gerçek kişilere ait olan hesapların grup üyeliği onaylanmaktadır.*

- Facebook hesabının açıldığı gün grup üyeliği için istek gönderen ve kime ait olduğu belli olmayan hesapların grup üyeliği onaylanmamaktadır.

"Gariban Yolcu, Çarşafli Hatun" vs gibi nicklerle grup üyelik isteği göndermeyiniz. Grup üyeliği için onay alamazsınız.

-Burası gerçek kişilerin, sağlık sorunları konusunda birbirlerine destek olması amacıyla kurulmuş bir gruptur. Kim olduğu belli olmayan kişilerin burada yeri yoktur.” şeklinde yazmaktadır.

Bunun nedenini Yönetici 1 yeni açılmış veya gerçek ismin kullanılmadığı hesaplardan art niyetli paylaşımların olduğunu *“Daha çok firmalar hakkında kötü konuşuyorlar bi de hani bilgi kirliliği yaratıyorlar yani mesela kullanıcı olmadığı firmalar hakkında kötü konuşuyor kendi kullanıcısı sorun değil ama genelde çok rastladık buna kötülemek amaçlı kullanıcısı olmayan firmalar hakkında kötü konuşuyo.”* şeklinde açıklamıştır. Bu davranışı sergileyen topluluk üyelerini hukuki süreçlerle karşı karşıya da kalabileceğini belirten Yönetici 1 üyeyi de korumak adına bu davranışa izin verilmediğini;

“Firma bilirsiniz ki dava açma hakkına sahip tabii bundan biz sorumlu değiliz kesinlikle yazan kişi sorumlu ama biz o insanları korumak adına o ikisini korumak adına öncelikle yazısını kaldırıyoruz kaldırdıktan sonra yorumda yazısını neden kaldırdığımıza dair bi açıklama yapıyoruz” sözleriyle açıklamıştır.

Fakat gözlemler sırasında nickname ile topluluğa dahil olan üyelerin olduğu görülmüştür(Araştırmacı günlüğü, s.28). Bu durum Yönetici 1’e sorulduğunda eski

üyeler oldukları için topluluğun üyeleri olduğunu, bugün nickname ile topluluğa üye olunamayacağını belirtmiştir. Yönetici 2 ise bu duruma farklı bir açıklama yaparak bu üyelerin gerçek isimlerini kullanamadıkları için nickname veya başka isimler kullandığını belirtmiştir. Çeşitli baskılardan dolayı sosyal medya kullanmayan annelerin bu yolla topluluğa dahil olduğunu belirten Yönetici 2 görüşlerini *“Doğu ve güneydoğu Anadolu’da kadın olabilmek çok zordur yani sosyal medya hesabı açabilmek ya da çok farklı şeyler biraz zordur o yüzden bazı hanımefendiler böyle bi sosyal medya hesabı açıyolar hani ailesinden çekindikleri için.”* şeklinde açıklamıştır. Yönetici 2 üyelerle yüz yüze görüştüklerinde kendilerini tanıtırken gerçek isimlerinin ve sosyal medya isimlerinin farklı olduğu durumlarla karşılaştığını *“Bi çok olay var hani bunu ben yerinde Van’da da gördüm Urfa’da da gördüm yani ordaki hanımefendinin kendisini farklı isimle tanıtp sosyal medyada bu isimle yer aldığını söyledi sebebini sorduğumda yani ailevi bi çekince olduğunu söyledi”* sözleriyle ifade etmiştir.

3.3.2.2 Satış yasağı

Topluluğun ikinci kuralı ise *“İkinci el cihaz, yedek parça satışı yasaktır.”* Şeklinde dir. Yönetici 2 bu kuralın nedeninin işitme cihazının satışının yasal olarak sorumlulukları olduğunu ve toplulukta SGK yetkilileri olduğu için hukuki süreçlerin yaşanmaması adına toplulukta satış paylaşımlarının yasaklandığını *“...SGK’den ve bazı resmi kurumlardan da değerli insanlar mevcut mesela örneğin grubumuzda 2. el işitme cihaz satışı yasak eğer SGK bunu grubumuzda görürse biliyorsun dizi yaptırım alabiliyoruz biz grupta 2. el işitme cihazına asla onay vermiyoruz ama bağış yöntemini evet...”* şeklinde ifade etmiştir.

3.3.2.3 Nezaket kuralları

Topluluğun son kuralı ise nezaket kurallarıyla ilgili olduğu görülmektedir. Bu kural *“Grupta yaşadığınız sorunları, rahatsızlıkları mümkünse ekran resmi göndererek grup yöneticilerine bildiriniz. -Grupta üslubunca paylaşım yapılması elzamdır tehdit hakaret içerikli paylaşımlar silinmektedir ve paylasan kişi gruptan süresiz atılmaktadır”* şeklindedir. Yönetici 1 bu kurala aykırı davranışlar görüldüğünde hemen ilgili yorumun, gönderinin kaldırıldığını ve üyenin uyarıldığını ifade etmiştir. Gözlemler sırasında nezaket kurallarına aykırı herhangi bir davranış toplulukta gözlenmemiştir. Bunun nedeni veri toplandığı dönemde böyle bir davranışın sergilenmeyişi olabileceği gibi etkileşimin çok hızlı gerçekleşmesinden dolayı yöneticilerin ilgili gönderi ya da yorumu kaldırması

da olabilir. Gözlemlerde görülme bile yöneticiler bu davranışların olabildiğini ve müdahale ettiklerini ifade etmişlerdir.

3.3.3 Kullanılan dil

Üyelerin 520 gönderi ve 5917 yorumda kullandıkları dil incelenmiştir. Bu inceleme sırasında nezaket sınırlarını aşan bir dil kullanımı görülmemiştir. Her topumun günlük yaşam içinde kullandığı farklı iletişim biçimleri vardır ve bu biçimler kültürün anlaşılması için başvuru alanlarından biridir. Dilde kullanılan selamlama, hitap şekilleri, dilek sözcükleri kültürel özelliklere göre şekillenir (Keskin 2017). Toplulukta kullanılan dil Selamlama, Hitaplar, Soru sözcükleri, Didaktik dil kullanımı, Rica ve teşekkür, Duyguların ifade edilişi, Biz dili, Topluluğun slogan cümlesi “*Bol sesli günler*”, İşitme kaybına yönelik algı, Dil bilgisi kurallarına uygunluk başlıkları altında incelenmiştir.

3.3.3.1 Selamlama

Üyeler özellikle gönderi paylaşımı yaparken bir kısmı gönderiye doğrudan paylaşımda bulunmak istediği konuyu yazarken bir kısım üye bir selamlama ifadesiyle paylaşımına başladığı görülmüştür. Bu ifadeler “*Merhaba arkadaşlar, merhabalar, arkadaşlar herkese hayırlı günler dilerim, Değerli kardeşlerim, Selamınaleykum, hayırlı akşamlar, iyi günler*” şeklindedir. Bu selamlama ifadeleri üyelerin topluluğa olan algısı açısından önemlidir. Üyelerin arkadaşlar, kardeşlerim gibi sözcükler kullanması topluluğun diğer üyelerine hissettikleri yakınlığı göstermesi açısından önemlidir.

3.3.3.2 Hitaplar

Üyelerin gözlemler sırasında kullandıkları dilde dikkat çeken bir başka konu ise hitaplardır. Üyeler paylaşımların altında birbirlerine cevap verirken çeşitli hitaplarda bulunmaktadır. Kullandıkları hitapların aradaki ilişkiye, cinsiyete ve yaşa göre değiştiği görülmüştür. Üyelerin aralarında kurdukları bireysel ilişkilerin derecesi çok çeşitli olabilir. Bir birbirini hiç tanımayıp ilk defa o paylaşımda gören üyeler olduğu gibi çok daha önceden tanışıp dostluk kurdukları ilişkiler de olabilir. Yakın ilişkide olanların birbirlerine sadece adıyla hitap ettiği veya “*...(üyenin adı) abla, ...(üyenin adı) abi, ...(üyenin adı) kardeşim*” şeklinde hitap ettikleri görülmüştür. Aralarında ilişki bulunmayan üyelerin ise bir kısmı hitap sözcüğü kullanmadan ilgili yorumu yanıtla kısmına doğrudan cevabını yazarken bir kısım üye bu aşamada hitap sözcüğü kullanmaktadır. Kullanılan hitaplar “*...bey, ...hanım,*” şeklindedir. Yöneticilerin

oldukları etkileşimlerde de hitap sözcüğü kullanıldığında “bey” sözcüğünün kullanıldığı görülmüştür.

3.3.3.3 Soru sözcükleri

Topluluktan destek talep edilen paylaşımlarında kullanılan soru kalıpları ise “*Bir şey danışacaktım, Bilgisi olan var mı? Bir çözümünüz var mı tavsiye*” şeklinde görülmüştür. Tüm destek paylaşımlarında bu örnekler görülmemiştir. Üyelerden bazıları doğrudan sormak istedikleri soruyu ya da desteği yazmaktadır. Örneğin bir üye evde bakım maaşıyla ilgili sorusunu “*Bakici maasi alan anne sigortalı işe girerse maas kesilirmi*” şekliden sormuştur.

3.3.3.4 Didaktik dil kullanımı

Soru ve destek paylaşımları dışında toplulukta bilgi paylaşmak amacıyla da paylaşımlar yapılmaktadır bu paylaşımlarda ise didaktik bir dil kullanıldığı doğrudan bilginin aktarıldığı görülmektedir. Bu kullanım özellikle Yönetici 1’in paylaşımlarında daha çok görülmekle birlikte bilgi paylaşımı yapılmak istenen paylaşımlarda üyeler tarafından da kullanılmaktadır. Yönetici 1’in gerçekleşen bir ameliyatın bilgisini verirken kullandığı cümleler “*...Kliğinde ilk koklear implant amaliyatı yapıldı. 24 Kasım 2021 ...Eğitim ve Araştırma hastanesi bünyesinde ... ile ortak bir protokol ile kurulmuş olan ... Merkez’inde tanı alan 13 aylık bebeğe Prof. Dr. ...tarafından bileteral Koklear implant uygulandı.*” şeklindedir.

3.3.3.5 Rica ve teşekkür

Toplulukta nezaket kurallarına dikkat edilişinin yansıması kullanılan dilde de kendini göstermiştir. Üyeler toplulukla etkileşime girerken rica ve teşekkür sözcükleri kullanmaktadır. Rica belirten sözcükler “*yardımcı olur musunuz?, yardımcı olursanız sevinirim, destek olur musunuz?*” şeklinde görülürken teşekkür belirten sözcükler “*teşekkür ederim, sağ olun, Allah razı olsun, İyi ki varsınız*” şeklinde görülmüştür.

3.3.3.6 Duyguların ifade edilişi

Toplulukta gerçekleşen her etkileşim bilgi boyutunda olamamaktadır. Üyeler yaşadıkları deneyimleri, endişeleri, mutlulukları, üzüntüleri kaygıları da toplulukta paylaşmaktadır. Duygular bir gönderide olabileceği gibi yorumlarda da görülebilmektedir. Duyguların paylaşımı kullanılan dile yansımaktadır. Üyeler çok az gönderide duygularından söz etmektedir ki o da yaşanan bir olumlu gelişmenin toplulukla paylaşılması şeklindedir.

Bunun daha ötesindeki duygulara ilişkin veri kullanılan dilde görülmektedir. Duyguların ifade edilişi çok az şekilde yazılı olmakla birlikte büyük oranda emojiler ile yapılmaktadır. Örneğin tebrik etme “🎯, 🙌, 👍, 🌸”, onaylama “👍, 🙌”, minnet ve teşekkür “🙏, 🙌”, endişe, üzüntü, kaygı “😞, 😞, 😞”, mutluluk “😊, 😊, 😊”, beğenme “🙌, 👍, 😊, ❤️”, kızgınlığı “😡” gibi duygular emojilerle ifade edilmektedir. Kızgınlık dışındaki duygular üyelerin birbirleri veya topluluğa ilişkin kızgınlık topluluğun dışında gelişen kendileriyle ilgili durumlara karşı gösterilen bir tepki olarak görülmektedir. Örneğin, işitme teknolojileri ve parçalarının fiyatlarına gelen zamlar, ameliyatların ertelenmesi gibi durumlara karşı üyelerin kızgınlıklarını belirttiği görülmüştür. Fakat üyelerin birbirleriyle veya toplulukla ilişkili kızgınlıklarını ifade ettikleri bir etkileşim görülmemiştir. Emojilerin üyelerin kendi durumlarıyla ilgili paylaşımlarında daha az kullanılırken başka üyelerle ilgili durumlara karşı duygularını ifade etmek amacıyla çok daha fazla kullanıldığı görülmüştür.

3.3.3.7 Biz dili

Kullanılan dilde dikkat çeken bir diğer durum ise üyelerin çocuklarıyla ilgili durumları anlatırken birinci çoğul şahıs kullanmaları olmuştur. Toplulukla çocuklarıyla ilgili deneyimleri paylaşırken “*ameliyatımızı olduk, raporumuzu aldık, cihazımız açıldı*” gibi ifadeler kullanmaktadırlar. Benzer şekilde bazı üyelerin başka üyenin çocuğuyla ilgili durumlara yorum yaparken de “*Aferin kızıma, Maşallah kızıma*” şeklinde yorum yaptığı görülmüştür. Topluluğun üyelerinin topluluğa ilişkin önemli bir bağı ve aidiyet beslediği görülmektedir. Örneğin, bir üye çocuğuyla ilgili paylaşımını yaparken paylaşımın bir bölümünde “*biz bir aileyiz koklear implant kullanıcısı oğlum Türkiye 3 cüsü sol kol Türkiye 2 cisi oldu*” şeklinde ifade ederek topluluğa aileyiz dediği görülmektedir.

3.3.3.8 Topluluğun slogan cümlesi “bol sesli günler”

İyi dilek ve temenniler üyelerin etkileşimleri içinde sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Paylaşımında olumsuz bir deneyim veya bilgi söz konusu olduğunda “*geçmiş olsun, daha iyi olacak, bugünlerde geçecek, konuştuğu günleri de göreceğiz*” gibi iyi dilek ve temenni sözcükleri kullanılmaktadır. Bu temenni ve sözcükler kültürümüzde olan, kullandığımız sözcüklerken topluluğun kendine özgü iyi dilek ve temennilerini belirttiği bir dil kullanıldığı görülmüştür. Neredeyse slogana dönüşen bu temenni “bol sesli günler” şeklindedir. Üyeler yaptıkları paylaşımlarda ve yorumlarda iyi dilek ve temennilerini belirtirken bu kalıbı sıklıkla kullanmaktalar. Bu kalıbın kullanıldığı örneklerden bazıları

“bool sesli günlerimiz olacak, Allah bol sesli bir ömür nasip etsin inşallah, bol sesli günler 🙏🙏, Allah duymayan herkese bol sesli günler versin inşallah, Bol sesli günlere inşallah, Bol Sesli Mutlu Yaşam Dilerim, ameliyatımız sorunsuz geçer ve bol sesli günlerimiz olur inşallah, Ameliyatımızı olduk arkadaşlar allah evlatlarımıza bol sesli günler nasip etsin inş 🙏, herkese bol sesli gunler” şeklindedir.

3.3.3.9 İşitme engeline yönelik algı

Topluluğun kurallarında da yer alan ve üyelerin kullandıkları dilde de görülen bir başka durum ise işitme kaybıyla ilgili durumları sağlıklı ilişkilendirerek, kullandıkları dilde “şifa” sözcüğüne yer vermeleridir. Bu durum topluluğun bir kısmının işitme kaybına ilişkin algısında hastalığın yer aldığını göstermektedir. Topluluğun hakkında kısmında kuralların da bulunduğu bölümde yazan *“Burası gerçek kişilerin, sağlık sorunları konusunda birbirlerine destek olması amacıyla kurulmuş bir gruptur.”* cümlesi işitme kaybı ve sağlığa ilişkin algıya dair ipucu sunabilir. İşitme kayıplı bireylerin koklear implant olmaları ameliyat gerektiren cerrahi bir durumdur. Bu duruma ilişkin veya işitme kayıplı çocuk veya bireyin yaşadıkları sağlık sorunlarına ilişkin deneyimlere *“geçmiş olsun, Allah şifa versin”* temennileri görülmektedir. Özellikle koklear implant ameliyatının hemen öncesi ve hemen sonrası yapılan paylaşımlarda “şifa” temennisi kullanılmaktadır. Fakat çocuklarının sağlık dışında eğitim, dil gelişimi gibi hastane deneyimi gerektirmeyen, sağlık sorunu olmayan olumsuz deneyim ve bilgilerin paylaşıldığı etkileşimlerde de “şifa” temennisinin kullanıldığı görülmektedir. Örneğin çocukların dil gelişimine ilişkin olumsuz deneyimlerin paylaşımı sırasında kullanılan dil örnekleri *“Gecmiş olsun Allah şifa versi harkeze yaa bişey sorcam benim oğlumda..., Allah tüm çocuklarımıza şifa versin inşallah...”* şeklindedir. Bu söylem işitme kaybına ilişkin algıya dair önemli bir başka ipucudur. İşitme kaybının tedavi edilebilir bir durum olarak algılamak ailelerin erken müdahalede daha aktif rol almasına neden olabilir. Bu algı aileleri çocukları için harekete geçirebilir ve arayışa itebilir. Arayış sonucunda varılan yerlerden biri de bu araştırmanın yürütüldüğü dijital topluluktur. Uzmanlar, aileler ve dijital ortamdaki arayışlar aileleri bu topluluğa yönlendirmektedir.

3.3.3.10 Dil bilgisi kurallarına uygunluk

Kullanılan dile ilişkin dikkat çeken son konu ise dil bilgisi olmuştur. Yöneticilerin gönderilerde ve yorumlarda kullandıkları dil, dil bilgisi kurallarına uygun, neredeyse hatasızdır. Üyeler açısından bakıldığında ise büyük küçük harf kullanımı, noktalama

işaretleri kullanımında eksik veya yanlış kullanım olduğu görülmektedir. Özellikle eksik harf kullanımı dikkat çekmektedir. Bulgular kısmında verilen bütün alıntılar doğrudan alıntı şeklinde verilmiştir. Atıflarda da görüldüğü dil bilgisi açısından eksik ve yanlış kullanımlar dikkat çekmektedir fakat bu durum anlam açısından bir sorun oluşturmamaktadır. Kullanılan dilin anlaşılmadığı veya yanlış anlaşıldığına dair bir durumla karşılaşılmamıştır. Bu durumun nedeni üyelerin anlık ve hızlı girdikleri etkileşim ve topluluğa dahil olurken kullandıkları teknolojik aletlere ilgili olabilir. Cep telefonlarının küçük klavyelerinde hızlı bir şekilde yazarak etkileşimi sürdürmek görülen hatalara sebep olabilir. Topluluğun kuruluş amacı üyelerinin dil kullanımını iyileştirmek değildir. Anlam açısından bir sorun yaratmadığı ve önemli olanın mesajın içeriği olduğu için bu durumun bu şekilde devam ettiği düşünülmektedir.

3.3.4 Etiketleme davranışı

Facebook'ta üyeler gönderi paylaşırken veya yorum yaparken etiketlemek istediği üyenin kullanıcı ismini "@" ile başlayacak şekilde yazdığında ilgili yere etiketleyebilmektedir (Araştırmacı günlüğü, s.29). Etiketlenen üye bu durumu bildiren bir bildirim almaktadır ve bildirime tıklayarak etiketlendiği içeriği görebilmektedir. Aynı zamanda diğer üyelerde etiketlenen üyenin ismini görebilmektedir. Gözlemler sırasında toplulukta yapılan etiketleme davranışı dikkat çekmiştir. Toplulukla yaygın olarak kullanılan etiketleme davranışı bir gönderiye veya bir yoruma topluluğun bir üyesinin bir veya birden fazla üyesinin etiketlemesi olarak iki şekilde gerçekleşmektedir. Bu davranış görüşmelerde yöneticilere ve üyelere sorulmuştur. Her şekilde amaç etiketlenen kişinin ilgili yorumu veya gönderiyi görmesini sağlamaktadır. Birden fazla üyenin etiketlemesi çok sık görülen bir durum değildir. Genellikle veri toplamak amacıyla paylaşılan bir gönderinin altına yönetici 2 tarafından katılımcı şartlarını sağlayan üyelerin etiketlenmesi şeklinde görülmektedir. Bir üyenin etiketlenmesi ise çok daha sık yapılan bir davranıştır. Özellikle Yönetici 1 üyeler tarafından gönderilere ve yorumlara etiketlenmektedir. Yine bazı üyelerin gönderilerin yorumlar kısmında etiketlendiği görülmektedir. Etiketlenen yönetici ve üye ilgili etkileşime dönüş yaparak konuyla ilgi bilgi ve deneyimlerini paylaşmaktadır. Yöneticilerin etiketlenmesine ilişkin Yönetici 1 kendinin etiketlenmesini "*Beni etiketler diğer arkadaşlar işte yardımcı olur musun diye hep böyle hani biz cevap vermesek de kesin uzman cevabı vericek kişiye altına etiket yapıyoruz ki kesin onlar da geri dönüş yapıyorlar.*" kesin ve doğru bilgiye ulaşmak amacıyla yapıldığını ifade etmiştir. Benzer şekilde Yönetici 2 de "*Hani bu doğru bilgiyi en doğru*

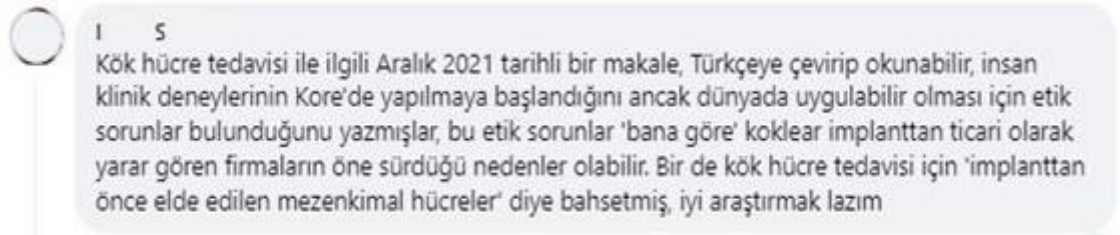
ulaşan Yönetici 1 ve benim o yüzden dolayı insanlar bizi etiketleyebiliyor.” sözleriyle bu görüşü desteklemiştir. Yöneticiler etiketlendikleri etkileşimlere dönüş yaparak cevap vermektedir. Etiketleme davranışında ortak amaç doğru bilgiye ulaşmak olsa da etiketlenen kişilerin ilgili konuya göre değiştiği görülmektedir (Araştırmacı günlüğü, s.33). Hastane, randevu, doktor gibi sağlıkla ilişkili konularda Yönetici 2 etiketlenirken, yasal düzenlemeler, devlet destekleri gibi konularda Yönetici 1’in etiketlendiği görülmektedir. Eğitim konusunda ise görüşmelerin yapıldığı topluluğun eğitimci üyelerinden olan Üye 1 ve Üye 3’ün etiketlendiği görülmektedir. Eğitime ilişkin özellikle haklar konusunda etiketlendiğini belirten Üye 1 yalnızca o anlık bir destek değil sorun çözümlene kadar desteğini sürdürdüğünü *“Özellikle eğitimle ilgili bi soru sorun olduğunda etiketliyolar ben aileye cevap veriyorum olmazsa cep telefonumu veriyorum.”* şeklinde açıklamıştır. Üye 3 ise kendisinin eğitimle ilgili konularda etiketlendiğini ve hemen dönüş yaptığını *“Beni tanıyanlar beni bilenler işte benim eğer öneri sunabileceğim bi şey varsa beni etiketliyolar ben ordan hemen ilk gördüğüm zaman cevaplamaya çalışıyorum.”* sözleriyle ifade etmiştir. Bu durum toplulukta bazı üyelerin belirli alanlardaki uzmanlıklarına, bilgi ve deneyimlerine güvenildiğinin önemli bir göstergesidir.

3.3.5 Topluluğun bilimle ilişkisi

Toplulukta akademisyenlerin, uzmanların oluşu, yöneticilerin güncel gelişmeleri yakından takip etmesi bilimle topluluğun ilişkisini güçlendirmektedir. Fakat özellikle dernekler üzerinden topluluğun bir kısmının düzenlenen seminerleri takip etmesi, ailelere yönelik yapılan bu seminerlerde akademisyenler gerçekleştirilen etkileşimin topluluğa yansması da bilimle olan ilişki açısından önemlidir. Bilimle olan ilişkiye ilişkin en önemli kanıt ise toplulukta paylaşılan makale, kitap, kongre ve sempozyum paylaşımlarıdır. Görsel 3.25.’de topluluğun bir üyesinin yaptığı yorumda okuduğu makaleyi paylaştığı görülmektedir.

Görsel 3.25

Makale paylaşımı

3.3.6 Bireysel ilişki kurma

Üyelerin toplulukta bireysel ilişki geliştirdikleri görülmüştür. Kültürlerinin önemli bir parçası da üyeler arasında geliştirilen bireysel ilişkilerdir. Kişiler arası iletişimlerin ilişkiye dönüşmesi süreklilik ve zamanla ilgilidir. Üyelerle yapılan görüşmelerde on yılı aşkın ilişkiler olduğu ifade edilmiştir. Toplulukta geliştirilen bireysel ilişkilerin şekillendiricisi destek olmuştur. Bilgi, materyal, kitap, oyuncak ve sosyal destek amaçlı başlayan iletişimlerin zamanla güçlü kişiler arası ilişkilere döndüğü görülmüştür. Toplulukta her ilişki kendi dinamikleri içinde birbirinden farklılaşmaktadır. Gözlemler sırasında yaşanan etkileşimlerde her üyenin birbiriyle olan ilişkisinin aynı olmadığı bazı üyelerin birbirlerini tanımadığı bazı üyelerin ise yakın ilişkileri olduğu görülmüştür. Özellikle yorumlarda hitap ederken “...Bey”, “.... Hanım” gibi ifadeler üyeler arasındaki ilişkinin resmiyetini gösterirken bazı yorumlarda ise “...abla”, “...abi” veya doğrudan üyenin sadece isminin kullanılması gibi hitaplar bu üyeleri arasındaki ilişkinin çok resmi olmadığını daha yakın ilişkileri olduğunu düşündürmüştür. Toplulukta ilişki ağını ortaya koymak amacıyla ilk üyelere topluluk üyelerinin ilişkileri sorulmuş ve bir sonraki görüşmeyi yapmak amacıyla toplulukta tanışıp ilişki geliştirdiği bir üyeye araştırmacıyı yönlendirmesi istenmiştir. Her üye birden fazla ilişkisi olan üyeden söz ederek bunlardan birine araştırmacıyı yönlendirmiştir. Örneğin Üye 1 araştırmacıyı yönlendirirken “*Tamam ben şu an aklıma üç dört kişi geldi kendilerine sorayım*” sözleriyle birden fazla üyeden söz etmiş ve Üye 3’e yönlendirmiştir. Sırasıyla Üye 1, Üye 2’nin, Üye 2 Üye 3’ün, Üye 3 Üye 4’ün, Üye 4 Üye 5’in arkadaşıdır. Aynı zamanda görüşme yapılan bu üyeler topluluğun eski üyelerinden olduğu için görüşme yapan 5 üye içinde farklı arkadaşlık ilişkileri de söz konusudur. Örneğin Üye 3 ve Üye 5 de arkadaştır. Toplukta başlayan bu ilişki çocuklarıyla ilgili bilgi ve deneyim paylaşmaktan, ev ziyaretleri, il dışı ziyaretler, yatılı misafirlikler ve birlikte gidilen tatillere kadar uzamıştır. Üye 2 topluluk üyeleriyle ilişkisini “*Ben bi çoğuyla zaten aile gibi oldum hani biz bildiğiniz şey böyle 40 yıllık arkadaş dost gibiyiz hakkaten birbirimizle*” şeklinde açıklarken birlikte tatile gittiklerini “*Pandemi öncesine kadar biz tatillerimizi bile bu ailelerle yapıyorduk.*” şeklinde belirtmiştir. Üye 4 ise topluluktan tanıştığı ve kendisi için çok değerli olduğunu belirttiği ilişki hakkında;

“... hoca benim mesela gruptan tanıştığım ama şu an hayatımın sonuna kadar beraber olmak isteyeceğim arkadaşım ne zaman başım sıkışsa ne zaman bi derde düşsem onu ararım mesela yine gruptan tanıştığım bi aile buraya geldi bizde kaldı ben istanbul'a gittim onlarla buluştum yani evet

biz gruptan tanışıp böyle görüşmelerimiz devam ediyö ailece yani buraya geliyöler görüşüyoruz biz gidiyoruz mesela Çanakkale'ye gittiğimde hemen aradığımda geliyö bi beraber oturup yemek yiyoruz görüşüyoruz görüşmelerimiz devam ediyö” cümlelerini kurmuştur.

Bu ilişkiler topluluğun psikososyal destek kaynağı olarak yalnızca yalnız olmadığını görmenin ötesinde çok daha önemli destekler sağladığını göstermektedir. Topluluğun kültürü üyelerine yakın ilişkiler kazandırabilmektedir (Araştırmacı günlüğü, s.109).

3.3.7 Değişen roller: talep edenden destekleyene

Gözlemler sırasında paylaşımlar incelenirken aileler tarafından yapılan paylaşımlarda soruların büyük oranda çocuklarının tanı aldıkları, koklear implant oldukları ve eğitime başladıkları erken döneme ait olduğu görülmüştür. Bu durum anlaşılırıdır çünkü aileler işitme kaybıyla yeni tanıştıkları için bilmedikleri merak ettikleri çok fazla konu olabilir. Fakat yaşları büyük çocukların aileleri, eski üyelerin paylaşımlarında sorular çok daha az görülmüştür. Bu durum görüşmelerde daha açık hale gelmiştir. Görüşmeler sonucunda üyelerin artık rollerinin değiştiğı görülmüştür. İlk üye olduklarında çocuklarının işitme kaybı tanısı aldığı dönemde çok fazla sorusu olan üyelerin zamanla bilgi ve deneyim açısından zenginleştikçe paylaşımlarında sorular, azalmaktadır. Bunun yerini artık bilgi ve deneyim aktarmak almıştır. Yeni üyelerin sorularına cevap vererek toplulukta etkileşimi sürdürmektedirler. Üyeler zamanla bilgi talep eden rolünden bilgi veren rolüne evrilmektedir. Üye 4 paylaşımlarının azalışını çocuğunun büyümesiyle açıklayarak “Çocuğum küçükken aslında daha çok paylaşım yapıyodum şu an çok paylaşım yaptığımı söyleyemiycem” şeklinde belirtmiştir. Fakat toplulukta paylaşımları mutlaka okuyarak üyelerin sorularına cevap bulmasına yardımcı olduğunu grubu;

“Mutlaka okuyorum yani açıp şöyle bi girdiğimde ne yazılmış ya da ne mesela eğitimle ilgili bi şey söylüyöler biliyorum ki bu konuda hocam aktif mesela kaynaştırma hemen altına onu etiketliyorum ya da benim tanıdığım mesela hukukla ilgilenen birisi var hukukla ilgili bir paylaşım var onun o konuda daha iyi fikirleri olduğunu düşündüğüm birisi de mutlaka altına etiket yapıyorum ya da onlar mesela vergisel boyutlarda kesin beni etiketler diğer arkadaşlar işte yardımcı olur musun diye hep böyle hani biz cevap vermesek de kesin uzman cevabı vericek kişiye altına etiket yapıyoruz ki kesin onlar da geri dönüş yapıyöler” sözleriyle ifade etmiştir.

Üyelerinin görüşlerinde rolün değişimine ilişkin bir başka konu örnek bulmak olmuştur. İlk başta ne yapacaklarını bilemedikleri için örnek çocuklar ve aileler aradıklarını belirten üyelerde Üye 4 yaşadığı deneyimi “...’nın videoları vardı ...şu anda üniversitede onun videoları ile biz büyüdük öyle diyeyim ben ve ben hiç kimseyi bulamadım hiç kimseyi göremedim” şeklinde anlatmıştır. Bu nedenle de kendi çocuğunun videolarını paylaşarak

kendisi gibi olanlara destek olduğunu “*dedim ben en azından ...'nun (çocuğu) videolarını atayım ...(çocuğu) ile yaptıklarını atayım da örnek olsun çünkü önünde bir örnek olmayınca ne yapacağını bilmiyorsun*” sözleriyle belirtmiştir. Değişen rollerin son boyutu ise rehberlik olmuştur. Çocuğunun tanı aldığı dönemde deneyimli ailelerle öneri alan üyeler zamanla başka ailelere rehberlik yapmaktadır. Üye ilk yıllarda “*Birkaç kişi daha vardır bu ailelerle hep onların önerilerini dinledim*” şeklinde başlayan deneyiminin bugün rehberlik yapma rolüne gelişini “*Üç dört aile var çocukları böyle, iki buçuk üç yaşları civarı eğitim desteği veriyorum Hani onlarla tecrübelerin bilgilerimi paylaşıyorum kızımın programları bunları yaptı bu ayda*” şeklinde anlatmıştır.

Çocukları bugün lise veya üniversiteye devam eden üyelerin paylaşımlarında ve görüşmelerde çocuklarının başarılarından söz etmektedirler (Araştırmacı günlüğü, s.111). Deneyimli üyelerin paylaşımlarında ve söylemlerinde işitme kaybının doğrudan etkilerine yönelik olumsuz deneyimler ve endişeler yerini başarı ve gurur söylemlerine bırakmaktadır (Araştırmacı günlüğü, s.117). Üyelerin bilgi ve destek talep eden durumdan sunan duruma gelmesi işitme kaybına ilişkin birçok konuda soru işaretlerini ve sorunlarını giderdikleri şeklinde yorumlanabilir

3.3.8 Küçük gruplar

Topluluk üyeleri arasında ilişkiler geliştikçe küçük grupların oluştuğu görülmektedir. Bu grupların ortak yanı ve en büyük belirleyicisinin çocuklar olduğu anlaşılmaktadır. WhatsApp üzerinden kurulan bu gruplarda üyeler çocuklarıyla ilgili durumları paylaşarak birbirlerine destek olmaktadır. Üye 2 dahil olduğu WhatsApp grubunu “*Bizim kendi aramızda zaten gruplarımız var WhatsApp gruplarımız işte eğitimci anneler falan diye paylaşırdık onlar kitap alır gönderirdi materyalleri kendi aramızda çevirirdik alan alamayana verirdi bu şekilde çok güzel dostlarımız var.*” şeklinde anlatmıştır. Üyelerin bu gruplarda birbirleriyle iletişimde bulunarak materyal ve kitap paylaşımında bulunmanın yanı sıra psikososyal destek sağladığı söylenebilir.

3.3.9 Hak savunuculuğu

İşitme kayıplılara yönelik devlet tarafından eğitim, sağlık, ulaşım, iş gibi çok farklı alanlarda farklı boyutlarda destek sunulmaktadır ve bu destekler yasal düzenlemeler ile belirlenmektedir. Fakat bu destekten yararlanırken işitme kayıplı bireyler ve aileleri sorunlarla karşılaşabilmektedir. Özellikle yasal düzenlemelerde yapılan değişikliklerin olduğu dönemde bu durumlar daha sık yaşanmaktadır. Yaşanan deneyimler ise toplulukla

paylaşılmaktadır. Topluluğun üyeleri bu durumla karşılaştıklarında yasal haklarını aramak adına mahkemeye başvurmaktadır. Yasal süreçle ilgili deneyimlerin toplulukla paylaşması paylaşımı yapan üyenin bilgilendirilmesinin yanı sıra benzer durumları yaşayan topluluğun diğer üyelerine de yol göstermektedir. Üye 4 toplulukta hak savunucularının, avukatların, STK'ların olduğunu *“Bu gruba dahil olmuş olan avukatlar da var hak savunucuları sivil toplum örgüt üyeleri.”* var şeklinde anlatmıştır. Gözlemler sırasında ise kazandığı davaya ilişkin belgeleri toplulukla paylaşıp avukatının bilgisini vererek aynı durumda olan üyelere destek olan paylaşımlar görülmüştür. Üyelerin haklarını savunmanın yanı sıra diğerlerini düşünerek bu paylaşımları yapması toplulukla olan bağını göstermektedir. Bireysel hak savunuculuğunun yanı sıra topluluğun tamamını ilgilendiren durumlarda ise hak savunuculuğu Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) üzerinden yapılmaktadır. Üyeler birbirlerini CİMER'e başvurmak konusunda teşvik etmektedirler. Topluluk bu gibi durumlarda birlikte hareket edebilmektedir. Örneğin, pil fiyatlarına ilişkin paylaşılan bir gönderiye Yönetici 2 CİMER'e yazılması konusunda üyeleri teşvik etmiştir. Yönetici 2'nin yorumu *“Gruplara yazılarak hiçbir çözüm bulunamaz değerli arkadaşlar, herkes her ay CİMER'e bıkmadan usanmadan yazmalı CİMER bizden bıkmalı, CİMER'e yazarak ne olacak demeyin ne kadar çok yazı yazılırsa talepler dikkate alınır.”* şeklindedir. Yönetici 2'nin yorumuna topluluğun başka bir üyesi ise *“ben bugün tekrar yazdım.”* şeklinde yorum yapmıştır. Yaşanan bu etkileşim hak arama konusunda kültürün izlediği yollardan birini göstermesi açısından önemlidir. Üyenin Yönetici 2'nin yorumunu dikkate alarak tekrar CİMER'e yazması Yönetici 2'nin kültür içindeki yerinin göstergelerinden de biridir. Bu etkileşimde dikkat çeken başka bir konu ise Yönetici 2'nin *“gruplara”* ifadesini kullanmasıdır. Bu ifade benzer başka dijital toplulukların da olduğunu düşündürmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4 TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada işitme kayıplı bireyler ve ailelerinin oluşturduğu dijital kültür incelenmiştir. Araştırma raporunun bu bölümünde ulaşılan sonuçlar alanyazınla tartışılmış ve önerilere yer verilmiştir.

4.1 Tartışma

Tartıma bölümüne dijital kültüre yönelik ulaşılan sonuçların alanyazınla tartışılmasından önce yöntemin tartışılmasıyla başlanmıştır. Bu araştırma tasarımı açısından ilk araştırmalardan biridir. Yönteme yönelik yapılacak tartışmanın hem ulaşılan sonuçların daha anlaşılır olmasını sağlayacağı hem de ileride yapılacak araştırmalara katkı sunabileceği düşünülmektedir.

4.1.1 Netnografi tasarımı ve araştırmacı deneyimleri

Netnografi deseni Kozinets tarafından dijital kültürü araştırmak amacıyla kullanılmak üzere kavramsallaştırılmıştır (Kozinets, 2015; Kozinets, 1998). Dijital kültürü araştırmak amacıyla kullanılan yöntemin avantajları olduğu gibi dezavantajları da vardır. Bu araştırmada da yöntemin avantajları ve dezavantajları görülmüştür. Netnografi deseni fiziken girilmesi zor olan bağlamlara girmeyi kolaylaştırır (Başaslan, 2017; Kozinets, 2010). Araştırmanın yürütüldüğü topluluğun 14235 üyesi Türkiye'nin ve dünyanın farklı yerlerinde yaşamaktadır. Üyelerin gerek yaşadıkları yerler gerekse sayıları düşünüldüğünde fiziksel olarak ulaşmak güçtür ve netnografi bu anlamda büyük avantaj sağlamaktadır. Ayrıca netnografinin bir diğer avantajı olan az maliyetli olma özelliği de araştırmada önemli avantaj sağlamıştır (Kozinets, 2002). Fiziksel olarak üyelere ulaşmak zaman ve ekonomik anlamda çok daha fazla maliyetli olabilecekken araştırmada zaman dışında bir maliyet oluşmamıştır. Kültür araştırmasının doğası gereği veri toplama dönemi bir yıl sürmüştür. Gözlemlerin ve görüşmelerin biri dışında tamamı dijital ortamda gerçekleştirilmiştir. Bir görüşme araştırmacının isteğiyle yöneticiyle yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Gözlemlerin dijital ortamda gerçekleştirilmesi yöntemin araştırmacıya sunduğu bir diğer avantajdır. Dijital ortamda yaşanan etkileşim zamandan bağımsız olarak ortamın özellikleri gereği kayıt altındadır. Fiziksel ortamda gerçekleşen etkileşim anlık yaşanır ve biter. Araştırmacı bu etkileşimi gözlemlerken, kayıt ederken bazı verileri gözden kaçırabilir. Fakat dijital ortamda bu etkileşim kayıt altındadır ve birden çok kez gözlenebilir, farklı boyutlarıyla değerlendirilebilir ve tamamıyla kayıt

altına alınabilir (Catterall, Maclaran, 2001; Dahan ve Levi, 2012; Kozinets, 2002; Langer ve Beckman, 2005). Bu araştırmada gözlemler sırasında bu avantajlar yaşanmış, bazı durumlarda daha doğru çıkarımlar yapılabilmesi için geçmiş etkileşimlere bakılmıştır. Bu avantajların yanı sıra yöntemin getirdiği dezavantajlarda söz konusudur. Araştırma planlanırken ve yürütölürken bu dezavantajlar göz önünde bulundurulmuş ve önlemler alınmıştır. Dijital ortamda bireyler oluşturdukları dijital kimliklerini olduklarından farklı yansıtacak şekilde inşa edebilirler. Dolayısıyla ulaşılan veriler yanıltıcı olabilir (Mkono, vd., 2011; Xun ve Reynolds, 2010). Bu araştırmada üyelerin yanıltmaya yönelik bir davranışı gözlenmemiştir. Fakat bu duruma karşı bir önlem olarak ve inandırıcılık ilkeleri gereği farklı veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Gözlem, görüşme, doküman ve araştırmacı günlüğüyle veri toplama teknikleri çeşitlendirilmiştir. Görüşmelerin dijital ortamlarda gerçekleştirilmesi katılımcı ve araştırmacı için zaman ve mekânda esneklik sağlasa da sözel olmayan ipuçlarının anlaşılması zor olabilmektedir (James ve Busher, 2009). Üyelerin dijital okuryazarlık becerileri ve araştırmanın gerçekleştirildiği dönem Covid-19 pandemisi nedeniyle dijital ortamlarda artan deneyimler görüşmelerin niteliğini arttırmıştır. Araştırmacı hem dijital kimliklerin yanıltıcı olabilmek ihtimaline karşı hem de sözel olmayan ipuçlarından kaynaklı veri kaybını kontrol edebilmek adına bir görüşmeyi yöneticiyle yüz yüze gerçekleştirmiştir. Son dezavantaj ise verinin çokluğuna yöneliktir. Netnografi yöntemi çok fazla veriye ulaşma imkânı sağladığı için verilerin yorumlanması araştırmacı duyarlılığı gerektirmektedir (Pollok, vd., 2014). Bu noktada araştırmacının dijital okuryazarlık becerileri önemlidir (Costello vd., MacCarthy, 2022). Araştırmacı 1980 sonrası doğumlu olması nedeniyle dijital yerlidir. Dijital yerliler teknolojiyi hayatlarının birçok alanında kullanabilirler. Dijital göçebelere göre teknoloji kullanımında zorlanma ya da direnç gösterme davranışları çok daha azdır (Bennett, 2008; Brosnan, 1998). Ayrıca araştırmacının teknoloji ve dijital ortamlar olan yatkınlığı ve kullanım becerisi de araştırma sürecine olumlu etki etmiştir. Süreçte araştırmacı var olan becerilerini de geliştirmiştir. Örneğin Nvivo kullanımı, yapay zeka araçları kullanımı gibi beceriler bunlar arasındadır. Ayrıca 520 gözlem verisinin dijital ortamda organize edilmesi, saklanması için araştırmacı Nvivo dışında kendi geliştirdiği sistematik dosyalama yöntemini kullanmıştır. Araştırmacının var olan becerileri ve süreçte edindiği yeni beceriler dijital verilerin saklanması, organize edilmesi ve analizi gibi aşamalarda olumlu etki etmiştir. Diğer önemli bir bireysel özellik ise araştırmacının eğitimci oluşudur. Bu araştırmanın odağı kültür olmakla birlikte eğitimci bakış açısıyla

gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı kültürü daha iyi anlayabilmek adına sosyoloji, kültür, dijital kültür alanlarına yönelik danışmanıyla birlikte okumalar yaparak bu alanlara yönelik yetkinliğini de artırma gayretinde bulunmuştur.

Dijital ortamda yürütülen araştırmalar internetin kısa sürede yaygınlaşmasıyla artış gösterse de tarihi yeni araştırmalardır. Dolayısıyla dijital ortamlarda gerçekleştirilen araştırmalara yönelik tartışmalar mevcuttur. Özellikle etik konusunda iki farklı bakış olduğu görülmektedir. Dijital ortamda bireylerin hangi verilerinin nasıl kullanılabileceği etik olarak tartışmalıdır. Bir bakış açısı dijital ortamların kamusal alan olduğunu ve bireylerin verilerinin kullanılabileceğini ifade ederken diğer bakış açısı bireylerin rızaları olmadan verilerinin kullanılamayacağını ifade etmektedir (Beavel ve Chantals, 2007; (Franlel ve Siang, 1999). Etik açısından uygun olmasının çeşitli gerekçeleri vardır. Öncelikle kişiler dijital ortamlardaki verilerinin ne kadarının diğerleri tarafından görünebileceğine karar verebilmektedir. Daha anlaşılır olması açısından profilini kısıtlayarak hangi bilginin kimler tarafından görünebileceği bireylerin inisiyatifindedir. Ek olarak bulunan dijital ortama üye olurken kabul edilen şartlarda hangi verilerin nasıl kullanılabileceğini onaylanarak dijital ortama dahil olunmaktadırlar (Boyd, 2010; Schneier, 2015). Dolayısıyla herkesin ulaşabileceği şekilde paylaşılan verilerin etik ilkelerin gerekleri yerine getirildiğinde kullanılabilir olduğu belirtilmektedir. Bu tartışmalar netnografi içinde yapılabilir fakat netnografiyi bu tartışmalar ışığında ele alırken bir kültür araştırması olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Etnografi araştırmalarında da topluluğun üyelerinin tamamından onay almak mümkün değildir. Çok daha eski bir yöntem olan etnografide etnograf araştırdığı topluluğun tamamına ulaşamayabileceği gibi kendini tanıtarak kişilerin rızasını alması durumunda araştırmacı rolü de etkilenecektir. Etnograf topluluğun ileri gelenlerinden, yerel yöneticilerinden izin alarak sahaya girer ve araştırmasına başlar Topluluğun ileri gelini olan kişi toplulukla ilgili önemli bilgileri araştırmacıyla paylaşabilir. Kültürün yapısı değerleri, hassasiyetleriyle ilgi bilgi alan araştırmacı potansiyel sorunların önüne geçebildiği gibi toplulukla bir güven ilişkisi de kurar (Hammersley ve Atkinson, 2019; Fetterman, 2019). Bu araştırmada da araştırmacı rolü gereği ve dijital kültüre etki etme endişesinden dolayı üyelerden izin alınmamıştır. Üyelerin gözlendiğini düşünerek toplulukta etkileşimde bulunmalarının topluluğun doğal etkileşim şekillerini ve dinamiklerini etkileyebileceği endişesi bu kararda etkili olmuştur. Ek olarak topluluğun 14235 üyesinin oluşu bireysel olarak her üyeden onay alınmasını imkânsız hale getirmektedir. Fakat

araştırmanın tüm evrelerinde etik ilkeler; dürüstlük, gizlilik, sorumluluk ve adil paylaşım göz önünde bulundurularak gerekli adımlar yerine getirilmiştir. Araştırmaya başlamadan önce etik kurul izni, topluluk yöneticilerinin izni, görüşmemelerin gerçekleştirildiği katılımcılardan gönüllü onam formu ile izin alınmıştır. Araştırmacı gözlem verilerini toplarken izleyici rolünde olmuş ve toplulukla hiçbir etkileşime girmemiştir. Herhangi bir gönderi paylaşımı, yorum, beğeni gibi davranışta bulunmamıştır. Topluluğun üyesi olan araştırmacı profilinde tüm bilgilerini doğru olarak sunmuştur. Topluluğun üyelerinin ve paylaşımında bulundukları kişilerin kimliklerini deşifre edecek hiçbir veri kullanılmamıştır. Bu tartışmalar ışığında araştırmacı rolü ve etik ilkeler göz önünde bulundurularak araştırma titizlikte yürütülme gayreti gösterilmiştir. Dürüstlük, gizlilik ve sorumlulukla birlikte etik ilkelerin bir diğeri adil paylaşımdır. Adil paylaşım ilkesi araştırmaya katılan herkesin araştırmanın faydalarından eşit bir şekilde yararlanmasını ifade eder (Bogdan ve Biklen, 2007; Bryman, 2016). Adil paylaşım ilkesi gereği araştırmacı topluluk üyeleriyle dijital okuryazarlık ve sharenting konusunda bir sunum yapmak üzere anlaşmıştır. Topluluk üyelerinin ve araştırmacının ortaklaşa belirledikleri konuyla ilgili çevrimiçi sunu üyelerin belirlediği tarihte topluluğun tüm üyelerine açık şekilde gerçekleştirilecektir.

Netnografi izleyici rolünden çevrimiçi etkileşimlere aktif katılımlara kadar geniş bir yelpazede uygulanabilir bir metodolojidir. Araştırmanın amacı ve soruları bu yelpaze içinde araştırmacının rolünü belirler (Kozinets, 2015). Bu araştırmada araştırmacı özellikle gözlem verileri toplanırken izleyici rolündeyken görüşme verileri toplanırken topluluk üyeleriyle etkileşime girerek daha aktif bir role geçmiştir. Bu araştırma özel eğitim alanında yapılan ilk araştırma oluşu nedeniyle var olan dijital kültürü anlamak amacıyla izleyici rolüyle gerçekleştirilmiştir. Fakat araştırmacı daha derin anlamlara ulaşmak ve verilerin yorumlanmasını daha nitelikli hale getirmek, üye kontrollerini yapabilmek amacıyla topluluğun yöneticileri ve üyeleriyle görüşmeler gerçekleştirmiştir. Çevrimiçi gerçekleştirilen görüşmeleri yeterli bulmamış ve bir yöneticiyle olan görüşmeyi yöneticinin bulunduğu ilde yüz yüze gerçekleştirmiştir. Birlikte yaklaşık 4 saat vakit geçirerek yöneticiyi daha yakından tanıma fırsatı ve ulaştığı sonuçları doğrulama imkânı bulmuştur. Bu durum araştırmacının rolü izleyicilikten daha aktif bir katılıma doğru getirse de dijital topluluktaki izleyici rolünü sürdürmüştür. Tüm bu süreç inandırıcılık ilkeleri doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

Nitel araştırma yöntemleri için geçerli inandırıcılık ilkeleri netnografi araştırması için geçerli olsa da netnografi araştırmasına özgü inandırıcılık adımlarından biri üye kontrolleridir. Araştırmacı ulaştığı anlamları dijital topluluğun üyeleriyle tartışarak kontrol eder (Kozinets, 2010). Araştırmanın veri toplama sürecinde özellikle gözlem verilerinde araştırmacı ulaştığı anlamları, soru işaretlerini, meraklarını, düşüncelerini araştırmacı günlüğüne aktarmıştır. Bu aktarımlardan ve meraklarından yola çıkarak üyelerle ve yöneticilerle görüşmeler planlayarak üye kontrollerini sağlamıştır. Görüşme verileri üye kontrolleri yanı sıra araştırmanın veri toplama tekniklerini çeşitlendirmesi anlamında da inandırıcılığa hizmet etmiştir. Gözlem, görüşme, doküman ve araştırmacı günlüğü teknikleri ile veri toplama tekniklerinde çeşitlilik yapılması veri derinliğine, ulaşılan bulguların birden fazla veriyle teyit edilmesine ve üye kontrollerinin sağlanmasına imkân vermiştir. İnandırıcılık ilkelerinin bu araştırma özelinde en öne çıkanlarından biri de aktarılabilirliktir (Guba, 1981; Yıldırım ve Şimşek, 2021). Nitel araştırmanın doğası gereği bir genellemeden söz etmek mümkün değildir fakat ulaşılan sonuçlar benzer bağlamlar için yol gösterici olabilir. Bu araştırmanın yöntemi ve bağlamıyla ilk araştırmalardan olduğu düşünüldüğünde ileride gerçekleştirilecek araştırmalara katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu nedenle farklı veri türleriyle elde edilen veriler ayrıntılı olarak betimlenmeye çalışılmıştır. Ayrıntılı betimleme yalnızca araştırma sonuçları bağlamında değil yöntemsel olarak da yapılmaya özen gösterilmiştir. Araştırmanın her adımında neyin neden yapıldığına dair detaylı bilgilere yer verilmiştir. Bunun yanı sıra inandırıcılık adına uygulanan stratejiler, ayrıntılı veri toplamak, uzun süreli veri toplama ortamında bulunmak, uzman görüşü almak, alanyazın okumalarını zenginleştirmek şeklindedir. Araştırmada bir yıl süreyle veri doygunluğuna ulaşılan kadar, bir yıl süreyle çeşitli veri toplama teknikleriyle veri toplanmıştır (Bogdan ve Biklen 2007; Cherif ve Miled, 2013; Glesne, 2016; Yıldırım ve Şimşek, 2021). Araştırmacı ve danışmanı tüm süreci eş zamanlı yürütmüş ve her dönem tez izleme komitesiyle araştırma değerlendirilmiştir.

4.2 Araştırma sonuçlarının tartışılması

Bir yıl süreyle toplanan verilerin analizi sonucunda topluluğun kültürüne ilişkin üç başlığa ulaşılmıştır. *Topluluğun demografisi*, *Topluluğun paylaşımları* başlıkları altında topluluğun açık kültür öğelerine yer verilirken *Topluluğun dinamikleri* başlıkları kültürün örtük öğelerine yer verilmiştir. İşitme kayıplı bireyler ve ailelerin 16 yıl önce oluşturdukları 14235 üyesi olan topluluk, üyeleri için önemli anlamlar taşımaktadır.

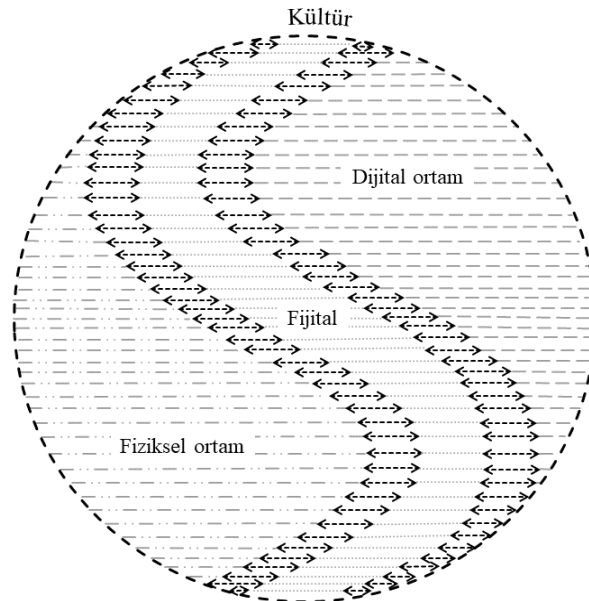
Yalnızca Türkiye değil dünyanın farklı ülkelerinden insanlar bu kültürün üyesidir. Üyelerin çok büyük bir bölümü Türkiye’de yaşamaktadır yine farklı ülkelerden topluluğa dahil olan bireylerin büyük kısmı Türk vatandaşlarıdır. Topluluğun üye sayısına bakıldığında her yıl düzenli olarak arttığı görülmektedir. Topluluğa dahil olan üyelerin topluluktan ayrılmadığı anlaşılmaktadır. Dijital toplulukta gerçekleşen etkileşimler, iletişim ve deneyimler üyelerin günlük yaşam deneyimleriyle yakından ilişkilidir. Üyelerin fiziki ortamdaki deneyimleri dijital ortama, dijital ortamdaki deneyimleri ise fiziksel ortama yansırken bazı deneyimler her iki ortamda olabilmektedir. Dijital ortamın günlük yaşam deneyimleriyle çok sıkı bir ilişkisi olduğu görülmüştür. Dijital kültür ve günlük yaşam deneyimleri arasındaki bu ilişkiyi açıklamak amacıyla araştırma sonucunda model geliştirilmiştir. Modelin bileşenlerini ve işleyişini açıklamak amacıyla araştırma sonuçlarının anlaşılabilirliğini arttıracak düşünülmemektedir. Bu nedenle tartışmaya geçmeden önce araştırma modeline yer verilmiştir.

4.2.1 Model

Dijital topluluk kendi dinamik yapısıyla üyelerine bilgi, maddi ve psikososyal destek sağlayan dijital kültür oluşturmıştır. Günlük yaşam deneyimlerinin ve dijital ortamdaki etkileşimlerin iç içe geçtiği, birbirini şekillendirdiği bu kültür farklı kültürel yapılardan oluşmaktadır. Araştırma sürecinde topluluğun kültürünü oluşturan üç kültürel yapı olduğu görülmüştür. Dijital kültürü açıklamak amacıyla görsel 4.1.’de görülen model geliştirilmiştir.

Şekil 4.1

Model

4.2.1.1 Modelin bileşenleri

Modelin bileşenlerini üç kültürel yapı oluşturmaktadır. Bunlar günlük yaşam deneyimlerinin gerçekleştiği fiziksel ortam, toplulukta yaşanan etkileşimlerin gerçekleştiği dijital ortam, fiziksel ve dijital ortamda eş zamanlı deneyimlerin gerçekleştiği fijitaldir.

4.2.1.1.1 Fiziksel ortam

Bu ortamlar ev, okul, hastane gibi ortamlar olabilir. Kültür açısından bakıldığında işitme kayıplı çocuğu olan aileler kendileri gibi işitme kayıplı çocuğu olan ailelerle her dönem bir araya gelme gereksinimi duymuşlardır. Dijital ortamlardan önce ailelerin bir araya geldikleri ortamlar genellikle çocuklarının eğitim aldıkları eğitim kurumlarıdır. İstenerek bir araya gelmelerin ilk gerçekleştiği fiziki ortam eğitim kurumlarıdır. Dijital ortamların yaygınlaşmasıyla birlikte bu ortamlara artık dijital ortamlar eklenmiştir (Bekar vd., 2021; Fitzpatrick vd., 2008; Kılıç, 2020; Küpeli, 2020). Günümüz artık en kalabalık, en yoğun etkileşimlerin yaşandığı bir araya gelişler dijital ortamda yaşanmaya başlanmıştır. Bu modeldeki fiziksel ortam üyelerin günlük yaşam deneyimlerini ifade etmektedir. Kendilerinin veya çocuklarının günlük yaşam pratiklerinin yer aldığı ortamlardır. Örneğin, üyenin çocuğunu koklear implant ameliyatı yaptırmak için hastaneye gitmesi ve ameliyatın gerçekleşmesi fiziksel ortama ilişkin bir durumdur. Topluluğun oluşumun temel dinamiği olan işitme kaybı fiziksel ortamda var olan bir gerçekliktir. Fiziksel ortam her şeyin başladığı yerdir. Üyelerin fiziksel olarak var olduğu bu ortamda yaşanan deneyimler, gereksinimler dijital ortamın oluşmasına neden olmuştur. Üyeler fiziksel ortamda kendileri veya çocuklarıyla ilgili bilgi, maddi ve psikososyal desteğe ihtiyaç duymaktadır. Bu gereksinimlerin bir kısmının fiziki ortamda karşılanmasında zorluklar yaşanabilmektedir. İşitme kayıplı bireylere sunulan hizmetler ve geleneksel kültür bu zorlukları aşmada yeterli olamadığı için dijital ortamda yeni bir kültürel yapı doğmuştur. Fiziksel ortamda yaşanan durumlar dijital ortama yansımaktadır(Araştırmacı günlüğü, s.76). Bu nedenle fiziksel ortam dijital ortamı şekillendirmektedir.

4.2.1.1.2 Dijital ortam

Dijital ortam fiziksel ortamda işitme kaybı tanısı ile başlayan ve ailelerin gereksinimlerine cevap bulabilmek için bir araya geldikleri ortamdır. Dijital ortamlar internet sitesi, forum, blog, anlık iletişim uygulamaları ve sosyal medya araçları gibi internet merkezli ortamlardır. Bu araştırmadaki dijital ortam araştırmacının

gerçekleştirildiği Facebook grubudur. Facebook'ta bir araya gelen topluluk üyeleri birbirleriyle etkileşim ve iletişim kurmaktadır. Örneğin, çocuğuna ikinci koklear implantı yaptırmakla ilgili bilgi almak için topluluk üyelerine soruların sorulduğu ve cevapların alındığı ortam dijital ortamdır. Üyeler fiziki ortamda bulamadıkları destekleri dijital ortamda bulabilmektedir. İşitme kaybı tanısı sonrası dijital ortama giriş yapan üyeler bu ortamda sorularına cevap bulabilmekte, bireysel ilişkiler geliştirebilmekte, psikososyal destek bulabilmektedir. Dijital ortamdaki desteği fiziksel ortamdaki ayıran en önemli özellik zaman ve mekân kısıtının olmayışıdır. Üyeler dijital ortamda günün her saati etkileşim yaşayabilmektedir. Fiziksel ortamda ortaya çıkan bir duruma ilişkin bir uzmana veya işitme kayıplı çocuğu olan başka bir aileye ulaşmak günün her saati mümkün olamayacağı gibi belirli bir miktarda zaman gerektirmektedir. Bunun yanı sıra fiziksel ortamda başvurulabilecek kaynaklar sayısal olarak sınırlı olabilirken dijital ortam hem hızlı hem de sayısal olarak çok fazla seçeneği barındırmaktadır.

4.2.1.1.3 Fijital

Teknolojinin sunduğu dijital fırsatlar kültür ve insan ilişkilerine son yıllarda yeni bir boyut kazandırmıştır. Pazarlama alanında kavramsallaştırılan bu durum fijital olarak adlandırılmıştır. Dijital etkileşimlerin miktarın, yoğunluğunda ve özellikle hızında yaşanan büyük artış fijitali doğurmuştur. İnsanların fiziksel ortamdaki deneyimleri ve dijital ortamdaki deneyimleri artık eş zamanlı olarak gerçekleşebilmektedir. Her ne kadar kavramın çıkış noktası pazarlama olsa da bu durum hayatın birçok alanında deneyimlenmektedir (Barlow ve Johnson, 2021; Belghiti vd., 2017; Şeker: 2021). Eğitim alanında hibrit dersler bugün yürütülebilmektedir. Öğrencilerin bir kısmı fiziksel olarak sınıftayken bir kısmı ekran karşısında anlık olarak dersi takip edebilmektedir. Bu derste fiziksel ortam ve dijital ortamda eş zamanlı etkileşim gerçekleşmektedir. Araştırmanın gerçekleştirildiği dijital ortam 16 yıllık geçmişi ve 14235 üyesiyle oldukça dinamik bir yapıdır. Bir internet sitesi gibi sadece bilginin var olduğu, insanların sorularına cevap bulduğu bir ortamın ötesine geçmiştir. Dijital ortam fiziksel ortamla entegre olmuştur. Her iki ortamda yaşanan deneyimler birbirini etkilemektedir. Bazı deneyimler ise iki ortamda eş zamanlı gerçekleşmektedir. Modelde gösterilen fijital eş zamanlı deneyimlerin gerçekleştiği alandır. Örneğin üyenin çocuğu koklear implant ameliyatındayken bu durumu toplulukla paylaşarak üyelerden aldığı destek fijitaldir. Üye fiziken hastanedeyken topluluğun diğer üyelerin desteğini anlık olarak dijital ortamdaki

almaktadır. Fiziksel olarak bir araya gelmeleri o an için imkânsız olan üyeler dijital ortam üzerinden fiziki ortama dahil olabilmektedir.

4.2.1.2 Modelin işleyişi

Üyelerin kültürün bir parçası olması topluluğa dahil olmakla başlamaktadır. Fiziksel ortam bu kültürün zeminini oluşturmaktadır. Yapılan gözlemler ve görüşmeler sonucu bu kültüre üye olanların işitme kaybıyla karşılaşarak bu topluluğa üye oldukları görülmüştür. Üye fiziki ortamda günlük yaşamın içinde kendisinin veya çocuğunun işitme kayıplı olması sonucu dijital topluluğa üye olmaya karar vermektedir. Karar verme süreci fiziksel ortamda iki farklı şekilde gerçekleşmektedir. Öncelikle üye uzman veya çocuğu işitme kayıplı birey tarafından topluluğa yönlendirilebilmektedir. Uzmanlarının buradaki yönlendirmesindeki amacın üyenin bilgi gereksinimini gidermek olduğu anlaşılmaktadır. Topluluğa üye olmadaki ikinci şekil ise üyenin kendisinin arayarak topluluğu bulması şeklindedir. Üyenin kendisinin topluluğa dahil olmasındaki motivasyona bakıldığında ise yalnız olmadığını görme ve bilgi gereksinimi öne çıkmaktadır. Üyeler benzer deneyimlere sahip bireylerle bir araya gelmek istemektedir. Kendilerini daha iyi anlayan, kendileriyle empati yapabilecek bireylerle bir araya gelerek onların neler yaptığını öğrenmek amacıyla topluluğa dahil olmaktadır. Yine bilgi gereksinimini gidermek amacıyla üyeler kendileri arayarak topluluğa dahil olmaktadır. Sürecin bu kısmı fiziksel ortamda gerçekleşmektedir.

Üyelerin dijital topluluğa dahil olduktan sonra toplulukta yaşadıkları deneyimler artık dijital ortamda gerçekleşmektedir. Dijital ortama giren üye işitme kayıplı çocuğu olan ailelerle tanışmakta, bilgi almakta ve artık topluluğa dahil olmasındaki iki temel amacı gerçekleştirmektedir. Fakat dijital topluluğa dahil olduktan sonra yaşadığı etkileşimler topluluğa dahil oluş amacının ötesine geçmektedir. Üye topluluğa dahil olduktan sonra bireysel ilişki geliştirebilir, bilgi gereksinimini karşılayabilir, psikososyal destek ve maddi destek bulabilir. Sürecin bu kısmı dijital ortamda gerçekleşmektedir. Üyenin toplulukta bulunma süresi ve dijital ortamdaki deneyimleri arttıkça fiziksel ortam ve dijital ortam arasında geçişkenlik başlamaktadır. Üyenin dijital ortamdaki deneyimleri fiziksel ortama fiziksel ortamdaki deneyimleri dijital ortama yansımaktadır. Örneğin dijital ortamda çocuğunun eğitimine ilişkin aldığı bilgi fiziksel ortamda karar dönüşerek çocuğunun eğitimiyle ilgili karar alabilmektedir. Fakat bazı durumlarda ise fiziksel ortam ve dijital ortamda yaşanan deneyimler bütünleşmektedir. Bu kısım ise fiijitaldir.

Kültürün her ögesi modelin bir yerinde kendine yer bulmaktadır. Her deneyim aynı şekilde gerçekleşmemektedir. Örneğin çocuğunun eğitime ilişkin sorun yaşayan üye bunu fiziksel ortamda deneyimlerken, bu sorunu dijital ortamda paylaşarak bilgi alması dijital ortamda gerçekleşir. Fakat bazı deneyimler her iki ortamda eş zamanlı yaşanabilmektedir. Modelde fijital olarak gösterilen bölüm bu deneyimleri ifade etmektedir. Bu kültürde gerçekleşen deneyimlere bakıldığında bireysel ilişkiler, küçük gruplar, psikososyal destek fijitaldir. Üyeler fiziksel ortamda yaşadıklarını zorluklara karşı dijital ortamdan destek alabilmektedir. Bu durum her iki ortamda da eş zamanlı olarak gerçekleşir. Üye hem fiziksel ortamda hem de dijital ortam etkileşime girer. Yukarıda verilen hastane örneğinde olduğu gibi üye o an ameliyathane önünde fiziksel ortamda güçlük yaşarken dijital topluluktan, bireysel ilişki geliştirdiği üyeden veya üyesi olduğu küçük gruptan iletişim araçlarıyla destek görebilmektedir. Toplukta değişen miktarda günün her saatinde etkileşim yaşanmaktadır. Üyelerin merak ettikleri konuları toplukla paylaşarak gönderi altında tartışmaları da fijitaldir. Üyeler konuyla ilgili farklı fiziki ortamlarda eş zamanlı olarak dijital toplulukta tartışabilmektedir.

4.2.2 Topluluğun demografisi

Topluluk dört yöneticisi ve yaklaşık 15 bin üyesi olan bir facebook grubudur. Topluluğun üyelerinin %52,6'sı kadın, %47,4'ü erkektir. Üyelerin çok büyük bölümü Türkiye'den olmakla birlikte 65 farklı ülkeden insanlar bu topluluğun üyesidir. 65 farklı ülkeden üyelerin toplulukta olması topluluğun bilginin ötesindeki işlevlerinin anlaşılması için önemli bir bulgudur. İşitme kayıplı çocuklar ve ailelerine sunulan hizmetler dünyanın her yerinde aynı şekilde gerçekleşmemektedir. Üyeler 65 farklı ülkede kendilerine ve çocuklarına sunulan hizmete rağmen yine de topluluğu üyesi olmayı tercih etmektedir. Ülkelere bakıldığında büyük kısmı gelişmiş ülkeler olduğu görülmektedir. Dolayısıyla sunulan hizmetlerin iyi olduğu sonucuna varılabilir. Fakat yine de dünyanın çeşitli yerlerinde sunulan mevcut hizmetler üyelerin toplulukta olmasının önüne geçmemiştir. Buradan varılabilecek ilk sonuç şudur; ailelere ne kadar profesyonel destek sunulsa da kendileri gibi işitme kayıplı çocuğu olan ailelerle bir araya gelmek onlar için çok önemlidir. Farklı ülkelerden ailelerin toplulukta olmasından çıkarılabilecek bir diğer sonuç ise gurbetçilikle açıklanabilir. Topluluğa diğer ülkelerden katılan üyelerin büyük kısmı o ülkede yaşayan gurbetçilerdir. Gurbetçilerle ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde dil ve sosyalleşmeden kaynaklı zorluklar sebebiyle eğitim hizmetlerinden yararlanmakta zorlandıkları görülmektedir (Başkurt, 2009; Çınar, 2017; Genel, 2011).

Dolayısıyla özellikle dil konusunda zorlanan bireyler hem sunulan hizmetlerden istenilen oranda yararlanamıyor olabilirler hem de kendilerini daha iyi ifade edebilecekleri için bu topluluğa dahil oluyor olabilirler.

1980 sonrası doğan neslin dijital dünyaya doğduğu ve teknolojiyi daha iyi kullandığı belirtilerek bu bireylere dijital yerli denmektedir. 1980 öncesi doğanlar ise dijital göçebeler olarak adlandırılır ve dijital dünyaya dahil olmakta zorlanan, teknoloji kullanımına dirençli bireylerdir (Bennett, 2008; Brosnan, 1998). Araştırmanın gerçekleştirildiği dijital topluluğun üyelerinin yaşlarına bakıldığında %80'inin 1980 sonrası doğan dijital yerliler olduğu görülmektedir. Dijital bir topluluk incelendiği için üyelerinin dijital yerliler olması anlaşılırdır ancak koklear implantın kullanımının başladığı yılları da göz önünde bulundurmak gerekir. Dünyada ve Türkiye’de koklear implant uygulamalarının yaygınlaşması 2000’li yılların başlarıdır (Geers vd., 2003; Wie, 2007). Dolayısıyla görece yeni bir uygulama olduğu için koklear implantlı bireyler ve ailelerin 1980 sonrası doğumlu olması beklenebilir. Üyeler arasında işitme kayıplı bireyler, aileleri, uzmanlar, akademisyenler bulunmaktadır (Araştırmacı günlüğü, s.50). Üyeler arasındaki bu çeşitlilik topluluğun doğru bilgi üretme ve yaymasına katkı sunmaktadır.

4.2.2.1 Bilginin doğruluğu

Öncelikle bilgi topluluğa dahil olmada ve toplulukta kalmada önemli bir nedendir. Kültürün yapısı, üyelerinin içinde uzmanlar oluşu, yöneticilerin bilgiye erişme ve paylaşma davranışları, değişen roller ile deneyimli üyelerin bilgi paylaşıp hale gelmeleri ve üyelerin birbirini “anlaması”, kültür içinde doğru bilgiye hızlı erişim imkânı sağlamaktadır. Üyeler istedikleri zaman, istedikleri konu hakkında doğru bilgiye “güvendikleri” kaynaklardan hızlı bir şekilde ulaşabilmektedir. Bu durum uzmanların da dikkatini çekmiş olacak ki bazı üyeler topluluğa uzmanlar tarafından yönlendirilmektedir. Bilginin topluluğa dahil olmada böyle bir rolü görülmektedir. Fakat burada dikkat edilmesi gereken konu bu bilginin doğruluğudur. Alanyazın sosyal medyada yanlış bilgiye ilişkin önemli araştırma sonuçları sunmaktadır (McCormick ve Archbold, 2003; Porter ve Edirippulige, 2007). Sosyal medya bilinçli veya bilinçsiz şekilde yanlış bilginin çok hızlı şekilde yayılmasına neden olabilmektedir. Bu durumun önemli nedenlerinden biri yankı odalarıdır (echo chamber). Bireyler sosyal medyada kendi gibi düşünen bireylerle bir araya geldiklerinde farklı görüşleri görme şansı bulamayabilir dolayısıyla yanlış bilginin toplulukta yayılma hızı artar (Vosoughi vd., 2018). Araştırmanın

gerçekleştirdiği topluluk düşünüldüğünde üyelerin toplulukta bulunma amaçlarının ilk sıralarında kendileri gibi, işitme kayıplı veya işitme kayıplı çocuğu olan bireylerle bir araya gelmektir. Dolayısıyla topluluğun bir anlamda kendi yankı odasını oluşturduğu söylenebilir. Fakat alanyazında sosyal medyadaki yanlış bilgiye ilişkin araştırma sonuçları bu araştırmanın bilginin doğruluğuna ilişkin sonuçlarıyla örtüşmemektedir. Topluluğun kültürü yukarıda söz edilen nedenlerden dolayı doğru bilgi üretmekte ve paylaşmaktadır (Araştırmacı günlüğü, s.81). Öyle ki uzmanlar bile doğru bilgiye daha hızlı ulaşabilmek için topluluğa dahil olabilmektedir. Topluluğa dahil olmanın üyeler için ne anlama geldiğini gösteren önemli bir bulgu ise topluluk kuralları gereği yasak olmasına karşın gerçek ismini kullanmayan üyelerin topluluğa dahil oluşunda görülmektedir. Topluluğa dahil olma her üye için aynı basitlikte gerçekleşmemektedir. Az da olsa bazı üyeler topluluğa dahil olmak bazı güçlüklerle karşılaşmaktadır. Buradaki güçlük ise cinsiyet eşitsizliği olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.2.2.2 Sosyal medya kullanımında cinsiyet eşitsizliği

Cinsiyet eşitsizliği her toplumda kültüre göre farklı şekillerde görülebilmektedir. Sosyal medya kullanımı da cinsiyet eşitsizliğinin olduğu alanlardan biridir. Cinsiyet eşitsizliğinin sosyal medya kullanımında kadınların önüne engel olarak iki şekilde çıkmaktadır. Kadın ve erkek arasındaki romantik ilişkiyi etkileyebilen sosyal medya kullanımı eşler tarafından kısıtlanabilmektedir. Eşlerin sosyal medyaya çok zaman ayırması aşırı kıskançlık gibi ilişkiye zarar verebilecek duygular ortaya çıkarabilmektedir. Bu gibi durumlarda erkekler tarafından kadınların sosyal medya kullanması engellenmek istenmektedir (Elphison vd., 2011; Fox ve Warber, 2014; Muise vd., 2009). Kadınların sosyal medya kullanımının engellendiği diğer durum ise kültürel özelliklerle ilgilidir. Markoç (2020) Bağcılar'a göç etmiş kadınların sosyal medya kullanımına yönelik araştırmasında kadınların sosyal medya kullanımının ataerkil aile yapısı ve kültürel özelliklerden dolayı engellenmeye çalışıldığını belirtmiştir. Katılımcılar ailenin erkekleri tarafından sosyal medya kullanımlarının engellendiğini ve erkek aile bireylerinden gizlice sosyal medya kullandıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmada kadınların tüm baskıya rağmen ailenin erkek üyelerinden habersiz ve gerçek olmayan isimlerle sosyal medya kullanmaya devam ettikleri görülmektedir. Dijital toplulukta yürütülen bu araştırmada da bazı üyelerin gerçek isimlerini kullanmadığı görülmüş ve yöneticiler tarafından bu durum aile baskısı olarak açıklanmıştır. Araştırmanın bu bulgusu özellikle Markoç'un (2020) araştırma bulgusunu desteklemektedir. Üyeler ailelerin bu baskısını gizlice ve nickname

ile topluluğa dahil olarak kırsa da bir yandan da aileleri tarafından öğrenilme riskini göze almaktadır. Topluluğun üyeler için ne anlama geldiğini, topluluğa verdikleri değeri anlamak açısından bu risk oldukça anlamlıdır. Aynı zamanda işitme kayıplı ailelere sunulan hizmetlerin en azından bazı kadınların bu riski almalarının önüne geçecek seviyede olmadığını düşündürmektedir. Topluluğun demografisine ilişkin dikkat çeken bir diğer konu ise babalardır. Topluğun üyelerinin çeşitlendiği diğer alan ise aile üyeleridir. Toplulukta anneler, babalar, kardeşler ve geniş aile üyeleri bulunmaktadır. Babaların topluluktaki etkileşimleri dikkat çekmektedir.

4.2.2.3 Babaların katılımı

İşitme kayıplı çocukların gelişiminin desteklemesinde babaların rolü en az anneler kadar önemlidir. Fakat özellikle geleneksel babalık algısına sahip babaların çocuklarının bakımlarına ilişkin annelere oranla çok daha az sorumluluk aldıkları belirtilmektedir. Ulusal ve uluslararası alanyazında yapılan güncel çalışmalara göre işitme kayıplı çocuğa sahip babaların çocuklarına ilişkin daha fazla sorumluluk almakla birlikte hala annelerin gerisindedir (Akkök ve Uzun-Özer, 2018; Appenzeller, 2015; Çobanoğlu, 2019; MacDonald ve Hastings, 2010; Sahli 2011). Babalarla ulusal alanyazındaki sınırlı çalışmalarda işitme kayıplı çocuk babalarıyla yaptığı araştırmasında babaların çocuklarına ilişkin aldıkları sorumluluğu annelere yardımcı olmak şeklide tanımladığı belirtilmiştir. Babaların mecburiyet hissettiğinde çocuklarına ilişkin daha fazla sorumluluk almaktadır. Fakat bu sorumluluk çocuklarının eğitiminde annelerin çok gerisindedir. İşitme kayıplı babaların çocuklarının eğitime katılımlarının ise annelerin çok daha gerisinde oldukları görülmektedir (Acar vd., 2020; DesJardin ve Eisenberg, 2007; Mueller ve Buckley, 2014; Zaidman-Zait vd., 2017). Bu toplulukta yapılan paylaşımlara bakıldığında ise paylaşımların 37.50% oranında anneler, 21.92% oranında babalar tarafından yapıldığı görülmektedir. Oranlara bakıldığında annelerin babalardan daha fazla paylaşımda bulunması alanyazını desteklemektedir. Fakat babaların paylaşımlarının içeriğine bakıldığında eğitimin çok az olduğu görülmektedir. Araştırmanın bu bulgusu alanyazını desteklemektedir. Babalara ilişkin sınırlı çalışma olması bu bulgunun tartışılmasını zorlaştırır da topluluktaki babaların alanyazında ifade edilenden daha fazla sorumluluk aldığı sonucuna ulaşılabilir. Babaların paylaşımda bulunmanın ötesinde topluluğa dahil olmakla ilgili bir mecburiyetlerinin olmayışı, Yönetici 1'in baba oluşu ve topluluk için ayırdığı zaman düşünüldüğünde topluluktaki

babaların alanyazındaki bulgulardan daha fazla çocuklarıyla ilgili sorumluluk aldığı söylenebilir.

4.2.3 Topluluğun paylaşımları

Toplulukta *Koklear implant ameliyat Süreci, İşitmeye Yardımcı Teknolojiler, Haklar, Güncel Gelişmeler* konusunda paylaşımda bulunurken *Eğitim, Destek, Araştırma ve Kampanya* konusunda 478 paylaşım yapıldığı görülmüştür. Bu paylaşımlar farklı konularda olsa da ortak noktası bilgidir. Büyük oranda bilgi almak için yapılan bu paylaşımlar bilgi almak veya bilgi vermek amacıyla yapılmıştır. Bilgi alışverişi aynı zamanda topluluğun gereksinimlerini de ortaya koymaktadır.

4.2.3.1 Gereksinimler

İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin işitme kaybından dolayı yaşadıkları gereksinimler *maddi, psikolojik destek, toplumsal durumlar, aile işleyişi, çocuğun durumunu diğerlerine açıklamak ve bilgi edinme*, şeklinde sıralanabilir (Akçamete ve Kargın, 1996; Fitzpatrick vd., 2008; İcüz, 2016; Luterman ve Kurtzer-White, 1999; Most ve Zaidman-Zait, 2001). Alanyazınla topluluğun gereksinimlerinin paralel olduğu iki temel gereksinim bilgi gereksinimleri ve maddi gereksinimlerdir. Yapılan paylaşımların konu anlamındaki çeşitliliği ve miktarı göz önüne alındığında topluluğun üyelerinin bilgi gereksiniminin büyüklüğü görülmektedir. Bilgi gereksiniminin işitme kaybına yönelik olan işitme teknolojileri, koklear implant, eğitim, haklar gibi konularda olması alanyazınla örtüşmektedir. Alanyazın işitme kaybının aileler için yeni bir durum olduğunu dolayısıyla işitme kaybı, işitme teknolojileri, eğitim ve haklar konusunda bilgi gereksinimi olduğunu vurgulamaktadır (Bekar vd., 2021; Fitzpatrick vd., 2008; İcüz, 2016; Luterman ve Kurtzer-White, 1999; Most ve Zaidman-Zait, 2001). Fakat bu araştırmada bilgi gereksinimlerinin farklı bir yönünü görülmüştür. Gereksinimler günlük yaşamdaki değişimlere göre hızlıca değişebilmektedir. Yasal düzenlemeler eğitimden sağlığa üyelere sunulan tüm desteklerin şeklini ve sınırlarını belirlemektedir. Yapılan yasal bir düzenleme toplulukta anında yeni bilgi gereksinimi oluşturmakta ve üyeler bu gereksinimi gidermek için yoğun etkileşimler yaşamaktadır. Bu durumun işitme kayıplı çocuğu olan aileler için bilgi gereksinimlerinin sürekli olarak değişerek devam edeceği anlamına gelmektedir. Aile işitme kaybıyla tanıştıktan sonra var olan bilgi gereksinimlerini giderse de yasal düzenlemeler yeni bilgi gereksinimleri oluşturmaktadır.

Ailelerin anlık bu değişimleri takip edebileceği topluluk dışında bir kaynak yoktur. Bu durum topluluğu üyeler açısından daha anlamlı kılmaktır. Toplulukta dikkat çeken bir diğer gereksinim ise maddi gereksinimdir. Özellikle işitme teknolojileri ve parçalarına ilişkin topluluğun maddi gereksinimleri olduğu görülmektedir. Bu yönüyle maddi gereksinimlerde alanyazınla benzerdir. Fakat bilgi gereksinimlerinde olduğu gibi maddi gereksinimlerde günlük yaşamla ve yasal düzenlemelerle yakından ilişkilidir. Maddi gereksinimlerde süreklilik arz eden gereksinimlerdenidir. Aileler çocuklarının işitme kaybına ilişkin maddi gereksinimlerini bir kez karşıladıklarında maddi gereksinimleri ortadan kalkmamaktadır, maddi gereksinimler şekil değişmektedir. Topluluğun içinde bulunduğu kültürün ekonomik durumu kültürün tüm bireylerini etkilediği gibi aileleri de etkilemektedir. İşitmeye yardımcı teknolojiler ve parçalarının fiyatlarında mevcut ekonomik durumla bağlantılı olarak meydana gelen yükselmeler doğrudan aileleri etkilemektedir. Bu durum ailelerin maddi gereksinimlerinin şiddetini arttırmaktadır. şöyle ki ülkemizde işitme kayıplı çocuğu olan ailelere devlet tarafından belirli miktarda çeşitli şekillerde maddi destek sağlanmaktadır. Maddi desteği miktarı, şartları ve sınırları ilgili yasal düzenlemelerle belirlenmektedir. Fakat ekonomide yaşanan hızlı değişimler aynı hızla ailelere maddi gereksinim oluştururken yasal düzenlemelerin aynı hızla yapılmadığı görülmektedir. Yasal düzenlemelerin geriden gelişi arada geçen sürede maddi gereksinimleri arttırmaktadır. Özetlemek gerekirse topluluk üyelerinin bilgi ve maddi gereksinimleri sürekli bir değişkenlik içindedir ve üyelerin bu durumu takip etmesi gerekmektedir. Topluluk yelerine gelişmeleri anlık olarak takip etme fırsatı sunmaktadır.

4.2.4 Topluluğun dinamikleri

Topluluğun dinamikleri Anlık etkileşim, Topluluğun kuralları, Kullanılan dil, Etiketleme davranışı, Topluluğun bilimle ilişkisi, Bireysel ilişki kurma, Değişen roller: talep edenden destekleyene, Küçük gruplar, Hak savunuculuğu başlıklarında incelenmiştir. Topluluk yeleri için bilgi kaynağının çok daha ötesinde anlamlar taşımaktadır. Bu anlamı gösteren topluluktaki etkileşimlere, önemli günlerin kutlanması, bireysel ilişkiler, psikososyal destekler, bağışlar, dualar, iyi dilek ve temenniler, topluluğa ayrılan zaman gibi çeşitli örnekler göstermek mümkündür. Topluluğun dinamik yapısı yeleri için bilginin yanında ciddi bir psikososyal destek üretmektedir.

4.2.4.1 Psikososyal Destek

Dijital toplulukta bir araya gelen işitme kayıplı bireyler ve aileleri birbirleri için bir anlamda da destek kaynağıdır. Shoham ve Heber (2012) işitme kayıplı bireylere yönelik yaptıkları araştırmaların bu desteği bilgiye dayalı destek, duygusal destek, sosyal ağ desteği, saygınlık desteği ve maddi destek olarak beş boyutta olduğunu belirtmiştir. Bu araştırmanın sonuçları Shoham ve Heber (2012) araştırma bulgularını desteklemektedir. Dijital topluluğun üyeleri birbirleri için bu beş boyutta destek kaynağı olmaktadır. Bir önceki başlıkta toplulukta doğru bilgiye hızlı erişim imkânı olması üyelere bilgiye dayalı destek sunmaktadır. Üyeler yaşadıkları sorunlara ilişkin benzer deneyimleri yaşayan üyelere veya uzmanlardan doğru bilgiyi alabilmekte ve yaşadıkları sorunlara ilişkin çözüm önerileri geliştirebilmektedir. Desteğin ikinci boyutu ise duygusal destek olarak görülmektedir. Duygusal destek alanyazında farklı araştırmaların bulgularında da görülmektedir (Coulson vd.,2007; Eysenbach, 2005; Mo ve Coulson, 2008; Oyewum vd., 2015). Bu araştırmanın bulguları da alanyazınla benzer şekilde üyelerin toplulukta birbirleri için duygusal destek kaynağı olduğunu göstermektedir. Duygusal destek farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Bunlardan ilki topluluğa dahil olmada da önemli bir neden olan yalnız olmadığını görmedir. İkincisi ise empatidir. Topluluk üyelerinin kendilerini daha iyi anlayabildiğini düşünmektedirler. Bu durumu Üye 2 “*damdan düşenin halini damdan düşen anlar*” şeklinde ifade etmiştir. Empati araştırmalarda ailelerin uzmanlardan beklentisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Kurtzer-White ve Luterman, 2003; Van der Spuy ve Pottas, 2008). Bu çalışmada ise ailelerin birbirlerinden beklediği ve bulduğu bir destek olarak görülmektedir. Shoham ve Heber (2012) araştırma sonuçlarıyla örtüşen önemli bir başka bulgu ise sosyal ağ desteğidir. Üyeler topluluk üzerinden birbirleriyle kişisel ilişkiler geliştirmektedir. Dostluğa varan yakınlıkta olabilen bu ilişkiler üyelerin sosyal ağını genişletmekte ve farklı illerden üyelere ilişki kurabilmektedir. Saygınlık desteğine ilişkin az miktarda çıkan bulguda üyelerin yöneticilere ve özellikle deneyimli üyelere güvendiği ve görüşlerine saygı duyduğu görülmüştür. Araştırmalara göre maddi destek işitme kayıplı birey ve ailelerine devletler, sivil toplum örgütleri tarafından sunulmaktadır (Andrea vd., 2016; Simon 2003). Bu çalışmadaki maddi destek ise ailelerin bağış yoluyla birbirlerine maddi destekte bulunduğu görülmektedir. Topluluk kendi kültüründe geliştirdiği bağış davranışıyla üyelerin birbirlerine maddi destekte bulunmasını sağlamaktadır. Maddi

desteğe ilişkin bulgu alanyazını desteklemekle birlikte ailelerin birbirlerine maddi destekte bulunması açısından farklılaşmaktadır.

Kültürü oluşturan bireylerin %52,6'sı kadın, %47,4'ü erkektir. Oranlara bakıldığında yaklaşık 15 kişinin yarısının erkek olduğu görülmektedir. Erkekler psikososyal destek talep etmek konusunda kadınların çok gerisindedir. Geleneksel toplumdaki erkeklik algısında erkeğe çizilen güçlü ve özgüvenli rol erkekleri destek talep etmekten vazgeçirebilmektedir (Smith ve Hebdon, 2024). Destek talep etmeleri durumunda çevreden kaynaklanan utanç duygusu onları zorlayabilir. Bu nedenle profesyonel bir destekten ziyade daha çok toplumsal ve akran desteğini tercih ederler (Kwon vd., 2023; Sher, 2016). Bu araştırmanın bulguları erkeklerin destek talep etme durumlarına ilişkin alanyazını desteklemektedir. Erkek üyeler bu toplulukta hem toplumsal bir destek gördükleri hem de akranlarından destek alabilmektedir. Buradaki akranlık çocuğu veya kendi işitme kayıplı olan diğer erkek üyelerdir. Anne ve babaların paylaşımlarına bakıldığında annelerin daha fazla paylaşımda bulunduğu görülse de erkekler toplulukta izleyici rolünde olsalar bile gördükleri paylaşımlardan bilgi ve psikososyal destek alabilmektedir. Dolayısıyla topluluk toplumsal baskıdan ve geleneksel erkeklik algısından dolayı psikososyal destek talep edemeyen erkek üyelerin destek alabilmesini sağlamaktadır. Toplukta psikososyal destek olarak görülen bir diğer kaynak ise duadır. Üyeler kullandıkları dilde dualara sık sık yer vermektedir. Hatta bir etkileşimde iyi oluş için üyelerin birbirine dini ritüellerini anlattığı görülmüştür.

4.2.4.2 Dinin sağladığı manevi destek

Aileler için çocuklarının işitme kaybı yeni bir durumdur. Bu yeni durumu anlamlandırmak ailenin iyi oluşu için önemlidir. Yükleme kuramı anlamlandırmayı içsel ve dışsal yükleme olarak iki şekilde açıklamaktadır. İçsel yükleme bireyin olayların nedeni olarak bireyin kendini sorumlu tutmasıyken dışsal yükleme bireyin nedenleri kendi dışında bir durumla açıklamasıdır. İçsel yüklemeler suçluluk ve kaygı gibi olumsuz duyguların ortaya çıkmasına neden olurken, dışsal yüklemeler umut ve dayanıklılığı arttırabilir (Krause, 2006; Reynolds, 2012). Aileler ve inançları üzerine yapılan araştırmalarda iki yükleme şekli görülmektedir. Bir kısım araştırmada aileler inançlarından dolayı cezalandırıldığını belirtirken bir kısım araştırmada ise ailelerin inançlarından güç aldığı ve sorunlarla mücadele etmeyi sağladığı görülmektedir (Pargament, 2001; Shokoohi-Yekta vd., 2015). Gözlemeler sırasında paylaşımlarda,

yorumlarda kullanılan dilde inanca ilişkin söylemler görülmüştür. Bu söylemler topluluk üyelerinin inançlarına dışsal yükleme yaptıklarını düşündürmektedir. Üyeler inançlarından destek alarak umutlarını sürdürmekte, mücadele etmekte ve daha güçlü olmaktadır. Ülkemizin kültürü düşünüldüğünde kullanılan dile inanç referansları görmek oldukça olağandır. Fakat toplulukta kullanılan dilde bu durum daha fazla görülmektedir. İyi dilek ve temenni cümlelerinde sıklıkla görülen dini atıflar üyelerin dini ritüellerini paylaştıkları etkileşimlerde görülmektedir (Rehm, 1999; Seligman ve Darling, 2007). Aileler için dini atıfların genellikle olumlu etkisi olsa da tersi etkilerde görülmektedir. Bazı durumlarda aileler başına gelen durumu inançlarına göre cezalandırılmak şeklinde açıklayabilir. Bu durum ailelerin iyi oluşunu geciktirebilir, engelleyebilir (Baldacchino ve Draper, 2001). Toplulukta olumlu dini atıflar görülürken olumsuz dini atıf görülmemiştir. Bu durum topluluğun üyelerinin tamamının olumlu dini atıflar yaptığı anlamına gelmemektedir. Topluluğun açık kültür öğelerinde din doğrudan yer almamaktadır. Kullandıkları dilde görülen dini atıflar olumlu şekildedir. Topluluğun dinamikleri içinde doğrudan dini tartışmalar yer almadığı için olumsuz örnekler görülmemiştir. Topluluğun birbirine sağladığı psikososyal destek birbiriyle yakın iletişim ve etkileşimlerle gerçekleşmektedir. Yalnız olmadığını görmek yukarıda anlatıldığı üzere psikososyal destek için önemlidir. Üyelerin yalnız olmadığını hissettiği bir diğer durum hak savunuculuğudur. Üyeler sadece kendilerinin değil diğerlerinin hakları içinde birlikte hareket edebilmektedir.

4.2.4.3 Hak savunuculuğu

Sosyal medyada bir araya gelen işitme kayıplı bireyler ve aileleri oluşturdukları topluluklarda hak savunuculuğu yapmaktadır (Sweet vd., 2020). “Engelli aktivizmi” olarak alan yazında yer bulmuş hak savunuculuğu yetersizliği olan bireyler ve ailelerin bağımsız yaşam için verdikleri mücadeleyi ifade etmektedir. Araştırmalar farkındalık oluşturmak, istihdam, eğitim, yetişkinliğe geçiş, aile desteği, evrensel tasarım gibi çeşitli konularda bireylerin hak savunuculuğu ile yeni haklar elde ettiğini göstermektedir (Barnes, 2007; Barnes ve Mercer, 2003; Rustemier ve Vaughan, 2005). Bu araştırmanın yürütüldüğü toplulukta ise hak savunuculuğu daha dar bir kapsamda var olan hakkın kullanımı veya genişletilmesi şeklinde görülmüştür. Hak savunuculuğuna konu olan durumlar devletin sağladığı maddi desteklere ilişkin olmuştur. Bu çabaların nasıl sonuçlandığına dair bir veriye ulaşılamasa da yasal sınırlar içinde hak savunuculuğu yapılmış ve topluluğun bu konuda ortak hareket ettiği görülmüştür. CİMER üzerinden

yürüyen hak savunuculuğu davranışının yasal sınırlar içinde yapıldığı görülmektedir. Dijital ortamdaki davranışların sınırları yasak olarak belirlenmiştir (İbrahim, 2022). Dijital vatandaşlık olarak belirtilen bu durum dijital dünyada da gerçekleştirilen davranışların sorumluluğunu bireylere yüklemektedir. Topluluğun üyelerinin dijital vatandaşlık bilincinin yüksek olduğu görülmüştür. Bireyler dijital dünyada sadece yasalara bağlı olarak kimlik oluşturmazlar. Dijital dünyada kendilerine farklı etkenlere bağlı olarak dijital kimlik inşa ederler.

4.2.4.4 Dijital kimlik

Dijital topluluğa dahil olan birey toplulukta yaşadığı etkileşimler ve iletişimler sonucu bilinçli ve bilinçsiz olarak dijital kimlik inşa ederler. Araştırmanın gerçekleştirildiği topluluğun üyelerinde dijital kimliklerinde topluluğun etkisi görülmektedir. Dijital kimlik oluşturma süreci kullanıcı adının belirlenmesi, profil fotoğrafı seçiminden başlayarak sürekli değişime uğrayan dinamik ve karmaşık bir süreçtir. İnsanlar oluşturdukları dijital kimlikle ideal bir benlik imgesi yaratmak veya belirli bir topluluğa aidiyet duygusu geliştirmeyi amaçlayabilir. Dijital toplulukta yaşanan etkileşimler dijital kimlikleri şekillendirmektedir. Bireylerin dijital kimliklerinde önemli bir boyut ise dijital itibardır. Üyelerin toplulukta etkileşimleri, iletişimleri, paylaşımları, yorumları zamanla dijital itibar oluşturur (Donath ve Boyd, 2004; Turkle, 1997). Araştırmanın yapıldığı toplulukta dijital kimlikle ilgili en öne çıkan konu dijital itibardır. Topluluğa dahil olan üye zamanla deneyim kazandıkça yeni üyeler tarafından güvenilir kişiler olmaktadır. Zamanla talep edenden destek verene dönüşen üyeler inşa ettikleri dijital itibarla saygı görmektedir. Bu durum yapılan görüşmelerde üyelerin kendi ifadelerinde yer aldığı gibi gözlemler sırasında da yorumlarda görülmüştür. Bazı üyeler yorumlarda diğer üyelere hitap ederken “*abla, abi, bey, hanım*” gibi hem yakınlık belirten hem de görüşlerine saygı duyduğuna işaret eden hitap sözcükleri kullanmaktadır. Bu durumun gözlemlendiği yorumlarda üyeler deneyimli üyeleri hitap sözcüğü kullanarak bu konuyu o bilir şeklinde yorum yaptıkları görülmektedir. Üyelerin dijital itibarlarına ilişkin bir başka bulgu ise geliştirdikleri bireysel ilişkilerde görülmektedir. Sadece dijital topluluktan tanışarak yatılı misafir kabul etmek, birlikte tatile gitmek ve belki en önemlisi çocuğuyla ilgili kararlar üzerinde üyelerin etkisi olması dijital itibarın önemli göstergelerindendir. Toplulukta dijital kimliğin bir başka boyutu ise dürüstlüktür. Üyelerin toplulukta inşa ettikleri dijital kimlikte kendi isimlerini, fotoğraflarını ve kendileriyle ilgili gerçek bilgilerini kullanmaktadır. Bu durumun istisnası sosyal medya kullanımında cinsiyet eşitsizliğinde

tartışılmıştır. İtme kayıplı çocuğu olan ailelerin dijital kimliklerini farklılaştıran bir diğer nokta ise çocuklarıdır. Aileler dijital kimliklerini çocuklarını da temsil edecek şekilde oluştururlar. Çocukları için dahil oldukları dijital topluluklar ailelerin dijital kimliklerinin bir parçasıdır (Smith, 2012; Donna vd., 2021; Hamill, 2009). Kullanılan dile de bu durum yansımaktadır. Aileler çocuklarıyla ilgili durumları ifade ederken biz dili kullanmaktadır. Topluluğun üyelerinin inşa ettikleri dijital kimlikte çocukları da temsil edilmektedir.

Dijital ortamların yoğun kullanımı sonucu ortaya çıkan bir değer kavram dijital vatandaşlıktır. Bireylerin dijital ortamda etkileşimde bulunurken saygı, empati, eleştirel dūřünme ilkelerine bağlı kalmalarının yanında başkalarının haklarına saygı ve mahremiyet ilkelerini de ifade eder (Akkurt, 2019; Atakan, 2015; Buente, 2015; İşman ve Gungoren, 2014). Günlük yaşam içinde gerçekleştirilen davranışların yasal sınırları olduğu gibi dijital ortamda da gerçekleştirilen davranışların yasal sınırları vardır (Fedotov vd., 2020; Pashentsev, 2022) Topluluęun kùltürü üyelerin dijital vatandaşlık sorumluluklarını yerine getirmeleri için kurallar üretmiştir. Bu kurallar gereğince üyeler gerçek isimlerini kullanmak zorunda, hakaret ve suç oluşturacak söylemlerden uzak durmaları gerekmektedir. Dijital vatandaşlık ilkelerinin aşılması durumunda topluluk yöneticileri bu duruma müdahale etmektedir. Yöneticilerin dijital vatandaşlık konusunda hassas olduğu, yöneticilerin topluluğu ve üyeleri bu konuda koruduğu görùlmektedir. Toplulukta gözlemler sırasında görùnmese de bu ilkelerin ihlalinden dolayı daha önce yasal süreçlerin yaşandığı yöneticiler tarafından belirtilmiştir. Suç oluşturabilecek bir etkileşim gözlenmediği gibi etik ihlal oluşturabilecek bir davranışta gözlenmemiştir. Topluluęun dijital vatandaşlık bilincinin geliştiği söylenebilir. Dijital kimlikleri ve dijital vatandaşlığı bireyler kendileri oluştururken sahip olmaları gereken beceriler vardır. Dijital dūnyanın kendine özgü özelliklerine uyum sağlamayı gerektiren bu beceriler dijital okuryazarlık olarak adlandırılır.

4.2.4.5 Dijital okuryazarlık

Teknolojik gelişmeler iletişim biçimlerini şekillendirmiştir. İnternetin yaygınlaşması, bilgisayar, tablet, akıllı telefon gibi teknolojik cihazların kullanımı iletişime yeni bir boyut kazanmıştır. İletişimin önemli bir kısmı bir ekrana bakarak ekran üzerinden bilgi alma ve bilgi üretme biçiminde gerçekleşmektedir. Dijital okuryazarlık bireyin teknolojiyi kullanarak ekran üzerinden bilgi alma ve üretme becerisini ifade eder (Eshet, 2002; Martin, 2005). Üç boyutta ele alınan dijital okuryazarlığın teknik boyutu, bilgi ve

iletişim teknolojilerini kullanabilme becerisini, bilişsel boyut eleştirel dūřünme, bilgiyi sorgulama, doğru bilgiyi ayırt edebilme, ahlaki ve yasal konulara hâkim olma becerilerini, sosyal boyut ise iletişimde uygun bir dil kullanmayı, saygı ve kişisel bilgilerin gizliğini belirtmektedir (Ng, 2012). Aileler için dijital okuryazarlık ebeveynlik sorumluluklarına yeni boyutlar getirmiştir. İşitme kayıplı çocuğu olan aileler için de dijital okuryazarlık becerileri önemlidir. Teknoloji işitme kayıplı ocuk ve aileleri birçok avantaj sunmanın yanında dezavantajları da barındırmaktadır. Aileler çocukları için dijital okuryazarlık becerileri geliştirerek bir yandan dijital olanaklardan yararlanırken bir yanda da dijital ortamdaki olası tehlikelere karşı çocuklarını koruyabilmelidir. Ek olarak çocuklarının dijital okuryazarlık becerilerini destekleyecek donanımda olmalıdır (Modecki vd., 2022; Purnamawati ve Pradipta, 2021; Yurdakul vd., 2013). Araştırmanın yürütüldüğü toplulukta üyelerin %20'sinin dijital göçebe oluşu, Türkiye'de yaklaşık 30000 koklear implant kullanıcısının neredeyse yarısının bu toplulukta oluşu düşünüldüğünde kültürün bireylerin dijital okuryazarlık becerilerine sahip olduğu görülmektedir. Dijital okuryazarlığın teknik boyutuna ilişkin topluluğun yeleri gerekli becerilere sahiptir. Toplulukta yeler arasında teknik boyuta ilişkin bir paylaşım gözlenmemiştir. Benzer şekilde üyelerin topluluk içindeki teknik boyutta zorlanıldığını düşündürecek bir davranış da gözlenmemiştir. Biliřsel boyutta da teknik boyutta olduğu gibi gerekli becerilerin olduğu görülmektedir. Özellikle topluluğun doğru bilgiyi üretme ve yayma dinamiği dijital okuryazarlık alt boyutlarında en yetkin olunan alanın bilişsel boyut olduğunu düşündürtmektedir. Son boyut olan sosyal boyutta ise toplulukta etik dışı bir davranış veya saygı sınırlarını ařan bir etkileşim gzlenmemişine karşın özellikle çocuklara yönelik kişisel bilginin gizliğinin sağlanamadığı etkileşimler görülmüştür. Topluluęun dijital okuryazarlık becerilerinde en zayıf olduğu nokta kişisel bilgilerin gizliliğidir. Öyle ki bu durum bazı paylaşımlarda ve etkileşimlerde sharenting olarak görülmektedir (Steinberg, 2017).

4.2.4.6 Sharenting

Topluluk yelerinin paylaşımda bulundukları gönderilerde çocuklarına ilişkin bilgilerin yer aldığı görülmüştür. ocuklarının fotoğraf video gibi görsellerinin yanı sıra çocukların kişisel bilgileri de paylaşımlarda görülmektedir. Çocukların okul bilgileri, doğum tarihleri ve sağlık raporları toplulukta paylaşılmaktadır. Üyelerden bazıları paylaşım yaparken bu bilgileri gizlese de bazıları açık şekilde paylaşımda bulunmuşlardır. Ailelerin yaptıkları paylaşımlardan çocuklarının raporuna ilişkin bir bilgi edinmek istediği

anlaşılsa da çocukların bilgilerinin açık şekilde yer aldığı görülmüştür. Bu durum Sharentinge yönelik alanyazını desteklemektedir. Ebeveynlerin yaptığı sharenting davranışı bu toplulukta da görülmektedir. Alanyazın Sharentingin nedenlerini yakın çevreyle iletişimde kalmak, sosyal katılım, onay, övünme, başkalarına imrenme, iyi anne algısı, sosyal karşılaştırma olarak açıklamaktadır (Krasnova vd., 2010; Livingstone vd., 2019; Wagner ve Gasche, 2018). Fakat topluluktaki paylaşımlara bakıldığında Sharentingin nedeni olarak bilgi gereksinimini giderme ön plana çıkmaktadır. Ebeveynler çocuklarıyla ilgili almak amacıyla yaptıkları paylaşımlarda çocuklarının kişisel bilgilerine yer vermektedir. Günüş (2020) Türk ve İngiliz annelerin sharenting davranışlarını karşılaştırdığı araştırmasında Türk annelerin İngiliz annelere göre daha az çocuklarını paylaştıklarını belirtmiştir. Sadece birkaç İngiliz annenin Sharenting yapmaya hakkı olmadığını ifade ettiği araştırmada aynı anneler farklı gerekçelerle gizlilik ve güvenlik ayarlarına dikkat ederek paylaşımlarını sürdürdüğünü ifade etmiştir. Annelerin çocuklarını paylaşma nedeni olarak dijital anı, mutluluk, eğlence, yakın çevre ve çocukla gurur duyma öne çıkmaktadır. Toplulukta gerçekleşen sharenting davranışında ise ana neden bilgi edinmek olarak görülmüştür. Bununla birlikte üyelerden bazılarının çocuklarını başarı buldukları anlara ilişkin fotoğraf ve video paylaşımı yaptıkları görülmüştür. Bu davranışın nedeni olarak çocukla övünme ve mutluluk sharenting nedeni olarak alanyazını desteklemektedir. Sharentingin olası olumsuz sonuçlarının önüne geçmek için yapılacak ilk adımlardan biri paylaşımın gizliliğidir (Brosch, 2018; Günüş, 2020; Wagner ve Gasche, 2018). Paylaşımın kapalı hesapta veya toplulukta yapılması önerilmektedir. Topluluk her ne kadar kapalı bir grup olsa da topluluğun kapalı oluşunun sharenting ile ilgili olmadığı görülmüştür. Grubun kapalı grup oluşu topluluğu farkında olmadan Sharentingden bir miktar korumaktadır. Olası riskleri ortadan kaldırmanın yolu eğitimidir. Tanı ile başlayan eğitim sürecinde aileler bu konu hakkında bilgilendirilmelidir. Fakat topluluğun kültüründe eğitimin beklenen düzeyde yer almadığı görülmüştür.

4.2.4.7 Eğitim farkındalığı

İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin bilgi gereksinimi olduğu konulardan biri de eğitimidir. Çocuklarının alacakları eğitimin içeriğı, niteliğı ve haklar konusunda bilgi gereksinimi vardır (İçyüz ve Doğan, 2023; Kılıç 2020). Toplulukta eğitime ilişkin paylaşımlara bakıldığında ailelerin eğitime yönelik bilgi gereksinimleri görülmektedir. Eğitim için bilgi gereksinimi duyulan konuların neredeyse tamamı haklar ve kapsayıcı eğitim

konusundadır. Bu bulgu alanyazını desteklemektedir. Eğitim paylaşımları toplulukta diğer paylaşımlara oranla azdır. Örneğin, koklear implant ameliyatı 85, işitme teknolojileri 98, haklar 99, güncel gelişmeler 106 farklı gönderiye konu olurken eğitim 49 farklı gönderide yer bulmuştur. İşitme kayıplı çocukların gelişiminde erken tanı, uygun cihazlandırma ve doğru eğitimin önemi düşünüldüğünde toplulukta eğitimin toplulukta daha çok yer bulması beklenebilir. Özellikle eğitime ilişkin yapılan paylaşımların büyük oranda haklar ve kapsayıcı eğitime yönelik olduğu düşünüldüğünde eğitime yönelik paylaşımların yeterince yer bulmadığı düşüncesi güçlenmektedir. Bu durumun nedeni ne olabilir? Ivić-Hofman (2022) yaptığı çalışmada engelli çocuk ebeveynlerinin eğitime ilişkin farkındalıklarının düşük olduğunu belirtmiştir. Ailelerin doktorlarla daha sistematik bir ilişkisi olduğu eğitimcilerle olan ilişkilerin ise daha zayıf olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu durum hem sunulan hizmetlerin yetersizliğinden hem de ailelerin eğitime ilişkin farkındalığının düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Topluluğun kültürüne döndüğümüzde benzer durumu görmekteyiz. Toplulukta doktorlarla ilgili çok daha fazla paylaşım varken eğitimle ilgili özellikle içerik ve niteliğe ilişkin paylaşımlar azdır. Bu bulgular Ivić-Hofman'ın (2022) bulgularını desteklemektedir. Türkiye'de işitme kayıplı çocuk ve ailelerine sunulan eğitim henüz istenilen noktanın uzağındadır. Çeşitli araştırmalarda özellikle ÖERM'lerde yürütülen araştırmalarda sunulan eğitime ilişkin, uzmanların yeterlilikleri, materyal, yöntem teknik, içerik, nitelik gibi farklı konu başlıklarında sorunlar olduğu raporlanmıştır (Atmaca ve Uzuner, 2020; Eriks-Brophy vd., 2007; Daşbaşı, 2013). Bu araştırmanın bulguları alanyazında sözü edilen sorunların çok az bir kısmını desteklemektedir. Eğitimin toplulukta bu kadar az yer alması Ivić-Hofman'ın (2022) araştırma sonuçlarına paralel olarak topluluğun eğitime yönelik farkındalığının düşük olmasıyla açıklanabilmektedir. Üyelerin nitelikli eğitime ilişkin yeterli farkındalığı olmadığı için hem nitelikli eğitim talep etme konusunda hem de eğitimde yaşadıkları olumsuzlukların bir kısmını fark etme konusunda sorun yaşadıkları düşünülmektedir.

Topluluğun işitme kaybıyla ilgili sağlık alandaki uzmanlarla özellikle doktorlarla, odyologlarla yoğun etkileşimler yaşadıkları görülmektedir. Bu etkileşimler sağlık alanında düzenlenen kongrelere katılmak, kendi düzenledikleri seminerlere konuşmacı olarak odyolog ve doktorların konuşmacı olarak çağırılması, yine bu uzmanlara ilişkin basına yansıyan gelişmelerin toplulukta paylaşılması gibi etkileşimlerdir. Yöneticilerin ve üyelerin bu alanlarda çalışan akademisyen ve uzmanlarla birebir iletişimleri vardır. Bu

durum anlaşılabilir. Aileler işitme kaybı tanısıyla karşılaştıkları andan itibaren bu uzmanlarla sistematik bir iletişim sürdürmektedir. Fakat topluluğun üyelerine bakıldığında araştırmacı da dahil toplulukta uzmanlık alanı işitme kayıplıların eğitimi olan akademisyenler ve uzmanlarda bulunmaktadır. Öyleyse toplulukla eğitim alanındaki akademisyenlerin ve uzmanların etkileşimi sağlık alanındaki akademisyenlerin ve uzmanların neden çok gerisindedir? Akademisyenlerin sorumluluklarından biri de toplumsal katkıdır, toplumsal farkındalık oluşturmak, sivil toplum örgütleriyle iş birliği yapmak, toplumun bilinçlendirmek gibi rolleri vardır (Ernest, 1994; Phillips, 1999). Sağlık alanında çalışanlar akademisyenler ve uzmanlar ailelerin kendilerine başvurusu üzerine ailelerle temas ederek bu etkileşimi daha yoğun yaşayabilirler fakat araştırmacı gibi eğitim alanında çalışan akademisyenlerin de bu kültürün bireyleriyle ve toplulukla daha fazla etkileşime girerek eğitime yönelik farkındalığı arttırabilir. Topluluğun yapısı ve dinamikleri, oluşturduğu kültür ailelere çok önemli katkılar sunsa da eğitim konusunda farkındalık istenilen düzeyin uzağındadır. Bu nedenle akademisyenlere önemli görev düşmektedir. Toplulukta eğitime ilişkin farkındalık artarsa topluluk eğitimin niteliğini arttıracak taleplerde bulunabilir. Kendi çocukları için daha nitelikli eğitim yaşantıları sağlamanın ötesinde ülkede işitme kayıplı çocuk ve ailelerine sunulan eğitimin niteliği de artacaktır.

4.2.5 Erken müdahale

Türkiye'deki işitme kayıplı çocuklara sunulan erken müdahale uygulamalarına incelendiğinde devletin sunduğu maddi desteklerin, yasal düzenlemelerin uluslararası nitelikte olduğu fakat uygulamada nitelikli personel eksikliği, iş birliği eksikliği, bürokratik işlemlerin fazlalığı ve kurumların yetersizliklerinden kaynaklı sorunlar olduğu görülmektedir (Altınyay ve Ertürk, 2012; Atmaca ve Uzuner 2020; Ertürk-Mustul, 2021; Turan ve Baş, 2019; Yılmaz ve Doğan, 2022). Araştırmanın bulguları bu sorunlar sonucu oluşan bilgi gereksinimlerine ilişkin sonuçları desteklemektedir. Dijital topluluğun kültürü erken müdahaledeki sunulan hizmetlerde bilgilendirmenin bir yandan ne kadar eksik olduğunu gösterirken bir yandan da bu eksikliği gidermektedir. Alanda çalışan uzmanların aileleri bu topluluğa yönlendirmesi hatta güncel bilgi ve gelişmeleri takip etmek amacıyla bu toplulukta bulunmaları erken müdahaledeki bilgi eksikliğinin kanıtı niteliğindedir. Aileler oluşturdukları bu dijital kültür ile hem kendileri için hem de kendilerinden sonraki aileler için erken müdahalenin bilgilendirme boyutundaki eksikliği tamamlamaktadır. Bu durum kültürün bilgi üretmesi ve yayması sonucunu doğurmakla

birlikte üyelerin topluluğa dahil olmasının ve toplulukta kalmasının nedenlerinden biridir. Dijital kültür bu haliyle Türkiye’de erken müdahalenin önemli bir parçası haline gelmiştir.

4.3 Sonuç

Türkiye’deki işitme kayıplı bireyler ve ailelerinin önemli bir bölümü dijital ortamda oluşturdukları toplulukta bir araya gelmişlerdir ve bu topluluğun kültürü üyelerine önemli destekler sunmaktadır. Üyelerin dijital toplulukla yoğun bir etkileşimi görülmektedir ve bu etkileşimler hayatlarına aldıkları kararlarla yansımaktadır. Dijital ortamdaki deneyimler fiziksel ortama yansıdığı gibi fiziksel ortamdaki deneyimlerde dijital ortamlara yansımaktadır. Bazı deneyimler ise fiijital olarak her iki durumda eş zamanlı yaşanmaktadır. Öyle ki işitme kayıplı bireylerin ve ailelerin deneyimlerini, yaşantılarını anlamak için yalnızca fiziki ortama odaklanmak yeterli olmayacaktır. Dijital ortamın dinamikleri araştırmacılar, uzmanlar için göz ardı edilebilecek durumda değildir.

Dijital kültür bir anlamda sunulan hizmetlerin eksikliklerini gidermektedir. İşitme kaybı aileler için büyük oranda yeni bir durumdur. Dolayısıyla işitme kaybına ilişkin ailelerin başta bilgi olmak üzere birçok gereksinimi vardır. Fakat işitme kaybına aşına olmakta bu gereksinimleri ortadan kaldırmamaktadır. Üyelerin bir bölümü topluluğun kurulduğu günden itibaren topluluğun üyesidir ve bugünde toplulukla aktif etkileşimde bulunmaktadır. İşitme kaybına yönelik yılları bulan bir aşinalık olmasına rağmen toplulukta kalmaya devam etmektedir. Çünkü işitme kaybına bağlı yaşanan durumlar değişkendir. Haklara yönelik yapılan yasal düzenlemeler, işitme teknolojilerinin fiyatlarındaki değişimler, eğitim hayatındaki geçişler, hayattaki geçişler gibi hayatın içinde olan değişimler işitme kaybına yönelik yeni durumlar ortaya çıkarmaktadır ve bu değişimler işitme kayıplı bireyler ve aileleri tarafından takip edilmek durumundadır. Oluşturdukları dijital topluluğun dinamikleri bu takibin yapılmasına olanak sağlamaktadır. Bu takibi sağlamak amacıyla topluluğa dahil olan üye toplulukla girdiği etkileşimlerle, geliştirdiği bireysel ilişkilerle topluluk ve üyeleriyle daha derin bağlar kurmaktadır. Bu bağ tamamen dijital toplulukta başlayıp fiziki ortamda devam etmektedir. Dijital topluluk üyeleri için bilgi alışverişinin olduğu dijital bir ortamdan çok daha fazlasını ifade etmektedir. Üyelerin geliştirdikleri kişisel ilişkiler ve bağlar kendileri ve çocukları için aldıkları kararlar üzerinde etkili olmaktadır. Topluluğun üyelerine sağladığı destekler, topluluğun üyeler için anlamı, üyelerin ilişkileri, birbirine olan güvenleri işitme kayıplı olmaya veya işitme kayıplı çocuk ebeveyni olmaya yönelik

çıkarımlara izin vermektedir. 14235 üyenin toplulukta olması, ürettikleri ve paylaştıkları bilgiler sunulan hizmetler açısından da değerlendirilmelidir. İşitme kayıplı bireyler ve ailelerine sunulan hizmetler niteliği sorgulanmalıdır. Sunulan hizmetlerin niteliği ve topluluğun dinamikleri arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Bunun en önemli kanıtı bilginin üretimi ve paylaşımıdır. Sunulan hizmetlerin bilgilendirme boyutunda önemli eksiklikler olduğu söylenebilir. Fakat bu işitme kayıplı ailelere sunulan hizmetlerin eksiksiz olması durumunda bu topluluğun ortadan kalkacağı anlamına gelmemektir. Çünkü topluluk üyelerine bilginin ötesinde destekler sunmaktadır.

Araştırma boyunca topluluğun üyelerine zararı olduğunu düşündürecek bir veri görülmemiştir. Örneğin yanlış bilginin üretimi ve paylaşımı, eksik ve yanlış yönlendirme gibi bir etkileşim görülmemiştir. Bugün topluluğun üyeleri, yöneticileri, dinamikleri zarar verecek bir etkileşimin önüne geçmektedir. Fakat sosyal medyada yanlış bilginin üretimi ve yayılma hızı, kişilerin art niyetli davranışları topluluğun bugünkü dinamikleri değiştiğinde önlenemeyebilir. Bu risk göz ardı edilmemelidir.

4.4 Sınır ve Sınırlılıklar

- Bu araştırma Facebook'ta işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin kurdukları 14235 üyeli dijital topluluğun Kasım 2021 ile Kasım 2022 arasındaki bir yıllık etkileşimleri, iki yönetici ve beş üyenin görüşleriyle sınırlıdır.
- Nitel araştırmanın genelleme amacı bulunmamaktadır. Bu araştırmanın yürütüldüğü dijital topluluğun büyüklüğü Türkiye'deki özellikle koklear implant kullananların yarısı kadar olsa da ulaşılan sonuçlar bu dijital topluluk ile sınırlıdır. Tablo 2.1.'de ayrıntılı olarak görüldüğü gibi Türkiye'de işitme kayıplı bireyler ve ailelerinin oluşturduğu 68 farklı dijital topluluk vardır. Bu toplulukların bir kısmı dijital kültür özellikleri taşımaktadır. Fakat bu araştırmanın sonuçları bu dijital topluluk ile sınırlıdır.

4.5 Öneriler

Bu kısımda araştırmanın sonuçları doğrultusunda ileride gerçekleştirilecek araştırmalar ve uygulamalara öneriler sunulmuştur.

4.5.1 İleriki araştırmalara yönelik öneriler

- Araştırmanın yapıldığı topluluğun üye sayısı düşünüldüğünde Türkiye'de işitme kayıplı bireyler ve ailelerinin teknolojiye erişim imkânı ve dijital okuryazarlık

becerilerinin yüksek olduğu söylenebilir. Dolayısıyla dijital ortamda yapılacak uygulamalı araştırmalarla farklı coğrafyalardan çok daha fazla katılımcıya ulaşılabilir.

- Benzer araştırma dünyanın farklı kültürlerindeki işitme kayıplı bireyler ve ailelerinin oluşturdukları dijital topluluk üzerine yapılabilir.
- Eğitim alanında netnografi deseniyle yapılmış çok sınırlı araştırma olmakla birlikte bu araştırma özel eğitimde ülkemizde gerçekleştirilen ilk araştırmadır. Netnografi araştırmaları özel eğitimde daha fazla yapılarak ilgili alanyazın genişletilebilir.
- Dijital ortamda özel gereksinimli bireyler için doğru bilgi olduğu gibi yanlış bilgide mevcuttur. Bu araştırmadaki söz konusu topluluğun dinamikleri yanlış bilgileri engellese de farklı dijital topluluklarda yanlış bilgi yayılabilir. Farklı topluluklarda benzer araştırmaların yapılması yanlış bilginin üretiminin ve yayılmasının önüne geçebilir.
- Farklı zamanlarda çalışma tekrarlanarak mevcut durum ortaya konabilir. Bu araştırmanın yapıldığı dönemde topluluğun dinamiği doğru bilgiye ulaşmayı sağlamaktadır. Fakat bu dinamikler değiştiğinde yanlış bilgide aynı hızla yayılabilir. Bu durumun önüne geçmek aynı zamanda mevcut durum hakkında bilgi sahibi olabilmek için bu çalışma farklı zamanlarda yapılabilir.
- Araştırma sonucunda dijital ortam ile fiziki ortam arasında geçişken ve yoğun bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Fiziki ortama odaklanan gözlem, görüşme gibi tekniklerle daha fazla veri toplanan bir araştırma yapılabilir.
- Benzer çalışma farklı yetersizlik türlerindeki bireyler ve ailelerin oluşturdukları dijital topluluklarda gerçekleştirilebilir.

4.5.2 Uygulamaya yönelik öneriler

- İşitme kayıplı bireyler ve ailelerine sunulan eğitim hizmetleri tanı ile başlayarak daha sistematik şekilde sunulabilir. İşitme kayıplı bireylerin ve ailelerin ilk kez tanıştıkları işitme kaybına ilişkin bilgi gereksinimleri olduğu görülmektedir. Tanı alındığı anda ilgili kurumda bilgi gereksinimleri giderecek bilgilendirici uygulamaların yapılması sağlanabilir. Özellikle eğitime ilişkin farkındalığın bu dönemde artırılması ailelerin daha nitelikli bir eğitim talep etmesine neden olabilir. Dijital ortamda oluşturulacak bir bilgilendirme sistemi güncel gelişmelerinde hızlıca bireylere ulaşmasını sağlayabilir. Aynı zamanda tek

merkezden dijital ortamda yapılacak bilgilendirme uzmanlar arası farklılıklarında ortadan kalkmasını, her bireye ihtiyacı olan bilgiye ulaşma imkânı sunabilir.

- İşitme kayıplı bireylerin ve ailelerin dijital ortamda yoğun etkileşimler yaşadığı görülmüştür. Erken dönemde aileye sunulan eğitim hizmetlerinde dijital okuryazarlık gibi ailenin dijital ortamlardan doğru şekilde yararlanmasını sağlayabilecek becerilerini geliştirilecek uygulamalar yapılabilir.
- Devlet tarafından sunulan destekler ilgili yasalarla düzenlenmektedir ve bu yasal düzenlemeler çeşitli aralıkla hatta bazen sıkça değişmektedir. Ailelerin bu değişikliklere uyum sağlaması zor olabilmektedir. Aileler sunulan hizmetlerde görevli uzmanların yasal düzenlemelerle ilgili yetkinlikleri arttırılarak aileleri bilgilendirmeleri sağlanabilir.
- Ülkemizde işitme kayıplı bireylere sunulan devlet desteği her ne kadar dünya ortalamasından ileride de olsa yeterli değildir. Örneğin devlet desteğiyle ücretsiz koklear implant yapılabilmektedir fakat devamında pil ve parçalarla ilgili maddi gereksinimler devam etmektedir. Pil ve parçalara yönelik verilen maddi destek genişletilebilir.
- Yasaların sık değişimi, ülkemizin ekonomik koşulları ailelere bilgi ve maddi gereksinim konusunda güçlükler yaşatabilmektedir. Ailelere sunulan hizmetler bu değişimlere daha hız uyum sağlayarak, hizmetler güncellenmelidir.
- Ailelerin yaşadıkları psikolojik zorlukların üstesinden gelebilmesi için ailelere sistematik profesyonel destek ve takip sunulabilir.
- İşitme kayıplı bireylerin ve ailelerinin bilgi gereksinimlerine yönelik yapay zeka destekli çevrimiçi uygulamalar geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Abay, A. R., ve Demir, S. A. (2014). Belli parametrelere göre kuşaklararası sosyal değişme (Aile değerleri üzerine bir karşılaştırma). *Akademik İncelemeler Dergisi*, 9(2), 125-151. <https://doi.org/10.17550/aid.06480>
- Acar, F. M., Turan, Z., and Uzuner, Y. (2020). Being the father of a child who is deaf or hard of hearing: A phenomenological study of fatherhood perceptions and lived experiences in the Turkish context. *American Annals of the Deaf*, 165(1), 72-113. <https://dx.doi.org/10.1353/aad.2020.0011>
- Adak, N. (2014). *Değişen Toplumda Değişen Aile*. Siyasal Kitapevi.
- Akçamete, G. ve Kargın, T. (1996). İşitme engelli çocuğa sahip annelerin gereksinimlerinin belirlenmesi. *Özel Eğilim Dergisi*, 2(2), 7-24. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/159255>
- Akkök, F. ve Uzun-Özer, B. (2018). *Yaşamın diğer bir penceresi: Otistik özelliklere sahip çocuk babaları ve duyguları* (3. baskı). Pegem Akademi.
- Akkurt, S. S. (2019). *Sosyal medyada gerçekleşen ihlaller karşısında kişilik hakkının korunması*. Seçkin.
- Akturan, U. (2007). Tüketici Davranışına Yönelik Araştırmalarda Alternatif Bir Teknik: Etnografik Araştırma. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 237-252. <https://hdl.handle.net/11467/339>
- Allen, I. E., and Seaman, J. (2017). Digital Compass Learning: Distance Education Enrollment Report 2017. *Babson survey research group*. <https://eric.ed.gov/?id=ed580868>
- Altınyay, Ş. ve Ertürk, B. (2012). Eğitim Odyolojisi ve işitme engellilerde özel eğitim süreci. *Türkiye Klinikleri Kulak Burun Boğaz JENT*, 5(2), 100-110.
- Altunay, A. (2015). Bir Sosyalleşme Aracı Olarak Yeni Medya. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 9(1), 410-428. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/178274>
- Anıl, B., ve Köksal, E. (2016). Türkiye’de İnterneti Kimler, Ne İçin Kullanıyor? *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 38(1), 1-13. <https://doi.org/10.14780/iibd.61602>
- Annett-Hitchcock, K., and Xu, Y. (2015). Shopping and virtual communities for consumers with physical disabilities. *International Journal of Consumer Studies*, 39(2), 136–144. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12161>

- Appenzeller, M. C. (2015). *The time between "just going to work" and "being there": Fathers' experiences parenting young children with hearing loss* (Publication No. 3745544). [Doctoral dissertation, The University of North Carolina], ProQuest Dissertations and Theses Global.
- Armstrong, A., and Hagel, J. (1997). *Net gain: Expanding markets through virtual communities*. Harvard Business School.
- Asbjørnslett, M., Engelsrud, G. H., and Helseth, S. (2015). How children with disabilities engage in occupations during a transitional phase. *Journal of Occupational Science*, 22(3), 320–333. <https://doi.org/10.1080/14427591.2014.952365>
- Aslan, N., ve Cansever, B. A. (2012). Ergenlerin boş zaman değerlendirme algısı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(42). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/87262>
- Asuncion, J. V., Budd, J., Fichten, C. S., Nguyen, M. N., Barile, M., and Amsel, A. R. (2012). Social media use by students with disabilities. *Academic Exchange Quarterly*, 16(1), 30-35. https://www.adaptech.org/wp-content/uploads/AEQSocialMediaUse_0.pdf
- Athota, V. S., and Athota, V. S. (2021). Personality at Work in a Digital Age. *Mind over Matter and Artificial Intelligence: Building Employee Mental Fitness for Organisational Success*, 17-27.
- Atmaca, U., ve Uzuner, Y. (2020). Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan öğretmenlerin işitme kayıplı bireylere verilen destek hizmetlerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi: Fenomenolojik araştırma. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(4), 1214-1248. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1367042>
- Ayan, B. (2016). *Sosyal Ağlar Tarihi*. Abaküs Yayınevi.
- Bailey, D., and Simensson, R. J. (1988). Assessing needs of families with handicapped infants. *The Journal of Special Education*, 22(1), 117-127. <https://doi.org/10.1177/002246698802200113>

- Bailey Jr, D. B., Simeonsson, R. J., Winton, P. J., Huntington, G. S., Comfort, M., Isbell, P., and Helm, J. M. (1986). Family-focused intervention: A functional model for planning, implementing, and evaluating individualized family services in early intervention. *Journal of the Division for Early Childhood*, 10(2), 156-171. <https://doi.org/10.1177/105381518601000207>
- Baldacchino, D., and Draper, P. (2001). Spiritual coping strategies: A review of the nursing research literature. *Journal of Advanced Nursing*, 34(6), 833-841. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.2001.01814.x>
- Barnes, C. (2007). Disability activism and the struggle for change: Disability, policy and politics in the UK. *Education, citizenship and social justice*, 2(3), 203-221. <https://doi.org/10.1177/1746197907081259>
- Barnes, R., and Potter, A. (2021). Sharenting and parents' digital literacy: An agenda for future research. *Communication Research and Practice*, 7(1), 6-20. <https://doi.org/10.1080/22041451.2020.1847819>
- Barlow, R., and Johnson, M. (2021). Defining the Phygital Marketing Advantage. *Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research*, 16(6), 2365-2385. <https://doi.org/10.3390/jtaer16060130>
- Baş, N. (2023). *İşitme kayıplı çocuk ve ailesine rehberlik ve araştırma merkezinde sunulan hizmetlerin incelenmesi* (Yayın Numarası:793796) [Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Başaslan, A. (2017). *Yeni medya ve ideolojik çevrimiçi sosyal ağ topluluklarında uyuma davranışı üzerine netnografi çalışması* (Yayın Numarası: 489159) [Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Başkurt, İ. (2009). Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerin kimlik problemi. *HAYEF Journal of Education*, 6(2), 81-94. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/93120>
- Bat, Z. B. A. V. M., Vural, Z. B. A., ve Bat, M. (2010). Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: Ege üniversitesi iletişim fakültesine yönelik bir araştırma. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 5(20), 3348-3382. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/179294>
- Bauman, H. D. L. (2004). Audism: Exploring the Metaphysics of Deafness. *American Annals of the Deaf*, 149(4), 320-329. <https://doi.org/10.1093/deafed/enh025>
- Bauman, Z. (1998). *Globalization: The Human Consequences*. Cambridge: Polity Press.

- Bayer, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), 101-129. https://dergipark.org.tr/en/pub/sirnakifd/issue/11320/135278#article_cite
- Bayguzina, S. (2010). *Okul öncesi eğitim kurumlarına geçiş sürecindeki koklear implantlı çocukların ebeveynlerinin ihtiyaçlarının belirlenmesi* (Yayın numarası: 266783) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Beck, L. S. (2004). Internet ethnography: online and offline. *International Journal of Qualitative Methods*, 3(2), 45-51. <https://doi.org/10.1177/160940690400300204>
- Bekar, R., Uzuner, Y., ve Çolaklıoğlu, O. (2021). İşitme Kayıplı Çocuğu Olan Annelerin Çocuklarına İlişkin Gereksinimler ve Destekler Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 22(1), 31-29. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.587730>
- Bekar, R. (2019). *İşitme kayıplı çocuğu olan annelerin çocuklarına ilişkin gereksinimler ve destekler hakkındaki görüşlerinin incelenmesi* (Yayın Numarası:543006) [Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Belghiti, S., Ochs, A., Lemoine, J., F. and Badot, O., (2017). Marketing Transformation: Marketing Practice in an Ever Changing World. *Academy of Marketing Science World Congress*, 61-74. https://doi.org/10.1007/978-3-319-68750-6_18
- Bennett, S., Maton, K., and Kervin, L. (2008). The ‘digital natives’ debate: A critical review of the evidence. *British Journal of Educational Technology*, 39(5), 775-786. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8535.2007.00793.x>
- Berkay, A. (2016). Lügat. *Hece Dergisi Dijital Kültür Özel Sayısı*, 20, 234-235.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology*, 46(1), 5-34. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.1997.tb01087.x>
- Bila, C. (2001), *Bireysel ve Kitle İletişim Aracı Olarak İnternet ve Toplumsal Etkileri* (Yayın numarası: 117915) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi].
- Binark, M., ve Löker, K. (2011). *Sivil Toplum Örgütleri İçin Bilişim Rehberi*. Sivil Toplum Geliştirme Merkezi.
- Bogdan, R. C., and Biklen, S. K. (2007). *Qualitative research for education an introduction to theories and methods* (5th. ed.). Boston: Pearson.

- Baughman, L. L. (2010). Friend request or foe confirming the misuses of internet and social networking sites by domestic violence perpetrators. *Widener Law Journal*, 19(3), 933-966.
https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journalsandhandle=hein.journals/wjpl19andid=941andmen_tab=srchresult
- Bouma, G. D., and Atkinson, G. B. J. (1995). *A handbook of social science research*. Oxford: Oxford University Press.
- Boyd, D. (2010). Social network sites as networked publics: Affordances, dynamics, and implications. *A networked self*. Routledge.
- Boyd, D. M., Ellison, N. B., (2008), Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13, 210–230. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x>
- Boyd, D. (2014). *It's complicated: The social lives of networked teens*. Yale University Press.
- Bowe, F. G. (2002). Deaf and hard of hearing Americans' instant messaging and e-mail use: A national survey. *American Annals of the Deaf*, 147(4), 6–10.
<https://www.jstor.org/stable/44393501>
- Bölükbaş K. (2003). *İnternet kafeler ve internet bağımlılığı üzerine sosyolojik bir araştırma* (Yayın numarası: 137437) [Yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi].
- Brinkmann, S. (2008). Interviewing. In Lisa M. Given (ed.), *The SAGE encyclopedia of qualitative research methods* (pp. 470-472). Sage Publications.
- Bromley, B. E. (2008). Broadcasting disability: An exploration of the educational potential of a video sharing web site. *Journal of Special Education Technology*, 23(4), 1–13. <https://doi.org/10.1177/016264340802300401>
- Brosch, A. (2018). Sharenting – Why do parents violate their children's privacy? *The New Educational Review*, 4(4), 75-85. <https://doi.org/10.15804/tner.2018.54.4.06>
- Bryant, R. (2001). What kind of space is cyberspace. *Minerva-An Internet journal of philosophy*, 5(2001), 138-150.
- Bryman, A. (2016). *Social research methods*. Oxford university press.
- Brynjolfsson, E., and McAfee, A. (2014). *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. W.W. Norton and Company.

- Buente, W. (2015). Digital citizenship or inequality? Linking internet use and education to electoral engagement in the 2008 US presidential election campaign. *Bulletin of Science, Technology and Society*, 35(5-6), 337-347. <https://doi.org/10.1177/0270467615624756>
- Cankuvvet, N., Doğan, M. ve Gürgür, H. (2015). Ebeveynlerin Koklear İmplantı İlişkin Beklentilerinin İncelenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 3 (1), 54-73. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.3c1s3m>
- Castells, M. (2001). *The Internet Galaxy*. Oxford: Oxford University Press.
- Catterall, M., and Maclaran, P. (2001). Body talk: Questioning the assumptions in cognitive age. *Psychology and Marketing*, 18(10), 1117-1133. <https://doi.org/10.1002/mar.1046>
- Cherif, H., and Miled, B. (2013). Are brand communities influencing brands through co-creation? A cross-national example of the brand AXE: In France and in Tunisia. *International Business Research*, 6, 14-29. <https://doi.org/10.5539/ibr.v6n9p14>
- Chiu, M. H. P., and Juang, M. J. (2013). A content analysis of Facebook pages for children with disability. *Journal of Educational Media and Library Science*, 50(3). <https://doi.org/10.6120/JoEMLS.2013.503/0528.RS.CM>
- Çınar, Y. (2017). Türk Alman ilişkilerinde Almanya'daki Türk göçmenler (1961-2000). *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 2(2), 1-21. <https://dergipark.org.tr/en/pub/beuiibfaidd/issue/29631/318208>
- Clark, M. (2007). *A practical guide to quality interaction with children who have a hearing loss*. San Diego, Oxford, Brisbane: Singular Publishing.
- Cohen, J. E. (2019). *Between Truth and Power: The Legal Constructions of Informational Capitalism*. Oxford University Press.
- Cole, J., Nolan, J., Seko, Y., Mancuso, K., and Ospina, A. (2011). GimpGirl grows up: Women with disabilities rethinking, redefining, and reclaiming community. *New Media and Society*, 13(7), 1161-1179. <https://doi.org/10.1177/1461444811398032>
- Costello, L., McDermott, M. L., and Wallace, R. (2017). Netnography: Range of Practices, Misperceptions, and Missed Opportunities. *International Journal of Qualitative Methods*, 16(1). <https://doi.org/10.1177/1609406917700647>

- Coulson, N. S., Buchanan, H., and Aubeeluck, A. (2007). Social support in cyberspace: A content analysis of communication within a Huntington's disease online support group. *Patient Education and Counseling*, 68(2), 173–178. <https://doi.org/10.1016/j.pec.2007.06.002>
- Cox, M. J., and Paley, B. (2003). Understanding families as systems. *Current Directions in Psychological Science*, 12(5), 193–196. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.01259>
- Crang, M. and Cook, I. (2007). *Doing Ethnographies*. Sage Publications Ltd, Londra. <http://digital.casalini.it/9781848607477>
- Creswell, J. W. and Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th edition). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Cusumano, M. A. (2011). Platform wars come to social media. *Communications of the ACM*, 54(4), 31-33. <https://dl.acm.org/doi/fullHtml/10.1145/1924421.1924433>
- Dahan, Y. G. S., ve Levi, A. E. (2012). Netnografya: sosyal mecralarda tüketici araştırmaları üzerine yeni bir metot. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(3).
- DataReportal. (2022, Aralık). Digital 2022: Turkey. <https://datareportal.com/reports/digital2022turkey?rq=digital%202022%20turkey>
- Date Suwangsa Juan Arun, and Candrasari, Y. (2024). The World on Screen: The Internet as a Communication Media for Deaf People. *Open Access Indonesia Journal of Social Sciences*, 7(5), 1705-1717. <https://doi.org/10.37275/oaijss.v7i5.264>
- Daşbaşı, S. (2013). Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde ailelere yönelik sosyal hizmet uygulaması: Bir değerlendirme araştırması. *Journal of Society ve Social Work*, 24(1), 101-114. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/796958>
- Davis, D. Z., and Calitz, W. (2014). Finding healthcare support in online communities: An exploration of the evolution and efficacy of virtual support groups. *Journal of Virtual Worlds Research*, 7(3), 1-16. <https://doi.org/10.4101/jvwr.v7i3.7068>

- Davis, D. Z., and Stanovsek, S. (2021). The machine as an extension of the body: When identity, immersion, and interactive design serve as both resource and limitation for the disabled. *Human-Machine Communication*, 2, 121-135. <https://search.informit.org/doi/abs/10.3316/INFORMIT.100090654035368>
- Demir, A., and Âdem, E. (2020). *Engelli Bireylerin Sosyal Medya Kullanmaları Üzerine Bir Araştırma*. Hiperlink eğit. ilet. yay. san. tic. ve ltd. sti.
- Demir, E. (2006), *Birey ve Aile Yaşamına İlişkin Konularda İnternet Kullanımının Belirlenmesi* (Yayın numarası: 180804) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi
- Denzin, N., and Lincoln, Y. (2000). *Handbook of qualitative research* (2th ed.) Thousand Oaks, CA: Sage.
- DesJardin, J. L., Eisenberg, L. S., and Hodapp, R. M. (2006). Sound beginnings: Supporting families of young deaf children with cochlear implants. *Infants and Young Children*, 19(3), 179-189. https://journals.lww.com/iyjournal/fulltext/2006/07000/Sound_Beginnings_Supporting_Families_of_Young.00003.aspx
- DeVito, J. A., and DeVito, J. (2019). *The interpersonal communication book*. Instructor, 1(18), 521-32.
- Dinhopl, A., and Gretzel, U. (2016). Selfie-taking as touristic looking. *Annals of Tourism Research*, 57, 126-139.
- Dinhopl, A., and Gretzel, U. (2016). Conceptualizing the influence of Instagram on destination image formation. *Current Issues in Tourism*, 19(11), 1114-1139. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2015.12.015>
- Doğan, M. ve Acar, F. M. (2017). İşitme ve görme yetersizliği olan çocukların aileleri. İçinde H. Gürgür ve P. Şafak (Ed.), *İşitme ve görme yetersizliği içinde* (s. 262-286). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğan, P. D. (2016). *Türk Aile Sosyolojisi*. Ankara: PEGEM AKADEMİ.
- Dolphin, D. (2011). *Digital disability discourses: User-generated content, identity, and resistance*. (Publicatin No. 1491454) [Master's thesis, University of Rhode Island). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses database.
- Donath, J., and Boyd, D. (2004). Public displays of connection. *BT Technology Journal*, 22(4), 71-82. <https://doi.org/10.1023/B:BTTJ.0000047585.06264.cc>

- Ellison, N. B., Steinfield, C., and Lampe, C. (2007). The benefits of Facebook "friends": Social capital and college students' use of online social network sites. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12(4), 1143-1168. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00367.x>
- Elphinston, R. A., and Noller, P. (2011). Time to face it! Facebook intrusion and the implications for romantic jealousy and relationship satisfaction. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14(11), 631-635. <https://doi.org/10.1089/cyber.2010.0318>
- Eren Ç., Ş., ve Ayhan, A. (2020). Katılımcı kültür olgusu bağlamında sosyal medya: netnografik bir analiz. *Intermedia International E-journal*, 7(12), 47-69. https://dergipark.org.tr/tr/pub/intermedia/issue/55160/721727#article_cite
- Ergün, N. (2020). Kimlik gelişimi: Anlatı kimliği ve kuşaklararası anlatı kimliği. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12(4), 455-475. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=914740>
- Erlandson, D. A., E. L. Harris, B. L. Skipper, and S. D. Allen. (1993). *Doing Naturalistic Inquiry. A Guide to Methods*. London: Sage.
- Ernest, P. (1994). *An introduction to educational research methodology and paradigms*. Exeter: University of Exeter School of Education.
- Ertürk-Mustul, E. (2021). *3 yaş işitme kayıplı çocuklarla aile eğitimlerini yürüten öğretmenlerin hizmet içi eğitim sürecinin incelenmesi*. (Yayın Numarası:672712) [Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Eshet, Y. (2002). *Digital literacy: A new terminology framework and its application to the design of meaningful technology-based learning environments* (pp. 493-498). Association for the Advancement of Computing in Education (AACE). <https://www.learntechlib.org/primary/p/10316/>
- Estabrooks, W. (2006). *Auditory-verbal therapy and practice*. Washington: Alex.
- Eysenbach, G. (2005). Patient to patient communication: Support groups and virtual communities. In D. Lewis, G. Eysenbach, R. Kukafka, P. Z. Stavri, and H. Jimison (Eds.), *Consumer health informatics: Informing consumers and improving health care* (pp. 97–106). Springer. https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/0-387-27652-1_8.pdf

- Eysenbach, G. (2005). MedCERTAIN/MedCIRCLE: Using semantic web technologies for quality management of health information on the web. *Consumer Health Informatics: Informing Consumers and Improving Health Care*, 217-226. https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/0-387-27652-1_18.pdf
- Facer, K. (2011). *Learning futures: Education, technology and social change*. Routledge.
- Fedotov, M. N., Sukhinin, A. V., Kovalenko, O. A., Romadikova, V. M., and Kuznetsova, O. N. (2020). Digital Profile: Special Aspects of Legal Regulation. In *Artificial Intelligence: Anthropogenic Nature vs. Social Origin* (pp.766-777). Springer International Publishing. <https://doi.org/10.4324/9780203817308>
- Fetterman, D. M. (2019). *Ethnography: Step-by-step*. Sage publications.
- Floridi, L. (2014). *The Fourth Revolution: How the Infosphere is Reshaping Human Reality*. Oxford University Press.
- Fitzgerald, M. T., and Fischer, R. M. (1987). A family involvement model for hearing-impaired infants. *Topics in language disorders*, 7(3), 1-18. https://journals.lww.com/topicsinlanguagedisorders/citation/1987/06000/a_family_involvement_model_for_hearing_impaired.3.aspx
- Fitzpatrick, E., Angus, D., Durieux-Smith, A., Graham, I. D., and Coyle, D. (2008). Parents' needs following identification of childhood hearing loss. *American Journal of Audiology*, 17(1), 38-49. [https://doi.org/10.1044/1059-0889\(2008/005\)](https://doi.org/10.1044/1059-0889(2008/005))
- Fox, J., and Warber, K. M. (2014). Social networking sites in romantic relationships: Attachment, uncertainty, and partner surveillance on Facebook. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 17(1), 3-7. <https://doi.org/10.1089/cyber.2012.0667>
- Gedik, Y. (2021). Pazarlamada yeni bir dönem: Fijital pazarlama. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 99-131. <https://dergipark.org.tr/en/pub/hsbdergi/issue/64675/868977>
- Geers, A., Brenner, C., and Davidson, L. (2003). Factors associated with development of speech perception skills in children implanted by age five. *Ear and hearing*, 24(1), 24-35. <https://doi.org/10.1097/01.AUD.0000051687.99218.0F>
- Geertz, C. (1973). The interpretation of cultures: Selected essays. *Basic Books*. <https://doi.org/10.2307/2064031>

- Genel, M. (2011). Almanya’da yaşayan Türklerin Türk medyasını takip etme eğilimleri. *Atatürk İletişim Dergisi*, 1(1), 45-61. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniiletisim/issue/2762/36917>
- Gerzema, J., and D'Antonio, M. (2013). *The Athena doctrine: How women (and the men who think like them) will rule the future*. John Wiley and Sons.
- Giddens, A., and Sutton, P. W. (2021). *Essential concepts in sociology*. John Wiley and Sons.
- Gilbert, E., and Karahalios, K. (2009, April). Predicting tie strength with social media. In *Proceedings of the SIGCHI conference on human factors in computing systems* (pp. 211-220). <https://doi.org/10.1145/1518701.1518736>
- Glesne, C. (2016). *Becoming qualitative researchers: An introduction*. Pearson. One Lake Street, Upper Saddle River, New Jersey 07458.
- Griffiths, F., Cave, J., Boardman, F., Ren, J., Pawlikowska, T., Ball, R., and Cohen, A. (2012). Social networks—The future for health care delivery. *Social Science and Medicine*, 75(12), 2233–2241. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2012.08.023>
- Göker, G., and Keskin, S. (2016). Sosyal medyada topluluk ilişkileri: Karikateist Facebook topluluğu üzerine bir araştırma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22, 88-108. <https://doi.org/10.16992/ASOS.997>
- Guba, E. G. (1981). Criteria for assessing the trustworthiness of naturalistic inquiries. *Educational technology research and development*, 29(2), 75-91. <https://doi.org/10.1007/BF02766777>
- Guba, E. G. and Lincoln, Y. S. (1981). *Effective evaluation: Improving the usefulness of evaluation results through responsive and naturalistic approaches*. USA: Jossey-Bass.
- Gumperz, J. J. (1982). *Language and social identity*. Cambridge University Press.
- Güleç, V. (2018). Aile ilişkilerinin sosyal medyayla birlikte çöküşü. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 2(2), 105-120. <https://doi.org/10.17932/IAU.EJNM.25480200.2018.2/2.105-120>
- Güney, S. (2000). *Davranış Bilimleri (2. Baskı)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Güngör, H. C. (2007). *Evlilik doyumunu açıklamaya yönelik bir model geliştirme* (Yayın Numarası:211681) [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Günüç, S. (2020). Sharenting eyleminin psikolojik açıdan değerlendirilmesi: Türk ve İngiliz annelerinin karşılaştırılması. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12(1), 281-297. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1016816>

- Hallaç, S. and Öz, F. (2014). Aile kavramına kuramsal bir bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(2), 142-153. <https://doi.org/10.5455/cap.20130625102321>
- Hall, C. M. (2011). *Social networking and teens with autism spectrum disorder: A case study of online friendship*. Northcentral University.
- Hamill, A. C. (2009). *Empowerment in the Deaf Community: Analyzing the Posts of Internet Weblogs* [Master's thesis, Bowling Green State University]. OhioLINK Electronic Theses and Dissertations Center. http://rave.ohiolink.edu/etdc/view?acc_num=bgsu1236977452
- Hammersley, M., and Atkinson, P. (2019). *Ethnography: Principles in practice*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315146027>
- Hanh, T. N. (2004). *Creating true peace: Ending violence in yourself, your family, your community, and the world*. Simon and Schuster.
- Hassan, N., Sumardi, N., and Aziz, R. A. (2019). The influence of personality traits on communication competence. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 9(13), 493-505.
- Hemsley, B., Dann, S., Palmer, S., Allan, M., and Balandin, S. (2015). “We definitely need an audience”: Experiences of twitter, twitter networks and tweet content in adults with severe communication disabilities who use augmentative and alternative communication (AAC). *Disability and Rehabilitation*, 37(17), 1531–1542. <https://doi.org/10.3109/09638288.2015.1045990>
- Hetherington, E. M. (1988). Parents, children, and siblings: Six years after divorce. *Relationships within families: Mutual Influences*, 311-331.
- Hindley, P., Peters, S., and Rutter, M. (2006). Social Networks and Social Support in Families with Children with Disabilities. *Journal of Family Psychology*, 20(4), 552-560. <http://digital.casalini.it/9781473968363>
- Hofstede, G. (1984). *Culture's consequences: International differences in work-related values*. Sage Publications.
- Hintermair, M. (2006). Parental resources, parental stress, and socioemotional development of deaf and hard of hearing children. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 11(4), 493–513.
- Ibrahim, M. A. K. (2022). Sosyal Medya’ya yönelik yeni düzenlemelerin hukuken değerlendirilmesi. *Bilişim Hukuku Dergisi*, 4(1), 1-32. <https://doi.org/10.55009/bilisimhukukudergisi.1114305>

- Irak, D., and Yazıcıoğlu, O. (2012). *Türkiye ve sosyal medya*. Okuyan Us. <https://okuyanus.com.tr/urun/turkiye-ve-sosyal-medya/>
- Ivić-Hofman, K. Š. (2022). Awareness of parents of children with disabilities about early support services. *Research in education and rehabilitation*, 5(2), 72-79. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1095026>
- İçyüz, R., and Doğan, M. (2023). Parents of Children with Hearing Loss in Inclusive Education in Turkey: Which Problems Do They Face and What Do They Need?. *Theory and Practice in Child Development*, 3(1), 51-69. <https://doi.org/10.46303/tpicd.2023.4>
- İşman, A., and Güngören, O. (2014). Digital citizenship. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 13(1), 73-77.
- James, N., and Busher, H. (2009). Engaging with research participants online. *Online Interviewing*. ID: 4913115
- Joint Committee on Infant Hearing. (2019). Year 2019 position statement: Principles and guidelines for Early Hearing Detection and Intervention programs. *Journal of Early Hearing Detection and Intervention*, 4(2), 1-44. <https://doi.org/10.15142/fptk-b748>
- Jupp, V. (2006). *The SAGE Dictionary of Social Research Methods*. Pine Forge Press.
- Kameguchi, K., and Murphy-Shigematsu, S. (2001). Family psychology and family therapy in Japan. *American Psychologist*, 56(1), 65. <https://psycnet.apa.org/fulltext/2001-16601-007.html>
- Kaplan, A. M., and Haenlein, M. (2010). Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 53(1), 59-68. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2009.09.003>
- Kara, T. (2013). *Sosyal Medya Endüstrisi*. Beta Yayınları, İstanbul.
- Kaypakoğlu, S. (2006). *Toplumsal yaşam ve birey: sosyoloji ve sosyal psikolojide temel yaklaşımlar*. Naos Yayınları.
- Kemaloğlu, Y. K. (2015). *Yenidoğan işitme taramaları*. E. Belgin ve A. S. Şahlı (Ed.). Temel odyoloji içinde (s.191-217). Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri.
- Keskin, A. (2017). Türk kültüründe “selamlaşma” ve “vedalaşma” hakkında genel bir değerlendirme. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (43), 125-146. https://dergipark.org.tr/en/pub/tdded/issue/38105/409628#article_cite

- Kozinets, R. V., (2010). Netnography: Doing ethnographic research online. *Sage publications*.
- Kılıç, M., (2020). *İşitme kayıplı çocukların dil gelişimlerinin desteklenmesine yönelik aile gereksinimlerinin belirlenmesi* (Yayın Numarası:623792) [Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Kılıç, D., ve Ateşgöz, K. (2018) İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Medya Ağ Sitelerini Kullanım Motivasyonları. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, 3(2), 75-88.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/inifedergi/issue/41264/451638>
- Kirby, A., Edwards, L., and Hughes, A. (2008). Parents' concerns about children with specific learning difficulties: Insights gained from an online message centre. *Support for Learning*, 23(4), 193-200.
- Kırcaali-İftar, G. (2004). Odak grup görüşme tekniği. *Özel Eğitim Dergisi*, 14(2), 7-24
- Kirschenbaum, A. (2004). Generic sources of disaster communities: a social network approach. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 24(10/11), 94-129.
<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/01443330410791073/full/html>
- Koç, M., (2017). Dramaturjik teori çerçevesinde sosyal medyada engelli bireylerin benlik sunumu. *Selçuk İletişim*, 10(1), 262-281. <https://doi.org/10.18094/josc.305124>
- Kowalski, R. M., and Fedina, C. (2011). Cyber bullying in ADHD and Asperger syndrome populations. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 5, 1201–1208.
<https://doi.org/10.1016/j.rasd.2011.01.007>
- Könezoğlu, B. (2006). *Aile ve Ailenin Korunması*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
<http://hdl.handle.net/20.500.12575/27949>
- Krasnova, H., Spiekerman, S., Koroleva, K., and Hildebrand, D. (2010). Online social networks: Why we disclose. *Journal of Information Technology*, 25(2), 109-125.
<https://doi.org/10.1057/jit.2010.6>
- Krause, N. (2006). Religion and health in late life. In *Handbook of the psychology of aging* (pp. 499-518). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-012101264-9/50025-2>
- Kurtzer-White, E., and Luterman, D. (2003). Families and children with hearing loss: Grief and coping. *Mental retardation and developmental disabilities research reviews*, 9(4), 232-235.

- Küpelı, S. (2020) *Koklear implant uygulama sürecının işitme kayıplı çocuk ailelerinin ve uzmanların bakış açısından incelenmesi* (Yayın Numarası:646512) [Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Kwon, M., Lawn, S., and Kaine, C. (2023). Understanding Men's Engagement and Disengagement When Seeking Support for Mental Health. *American Journal of Men's Health*, 17(2), 1-15. <https://doi.org/10.1177/15579883231157971>
- Lalueza, J. L., Crespo, I., and Bria, M. (2008). Microcultures, local communities, and virtual networks. In *Handbook of research on digital information technologies: Innovations, methods, and ethical issues* (pp. 117-130). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-59904-970-0.ch009>
- Langer, R., and Beckman, S. C. (2005). Sensitive research topics: netnography revisited. *Qualitative market research: An international journal*, 8(2), 189-203. <https://doi.org/10.1108/13522750510592454>
- Livingstone, S., Stoilova, M., and Nandagiri, R. (2019). Children's data and privacy online. *Technology*, 58(2), 157-65.
- Luterman, D. (2004). Counseling families of children with hearing loss and special needs. *The Volta Review*, 104(4), 215.
- Luterman, D., and Kurtzer-White, E. (1999). Identifying hearing loss: Parents' needs. *American Journal of Audiology*, 8(1), 13-18. [https://doi.org/10.1044/1059-0889\(1999\)006](https://doi.org/10.1044/1059-0889(1999)006)
- MacCarthy, M. (2022). *Nethnography*, complementing Netnography: a defensible praxis for the online researcher. *Current Issues in Tourism*, 26(23), 3782–3793. <https://doi.org/10.1080/13683500.2022.2120384>
- MacDonald, E. E., and Hastings, R. P. (2010). Fathers of children with developmental disabilities. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (5th ed., pp. 486–516). Wiley.
- Manovich, L. (2001). *The Language of New Media*. MIT Press.
- Markoç, İ. (2020). Kadının sosyal medya kullanımı ve sosyal yaşama katılımında konutun rolü: Bağcılar, İSTANBUL. *EKSEN Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 1(1), 26-41. <https://dergipark.org.tr/en/pub/eksen/issue/58220/718956>
- Martin, A. (2005). DigEuLit—a European framework for digital literacy: a progress report. *Journal of eLiteracy*, 2(2), 130-136.

- Marrie, R. A., Salter, A. R., Tyry, T., Fox, R. J., and Cutter, G. R. (2013). Preferred sources of health information in persons with multiple sclerosis: Degree of trust and information sought. *Journal of Medical Internet Research*, 15(4), e67. <https://doi.org/10.2196/jmir.2466>
- Marwick, A. E., and Boyd, D. (2014). To See and Be Seen: Celebrity Practice on Twitter. In *A Networked Self: Identity, Community, and Culture on Social Network Sites*. Routledge.
- Maton, K. I. (1989). The stress-buffering role of spiritual support: Cross-sectional and prospective investigations. *Journal for the scientific study of religion*, 310-323. <https://doi.org/10.2307/1386742>
- MEB. (2018). Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm> adresinden edinilmiştir.
- Merriam, S. B. (2015). Qualitative research: Designing, implementing, and publishing a study. In *Handbook of research on scholarly publishing and research methods* (pp. 125-140). IGI Global. DOI: 10.4018/978-1-4666-7409-7.ch007
- Manavcıoğlu, Korhan, (2015), Kurumsal İletişimde Sosyal Medya Yönetimi Kurumsal Blog Odaklı Bir Yaklaşım. *İstanbul Beta Basım Yayım Dağıtım*. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/180475>
- Marschark, Marc, and Peter C Hauser (eds), (2008) Deaf Cognition: Foundations and Outcomes, *Perspectives on Deafness*. Oxford Academic. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195368673.001.0001>,
- Matthews, N., Young, S., Parker, D., and Napier, J. (2010). Looking across the Hearing Line?: Exploring Young Deaf People's Use of Web 2.0. *M/C Journal*, 13(3). <https://doi.org/10.1177/1461444810365313>
- Matthews, N., Young, S., Parker, D., and Napier, J. (2010). Looking across the hearing line?: exploring young deaf peoples' use of Web 2.0. *M/C journal*, 13(3). <https://doi.org/10.5204/mcj.266>
- McCormick, B., and Archbold, S. (2003). Cochlear implants for young children: The Nottingham approach to assessment and rehabilitation.

- Minutillo, A., Di Trana, A., Aquilina, V., Ciancio, G. M., Berretta, P., and La Maida, N. (2024). Recent insights in the correlation between social media use, personality traits and exercise addiction: a literature review. *Frontiers in psychiatry*, 15, 1392317. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2024.1392317>
- Mitchell, R.E., and Karchmer, M.A. (2004). Chasing the Mythical Ten Percent: Parental Hearing Status of Deaf and Hard of Hearing Students in the United States. *Sign Language Studies* 4(2), 138-163. <https://dx.doi.org/10.1353/sls.2004.0005>.
- Mkono, M. (2011). The othering of food in touristic entertainment: A netnography. *Tourist Studies*, 11(3), 253–270. <https://doi.org/10.1177/1468797611431502>
- Mo, P. K. H., and Coulson, N. S. (2008). Exploring the communication of social support within virtual communities: A content analysis of messages posted to an online HIV/AIDS support group. *Cyberpsychology and Behavior*, 11(3), 371–374. doi:10.1089/cpb.2007.0118
- Modecki, K. L., Goldberg, R. E., Wisniewski, P., and Orben, A. (2022). What is digital parenting? A systematic review of past measurement and blueprint for the future. *Perspectives on Psychological Science*, 17(6), 1673-1691. <https://doi.org/10.1177/17456916211072458>
- Most, T., and Zaidman-Zait, A. (2003). The needs of parents of children with cochlear implants. *Volta Review*, 103(2) 99-113. <https://psycnet.apa.org/record/2003-03865-002>
- Myers, F., Ager, A., Kerr, P., and Myles, S. (1998). Outside looking in? Studies of the community integration of people with intellectual disability. *Disability and Society*, 13, 389–413. <https://doi.org/10.1080/09687599826704>
- Mueller, T. G., and Buckley, P. C. (2014). The odd man out: How fathers navigate the special education system. *Remedial and Special Education*, 35(1), 40–49. doi:10.1177/0741932513513176
- Muise, A., Christofides, E., and Desmarais, S. (2009). More information than you ever wanted: Does Facebook bring out the green-eyed monster of jealousy? *CyberPsychology and Behavior*, 12(4), 441-444. <https://doi.org/10.1089/cpb.2008.0263>
- Ng, W. (2012). Can We Teach Digital Natives Digital Literacy?, *Computers and Education*, 59 (3), 1065-1078. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2012.04.016>

- Noble, C. D. (2012). *Cyberspace as equalizer: Opening up lifeworlds and empowering persons with disabilities in the Philippines* (Publucation No.3520657) [Doctoral dissertation, University of Hawaii]. ProQuest Dissertations and Theses Global.
- Odabaşı, Y., and Barış, G. (2002). Tüketici davranışları. *İstanbul: Mediacat Yayınları*, 332.
- Oyewumi, A., Isaiah, O., and Adigun, O. (2015). Influence of social networking on the psychological adjustment of adolescents with hearing impairment in Ibadan, Oyo State, Nigeria. *Net journal of social sciences*, 3(1), 17-24. <http://ir.library.ui.edu.ng/handle/123456789/7959>
- Övet, G., Balcı, Y. I., Canural, R., Çövt, İ. E., Bekçi, Ş., Erbil, N., ve İmren, G. (2010). Yenidoğan işitme taraması sonuçlarımız. *Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 2010; 11: 27-9. <http://hdl.handle.net/11607/1862>
- Özbölük, T., and Dursun, Y. (2015). Pazarlama araştırmalarında paradigmal dönüşüm ve etnografinin dijital evrimi: Netnografi. *Erciyes üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi dergisi*, (46), 227-247. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erciyesiibd/issue/5903/78060>
- Özdemir, S., Erdem, R., (2016). Sosyal Medyanın Örgüt İçi İletişimdeki Rolü. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(3) <https://dergipark.org.tr/en/pub/mjss/issue/40505/485352>
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. PDREM Yayıncılık.
- Pargament, K. I. (2001). *The psychology of religion and coping: Theory, research, practice*. Guilford press.
- Park, C. L., and Folkman, S. (1997). Meaning in the context of stress and coping. *Review of General Psychology*, 1(2), 115-144. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.1.2.115>
- Pashentsev, D. A. (2022). Legal behavior under the technological paradigm change and modern social transformations. *Vestnik of Saint Petersburg University Law*, 2022(3), 810-820.
- Peltekoğlu, F. B., ve Askeroğlu, E. D. (2019). Dijital halkla ilişkiler: fenomenler dijital marka elçisi olabilir mi? *Selçuk İletişim*, 12(2), 1044-1067. <https://doi.org/10.18094/josc.596295>
- Phillips, D. Z. (1999). Responsibility to Society. In *Moral Questions: by Rush Rhees* (pp. 42-45). London: Palgrave Macmillan UK.

- Pollok P., Lüttgens D., and Piller F. T. (2014). *Leading edge users and latent consumer needs in electromobility: Findings from a netnographic study of user innovation in high-tech online communities*. RWTH-TIM Working Paper, February 2014. Doi <https://doi.org/10.2139/ssrn.2412081>.
- Porter, A., and Edirippulige, S. (2007). Parents of deaf children seeking hearing loss-related information on the internet: The Australian experience. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 12(4), 518-529. <https://doi.org/10.1093/deafed/enm009>
- Postman, N. (2004). *Yeni Dünya Düzeni: Teknopolî*. (Çev: Mustafa Emre Yılmaz). Gelenek Yayıncılık, İstanbul.
- Power, D., and Power, M. R. (2008, November). *Communication and culture: Signing deaf people online in Europe*. Paper presented at the European Communication Conference, European Communication Research and Education Association, Barcelona, Spain. Retrieved from <http://www.ecrea2008barcelona.org/guide/download/246.pdf>
- Power, M. R., Power, D., and Horstmannshof, L. (2007). Deaf people communicating via SMS, TTY, relay service, fax, and computers in Australia. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 12(1), 80–92. <https://doi.org/10.1093/deafed/enl016>
- Prensky, M. (2009). H. Sapiens Digital: From Digital Immigrants and Digital Natives to Digital Wisdom. *Innovate: Journal of Online Education*, 5(3). <https://www.learntechlib.org/p/104264/>.
- Purnamawati, F., and Pradipta, R. F. (2021, December). Analysis of the positive and negative effects of using smartphones in learning for children with special needs. In *International Conference on Information Technology and Education (ICITE 2021)* (pp. 231-233). Atlantis Press. Doi.[10.2991/assehr.k.211210.040](https://doi.org/10.2991/assehr.k.211210.040)
- Rehm, R. S. (1999). Religious faith in Mexican-American families dealing with chronic childhood illness. *Image: Journal of Nursing Scholarship*, 31(1), 33–38. <https://doi.org/10.1111/j.1547-5069.1999.tb00417.x>
- Reynolds, T. E. (2012). Theology and disability: Changing the conversation. *Journal of Religion, Disability and Health*, 16(1), 33-48. <https://doi.org/10.1080/15228967.2012.645612>
- Rheingold, H. (2000). *The virtual community- Homesteading on the Electronic Frontier*. The MIT Press, London.

- Robinson, C. C., Rosenberg, S. A., and Beckman, P. J. (1988). Parent involvement in early childhood education. ERIC Publications. <https://eric.ed.gov/?id=ED302968>
- Sahli, S. (2011). Investigating child raising attitudes of fathers having or not having a child with hearing loss. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*, 75(5), 681–685. <https://doi.org/10.1016/j.ijporl.2011.02.013>
- Sass-Lehrer, M. (2016). *Early intervention for deaf and hard-of-hearing infants, toddlers, and their families: Interdisciplinary perspectives*. Oxford University Press.
- Schneier, B. (2015). *Data and goliath: The hidden battles to collect your data and control your world*. WW Norton and Company.
- Schwartz, S. H., and Sagiv, L. (1995). Identifying culture-specifics in the content and structure of values. *Journal of cross-cultural psychology*, 26(1), 92-116. <https://doi.org/10.1177/0022022195261007>
- Seligman, M., and Darling, R. B. (2007). *Ordinary Families, Special Children: A Systems Approach to Childhood Disability*. Guilford Publications.
- Sher, L. (2016). Commentary: Help-seeking patterns and attitudes to treatment amongst men who attempted suicide. *Frontiers in public health*, 4, 88. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2016.00088>
- Shoham, S., and Heber, M. (2012). Characteristics of a virtual community for individuals who are d/deaf and hard of hearing. *American Annals of the deaf*, 157(3), 251-263. <https://www.jstor.org/stable/26234840>
- Shokoohi-Yekta, M., Ghobary-Bonab, B., Malayeri, S. A., Zamani, N., and Pourkarimi, J. (2015). The relationship between anger and coping strategies of mothers of children with special needs. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 205, 140-144. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.09.041>
- Shpigelman, C. N., and Gill, C. J. (2014). Facebook use by persons with disabilities. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 19(3), 610-624. <https://doi.org/10.1111/jcc4.12059>
- Simon, J. (2003). Financial help for families with disabled children. *Current Paediatrics*, 13(1), 36-41. <https://doi.org/10.1054/cupe.2003.0407>
- Simpson, A., Stewart, L., and Douglas, J. (2016). The Plan (ner) is always changing: Self-directed funding for children with hearing loss. *Deafness and education international*, 18(3), 151-158. <https://doi.org/10.1080/14643154.2016.1214025>

- Smith, K. (2012). Universal life: the use of virtual worlds among people with disabilities. *Universal Access in the Information Society*, 11(4), 387-398. <https://doi.org/10.1007/s10209-011-0254-8>
- Smith, G. D., and Hebdon, M. (2024). *Mental health help-seeking behaviour in men. Journal of Advanced Nursing*, 80(3), 851-853. <https://doi.org/10.1111/jan.15869>
- Solove, D. J. (2021). *Understanding Privacy*. Harvard University Press.
- Solmaz, B., Tekkin, G., Herzem, Z. and Demir, M. (2013). İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı Üzerine Bir Uygulama. *Selçuk İletişim*, 7(4), 23-32. <https://doi.org/10.18094/si.92009>
- Smart, J. (2001). *Disability, society, and the individual*. An Aspen Publication.
- Spradley, J. P., and McCurdy, D. W. (2012). *Conformity and conflict: Readings in cultural anthropology*. Jill Potash.
- Sucuoğlu, B. (1995). Özürlü çocuğu olan anne-babaların gereksinimlerinin belirlenmesi. *Çocuk ve Ruh Gençlik Sağlığı Dergisi*, 2(1), 10-18.
- Stough, L. M., Sharp, A. N., Resch, J. A., Decker, C., and Wilker, N. (2015). Barriers to the long term recovery of individuals with disabilities following disaster. *Disasters*, 40(3), 387–410. <https://doi.org/10.1111/disa.12161>
- Steinberg, S. B. (2017). Sharenting: children's privacy in the age of social media. *Emory Law Journal*, 66(4), 839-884. <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/emlj66&di=863>
- Sweet, K. S., LeBlanc, J. K., Stough, L. M., and Sweany, N. W. (2020). Community building and knowledge sharing by individuals with disabilities using social media. *Journal of computer assisted learning*, 36(1), 1-11. <https://doi.org/10.1111/jcal.12377>
- Şeker, A. (2021). Türkiye’de Fijital (Phygital) Pazarlama Uygulamaları Üzerine Nitel Bir Araştırma: Bref’le Hijyene Yolculuk Projesi Örneği, *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(23), 187-206. <https://doi.org/10.47129/bartiniibf.894061>
- Teti, D. M., and Ablard, K. E. (1989). Security of attachment and infant-sibling relationships: A laboratory study. *Child Development*, 1519-1528. <https://doi.org/10.2307/1130940>

- Timisi, N. (2005). Dijitalliğin Gerçekliği: *İnternetin Kimlik ve Topluluk Alanına Girişi*. İçinde M. B. Kılıçbay (Ed.), *İnternet, Toplum, Kültür* (s. 89-106). Ankara: Epos Yayınları.
- Toprak, A., Yıldırım, A., Aygöl, E., Binark, M., Börekçi, S., ve Çomu, T. (2009). *Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook: “görülüyorum öyleyse varım!”*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Turan, Z. and Baş, N. (2019). The Evaluation of the effectiveness of newborn hearing screening program: A center in Turkey. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 11(2), 141-153. <https://doi.org/10.20489/intjecse.670470>
- Turgut, O. N., Bozan, A., and Turgut, U. M. (2016, April). Investigation of habits of social media purpose for communication in deaf individuals. In *KBB-Forum: Elektronik Kulak Burun Boğaz ve Baş Boyun Cerrahisi Dergisi*, 15(4).
- Turkle, S. (1997). Life on the screen: Identity in the age of the internet. *Literature and history*, 6, 117-118.
- Turkle, S. (2011). *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*. Basic Books.
- Tüfekçioğlu, U. (2013). *Çocuk eğitiminde oyun ve önemi*. İçinde U. Tüfekçioğlu (Ed.), *Çocukta oyun gelişimi* (ss. 1-36). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayınları.
- Üstündağ, A. (2020). Çocukların sosyal medya kullanım durumları ve sosyal medyanın çocukların duygu durumları üzerine etkisi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 286-302. <https://dergipark.org.tr/en/pub/intjces/issue/59193/746069>
- Van der Spuy, T. and Pottas, L. (2008). Infant hearing loss in South Africa: Age of intervention and parental needs for support. *International Journal of Audiology*, 47(1), 30–35. <https://doi.org/10.1080/14992020802286210>
- Varnalı, K. (2013). *Dijital Kabilelerin İzinde Sosyal Medyada Netnografik Araştırmalar*. İstanbul: MediaCat.
- Vehapoğlu T., Yiğit, Ö., Akkaya, E., Uğur, E., Kefeciler, Z., ve Gözütok, S. (2013). İstanbul Eğitim ve Araştırma Hastanesi yenidoğan işitme taraması sonuçlarımız. *İstanbul Medical Journal*, 14(3). <https://doi.org/10.5152/imj.2013.47>

- Vosoughi, S., Roy, D., and Aral, S. (2018). The spread of true and false news online. *Science*, 359(6380), 1146-1151. DOI: [10.1126/science.aap9559](https://doi.org/10.1126/science.aap9559)
- Watchravesringkan, K., Nelson Hodges, N., and Kim, Y. H. (2010). Exploring consumers' adoption of highly technological fashion products: The role of extrinsic and intrinsic motivational factors. *Journal of Fashion Marketing and Management: An International Journal*, 14(2), 263-281. <https://doi.org/10.1108/13612021011046101>
- Wagner, A., and Gasche, L. A. (2018). *Sharenting: Making decisions about other's privacy on social networking sites*. Darmstadt Technical University, Department of Business Administration, Economics and Law, Institute for Business Studies. <https://ideas.repec.org/s/dar/wpaper.html>">Darmstadt
- Wie, B. O., Falkenberg, E. S., Tvette, O., and Tomblin, B. (2007). Children with a cochlear implant: Characteristics and determinants of speech recognition, speech-recognition growth rate, and speech production. *International Journal of Audiology*, 46(5), 232-243. <https://doi.org/10.1080/14992020601182891>
- Williams, A. L., and Merten, M. J. (2011). iFamily: Internet and social media technology in the family context. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 40(2), 150-170. <https://doi.org/10.1111/j.1552-3934.2011.02101.x>
- Williams, R. (1995). *The sociology of culture*. University of Chicago Press.
- Wise, S. (2003). *Family structure, child outcomes and environmental mediators: An overview of the Development in Diverse Families study*. Melbourne: Australian Institute of Family Studies.
- World Health Organization [WHO], 2018. Addressing the rising prevalence of hearing loss. https://scholar.google.com/scholar?cluster=17942584236887143148andhl=enand_sdt=0,5
- Xun, J., and Reynolds, J. (2010). Applying netnography to market research: The case of the online forum. *Journal of Targeting, Measurement and Analysis for Marketing*, 18, 17-31. <https://doi.org/10.1057/jt.2009.29>

- Yanıklar, C. (2014). Dijital Topluluklar ve Geleneksel Topluluklar Arasındaki Farklılıkların Sosyolojik Bir Analizi, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 17/1: 159-190. <https://doi.org/10.18490/sad.15629>
- Yengin, D. (2012). *Sosyal İletişim Aracı Olarak Akıllı Telefonların Oluşturduğu Uygulama Toplumu Olgusu: WhatsApp Uygulaması*. Sosyal Medya Akademisi. Ed: Tolga Kara, Ebru Özgen. Beta Yayınları, İstanbul.
- Yildiz, K. A. (2012). Dijital yerliler gerçekten yerli mi yoksa dijital melez mi. *International Journal of Social Science*, 5(7), 819-833. DOI:[10.9761/JASSS318](https://doi.org/10.9761/JASSS318)
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, N. (2017). Sosyal Medyada Canlı Yayın Anlayışı. İstanbul: Yeni Medya Elektronik Dergisi 1; 127-136.
- Yılmaz, Y., ve Doğan, M. (2022). Rehberlik ve araştırma merkezlerinde tanı, değerlendirme ve izleme süreçlerinin incelenmesi: İşitme kayıplı çocuklar örneği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, Erken Görünüm*. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.901899>
- Young, K. S. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyberpsychology and Behavior*, 1(3), 237-244. <https://doi.org/10.1089/cpb.1998.1.237>
- Yurdakul, I. K., Dönmez, O., Yaman, F., and Odabaşı, H. F. (2013). Dijital ebeveynlik ve değişen roller. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 12(4), 883-896.
- Yüce, N. (2020). *Sosyal Medyada Çocuk İstismarı: Instagramda Ebeveynler Tarafından Çocukların Kullanımı Üzerine Bir İnceleme* (Yayın numarası: 626265) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi].
- Yörüköğlu, A. (1997). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. 5. Basım, Özgür Yayınları, Ankara.

Zaidman-Zait, A., Most, T., Tarrasch, R., Haddad-eid, E., and Brand, D. (2016). The impact of childhood hearing loss on the family: Mothers' and fathers' stress and coping resources. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 21(1), 23-33.
<https://doi.org/10.1093/deafed/env038>

EK- 1. Etik Kurul Raporu

Evrak Kayıt Tarihi: 15.10.2021

Protokol No:

Tarih: 26.10.2021

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Doktora Tez Çalışması
KONU:	Eğitim Bilimleri
BAŞLIK:	Koklear İmplantlı Çocuğu Olan Ailelerin Oluşturduğu Dijital Kültürün İncelenmesi: Bir Netnografi Araştırması
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Prof. Dr. Yıldız UZUNER
TEZ YAZARI:	Ramazan BEKAR
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu

YÖNETİCİ ONAY FORMU

Sayın grup yöneticisi,

Bu araştırma Anadolu Üniversitesi'nde görev yapmakta olan Arş. Gör. Ramazan BEKAR'ın Prof. Dr. Yıldız Uzuner danışmanlığında yürüttüğü “Koklear implantlı çocuğu olan ailelerin oluşturduğu dijital kültürün incelenmesi: bir netnografi araştırması” isimli doktora tez çalışmasıdır. Araştırmanın amacı işitme kayıplı bireylerin ve ailelerinin sanal topluluklar üzerinden dijital kültürlerini, gündelik yaşam pratiklerini, duygu, düşünce ve etkileşimlerini incelemektir. Araştırma kapsamında grup paylaşımları gözlemlenecek ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılacaktır. Yapılacak olan görüşmeler kayıt altına alınacaktır. Araştırma sonuçlarından koklear implantlı bireylere başta eğitim olmak üzere sunulan hizmetlerin niteliğini artırması beklenmektedir.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, sizin izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Araştırma sürecinde herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Araştırmaya ilişkin herhangi bir sorunuz olduğunda aşağıda bilgileri verilen araştırmacı veya danışman ile iletişime geçebilirsiniz.

Danışman

Prof. Dr. Yıldız UZUNER

İletişim bilgileri:

Araştırmacı

Arş. Gör. Ramazan BEKAR

İletişim bilgileri:

Yukarıda okuduğum bilgiler doğrultusunda yöneticisi olduğum isimli facebook grubunda yapılacak olan çalışmayı onaylıyorum ve katılmayı kabul ediyorum.

İmza:

Ad-Soyad:

EK- 3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları-Yöneticiler

1. Kendinizi tanıtır mısınız?
 - a) Eğitim
 - b) İş
 - c) Çocuk (aile)
2. Grup nasıl ortaya çıktı?
 - a. Ne zaman kuruldu?
 - b. Kim kurdu?
 - c. Kurulma amacı neydi?
 - d. Yöneticileri, üyeleri kimler?
 - e. Grubun gizlilik durumu ilgili ne söylersiniz?
3. Yönetici olmaya nasıl karar verdiniz?
 - a. Bu grupta yönetici olmakla ilgili ne söylersiniz?
 - b. Siz ne tür paylaşımlar yapıyorsunuz?
 - c. Bu paylaşımları yaparken içeriği nasıl belirliyorsunuz?
 - d. Grup yöneticiliği için ne kadar vakit ayırıyorsunuz?
 - e. Yöneticilerin iş bölümü nasıl gerçekleşiyor?
4. Üyelere ilgili ne düşünüyorsunuz?
 - a. Grup üyeleri kimlerden oluşuyor?
 - b. Gruba kimler üye olabilir?
 - c. Üyeler sizinle hangi şekillerde (mesaj, telefon, mail vb.) iletişime geçiyor?
 - d. Üyelerden bazılarının gerçek isimleri yerine nickname/rumuz kullanmalarıyla ilgili ne düşünüyorsunuz?
 - e. Türkiye dışındaki üyelerle ilgili ne söylersiniz?
 - f. Üyeler günün hangi saatlerinde paylaşımda bulunuyor?
5. Grupta yapılan paylaşımlarla ilgili ne düşünüyorsunuz?
 - a. Bir gönderinin grupta paylaşılma süreci nasıl gerçekleşiyor?
 - b. Gönderinin paylaşılmasına nasıl karar veriyorsunuz?
 - c. Üyelerin paylaştığı gönderilerin içerikleriyle ilgili ne düşünüyorsunuz?
6. Eklemek istediğiniz başka konu var mı?
7. Sizinle tekrar görüşebilir miyim?

EK- 4. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları-Üyeler

1. Kendinizi tanıtır mısınız?
 - a. Aile
 - b. Eğitim
 - c. Meslek
2. Gruptan nasıl haberdar oldunuz?
 - a. Gruba nasıl ulaştınız?
 - b. Gruba ne zaman üye oldunuz?
 - c. Gruba neden üye oldunuz?
3. Koklear implant grubu üyeleriyle ilgili ne düşünüyorsunuz?
 - a. Kimler?
 - b. Neden gruptalar?
 - c. Ne tür etkileşimlerde bulunuyorlar?
 - d. Üyelerin geliştirdikleri kişisel ilişkiler
 - e. Grup üyeleri için ne anlam ifade ediyor?
4. Koklear implant kullanıcıları grubundaki paylaşımlarla ilgili ne düşünüyorsunuz?
 - a. Kimler paylaşımda bulunuyor?
 - b. Ne paylaşıyorlar (içerik)?
5. Koklear implant kullanıcıları grubundaki paylaşımlarınız ile ilgili ne söylersiniz?
 - a. Ne tür paylaşımlarda bulunuyorsunuz?
 - b. Bu paylaşımları hangi amaçlarla yapıyorsunuz?
 - c. Ne kadar vakit ayırıyorsunuz?
6. Koklear implant grubunun günlük yaşamınıza etkisiyle ilgili ne söylersiniz?
7. Koklear implant kullanıcıları grubunun aldığınız kararlarla ilişkisiyle ilgili ne düşünüyorsunuz?
8. Grup üyeleriyle dışarda, yüz yüze bireysel veya grup etkileşiminiz oluyor mu?
9. Bu görüşmeyi grup üyelerinden (ilişkiniz olan) kiminle yapmamı önerirsiniz?
 - a. Neden?
10. Bu gruptan ayrılmayı düşünüyor musunuz?
 - a. Neden ?
 - b. Ayrılan üye var mı?
11. Eklemek istediğiniz bir şey var mı?
12. Sizinle tekrar görüşebilir miyim?

Tarih:/...../.....

KATILIMCI BİLGİ FORMU

AÇIKLAMA: Aşağıda çocuğunuz ve sizinle ilgili bazı sorular bulunmaktadır.

Yanıtınızı uygun seçeneğin önündeki parantezin içine (X) işareti koyarak ve ilgili boşlukları doldurarak belirtiniz.

A. AİLE BİLGİLERİ

1. Annenin yaşı :

2. Annenin öğrenim durumu :

() Eğitim almamış () Okur-yazar () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu () Üniversite mezunu () Lisans Üstü

3. Annenin çalışma durumu :

() Çalışmıyor () Çalışıyor [ise, İşi]: () Emekli

4. Babanın yaşı :

5. Babanın öğrenim durumu:

() Eğitim almamış () Okur-yazar () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu

() Lise mezunu () Üniversite mezunu () Lisans Üstü

6. Babanın çalışma durumu :

() Çalışmıyor () Çalışıyor [ise, İşi]: () Emekli

7. Ailenin aylık toplam geliri: TL

(Anne, baba ve varsa diğer aile üyelerinin toplam geliri olarak belirtiniz)

8. Ailenin çocuk sayısı :

9. Gruba üye olduğunuz tarih:

B. ÇOCUĞUN KİŞİSEL BİLGİLERİ

Çocuğunuzun yaşı:

Çocuğunuzun cinsiyeti:

10. Çocuğunuz okulöncesi eğitimi aldı mı?

() Hayır

() Evet [ise]

11. Çocuğun aile eğitimi alıp almadığı;

☐ Aile eğitimi almamış

☐ Aile eğitimi almış

12. Çocuğunuzda tanılanmış nörolojik ya da psikiyatrik bir sorun var mı? [Epilepsi ya da sara, beyin hasarı, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu gibi sorunlar]

☐ Hayır

☐ Evet [ise] Tanısı:

C. ODYOLOJİK BİLGİLER

13. Çocuğun işitme engeli oluş zamanı:

☐ Doğuştan

☐ Sonradan [ise, kaç yaşında?]

☐ Bilinmiyor

14. Çocuğa işitme engelli tanısının konduğu tarih/yaş:

Tanı tarihi:/...../.....

Tanı yaşı : yaş, ...ay

15. Saf ses odyogram sonuçları [Son odyogram tarihi:/...../.....]:

	250 Hz.	500 Hz.	1000 Hz.	2000 Hz.	4000 Hz.
Sağ Kulak (dBHL)					
Sol Kulak (dBHL)					

16. İşitme kaybının derecesi:

☐ Hafif derecede [20-40 dBHL arası] (Tam olarak dBHL)

☐ Orta derecede [41-70 dBHL arası] (Tam olarak dBHL)

☐ İleri derecede [71-95 dBHL arası] (Tam olarak dBHL)

☐ Çok ileri derecede [96 ve üstü dBHL arası] (Tam olarak dBHL)

17. İşitmeye yardımcı teknoloji kullanım durumu:

Sağ kulak için;

Sol kulak için;

☐ Koklear implant

☐ Koklear implant

☐ Kulak arkası işitme cihazı

☐ Kulak arkası işitme cihazı

18. Koklear implant öncesi cihaz kullanma süresi

19. Koklear implant ameliyatı olma tarihi

Sağ kulak

Sol kulak

20. Koklear implantın ilk programlandığı tarih

...../...../.....

...../...../.....

21. Koklear impant kullanma süresi

...../...../.....

...../...../.....

22. Yukarıda sorulmamış ancak çocukla ilgili bilin

herhangi bir nokta var mı? Varsa lütfen belirtin.

.....yıl, ...ay

.....yıl, ...ay

EK- 6. Gönüllü Katılım Formu

Sayın katılımcı,

Bu araştırma Anadolu Üniversitesi'nde görev yapmakta olan Arş. Gör. Ramazan BEKAR'ın Prof. Dr. Yıldız Uzuner danışmanlığında yürüttüğü "Koklear implantlı çocuğu olan ailelerin oluşturduğu dijital kültürün incelenmesi: bir netnografi araştırması" isimli doktora tez çalışmasıdır. Araştırmanın amacı işitme kayıplı bireylerin ve ailelerinin sanal topluluklar üzerinden dijital kültürlerini, gündelik yaşam pratiklerini, duygu, düşünce ve etkileşimlerini incelemektir. Araştırma kapsamında grup paylaşımları gözlemlenecek ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılacaktır. Yapılacak olan görüşmeler kayıt altına alınacaktır. Araştırma sonuçlarından koklear implantlı bireylere başta eğitim olmak üzere sunulan hizmetlerin niteliğini arttırması beklenmektedir.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, sizin izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Araştırma sürecinde herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

İlişikteki katılımcı bilgi formunda çocuğunuz ve anne-babaya ilişkin sorular yer almaktadır. Bu sorulara vereceğiniz içten cevaplar çalışmanın güvenilirliğini arttıracaktır. Araştırmaya ilişkin herhangi bir sorunuz olduğunda aşağıda bilgileri verilen araştırmacı veya danışman ile iletişime geçebilirsiniz.

Danışman

Araştırmacı

Prof. Dr. Yıldız UZUNER

Arş. Gör. Ramazan BEKAR

İletişim bilgileri:

İletişim bilgileri:

Yukarıda okuduğum bilgiler doğrultusunda yapılacak olan çalışmaya çocuğum ile birlikte katılmayı kabul ediyorum.

İmza:

Ad-Soyad:

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Ramazan BEKAR
Yabancı Dil : İngilizce
Doğum Yeri ve Yılı :
E-Posta :
ORCID Numarası :

Eğitim Bilgileri:

2013, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, İşitme Engelliler Öğretmenliği Programı

2019, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İşitme Engellilerin Öğretmenliği Yüksek Lisans

Mesleki Geçmişi:

- 2016, Araştırma Görevlisi (ÖYP), Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, İşitme Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı
- 2014, Araştırma Görevlisi (ÖYP), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü
- 2013, İşitme Engelliler Öğretmeni, Rengarenk Özel eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi

Yayınları:

- **Bekar, R.**, Uzuner, Y., ve Çolaklıoğlu, O. (2021). İşitme Kayıplı Çocuğu Olan Annelerin Çocuklarına İlişkin Gereksinimler ve Destekler Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 22(1), 31-59. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.587730>
- Uçar, A. S., Yılmaz, Y., Uçar, K., and **Bekar, R.** (2021). Investigation of opinions of teachers of the hearing-impaired children about serving as a special education teacher. *European Journal of Special Education Research*, 7(2), 84-96.

Bilimsel faaliyetler (kongreler):

- Doğan, M., Kılıç Koca, M., **Bekar, R.**, and Yıldırım, H. İ. (2024). *Development of Parent Education Rating Scale for the Parents of Children with Hearing Loss*. The Barcelona Conference on Education (BCE), Barcelona, İspanya.
- Yıldırım, H. İ., Doğan, M., Kılıç Koca, M., and **Bekar, R.** (2024). *Parent Education in 0-36 Months in Turkey: Investigation of Educational Practices for Individuals with Hearing Loss and Their Parents*. The Barcelona Conference on Education (BCE), Barcelona, İspanya.
- Ergenekon, Y., **Bekar, R.**, Karataş, R., Sever, D., and Uzuner, Y. (2024). *Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans Programı 2023-2024 Mezunlarının Program Değişikliklerine İlişkin Görüşleri: Anadolu Üniversitesi Örneği* [Özet Bildiri/Sözlü Sunum]. 34. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, (Yayın No: 9160174).
- Atmaca, U., **Bekar, R.**, Cepdibi Sibiç, S., ve Uzuner, Y. (2024). *Türkiye’de Özel Eğitim Alanında Gerçekleştirilen Eylem Araştırmalarına Tarihsel Bir Bakış* [Özet Bildiri/Sözlü Sunum]. 34. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, (Yayın No: 9160159).
- **Bekar, R.**, Gönüldaş, H., ve Toprak, Ö. F. (2023). *Özel eğitim öğretmen adaylarının özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi* [Özet Bildiri/Sözlü Sunum]. International Education Congress, (Yayın No: 8657989).
- **Bekar, R.**, ve Uzuner, Y. (2023). *Netnografi deseninin özel eğitim bağlamında incelenmesi* [Özet Bildiri/Sözlü Sunum]. 33. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, (Yayın No: 8657969).
- **Bekar, R.**, ve Uzuner, Y. (2019). *Tanıdan Eğitime, İşitme Kayıplı Çocuğu Olan Annelerin Çocuklarına İlişkin Bilgi Gereksinimleri* [Özet Bildiri/Sözlü Sunum]. 29. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, (Yayın No: 6041023).
- Akkaya, E., Kılıç, M., Atmaca, U., **Bekar, R.**, and Gürgür, H. (2017). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nin Kaynaştırma Bağlamında İşbirliği ve Ekip Uygulamaları Yaklaşımları Açısından Değerlendirilmesi* [Özet Bildiri/Sözlü Sunum]. 27. Ulusal Özel Eğitim Kongresi (Uluslararası Katılımcılı), (Yayın No: 3605354).